

86 5/22

3559

197 b108

10.

Ev 5/21

ČESKÉ STÁTNÍ GYMNASIUM JIRŠÍKOVO
v Č. BUDEJOVICÍCH.
KNIHOVNA PROFESORSKÁ

Čís. inv. 2492 čís. kat. Ev 5/21

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň orgán odboru

M 37
21

pro výtvarná umění a archaeologii

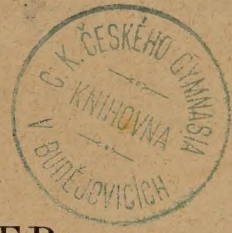
při

AKADEMII KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

XXI. ROČNÍK.

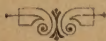
126

V PRAZE 1896.

KNIHTISKÁRNA „POLITIČKY“ — NÁKLADEM VYDAVATELOVÝM.

Okres. knihovna
Čes. Budějovice
VYŘAZENO

Obsah XXI. ročníku „METHODA“.

I. Články.

- Umění Církvi sloužící. Josef Vajs.
A. Chrám. 8. B. Oltář. 9. 28. 44.
Praktické pokyny k V. titulu provinciální synody Pražské. Josef Vajs.
I. O opravě chrámu. 107. 118. — II. O malbě chrámu. 118. 127. — III. O čistění chrámu. 138.
Vyšivaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895. Eduard Šittler a Dr. Antonín Podlaha.
I. Roucha bohoslužebná z doby románské. 113. (Mitra sv. Vojtěcha.) 121. (Rukavice svato-Vojtěšská s kovovým „monilem“.) — II. Roucha z doby gotické. 123. 133. (Kasule Budyňská Kasule Rokycanská. Kasule Rokycanská s vidlicovým křížem a detaily.)
Jodok (Jošt) Devogt, S. J. Příspěvek k dějinám uměleckého průmyslu v Čechách. (Mřížová dvířka z kostela sv. Salvatora v Praze.) Dr. Antonín Podlaha. 116.
Jak křesťanství rozšiřovalo se v Římě. 10. 44. — Jakých práv měli křesťané ku katakombám v dobách pronásledování. 23. — Pomluy a potupy vůči křesťanům. 46. — Persekuční edikty vydané proti křesťanům 88. — Mučenníci a vzynavači. 91. Josef Vais.

II. Románské exkurse.

V Čechách (116—127).

- Filiální kostel v Nudvojovicích. (Půdorys, pohled, portál.) Prof. Václav Krch. 1.
Farní kostel sv. Bartoloměje v Červené. (Půdorys.) Prof. Josef Braniš. 6.
Farní kostel sv. Bartoloměje v Lanžově. (Půdorys, pohled, průsek, podřmsí.) Ředitel Vilém Dokoupil. 13.
Farní kostel Stětí sv. Jana Kř. v Hostivě. (Půdorys.) F. J. Lehner. 25.
Hradní kaple sv. Klementa ve Staré Boleslavi. (Půdorys.) F. J. Lehner. 26.
Farní kostel sv. Víta v Trhové Zahrádce. (Půdorys, portál.) F. J. Lehner. 27.
Dodatek k článku „Modrá Hůrka“. K. Gerlinger. 37.
Filiální kostel sv. Víta v Srbských. (Půdorys, svorník, portál.) F. J. Lehner. 49.
Farní kostel sv. Jana Kř. na Velizi. (Pohled na chor.) F. J. Lehner. 73.
Farní kostel sv. Jiří v Pertolticích. (Věž.) F. J. Lehner. 75.
Klášteř Plasský. (Půdorys.) F. J. Lehner. 76.
Klášteřní chrám v Kladrubech. (Půdorys.) F. J. Lehner. 86.

Na Moravě (15—25).

- Kom. kostel sv. Jakuba Většího v Jakubově. (Půdorys.) F. J. Lehner. 8.
Bývalý farní kostel (nyní sakristie) v Křtěnících. (Pohled.) F. J. Lehner. 40.
Bývalý kostel (nyní sakristie) v Strážově. (Křtěníčna.) F. J. Lehner. 41.
Sakristie farního kostela sv. Václava v Býtově. (Pohled.) F. J. Lehner. 41.
Filiální kostel Narození Panny Marie v Brničku. (Půdorys.) F. J. Lehner. 42.
Filiální kostel Povýšení sv. Kříže v Stínově. (Půdorys.) F. J. Lehner. 43.
Kostel sv. Václava ve Štěpkově. F. J. Lehner. 50.
Farní kostel sv. Prokopa v Domamili. F. J. Lehner. 51.
Farní kostel sv. Barbory v Častohosticích. F. J. Lehner. 52.
Klášteř Velehradský řádu cistercijského. (Půdorys, pohled východní, hlavní apside. Portál v ambitu.) F. J. Lehner. 97.
Kostel sv. Petra na Hoře v Brně. (Půdorys.) F. J. Lehner. 109.

III. Monografie kostelů.

- Kaple Matky Boží u hradu Veverí na Moravě. Karel Eichler. 53. 62.
Hřbitovní kostel sv. Jiljí ve Svitavě. (Půdorys.) 61. — Farní kostel sv. Ondřeje ve Vendolí na Moravě. Josef Kašpar. 62.
Kostel v Blížejově. 66. 79. — Čečovice. 80. — Červené Dřvo. 81. — Domažlice. 82. 93. 128. 140. František Lang.

IV. Různé zprávy.

- K památce Jana Kř. de Rossiho. 11. — Výroční zpráva o činnosti Jednoty pro obnovu kláštera bl. Anežky v Praze za rok 1894. 31. — Historická bádání v archivech a knihovnách římských za r. 1893—1894. 32. — Pamětní spis spolku architektů a inženýrů v království Českém a Umělecké Besedy v příčině zachování starobylého rázu Prahy. 56. — Sezimovo Ústí. 59. — Prstny a bronzové předměty románské v museu království Českého. 69. — Hollareum v Rudolfině. 70. — Nynější Smíchov ve 14. a 15. století. 70. — První větrný mlýn v Čechách. 71. — Kostel sv. Václava v Praze. 108. — Objevené staré malby nástěnné v kostele sv. Jiljí v Uhřetěších Janovicích. 131. — Výroční zpráva Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta za r. 1894. 141.

V. Akademie křesťanská.

- Měsíční zprávy: 12. 35. 47. 60. 71. 84. 95. 120. 131.

REJSTŘÍK

VĚCNÝ A JMENNÝ K „METHODU“.

≈ ROČNÍK XI.-XX. ≈

Rejstřík věcný.

Hvězdička udává vyobrazení.

A.

Abakus: XV. 2.
Akademie křesťanská: XI. 22, 35, 44, 59, 71, 83, 95, 107, 119, 131, 139; XII. 10, 23, 35, 47, 55, 71, 83, 95; XIII. 10, 23, 35, 47, 59, 71, 83, 95, 108, 131, 144; XIV. 12, 23, 35, 47, 59, 72, 84, 96, 108, 119, 132, 139; XV. 12, 23, 36, 47, 59, 72, 84, 95, 108, 120, 132; XVI. 12, 22, 35, 47, 59, 71, 95, 119, 132, 140; XVII. 10, 35, 58, 83, 95, 107, 119, 131; XVIII. 11, 23, 35, 46, 59, 71, 83, 95, 108, 120, 132, 140; XIX. 12, 24, 36, 47, 59, 82, 108, 120, 132; XX. 43, 59 (popis předmětů zhotovených Akademií křesťanskou); 11, 24, 35, 47, 59, 72, 84, 96, 108, 120, 132, 140.
Ambona: XIV. 10, 109*.
Ambit: XV. 20.
Antependium: XIII. 19.
Apsis: XV. 17, 26, 79, 136*, 138*; XVIII. 50*.
Altare portatile: XV. 115.
Archivolta: XIV. 115.
Arkada: XV. 42, 52, 92.
Arabesky: XV. 54, 66.
Attika: XV. 53.

B.

Balustrada: XV. 103.
Báně: XV. 122.
Baroko: XV. 123.
Basilika: XV. 21.
Bible: XV. 50.
Bordura: XV. 128.
Bronz: XV. 7, 26.

C.

Ciborium: XIV. 68.
Concha = apsis.

Č.

Čtverlist: XV. 26.

D.

Deska: XV. 98, 118, 135.
Diptychon: XV. 129.
Dlažba: XV. 113.
Dřík: XV. 25, 27, 42, 128; XVI. 85*.
Dvěře: XV. 102, 11; XI. 28.

E.

Empora: XV. 102.
Emporium: XVII. 3*.
Erb = znak.
Epitafia: XIV. 115, 117.

F.

Faldistorium: XV. 126.
Fragmenty: XV. 33.
Fresky: (kaple sv. Václava v Kutné Hoře) XVII. 140.
» v Markovicích: XVIII. 90, XX. 117.

G.

Galerie: XV. 55.
Grisail: XV. 125.

H.

Hlavice: XV. 2, 17*, 25, 28*, 53*, 135; XVI. 85*.
Hodiny: XV. 27, 89, 93.
Hrobky: XV. 34, 94.
Hřbitov (kol chrámu): XV. 51, 62, 101.

Ch.

Chodba: XV. 34.
Chór polygonální: XVII. 85*, 86*, 97*, 109*, 121*, 134*;
» pravouhlý: XVI. 62*, 64*, 121; XVII. 13*, 14, 25, 37, 124*, 134*.
Chrámové věci z r. 1433: XIV. 59.

I.

Iniciálky: XV. 32.
Inventář náčiní atd. dómu Olom.: XV. 115, 127; XVI. 7.
Inventáře chrámové: XX. 121.

K.

Kaditelnice: XV. 125.
Kalich: XV. 33, 50, 89, 111.
Kalvarie: XV. 103.
Kapsla: XV. 50.
Karnis: XV. 2.
Kasule: XIII. 56, XV. 14, 34, 94; XVII. 4*.
Kazatelna: XV. 31, 93; XVIII. 13*.
Kniha umění výtvarného: XV. 1.
» modlitební: XV. 105.
» pamětní: XV. 114.
Kodex: XV. 19, 37.
Koncha: XV. 26, 135*.
Konsola: XV. 100, 122.
Kopule: XV. 101, 113, 124, 135*, 136*.
Kortina: XV. 50.
Kostely: okrouhlé: XV. 134, 136, 137; XVI. 75*, 76*, 99, 101.
» s apsidami: XVI. 78, 90, 102; XVII. 112.
» s chorem pravouhlým: XVI. 62*, 80*, 121*; XVII. 13.
» do kříže stavěné: XVI. 82*.
» trojlodní: XVI. 84.
» s chorem polygonálním: XVII. 85*.
» gotické: XVI. 101, 103, 106.
» renaissanční: XVI. 101, 103, 106.
» slohu přechodního: XVI. 100, 103, 105; XX. 2, 40, 56.
» sv. Jana Nep.: XIX. 57.
» románské: XIII. 134; XIV. 3, 13, 25, 26, 37, 50, 62, 64, 74, 85, 97, 109, 111, 112,

121, 133; XV. 1, 13, 25, 37, 51, 61, 74, (111, 113, 121 na Moravě), 134, 137; XVI. 62, 64, 121; XVII. 1, 13, 25, 37, 85, 97, 109, 121 (124, 134 na Moravě); XVIII. 1*, 15*, 39*, 50*, 62*, 75, 85*, 97*, 122, (na Moravě 6*, 14*, 34*); XIX. 1, 25, 37, 51, 61, 73, 85, 116, 124, 135, (na Moravě 14); XX. 13*, 37*, 54*, 76*, 110, 123, 133, (na Moravě 9, 100, 113, 125, 126).

Kraboše: XV. 86.

Krákorec: XV. 18, 93, 135; XVIII. 3*.

Kropenka: XV. 31, 93.

Kruchta: XV. 5, 53*; XVI. 122*; XIX. 38*, 74*; XX. 124*.

Kružba: XV. 81, 124*.

Kříž: XV. 68, 82, 93, 102, 118.

Křížová cesta: XIV. 68; XV. 30, 93, 126.

Křtitelnice: XIII. 129*; XIV. 112; XV. 33, 51, 93.

Kůr kněžský: XV. 123.

* pro zpěváky: XIV. 107; XV. 55.

Krypta: XIV. 7, 17, 94; XV. 18, 94.

L.

Lampa: XIV. 107; XV. 85, 102, 125.

Lisena: XV. 1, 3, 29, 135; XVI. 52*.

Literatura: XI. 70, 78; XIII. 82, 83; XIV. 71; XV. 22, 56, 107; XVII. 9, 10, 117; XVIII. 95; XX. 82, 138.

Lomenice: XV. 97.

Lucerna (na věži): XV. 62, 101, 103, 113, 119, 135*; XVI. 76*.

M.

Makovice: XV. 29.

Madonna: XV. 122.

Matrika: XVII. 90.

Mensa: XV. 67, 118.

Malby: XI. 121*; XII. 93; XIV. 39, 123; XV. 58; XVII. 40, 131; XIX. 107.

Miniatury: XVII. 10.

Missaly: XV. 34; XVIII. 82.

Monstrance: XV. 50, 89, 94; XI. 28; XII. 81; XIV. 68, 110; XVI. 10*.

N.

Náčín: XV. 51, 77, 88, 95, 115, 127.

Nadpraží: XV. 92, 101.

Náhrobníky: XI. 17, 27, 49, 55, 112, 118; XII. 38, 50, 62, 65, 75, 86, 103, 110, 112, 122, 128, 133; XIII. 55, 63, 65, 68, 74, 76, 128, 136; XIV. 18, 29, 42, 53, 62, 76, 92, 110, 114; XV. 120.

Náhrobník kard. Schwarzenberga: XVIII. 21.

Nápis na oltáři: XIV. 32, 42, 110.

* na kazatelně: XIV. 43, 106.

* na stěnách: XIV. 124.

Nároží: XIV. 136.

Náslopí: XV. 93.

O.

Oblouk: vítězný: XIV. 67, 86, 94, 106, 123.

* lomený: XIV. 86; XV. 19, 25, 44, 55, 76, 80, 100, 114*, 123, 135.

Obloun: XV. 3, 122.

Obrazy: XI. 11; XV. 30, 51, 63, 92, 102.

* votivní v Karlovském chrámu: XI. 24, 36, 48, 49, 60, 73, 84, 96, 108, 120, 132; XII. 11, 24, 36, 48, 60, 71, 84, 96; XIII. 12, 24, 36, 48, 60, 72, 84, 96, 120, 144; XIV. 12, 24, 36, 48, 60, 72, 84, 120, 132; XV. 48, 60, 96; XVI. 24, 96; XVII. 12, 24, 120, 132, 141; XVIII. 12, 24, 36, 60, 84.

* nové oltářní v Kutné Hoře: XI. 104.

* Matejkův na Velehradě: XI. 130.

* Starobrněnský P. Marie: XII. 71.

* Votivní bohoslovci českomor.: XIII. 49.

* bl. Klem. Hofbauera: XIV. 131.

Obrazy: sv. Jana Nepom.: XIX. 57.

* Van Dykův: XIX. 107.

Okna: oblonkovitá: XIV. 67; XIV. 75*.

* dvoudílná: XIV. 123*, s ostěním 125*; XV. 2*, 29, 52, 65*, 73, 124*; XVI. 86*, (5* věžní), 65*; emporní XVII. 99; XVIII. 40*; XX. 134.

Oltář: XV. 10, 18, 20, 33, 78, 92; XVI. 18.

Opěrák: XV. 51, 58; XVII. 3*.

Oratorium: XV. 31, 62, 69, 78, 107, 123.

Ornamenty: XI. 123*; XV. 4, 34, 122.

* moravské: XVII. 9.

Ostění: XV. 2*, 77, 81, 110, 114, 122, 124, 126, 137.

P.

Pacifikal: XV. 92; XIV. 69.

Paramenty: XV. 34.

Pásky: XV. 9, 17, 19, 52, 58, 80, 92, 126.

Patina: XV. 7.

Patka: XIV. 7, 126*, 137; XV. 2 (attická), 25, 42, 53, 78, 80, 122, 125.

Patník: XV. 81.

Pavlač: XV. 93.

Pilastr: XV. 92, 93; XIX. 74*.

Pilř: XIV. 37, 75; XV. 3, 16, 47, 52, 78, 80, 92, 107; XVI. 85*; XVII. 3*.

Pixis: XV. 51.

Podřmsí: XIV. 97, 125; XV. 2*, 18, 82, 110; XVI. 87*; XVII. 122.

Polopilř: XIV. 136*; XV. 80, 118, 123.

Pomníky bronzové: XV. 6.

Polygonální sanktuarium: XV. 42*.

* sloupky: XV. 53.

Portál: XII. 14*, 75, 97, 124; XV. 2, 5*, 29, 44, 82, 92, 122; XVI. 88*, 137*; XVII. 5* (gotický); XVIII. 62*, 63*, 14*; XIX. 26*, 134*; XX. 37*, 41*, 55*, 134*.

Praedella oltáře Karlovského: XVIII. 79.

Prapor sv. Vojtěcha: XIV. 62, 63.

Presbyterium: XIV. 69; XV. 65, 92.

Průčelí: XIII. 70; XV. 54, 80*, 86, 110.

Předsň: XIV. 107; XV. 9, 32, 114, 124; XVI. 79*.

Pukliny: XIV. 127.

R.

Relief: XV. 34, 115, 122.

Relikviář: XV. 95, 126.

Relikvie: XIV. 10, 107; XV. 63, 66, 124.

Renaissance: XV. 32, 54, 77, 82.

Rotunda: XV. 103, 112, 119, 134*, 136*.

Roucha bohoslužebná: XV. 10, 33, 77, 92.

Rustica: XV. 29, 30, 93.

Rážice: XIV. 15; XV. 124*; na průčelních věžích u sv. Víta: XVIII. 119.

Ř.

Římsa: XIV. 99, 125; XV. 2, 26, 30, 42, 53, 81, 92, 107, 123, 136; XVI. 75*, 86*.

* odkapní: XIV. 126.

* náběžníková: XIV. 136.

S.

Sakristie: XIV. 64*; XV. 17, 30, 44, 62, 107.

Sanktuarium: XI. 28, 89; XII. 7*; XIII. 1, 19; XIV. 68, 92, 107; XV. 42.

Sanktusník: XV. 94, 119, 124.

Sarkofag: XV. 75.

Sedilie: XX. 134*.

Sgraffita: XV. 29.

Sílec: XV. 30, 92.

Sloup: XIV. 37; XV. 102, 119, 126; XVI. 85*; XVII. 122*; XIX. 74*.

Sloupek: XVI. 87*; XVIII. 62*.

Socha: XV. 8, 20, 55, 89, 102, 118.

Socha: sv. Jindřicha: XIII. 6*.
» sv. Jana Nep.: XIX. 57.
» z doby Karla IV.: XX. 117.

Sokl: XV. 123*.

Starožitnosti: XVIII. 82.

Stěny: XV. 81, 110, 118, 126.

Stola: XI. 111.

Stolice: XV. 77.

Strop: XV. 19, 25, 42, 55, 76; XVIII. 14* (trámový).

Stupně: XV. 56, 118.

Světlotisk: XV. 88.

Svícný: XIV. 82, 110; XV. 111, 118.

Svorník: XV. 81, 124; s poprsím sv. Kunhuty: XIII. 6*.

Š.

Školy klášterní (na Vyšehradě): XI. 6.

Šnek: XIV. 6.

Štít: XIV. 67, 126; XV. 3*, 30, 81*, 93, 110.

T.

Tabernakulum: XV. 88*, 124*.

Triglyfy: XV. 118.

Trnož: XIV. 127*; XV. 1*, 30, 82, 124, 135*; XVI. 78, 86*.

Trojlist: XV. 86.

Tumba: XV. 118.

Tympanon: XII. 116*; XIV. 75; XV. 10, 92, 119, 122; XVII. 112*.

U.

Umění církevní na výstavě ve Vídni: XIII. 140;

» » » » » » XIV. 10.

» křesťanské: XVIII. 133; XIX. 5.

» církevní sloužící: XX. 92.

Ústupek: XV. 29, 122.

V.

Varhany: XIV. 69; XV. 31, 63, 77, 93.

Věž: XIV. 9, 14, 69, 116; XV. 17, 26*, 52*, 92.

» domu Pražského: XVIII. 109.

» na Král. Vinohradech: XVIII.; XX. 39*, 102.

Vlys: XIV. 113, 116; XV. 29, 122; XVII. 112.

Votivní obrazy: XI. 11, 24, 36, 48, 59, 71, 84, 96, 107, 120, 131; XIII. 49, 60, 72, 84, 96, 120; XIV. 12, 24, 36, 48, 60, 72, 84, 120, 132; XV. 48, 60, 96; XVI. 24, 96; XVII. 12, 24, 120, 132, 141; XVIII. 12, 24, 36, 60, 84.

Výstava darů jub. pro sv. Otce: XIII. 97, 109.

» ve Vídni: XIII. 140.

Vyšívání: XV. 94.

Z.

Zámek: XV. 31.

Znaky: XI. 27, 28, 50, 51*, 55, 109, 110, 113*; XII.

41, 49, 51, 62, 66, 110, 112, 122, 128, 134; XIII.

15, 20, 63, 65, 68, 74, 85, 102; XIV. 53, 62, 92;

XV. 31, 33, 55, 65, 92, 101, 120, 126.

Zpovědnice: XV. 62, 92.

Zubořez (klínovitý): XIV. 126*; XV. 30, 82.

Zvonice: XIII. 7*; XIV. 95 (dřev.); XV. 52, 64, 91.

Zvony (s nápisy): XI. 17, 52, 62, 90, 91, 112; XII.

38, 42, 50, 53, 63, 66, 73, 76, 79, 86, 89, 100,

109, 113, 114, 122, 125, 129, 135; XIII. 87, 102,

139; XIV. 5, 6, 7, 18, 28, 29, 32, 34, 39, 42, 51,

54, 64, 69, 76, 92, 94, 110, 114, 115, 117, 118,

134; XV. 34, 53, 62, 63, 64, 65, 66, 76, 93, 94,

101, 102, 108, 115.

Zvon v Hrnčářích: XVIII. 131.

Zvony evropské největší: XIX. 35.

Zvon z r. 1509: XIX. 141.

Ž.

Žebra klenbová: XIV. 94; XV. 9, 10, 29, 65, 78, 80, 81, 100, 124; XVII. 104.

Žlábek: XV. 30, 112, 122.

Rejstřík jmenný.

Hvězdička udává vyobrazení.

A.

Albrechtice: Památky kostela a hřbitova. XIV. 114.
Abertina: XIII. 23.
Alžír (starobylý křesť. chrám): XX. 95.
Archaeologické paralely: XIII. 123.
Archaeologický návod ku vyhledávání kostelů román-
ských v zemích koruny české: XVI. 73.

B.

Baum Ant. †: XII. 59.
Bechyně: Děkaný chrám: XVII. 103.
Benidkové z Veverí: XIII. 21.
Bezděkov: Kostel sv. Ondřeje: XII. 38.
Blatná: Chrám Nanebevzetí P. M.: XI. 101*, 117*.
Blovce: Bývalá plebánie: XIV. 82.
Bohdanečtí z Hodkova: XII. 65.
Bojmany: Zrušený chrám: XI. 16.
Bor Velký: Kostel: XII. 28, XIII. 103, 104.
Bračice: Kostel sv. Václava: XII. 64.
Brandýs n. L.: Chor polyg.: XVII. 85 (pūdorys).
Brůdek: XX. 13—15 (pūdorys, pohled).
Brno: Chrám OO. Augustinů: XI. 70.
» Residence: XV. 124.
» Obnova biskupského chrámu: XV. 46, 119.
» Obnova opatského kostela: XIV. 28, 41.
Břežany: Kaple sv. Maří Magd.: XIII. 38.
Břeží: Chrám sv. Bartoloměje: XVII. 14* (pūdorys).
Břežnice: Kostel sv. Rocha: XII. 43, 49.
» Zámecká kaple: XII. 67.
» XI. 115, 133; XII. 29, 40.
Břevnov: Kaple P. M.: XIV. 33.
Březina: Chrám: XX. 79.
Bubny: Kostelíček sv. Klimenta: XI. 18; XVI. 62*
(pūdorys).
» Chor pravouhlý: XVII. 25.
Budeč: Chrám: XVI. 4* (pūdorys), 5* (okno věžní).
Budějovice Č.: Klášterní chrám: XIII. 83.
Budětice: Chrám: XVI. 137* (pūdorys).
Bukovník: Chrám: XVII. 136* (pūdorys), 137* (portál).
Bukvice: Kaple: XV. 68.
Buřnice: Filiální chrám: XVIII. 74* (pūdorys).
Butovice: Farní chrám: XX. 77* (pūdorys).
Bystřice: Farní chrám: XVI. 57.

Č.

Čabeličtí: XIII. 63.
Čechy: Kostely a chrámy: XVI. 91; XVII. 5; XVIII.
7; XIX. 7.
» Seznam dekanátů ve XIV. stol.: XVI. 108.
» jihových.: Zbytky románských staveb: XVIII.
40, 49*, 62*.
» Zachování uměl. památek: XVIII. 57.
» Kostely, cirkve a chrámy: XX. 15.
Čelákov: Chrám P. M.: XVIII. 122* (pūdorys).
Černíní: XI. 113* (znak).

Černíní z Chudenic: XII. 74.
Černivsko: Farní chrám: XII. 136.
Čestinkostel: Bývalý kostel sv. Petra a Pavla: XX.
37—40, (portál 38*, věž 39*).
Čestice: Chrám P. M.: XVIII. 122* (pūdorys).

D.

Dalečín: Filiální chrám: XII. 89.
Dekanáty v Čechách: XVI. 108.
Dekanátní archaeologové na Moravě: XVI. 90.
Debrš: Kaple sv. Jana a Pavla: XIX. 25* (pūdorys),
26* (portál).
» Kostel Zvěst. P. M.: XIX. 26.
Deštná: Zbytek rom. stavby: XVIII. 63* (portál).
Dobronice: Chrám P. M.: XVI. 66* (pūdorys).
Dobrovítov: Filiální chrám: XI. 55, 62.
Dobřenští z Dobřenic: XII. 65.
Dobřichovice (sakristie): XIV. 64* (pūdorys).
Dolany: XII. 78, plebánie XIII. 88.
» Kaple: XV. 66.
Dřínov: Filiální chrám: XIV. 118.
Dřevčice: Chor pravouhlý: XVII. 15.

E.

Eskil-Schir: Chrám ve skále: XVIII. 83.

F.

Florencie: Dokončení průčelí: XIII. 70.
Frantole, osada u Prachatic: XX. 115.

G.

Gmünd: Švábský kostel sv. Kříže: XIII. 124.
Grunt: Bývalá plebánie: XIII. 67.

H.

Habřín: Plebánie: XIII. 114.
Hejná: Rom. kostel: XIX. 133 (pūdorys).
Hollareum: XX. 83.
Holubice: Chrám: XVI. 49* (pūdorys), 50* (průsek).
51* (pohled), 52* (lisena).
Hora Kutná: Chrám sv. Barbory: XIII. 82, 125;
XIV. 130, 137; XVII. 118.
» Jednatelská zpráva: XIV. 130, 137; XV.
11, 20, 35, 44; XVII. 22; XVIII. 19.
» Chrám Matky Boží: XI. 104, 125*, 135*;
XII. 1*.
» Král. kaple: XII. 16*, 32*.
» »Vocel«, sbor archaeologický: XIII. 116,
130; XIV. 130, 137; XV. 11, 20, 35,
44; XVII. 22, 34, 57, 75, 94, 104;
XVIII. 19; XIX. 71, 80, 95, 102.
» Obnovené fresky v kapli sv. Václava
ve chrámu sv. Barbory: XVII. 140.
Horažďovice: Kaple Loretská: XII. 101.

Hovořovice: Chór pravouhlý: XVII. 27 (půdorys).
Hradčany viz Praha.
Hradec Jindř.: Kdy vystavěn kostel: XVIII. 55.
» Zbytek rom. stavby: sloupky a portál-
tálek ve hradu: XVIII. 62.
» Malby v kostele sv. Jana Kř.: XIX. 77.
Hradec Levý: XV. 33.
Hrnčíře: Chór pravouhlý: XVII. 25.
» Zvon: XVIII. 131.
Hrusice: Farní chrám: XIX. 125* (portál).
Hruštice: XIV. 33; XX. 126.
Hůrka Modrá: Filiální chrám: XVI. 57.
Hvožďany: XI. 111*.

Ch.

Chabry: Kostel: XIII. 134* (půdorys).
Charvátec: XIV. 92.
Chocerady: Farní chrám: XIV. 17.
Choteč: Farní chrám: XII. 112.
Chotýšany: Farní chrám: XIV. 45.
Choustník: Farní chrám: XIX. 39.
Chřenovice: Farní kostel: XX. 133* (půdorys), 134*
(okno věžní, portál), 135* (sedilie).
Chudenice: Chrám sv. Jana Kř.: XII. 34.
» Bývalá plebánie: XIII. 99.
Chuchle Malá (chor pravouhlý): XVII. 26.
Chrástice: XI. 121*.
Chyjice: Filiální kostel: XV. 63.

I.

Innomostí: XVI. 45.

J.

Jakub Sv.: Chrám: XIX. 51 (popis).
» XIX. 73* (půdorys), 74* (pilastr, kruchta),
75* (sloup, pohled).
Janíkov: Hřbitovní kostel: XI. 51.
z Janovic: XII. 28.
Jarloch: XV. 37.
Jasenice: Chór pravouhlý: XVII. 124.
» Kaple sv. Maří Magd.: XVII. 134.
Jeniškovice z Újezda: XII. 41.
Jesenice: Farní chrám: XIV. 53.
Jičín: Děkaný chrám: XVI. 53.
» Bývalá kolej: XVI. 55.
» Chrám P. M.: XVI. 56.
Jičínov: Kaple: XV. 67.

K.

Kalousek J. (Hist. mapa Čech): XX. 138.
Kamýk (matika z r. 1617): XVII. 90.
Karlík: Kostel: XV. 119; půdorys XVI. 66.
Karlín: Chrám sv. Cyrilla a Methoděje: XIII. 25, 43,
52, 77, 89, 105, 114, 129; půdorys 26*, prů-
čelí 27*, chor 44*, vnitřek apsidy 78*, per-
spektivní vnitřek 90*, 106*, loď boční 115*,
baptisterium 129*; XV. 9; XVIII. 22; XIX. 11.
» Jednatelská zpráva Jednoty pro ozdobení
chrámu Karlínského: XIII. 34, 45; XVIII.
139; XIX. 11.
» Elektrické osvětlení chrámu Karlínského:
XVIII. 23.
Kohn Th. Dr., arcibiskup Olomoucký: XIX. 12.
Kolín: Obnova chrámu: XVIII. 59.
» Kostel sv. Bartoloměje: XIII. 125.
z Kolovrat: XII. 51, 134.
Kolovraty: Chór pravouhlý: XVII. 26.
Koloveč: Chrám P. M.: XII. 88.
Konárovice: Farní chrám: XIV. 93.
Konecchlumí: Filiální chrám: XII. 114.
Kopanina Přední: Chrám: XVI. 15* (půdorys).
Kostelec: Filiální chrám: XV. 64.
Kostelec Zelený: Zbytek rom. stavby: XVIII. 51*.
Košíce: Rom. chrám: XVIII. 15* (půdorys).
Kozly: Filiální chrám: XIX. 32.

Kozohledy: Filiální chrám: XII. 73.
Krakov: Chrám sv. Václava: XII. 118.
» Chrám Nanebevzetí P. M.: XII. 119.
Kralovice: Chór pravouhlý: XVII. 26.
Kralupy (pamětní spis): XX. 70.
Kratochvíle: Zámecká kaple: XIII. 32* (půdorys).
Křeň: Kostel: XVI. 66*.
Krumlov: Býv. kostel sv. Bartoloměje: XX. 125*.
Křeč: Zbytek rom. stavby: XVIII. 52*.
Kondratec: Farní chrám: XX. 100*.
Kvashovice: Rom. kostel: XIX. 134.
Kvílice: Farní chrám: XIV. 94.
Kunice: Chór pravouhlý: XVII. 27* (půdorys).
Kyje: Chór pravouhlý: XVII. 27* (půdorys).

L.

Laziště: Kostel sv. Michala: XIX. 135*.
Lev XIII.: Dary jubilejní: XIII. 97, 109.
» Druhotiny: XIII. 133.
» Komitét na oslavu druhotin: XIII. 69, 94.
Leskovští z Leskova: XIII. 76.
Lhenice: XIV. 65.
ze Lhotic: XI. 27.
Libčevy: Chrám: XIV. 74* (portál).
Libenčtí: XI. 53.
Libouň: Filiální kostel: XIV. 133*.
Lipková Voda: Býv. plebánie: XIV. 34.
Louny: Děkaný chrám: XI. 64*, 70, 86*.
» Inventář z r. 1333: XVIII. 131.
Lukovany: Chrám sv. Václava: XVIII. 34*.
Lužany: Chrám sv. Maří Magd.: XII. 53.

M.

Malín: Zrušený chrám sv. Jana: XVII. 112.
Malovany: XIII. 91.
Markl: Zbytek rom. stavby: XVIII. 39*.
Markovice: Kostel sv. Marka: XI. 26.
» Kostel sv. Anny: XI. 28; XVIII. 90.
Mělník: Památky: XIV. 71.
Měřín: Portál: XII. 14*; chrám sv. Jana Kř.: XV.
121; portál 123*.
Měchněv: Filiální chrám: XX. 65*.
Milán: Konkurence o nové průčelí: XIII. 82.
Michalovice: Chrám sv. Michala: XVI. 64* (okno,
půdorys).
Milevsko: XV. 37, 51, 52*.
Minischlag: Zbytek rom. stavby: XVIII. 49*.
Mirovice: Chrám sv. Klimenta: XII. 125.
Mlýny: Filiální chrám: XX. 22.
Modřany: Chór pravouhlý: XVII. 26.
Mohelnice: Filiální chrám: XIX. 1* (půdorys).
Morava: Seznam dekan. archaeologů: XVI. 90.
» Pokřestění: XX. 16.
Moště: Chrám: XV. 113 (náhrobek).
Mouřence: Rom. chrám: XVIII. 85*.
Moutnice: Farní chrám: XX. 31.
Mýto Vys.: Kostel sv. Vavřince: XVIII. 95.

N.

Nabdín: XIV. 22.
Načeradec: Kostel sv. Petra a Pavla: XVIII. 2*, 3*
(pilíř).
Nadslav: XV. 64; XIX. 106.
Nadvojovice: XIV. 18.
Náchod: Inventář potřeb chrámových: XVIII. 82.
Nebylov: XIV. 29.
Nechvalice: Farní chrám: XIV. 54.
Němčice: Farní chrám: XIII. 110, 126*, 136*.
Nesvačily: Filiální chrám: XIV. 55.
Netolice: Chrám P. M.: XIII. 1, 13*.
» Chrám sv. Václava: XIII. 18*.
» Zámecká kaple: XIII. 31*.
Neustupov: XV. 27* (portál, okno).

Nezvěstice: Býv. plebánie: XIV. 56.
Norimberk: Chrám sv. Sebalda: XIII. 71.
Nudvojovice: Pečeť biskupa Daniela: XX. 95.
» Obnova chrámu: XX. 116.

O.

Ochoz: Kostel sv. Václava: XII. 63.
Olbramovice: XIV. 111* (věž křtitelnice).
Oldřichovice: Filiální chrám: XVI. 26*, 28*.
Olomouc: Inventář náčiní chrámového: XV. 115; XVI. 7.
Onšov: Farní chrám: XII. 109, 135.
Oudrnice: XII. 37.
Oulibice: XII. 67.
Ostrov: Hřbitovní kostel: XX. 54*.
Osvětimany: Kostel sv. Klimenta: XX. 9.
Owerbeck (Sedmero svátostí): XVI. 34, 45, 58, 69.

P.

sv. Petr a Pavel (poprsí): XII. 98.
Petrovice: XVII. 14.
Písek: Hřbitovní chrám: XIV. 31.
Pištín: Farní chrám: XIII. 39*, 55, 61.
Plaňany: Děkaný chrám: XIV. 50*.
» Býv. plebánie: XIV. 119.
Plasy: XII. 31; XX. 18.
Plaveč: Chrám: XX. 126* (půdorys).
Plzenec: Chrám sv. Petra: XVI. 2* (půdorys).
*Počepice: Farní chrám: XIV. 58.
Počernice: Chor pravouhlý: XVII. 26.
Podolí: Chor pravouhlý: XVII. 26.
*Pněvice: Býv. plebánie: XI. 100.
Pohoří: Kostel sv. Petra a Pavla: XII. 124.
Poleň: Chrám sv. Markéty: XII. 79.
» Chrám Věch Svatých: XII. 85.
» Býv. plebánie: XIII. 100.
Polná: Malby nástěnné: XIX. 137.
Poříčí: Chrám: 3*, 25*.
Potěhy: Farní chrám: XI. 53.
Potvorov: Chrám sv. Mikuláše: XIV. 135* (půdorys, kruchta); XV. 1*, 4*, 6*.
» Býv. plebánie: XVIII. 126.
Praha: Dům na Poříčí (sošnická výzdoba): XIX. 47.
» Chrámové věci: XIV. 59.
» Chrám za Karla IV. zbudované:
sv. Apollináře: XII. 44*, 54*.
sv. Jindřicha: XII. 138*, XIII. 3*.
Matky Boží Sněžné: XV. 38.
sv. Štěpána: XII. 91*, 130*.
Zvěstování P. M.: XII. 68*.
» Chrám sv. Havla: XIII. 62.
» » » Martina: XIII. 73.
» » » Petra: XIV. 80.
» » » Valentina: XIII. 28*.
» Kaple sv. Kříže: XV. 135*.
» » » Lazara: XIII. 22.
» » » Longina: XV. 135.
» » » Ludmily: XII. 21.
» » » Martina: XV. 135*.
» Klášter bl. Anežky: XII. 39; XIV. 56; XIX. 49.
» Museum: XII. 22; XX. 82.
» Most Karlův: XVIII. 126.
» Náčiní starobylé: XV. 95.
» Památky různých kostelů Pražských: XV. 97; XVII. 18.
» Památníkové stavební na sněmu českém: XV. 46, 56.
» Provolání ve prospěch kostela v VII. části: XVIII. 47.
» Rudolfinum: XII. 22.
» Týn: Vnitřní obnova chrámu: XX. 117.
» » Nové obrazy: XVII. 28.

Praha: Umění církevní na retrospektivní výstavě: XVII. 61.

- » Na Újezdě kostel (zrušený): XIX. 116*.
- » Výstava Společností přátel starožitností: XVIII. 107.
- » Vyznamenání arch. Mockra: XIV. 74.
- » Chrám sv. Jiří: XII. 133.
- » Hradčany: Chrám sv. Jiří: XII. 83, 116*; XX. 117.
- » » Chrám sv. Víta: XI. 19*, 109; XIV. 45.
- » Jednatelská zpráva Jednoty sv. Vítské: XI. 68, 79; XIII. 92; XIV. 45; XV. 70, 83; XVI. 138; XVII. 9, 129; XVIII. 119; XIX. 138; XX. 68.
- » Poprsí patronů českých pro chrám sv. Víta: XVII. 130.
- » Smíchov: Basilika sv. Václava: XI. 97.
- » Vyšehrad: Chrám sv. Petra a Pavla: XI. 4*, 13*, 29*, 41, 69; XII. 71, 93; XIII. 121; (staré malby XIII. 58).
- » Strahov: XV. 13* (hlavice, krakorce).

Prácheň: Rom. chrám: XVIII. 118* (půdorys).

Praskolesy: Kaple a farní chrám: XIV. 44.

Pravonín: Chrám sv. Jana Kř.: XVI. 17*.

Prčice: Chrám: XIV. 113.

Prokop sv.: XI. 5.

na Prosiku: Chrám: XIV. 85*.

Práhonice: XVII. 14.

Prusiny: Býv. plebánie: XIV. 54.

Přeskač: Filiální chrám: XX. 113* (půdorys).

Příbor: Pomník Volného: XX. 118.

Přibyslavice: Fil. chrám sv. Václava: XI. 52.

Příbram Uhelná: Farní chrám: XVIII. 124.

Psáře: Filiální chrám: XIV. 95.

» Bývalá plebánie: XIV. 118.

» Filiální chrám: XX. 93* (půdorys).

R.

Rafael (Falešné kartony): XX. 95.

Rabousy: Filiální chrám: XVI. 67.

Rokycany: Děkaný chrám: XV. 82, 87.

» Chrám Nejsv. Trojice: XV. 100.

» Chrám P. Marie na Vršíčku: XV. 101.

» Sochy, kaple, kříže: XV. 102.

» Kaple zaniklé: XV. 103.

Raffaell Santi: XI. 33, 43, 56* (Madonna s rybou); XI. 67, 75*, 92; XII. 106 (Madonna Sixt.), 140 (Stavba chrámu sv. Petra).

Radonov: Filiální chrám: XI. 54.

Rossi: XX. 118.

Rovné: Filiální chrám: XIX. 37* (půdorys), 38* (kruchta).

Rožmitál Starý: Chrám Povýšení sv. kříže: XI. 63, 73, 87.

» Kostelík sv. Jana Nep.: XI. 91.

Rybáře u Mělníka: Monstrance: XIII. 81.

Rychnov Nový: Býv. plebánie: XIII. 75, 85; XIV. 35.

Ř.

Řády českých malířů: XIV. 77, 89, 99.

Řeholnice: XV. 14.

Řepy: Filiální chrám: XX. 78* (půdorys).

Řestoky: Filiální chrám sv. Václava: XI. 28.

Řeznovice: Farní chrám: XIX. 14* (půdorys).

z Říčan: XI. 52.

Řídec: Filiální chrám sv. Jiří: XII. 73.

Řím: Basilika sv. Jana v Lateráně: XIII. 70.

» Kaple sv. Cyrilla a Methoda: XIII. 79.

» Collegium Boh.: XIV. 139.

Říp: Chrám sv. Jiří: XVI. 37*, 38*.

S.

ze Schönbornu kardinál: XV. 49.
ze Schwarzenberka kardinál †: XI. 25.
Sedlec: Farní chrám: XIV. 112* (křtitelna).
Soběice: Farní chrám: XII. 121.
Soběšín: Filiální chrám: XX. 110*.
Sobotka: Monstrance: XVI. 10; XIX. 10.
Solč Vel.: Filiální chrám: XIV. 117.
Srbeč: Býv. plebánie: XIII. 101.
Srbice: Kostel sv. Víta: XII. 89.
» Býv. plebánie: XIII. 101.
ze Stachovic Mikuláš: XX. 73.
Stodůlky: Farní chrám: XX. 76* (přodorys).
Strážistě: XVII. 32, 48.
Starkoč: Filiální chrám: XI. 17.
Strčice: Farní chrám: XIV. 101, 116.
Strmilov: Zbytek rom. stavby: XVIII. 51.
Stropnice: » » XVIII. 50.
Strunkovice: Farní chrám: XIV. 8, 20.
Střitěž: Chor pravouhlý: XVII. 134* (přodorys).
Sudoměřice: Farní chrám: XIX. 22.
Svárov: Chor polygonální: XVII. 86* (přodorys).
Světlá: Klášter cist.: XIII. 124.
Svojišice: Chrám sv. Jana Kř.; XX. 40*.

Š.

ze Šaratic: XI. 55.
Šimek L. †: XII. 10.
Škvrtov (chrám): XIV. 13, 14*, 15*.
Štěpánovice: XII. 79; plebánie: XIII. 89.
Švihov: Chrám sv. Václava: XII. 77.
» Býv. plebánie: XIII. 87.

T.

Tábor: Děkanský chrám: XI. 70.
Talmberští: XII. 49.
Tehov: XVII. 14.
Temnice: Chrám: XVII. 67* (zevnějšek).
Teplá: Chrám: XV. 61, 73, 74, 79*, 80*, 81*.
Teslínský klášter: XI. 92, 114.
Tetín: Hradní kaple: XVI. 121*, 122* (kruchta).
Tismice: Chrám: XIV. 38*, 39*, 40*.
Tochovice: XVIII. 86.
Topanov: XX. 100*.
Tožice: Chrám sv. Martina: XIV. 109*, 110*.
Trnová: Chor pravouhlý: XVII. 27.
Třebová Č.: Chrám sv. Kateřiny: XVI. 3*.
Třeboradice: Chor pravouhlý: XVII. 27.
Tučapy: Farní chrám: XV. 104, 118; XVI. 21, 29, 40.
Týn Karlov: XV. 119; XX. 49 (obnova).
Týnec nad Sáz.: Hradní kaple: XVI. 13*.

U.

Úboč: Kostel sv. Václava: XII. 86; pleb. XIII. 100.
Újezd Bílý: Románský chrám: XVIII. 1*, 2*, 3*.
Ulm: Stavba chrámu: XIII. 71.

V.

Václav sv. (socha): XX. 117.

z Valdštejna Jindřich: XI. 51.
» Adam: XIV. 6.
» Včela: Časlavská: XI. 81; XII. 82.
Veletov: Býv. plebánie: XIII. 101.
Velím: Chrám: XIV. 16.
Velišská osada: XV. 54, 55, 56.
Velvarská osada: XIII. 91.
Veselí nad Lužn. (zbytky portálu): XVIII. 63*.
Veveří: Chrám Matky Boží: XVIII. 6*, kazatelna 13*,
trámový strop 13*, portálek 14.
Vchynští: XI. 50.
Vimberk: Hřbitovní chrám: XX. 56* (přodorys).
Vinec: Chor polygonální: XVII. 97* (přodorys), kruchta,
okna emporní 99*, portál 111*.
Vinohrady: Stavba chrámu sv. Ludmily: XV. 94, XVIII.
81 (věže); XIX. 33; XX. 25.
Vlastibořice: Chrám: XX. 106.
Vitochov: Filiální chrám: XII. 100.
Volenice: Rom. chrám: XIX. 134* (portál).
Voleška: Chor pravouhlý: XVII. 28* (přodorys).
Volný Ř. (pomník): XX. 118.
Vrbčany: Chrám sv. Václava: XIV. 62.
Vrcholice: Chrám: XX. 2*, 9.
Vroutek: Chrám: XIV. 121* (přodorys), 122* pohled,
123* apside, 124* portál, 125* okno, 126*
obloučkové podímsí, 127* kulatá ozdoba,
» Býv. plebánie: XVIII. 125.
Vršáček: Chrám: XV. 101.
Všeruby: Hřbitovní kostel: XX. 123* (přodorys a po-
hled).
Vysoká: Býv. kostelík: XIV. 26* (přodorys).

Z.

Záboří: XIII. 64.
Zach Jiří †: XIII. 116.
Zajíc z Hasenburka, arcibiskup Pražský: XI. 49.
Zámekov: Rom. chrám: XVIII. 121*.
Zborov: Rom. rotunda: XVIII. 97*.
Zbraslavice: Obnova chrámu: XIV. 138.
Zbyněk II. Berka, arcibiskup pražský: XI. 51.
Zděbuzev: Filiální chrám: XIV. 83; XX. 67*.
Zderaz: XVI. 25; XIX. 106.
Zdík: XV. 13, 15.
Zelený Jos. †: XII. 60.
Znojmo: Hradní kaple: XV. 111* (přodorys).
» Hradní věž se sřítla: XVIII. 94.
» Malby rotundy: XVII. 131.
Zvíkov: Paměti: XIV. 71.
Zvole u Jaroměř: Farní chrám: XIII. 86.

Ž.

Žabonosy: Chrám: XIV. 62* (portál, kruchta).
Žďár v Plzensku: Býv. plebánie: XIV. 56.
Ždíkov Malý: Chrám: XIX. 86* (přodorys).
ze Želetavy Filip, kanovník Pražský: XI. 49.
Želkovice: Chrám: XIV. 97* (portál).
Železná: Chor pravouhlý: XVII. 27.
Železné hory: Církevní umění: XVIII. 68.
Žižkov: Chrám sv. Prokopa: XV. 94.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 1.

V Praze, dne 31. ledna 1895.

Ročník XXI.

OBSAH: Románské exkurse v Čechách. (116—117.) Kostel v Nudvojovicích u Turnova. Farní kostel sv. Bartoloměje v Červené. — Románské exkurse na Moravě. 15. Com. kostel sv. Jakuba Většího v Jakubově. — Umění Církvi sloužící. (Pokračování.) — Jak křesťanství rozšířilo se v Římě. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc leden.

Románské exkurse v Čechách. (116—117.) KOSTEL V NUDVOJOVICÍCH U TURNOVA.

Napsal a nakreslil prof. Václav J. Krch.

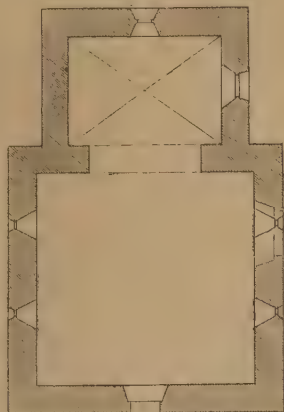
Zřídka naskytuje se sběrateli památek církevního umění a stavitelství najíti zachovanou stavbu a bližší data o její vzniku. Vzácnějším ale úkazem jest, míti v rukou i přibližný letopočet o založení neb vysvěcení církevní stavby. Takovou vzácnou ukázkou v Čechách jest filiální kostel v Nudvojovicích. Že by vesnička pouze 12 čísel čítající chovala ve svém středu stařešinu drobného církevního stavitelství, nikdo by netušil. Hroziloť zajisté vícekrát nebezpečí tomuto nezlomnému památníku dob slavných vlasti naší, a přece odolal, jak by jednolitou žulovou skálou byl. Zaznamenáno aspoň jest tolik, že za panování Jiríka z Poděbrad r. 1468 poraženo u Nudvojovic vojsko knížete Hlohovského, které kol památného chrámu a dědiny ležením bylo. Ve válce třicetileté zbylo ze vsi jen několik samot a v středu těch smutně vyjímá se asi náš nezlomný stařešina.

Nastaly doby klidnější, volněji dýchalo to ztýrané srdce české a statečky vyrůstaly znovu z popelu a okrašlovaly se pavlačemi a zápražími, ale stařešiny kostelíčka více nepovšimnuto, nepřirostl

jim více k srdci, nebylť asi podle času tak hezkým jako nové chrámy, pestrou směsicí stavitelskou vyšňořené. Zub času hlodal a zarýl se tak hluboko v dřevěný kryt, že hrozil i tvrdému pískovci zničením.

Takto naskytla se Hrubo-Skalské správě pána z Aehrenthalu vítaná příležitost zbaviti se starého kostelíku. S mrtvolou do hrobu, aby nepřekážela, tak to vyznívalo v úředovnách Hrubo-Skalských, když hejtmanství se správy dota-

zovalo, kterak by oprava kostela Nudvojovického předsevzata býti měla. »O tempora, o mores.« — Žželelo se tehdy veledůstojnému panu děkanovi a občanům nejen Nudvojovic, nýbrž i blízkého Turnova oné úctyhodné svatyně;

sbírajíce milodary a příspěvky při různých příležitostech, snesli konečně po dvanáctileté neunavné práci a bez příspěvní slavného patronátu takový obnos, že přikročiti se mohlo k důkladné opravě. Nastal čilý ruch, vetché již údy staréčka sesilovány a tmeleny pečlivě nejen vně, nýbrž i uvnitř, a stará dávná šindelová pokrývka nahrazena novou moderní. Vnitřek chrámu zbaven neslohových ozdob a následkem toho i hlavní oltář musel za obět padnouti. Aj, jaký tu vzácný nález neočekávaně byl odkryt! Dělníci odklízějící tumbu přišli na čtyřhranný malý otvor, z něhož vyňata malá cínová skříňka, obalem pergamenovým pokryta a čtyřmi stejnými pečetmi opatřena. Dvě pečeti zdařilo se zachovati, a na nich k radosti všech rozeznán nápis a obraz biskupa, za něhož kostelík Nudvojovický postaven byl.

Na pečeti jest jasný obraz biskupa, sedícího na sedili v úředním rouchu, zdviženou pravíci žehná a levíci třímá berlu. Kolem kraje jest čitelný nápis v římských majuskulích: S.(igillum) D.(ei) G.(racia) PRAGENSIS EPC † DANIEL. (Pečeť Daniela, z Boží milosti biskupa Pražského.) Pečeť biskupa Daniela jest vzácnou památkou české sfragistiky a podobá se v provedení zachované pečeti biskupa Pelříma, z r. 1225 pocházející.

Mezi Pražskými biskupy toliko dva jméno Daniel nesli, první vládl od roku 1148—1167 a druhý od roku 1197—1214. Poněvadž na pečeti čísla řadového se nenalézají, zbývá ku zajištění doby uchýliti se k bližšímu prohlédnutí a prozkoumání článků architektonických a poměrů stavby.

Chrást sestává z lodi a čtyřstranného choru. Nad lodí vypíná se zvonička se 2 zvony. Délka lodi obnáší 6'93 m a

šířka 7'19 m. Ku poměrně velmi nepatrné výšce její 4'52 m jest síla zdí dosti mohutná, obnáší 0'92 m. Poměry lodi ve světlosti odpovídají zcela určité známým již venkovským stavbám církevním z doby románské, jichž všech charakteristickou známkou jest mohutné zdivo a u mnohých i loď do čtverce stavěná. Takovouto lodí vyznamenávají se na př. Načeračský chrám Páně sv. Petra a Pavla,¹⁾ o němž letopisec Gerlak zaznamenal, že již roku 1184 stál. I kostel sv. Václava na Brůdku u Všerub honosí se v lodí podobnými rozměry, a historicky zjištěno, že v polovici století 11. byl postaven na památku vítězství knížete Břetislava nad císařem

Jindřichem III.²⁾

Ano i oken počtem dvě na každé straně a blízko střechy prolomených se zachovalo. Okna v kostelíku Nudvojovickém podržela svoji původní tvářnost, čímž stavba celá na starožitnosti a malebnosti získala. Nejsou však, jak u většiny chrámů románských shledáváme, zakončena kruhovým čistým obloukem, nýbrž tento jeví se ještě ve světliku, ale ve špaletování

jíž znatelné jsou stopy lehce lomeného oblouku.

Podobné lomení ukazuje i oblouk vítězný, ale mám za to, že dle celé jeho konstrukce byl do formy nynější při opravách pozdějších vpraven. Dělo se to asi tehdy, kdy manie v stavitelství církevním vše gotické za staré vynášela a jiného tvaru v Čechách si nevšímal. Takovýto úkaz patrný jest i na okně v choru, jehož vnitřní ostění jest čistě románské a vnější čistě gotické a kružbou opatřené. Že kružba ona mnohem mladší jest okna, přesvědčil jsem se

¹⁾ »Method«, 1891, č. 1.

²⁾ »Method«, 1894, č. 2.

rýpnutím, pískovec na ostění objevil se tvrdým, kdežto v kružbě zcela měkký nechal se i kosti rýti.

Tyto známky tvarů prvogotických svedly asi nedávno zvěčnělého architekta a konservátora, p. Ant. Bauma, že započel chrám Nudvojovický mezi stavby doby přechodní do polovice století XIII. Náhled jeho nyní odkrytím tumb a nálezů pečeti biskupa Daniela vyvrácen.

Loď má dva vchody, z nichž jeden jižní, druhý západní stěnou jest proložen. Oba zakončeny jsou kruhovým obloukem a obohaceny profily. Portál jižní zdá se mně býti starším než západní. Svědčí tomu nejen článkování, nýbrž i celkové jeho rozměry. Profily pozůstávají ze žlábků a oblounů mohutnějšího onoho, jak tomu bývá na sedílicích chrámu románských i na jiných člancích těchto staveb v době jejich vývinu.

Portál na straně západní jest jednodušší, má v profilu pouze žlábek vroubený šikmými ploškami, v celkovém tvaru jest štíhlejší a vyšší předešlého. Ač i tento portál honosí se vlastnostmi slohu románského, mám za to, že v původním plánu nebyl a teprve při opravách pozdějších pro pohodlný přístup ku kostelu se strany západní byl zhotoven. Přihlíží-li se ku konstrukci a celko-

vému tvaru portálu jižního, spadá stavba lodi plně do doby románské. Ale kdyby i těchto pádných a očitých důkazů nebylo po ruce, mluví jasně pro náhled můj stavba choru. V půdorysu obnáší délka strany choru proti oblouku vítěznému položená 4.93 m, druhá k této kolmá pouze 3.58 m. Jest to tedy obdélník, jaký na stavbách doby přechodní se nevyskytuje, nýbrž u chrámů románských přichází. Příklad podává nám románský chrám v Zdebuzevsi.¹⁾ Síla zdí v choru jest něco mohutnější a výška jich nižší oněch v lodi. Obdélníková prostora překlenuta jest křížovým klenutím oblouku kruhového bez žeber. Prostá tato klenba původní pozůstává

z lamaného čediče. Vzácnost to a nový důkaz o velkém stáří chrámu Nudvojovického.

Vzdálenost okna, za hlavním oltářem ve stěně umístěném, od podlahy obnáší 2.8 m a sahá obloukovým ostěním téměř ku samé klenbě. Ze všech oken jest toto jediným, které nepěknou kružbou gotickou bylo znešvařeno, a mělo při nynější restauraci v původní stav býti uvedeno. Malebnost památné svatyně by tím neutrpěla, naopak rázovitost stavby by byla vystoupila ku větší imponantnosti, i jsem tím jist, že by se dnes zvěčnělý p. architekt Baum sám nad tím pozastavil. Druhé okno na straně jižní bylo dobou prolámáno, o čemž svědčí nepatrné vnější ostění; učiněno tak asi pro mocnější osvětlení choru.

Ještě jedno okno na půlnoční straně osvětluje hlavní oltář a dle starších zápisků bylo před nynější opravou zazděno. Podobá se hlavními rozměry oknům v lodi, ale oblouk lomený na něm přišel plně k platnosti, jak v době gotické zvykem bylo. Liší se takto tvarem úplně od oken v lodi, a proto pevně mám za to, že i ono v původním plánu nebylo a jenom později pro větší světlost v chrámě na nynějším svém místě umístěno, a když pak ono na jižní straně prolomeno bylo, poznala se malého gotického okna zbytečnost a proto zazděno. Výška choru obnáší 3.62 m.

Architektura kostela Nudvojovického plným právem dosvědčuje, že postaven byl ve třetí čtvrtině století XII. a nesl by tedy křestní list biskupa Daniela, který na Pražské biskupství dosazen r. 1148 a 1167 zemřel.

Strop lodi byl dřevěný, v kassety rozdělený a malovaný. Pod vlivem přírody utrpěl tak, že musel býti snesen a novým nahrazen. Dle motivů ornamentálních starého stropu nové kassety opět dosti dovedně vymalovány pod dozorem akademického malíře J. Prouška z Turnova. Starý strop měl na jednom prkně nápis: »Tento strop jest dělán r. 1726 a dal ho Václav starší Černo-

¹⁾ »Method«, 1894.

vický s Janem synem svým a Francem vnukem svým vymalovat.»

Motivy ornamentů v kasetách jsou různé v jednotlivých polích, což zájmeno tím více, jelikož polí jest asi 48 a byly původně zběžně a svobodně rukou malovány. Ornamentální tvary jakož i barva jich podobají se známému »sel-skému baroku«.

Vzácnější a cennější památkou ve chrámu Nudvojovickém jest zbytek starého oltáře. Na prkně jest malována skupina: Krista, Matky Boží a sv. Jana. Kristus obnažen nese trnovou korunu a podává matce své pravici, již ona vřele tiskne k ústům svým. Pravý to výjev utrpení matky i syna, ježž doplňuje truchlící svědek sv. Jan. V koloritu a technickém provedení zasluhuje hlavní pozornosti postava Krista Pána. Umělec přísně se tu přidržel i anatomické stránky a dokázal, že v studiu tomto nebyl nováčkem.

Obraz celkovým svým tvarem poukazuje k tomu, že byl původně určen pro spodní část, tak zvaný podstavec oltáře skládacího. Vzácné toto dílo restaurováno a ve zvláštní rámeček tvaru gotického zasazeno.

Podstavec z křídlového oltáře zachován jest i v chrámě Krčínském u Nového Města n. M. Žel, že barbarismus, který v Krčíně se zbytky oltáře proveden, má ještě pamětníky, kteří dosvědčují, kdo cennou malbu prodal a kam odvezena.

Z roku 1570 jest v kostelíku Nudvojovickém památný obraz rodiny Jindřicha Reinolfa ze Štířína, hejtmána na Rohozci, představující všeobecný soud světa a známý u lidu obecného pod jménem »zelený čert«. Hlavní nápis jeho latinský jest silně seškrabán a pouze v následujících slovech čitelný. Na hoření části rámu:

ANNO DO : 1570 HÆC EPI....
DEPICTA ET PRÆSI.... GENEROSO
VIRO.... EO TEMPORE CAPITANEO IN
ARCE ROHOZEC.. CONTINENS GENEALOGIAM
VXORIS HÆDVICÆ HONE(STÆ)
GENERO IOHĀN̄.. HIBNER·EX RONO
ANTECEDENS SVCESSOR HVI(VS) DO(MINI)
QV.... AN̄O 1559 ET SEPVLT
ET BARBARA MATRE VXORIS SUÆ

Na dolní straně:

MATHÆI 7 : PER ANGVSTĀ PORTĀ
QVIA LATA PORTA ET SPATIOSA VĪA EST,
QVÆ DVCIT AD PERDĪTIONEM ET MVLTĪ SVNT
QVI INTRANT PER EAM.
ISAIAS 30 : COVERTĪMINĪ AD ME ET SALVI ERITIS.
IOB 10 : SCIO ENIM QVOD REDEŔTOR ME VIVIT ET
IN NOVISSĪMO DIE DE PETRA SVRRECTVRVS SV̄
ET RVRSVS CIRCVM DABOR PELLE MEA ET IN CARNE
MEA VIDEBO DEVM MEVM.

Pod tímto nápisem vyobrazil umělec klečící rodinu šlechtickou před křížem se sepjatýma rukama. Na jedné straně kříže jest to otec a malý synek u štítu se 3 skříženými šípy. Na druhé pak dvě dívek, dceruška a paní s matkou.

Pod pacholíkem lze čísti slova: AVGVSTINVS ANNO 7.

U děvčátka: BENIGNA ANNO 5.

U dívky: CHRISTINA a BARBARA.

U paní: HÆDVICA VXOR, BARBARA VXOR.

U postavy rytíře kus obrazu jest uříznut a na místo ono vlepen papír se znakem černo-bílým a letopočtem 1590.

Tváře všech postav jsou umělecky dovedněji malovány nežli druhá větší část obrazu, znázorňující soudný den.

Oba obrazy opraveny jsou akademickým malířem J. Prouskem ku všeobecné zajisté spokojenosti a reprodukce obrazu

»Soudný den« uveřejněna v »Zlaté Praze« r. 1888, náčrt pak ve »Světě« r. 1894.

Při opravě kostela přišlo se na levé straně lodi na malbu na omítce, ale byla tak silně poškozena, že nedala se zachrániti. Objeveno pouze něco určitých rysů Boha Otce a části anděla.

Na podlaze v lodi byl silně poškozený epitaf, který za poslední opravy vyjmut a do zdi na hřbitov zasazen.

V nové vížce nad lodí visí 2 zvonky, které delší dobu pro věchost staré zvoničky sneseny a do prozatímných trámů zavěšeny. I tato nerozlučná dvojice zasluhuje povšimnutí nyní, poněvadž dosud jí povšimnuto od nikoho nebylo a následkem toho dostal se i chybný letopočet do různých výtisků. Větší zvon má na koruně nápis gotických minuskulí, v jedné řádce:

..... **pater sancti spiritus
assistat vobis gratia amen**

v druhé nižší:

ad amorem

Pod krkem na břiše zvonu nalézají se 2 vypuklinové obrazy svatých. Jeden představuje dle všeho sv. Jana. Postava plně pokryta jest řízou v bohatých až přehnaných záhybech, jak v gotice zvykem bývalo. Hlavu pokrývá gloriola a obličej mohutný, tvrdě modelovaný vous. V levici drží kříž a pravici k němu ukazuje. Již tato postava dosvědčuje, že modelace sv. Jana evangelisty v době 1710 jinak by v šatu podána byla a plně tělo by nepokrývala. Celá figura jak v uspořádání šatu tak i pohybu spadá beze vší pochybnosti do doby gotické, k čemuž poukazuje i nápis zvonu. Protější strana má ve vypuklině v téžže rozměrech jako relief sv. Jana postavu mladistvou. Tělo kryje rovněž dlouhý háv řasnatý, v levici drží kalich a dvěma zdviženými prsty pravice v něm žehná; snad to rovněž sv. Jan s kalichem, z něhož vypítí měl jeťovatý nápoj. Co zvláštní jest, že obličej této postavy jest bezvousý. Jiných ozdob na zvonu nenalézáme.

Menší zvon má rovněž na koruně nápis v gotických minuskulích, nemá však ozdob figurálních ani ornamentálních.¹⁾

Zdivo kostela jest z lámaného pí-

skovce jemnozrného bez omítky a za poslední opravy důkladně vylepšeno.

Kostelík Nudvojovický zasvěcený sv. Janu Křtiteli byl roku 1344 farářem a patřil do dekanátu Turnovského a arcidekanátu Bolešlavského. V XIV. století platila plebánie tato tři groše papežského desátku.¹⁾

Pánové z Nudvojovic byli patroni kostela Nudvojovického až do r. 1406 a s nimi dosazoval plebány též Petr z Vartenberka. První známý plebán roku 1354 byl Zdeněk, potvrzen patrony Ješkem a Prkošem z Nudvojovic. Jemu následoval r. 1357 na krátký čas v úřadě kněz Mikuláš, úmrtím jeho roku 1358 přešla fara na plebána Zdeňka z Viskře, kteréhož v úřad uvedl plebán z Přepel.²⁾ Patronové téhož kostela byli Prkoš, Jan příjmím Šindel, Rudolf, Jindřich, Šebř a Alžběta, ovdovělá Mladotová z Nudvojovic. Po čtyřech letech povýšil Zdeněk a stal se plebánem na Hrušnici, tu panoši Ješek a Prkoš, pak Alžběta, vdova po Mladotovi, ustanovili roku 1362 za plebána kněze Zdislava z Havroněk.³⁾ Roku 1371 činí se zmínka již o odcházejícím knězi Janovi z Nudvojovic⁴⁾ a r. 1392 o úmrtí plebána Kuneše z Nudvojovic. Místo po zemřelém Kunešovi obdržel kněz Jan Bohdan ze Vtelna z rukou patronů Václava Šindele z Nudvojovic a bratra téhož Jana, plebána z Turnova. Roku 1406 dosazen na faru Nudvojovickou plebán Václav Vlk od Petra z Vartenberka a Veselé. K tomu dali svého svolení též panoši Martin Zlý a Petr Kyselý z Nudvojovic.⁵⁾

Roku 1541 náležel kostel Nudvojovický jako filiální k farnosti sv. Mikuláše v Turnově, patronové jeho byli páni Vartenberkové na hradě Rohozci.

Roku 1547 Adamovi z Vartenberka pro vzpouru proti králi Ferdinandovi byly Nudvojovice vzaty. Adam, nechtěje dopustiti, aby dvůr poplužný a ves od panství odloučeny byly, musel je i s jiným zbožím opět vykoupiti.⁶⁾ Po jeho smrti polovice majetku otcova připadla synu jeho Křištofovi, seděním na hradě Rohozci.

Po válce třicetileté r. 1655 poprvé Nudvojovický kostelík uveden v moc

¹⁾ Tomek, Rejstříky, str. 83.

²⁾ Emler, Lib. Conf. I., pars 1, 100.

³⁾ Emler, Lib. Conf. I., pars 1, pag. 174.

⁴⁾ Emler, Lib. Conf. I., pars 2, pag. 62.

⁵⁾ Emler, Lib. Conf. III., pag. 193.

⁶⁾ Pam. X., 460.

¹⁾ Spisovateli nebylo možno za nepatrnou dobu v Nudvojovicích strávenou nápis vyšetřiti.

panství Hrúbo-Skalského, jehož macešskou lásku sdílí do dnešní doby.

Návrh a plány k nynější restauraci vypracoval zvěčnělý konservátor, architekt p. Ant. Baum. Nevím, zda vše dle jeho návrhu, jako na př. pokrytí zvonice břidlicí v celém její rozměru neb úprava kůru atd., se dělo a bylo provedeno. Na jisto mohla malebnost kostelíka v této stránce aspoň býti více ušetřena. Vnitřek působí svou výzdobou a slohu od-

povídající architekturou jak v řezbě tak i v malbě zcela přiměřeně. Hlavní zásluha o celé zdařené dílo restaurační a potřebných k tomu peněz náleží vele důstojnému p. děkanovi J. Svobodovi, jemuž radou jakož i skutečnou prací přispěl v mnohém p. J. Prousek, akad. malíř. Příkladu neústupnosti a nepodajnosti v předsevzaté práci vdp. děkana Turnovského by mělo býti hojněji následováno.

Farní kostel sv. Bartoloměje v Červené.

Napsal a nakreslil prof. Josef Braniš, c. k. konservátor.

Stavby přechodní poutají zkušeného archaeologa zvláštním kouzlem. Což může pro něj býti zajímavějšího, než studovati celou tu škálu vývoje a proměny od jednoho slohu k druhému v různých odstínech, jež jeví se tu v houževnatém trvání forem zděděných, tam v ostýchavém a nesmělém vystupování tvarů nových a někde konečně v bouřném zápasu, v němž jará novota nad starými tradicemi vítězí. V naší vlasti netrval sice zápas gotiky se slohem romanským dlouho, povaha národa novot milovného a kulturní převrat, jenž na počátku 13. věku v Čechách se odehrával, dopomohly jí rychleji než jinde k vítězství, přece však zanechal právě přechodní sloh u nás tolik památek, že by celý věk jednotlivce nestačil k jich prozkoumání a soustavnému ocenění.

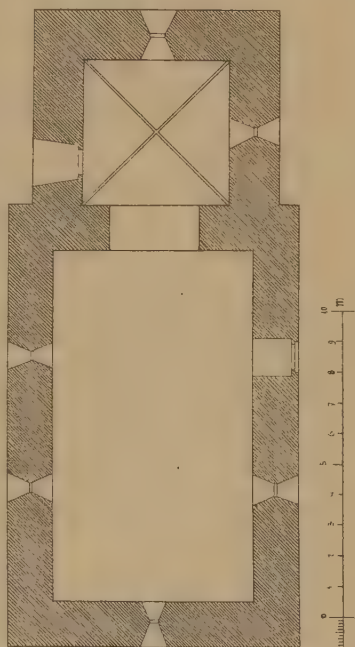
I v jižních Čechách máme jich hojnost, jsou též podstatně jiného rázu než středočeské, jak toho vyžadoval zdejší nepodajný material; některé jsou rozměrů značných, jako na př. presbyterium a příčná loď chrámu Milevského s opatskou kaplí jeho, chrám sv. Jana Křtitele a nejstarší partie zámku v Jindřichově Hradci, Zvíkov, hrad, ambít a kostel sv. Prokopa v Strakonici; jiné opět jsou na pohled skrovnými, ale pro dějiny umění zasluhují pozornosti ne menší. Jest to celá řada kostelíků vesnických, které vykazujíce tu v dispozici, tam opět v de-

tailu zajímavé zjevy, reprezentují celý průběh přechodu od samého počátku novot až ku konečnému vítězství gotiky.

Jeden z takových jest i farní kostel sv. Bartoloměje v Červené, stavba sice ještě románská, která však některými články věští již červánky slohu nového.

Asi půl hodiny cesty od proslulého železničního mostu českomoravské příční dráhy, jenž na stíhlých pilířích v závratné výši přes údolí vltavské směle se přepíná, stojí na pravém břehu Vltavy vábná skupina stavení: kostelík, zvonice, fara a škola; stojí tu v odloučeném zátíší již mnoho set let naslouchajíc dumám řeky, jejíž vlnky v letní době tu idyllicky s břehy laškují, ale za povodní mezi příkrými skalami příšerně hučí a až k samé svatynce dorážejí.

Již ve 14. století jmenuje se »Rufa ecclesia« častěji v knihách erekcčních a konfirmačních, stavba však ukazuje k době mnohem dávější. Dispozice kostela jest velmi jednoduchá, skládá se ze čtverečného kněžiště a z obdélné lodi. Oltárnice, jejíž zdi 1'60 m jsou silny, má ve světlosti 4'65 m délky a tolikéž šířky a kryta jest křížovou klenbou, jejíž prostě čtverhranná, neprofilovaná žebra vycházejí od nosičů v podobě jednoduché románské římsy v koutech vysazených, svorníku není. Za oltářem posud se zachovalo kruhové, velmi silně vyšpaletované románské okénko s primitivní

kružbou, která vypadá jako napodobení kolečka s nábojem a šesti paprsky navzájem polokruhovými obloučky spojenými; podobně prosté jest ostění ve zdi upraveného sanktuaria, jehož oblouk jest ještě polokruhový s křížkem na vrcholu. Pouze 82 cm široké dvěře do sakristie překlenuty jsou v segmentovém oblouku.

Půldruhého metru silný triumfální oblouk jest polokruhový, ozdobený na patkách zajímavým románským římsem, v jehož žlábků jsou oblíbené v jižních Čechách puklicky a trojhranné zoubky. Loď 11:50 m dlouhá a 6:30 m široká jest kryta stropem, zdi její jsou rovněž půldruhého metru silny, okna později rozšířená, jen v průčelí zůstalo ještě původní úzké, silně vyšpaletované okénko románské. I jednoduchý vchod po jižní straně jest ještě původní, bez ozdobného článkování v polokruhu přepjatý, a podobá se právě tak jako okrouhlé okénko za oltářem patrně soudobým výtvořům na sříceném kostele v Marklu pod Landštejnem (viz »Method«, XVIII., str. 40.).

Vnitřní úprava kostelíka v Červené příchodího mile dojmá,] pěkná polychromie, vkusný, slohu přiměřený nábytek, jakož i to, že celá stavba jest ve vzorném pořádku, svědčí o krasocitu jasného patrona, knížete Karla ze Schwarzenbergu. Ač přišel jsem od jedné z nejznamenitějších památek našich, bývalého premonstratského kláštera v Milevsku, přece zaujal mne kostelík v Červené tak, že opět a opět vracel jsem se od úpravného vnějšku do útulného vnitřa, vzpomínaje při tom na nejdůstojnějšího arcipastýře, biskupa dra Martina Říhu, jenž mne kdysi na zajímavý chrámek ten upozornil, a když konečně rozkošným údolím dále ke Zvíkovu jsem se ubíral, nemohl jsem se ani rozloučiti s rozkošným obrázkem, jenž bohužel poutníkovi v oklice řeky až příliš brzy s očí mizí.

Při té příležitosti, ač věc s dějinami stavitelství církevního dosti málo souvisí, dovoluji si projevit své skromné mínění o stáří pověstné věže »Markomanské« na Zvíkově, kterou jsem téhož dne jako kostel v Červené zevrubněji zkoumání podrobil.

Markomanka provedena jest, jak známo, z bossirovaných kvádrů, které mají po hranách pásek a v bossáži jamky pro zapuštění kleští k vytahování. Poněvadž bossáž jest i na té straně, kde palác k věži přiléhá, jest patrné, že Markomanka stála dříve, než za krále Václava I. hrad v přechodním slohu nádherně byl zbudován, o samotě. Byla tedy prvotně věžovitou tvrzí (Donjon) zbudovanou uprostřed starodávného hradiště snad jen náspý obkličeno. Přízemí nebylo z hradiště přímo přístupným a ku vchodu vysoko umístěnému mohlo se pouze po žebříku, který v čas nebezpečí snadno se odstranil. Kleneb uvnitř nebylo, ale jednotlivá patra oddělena byla jen trámovými stropy; místo oken byly střílny, které dovnitř špaletou se rozšiřovaly a místnosti spoře osvětlovaly.

Co se původu Markomanky týče, jest ze stavby patrné, 1. že zbudována jest dle cizího vzoru, a sice 2. v době vyvinutého slohu románského. Důkazem prvního jest bossáž u nás ve středověku neobvyklá a úzkostlivě vrstvování kvádrů, druhému svědčí románský tvar okna, v němž střílna uvnitř se rozšiřuje, kamenné nosiče s románským profilem, jež v síni prvního patra zbyly, a kamenická znaménka, jichž tvary namnoze z písmen latinských jsou vzaty. Stavba provedena nejspíše za krále Vladislava I. dle nějakého vlašského vzoru, neboť tehdy styky s Itálií byly velmi značnými, také se brzy potom roku 1184. činí písemná zmínka o purkrabí na Zvíkově.

Když za Václava I. celý hrad nákladně znovu byl budován, přestala stará věž býti vlastní pevností, připojena k novému nádhernému paláci a podrobena při tom některým proměnám. Přízemí i první patro bylo zklenuto, a toto upraveno v pohodlnou obytnou síň s elegantním přístěnkem v tloušťce zdi na způsob arkýřové světničky zařízeným. Při vyhlášení celé spousty starého zdiva pro přístěnek a jeho krásné gotické okno, dostala zeď věžní trhlínu, kterou od okna vzhůru i dolů dosti daleko sledovati možno.

Románské exkurse na Moravě.

15. Com. kostel sv. Jakuba Většího v Jakubově.

Napsal F. J. Lehner.

Kostel sv. Jakuba Většího, apoštola, v Jakubově, přidělený k farnosti Lukovské (v děkanství Jaro-
měřském, biskupství Brněn-
ského) skládá se z lodi
12·60 m dlouhé a 7 m ši-
roké, do které se vchází
ze strany západní, osvět-
lené z obou stran bočních
po dvou oknech, částečně
v původní podobě zachova-
ných. Vítězný oblouk polo-
kruhově sklenutý spojuje
loď stropem krytou s cho-
rem čtvercovým, polohru-
hovou apsidou zakončeným.
Chor i apsidy jsou sklenuty.

Kostel jest kryt stře-
chou šindelovou, z níž k zá-
padní straně vystupuje dře-
věná zvonice.

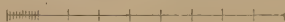
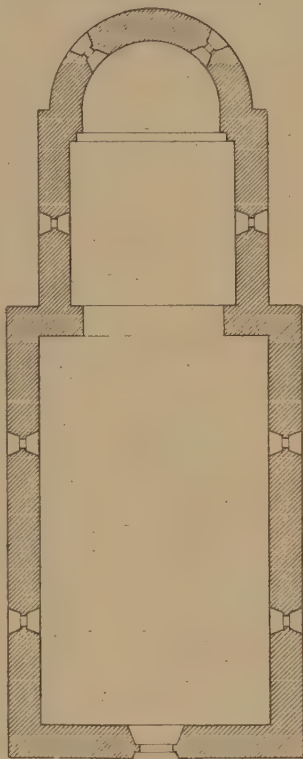
Síňec před vchodem a
sakristie po levé straně ku
choru jsou pozdější pří-
stavky.

Starožitný kostel sv. Ja-
kuba, stojící na hřbitově
poněkud povýšený, po němž
i vesnice jméno své ob-
držela, býval farním. Ja-
kožto první známý farář
uvádí se krátce před rokem
1230 Konrád, který byl zá-
roveň kanovníkem Bambergským. Kolem
1260 zde farářoval Jan. Okolo roku 1300

darovala paní Eufemie, vdova po Vilému
z Olbram - Kostela patronát panenskému
klášteru v Oslavanech, což
Olomoucký biskup Dětrich
1301 schválil.^{*)} Od 14. sto-
letí jsou historické zprávy
o farnosti a obroči Jakubov-
ském dosti hojné.

Kostel sv. Jakuba v Ja-
kubově řadí se do oné sku-
piny kostelů románských,
při nichž mezi loď a apsidu
vsunul se čtvercový chor,
čímž dostalo se mu větší
prostornosti. Budova po-
strádá všelikého detailu ar-
chitektonického, tak že ani
na vítězném oblouku nespá-
truje se obvyklá římsa,
z čehož souditi lze, že byla
vystavěna bezpochyby již
v první polovici doby ro-
mánské. Kromě jednodu-
chosti architektonické uka-
zuje na veliké stáří zejména
jméno osady, které po světcích,
jemuž kostel věnován jest,
nazvána jest Jakubovem.

Důstojnému panu Fran-
tišku Embertovi, faráři Lu-
kovskému, vzdávám za ná-
kresy správně provedené
díky nejvroucnější.

^{*)} Cod. dipl. Morav. II., 218. V., 130.)

Umění Církvi sloužící.

(Theoreticko-praktické poznámky k V. hlavě provinciální synody Pražské z roku 1860.)

Podává Josef Vajs, kaplan v Hostivaři.

A. Chrám.

(Pokračování.)

V domácí kapli nelze sloužit mši sv. bez
dovolení sv. stolice, prostřednictvím
biskupovým obdrženího. Místo za kapli
takovou určené biskupem má býti ohle-

dáno, od ostatních síní obývaných pokud
možno odloučeno, prosto všeho, co by
spíše připomínalo na příbytek lidský než
na stánek Boží. Hlavně sluší přihlížeti

k tomu, aby nad kaplí nebylo žádných bytů, ložnic a p. Zařízení a výzdoba kaple, pokud lze, mají býti tytéž jako v jiném chrámě. K oltáři vedtež dva stupně; okna spíše výše umístěna, aby nebylo lze z venčí divati se do vnitř, uvnitř kropenka se svčcenou vodou a

u dveří skříň na posvátné předměty. Na stěně zavěsiti jest průkaz, jímž stvrzuje se, že jest tu dovoleno sloužiti mši svatou.

Tytoť jsou asi hlavní předpisy týkající se chrámů.

B. Oltář.

Provinciální synoda z r. 1860, tit. V., kap. 4. po zmíněných statích o chrámu uvádí ihned článek »de altarium qualitate et ornatu.« My však dříve než přejdeme k zařízení a okrase oltáře, chceme zmíniti se o jeho dějinách, jakým změnám podléhal od počátku až po naše doby.

Dle oltářního pravzoru, t. j. dle vzoru onoho posvátného stolu, na němž Kristus Pán ponejprv nejdražší obět přinesl a dle ctihodného oltáře sv. Petra*) byly z počátku oltáře dřevěné, zhotovené na způsob stolu.

V VI. čtení breviáře na den posvěcení basiliky sv. Spasitele (t. j. nynějšího chrámu Lateranského v Římě) čteme i praktické důvody, proč oltáře dělaly se zprvu ze dřeva spíše než z jiné látky. Neboť od sv. Petra až do sv. Silvestra papežové pronásledování stálého sídla neměli a tudíž kamkolivěk byli zahnáni, tam služby boží konali, ať v kryptách, na hřbitovech neb v soukromých domech.

K tomu konci dobře vyhovoval zmíněný dřevěný oltář sv. Petra, snadno přenosný. Týž sv. Silvestr však, jakž ve svrchu řečeném VI. čtení dovidáme se, již ustanovil, aby na dále žádné jiné oltáře než kamenné nezhotovovaly se, a onen památný oltář sv. Petra zůsta- ven byl k užívání výhradně papežům v chrámě Lateranském.

Tu a tam čteme, že ještě za časů sv. Augustina neb i později užívalo se oltářů dřevěných snad potud, pokud věkem nesešly.

Podélný tvar čtyřhranného stolu zůstal však oltářům i tehdaž, když byly stavěny z kamene a jest známo, že i sarkofagy sv. mučenníků, jež druhdy za oltáře sloužily, měly týž tvar jak v katakombách a jinde lze dosud viděti.

Oltář z kamene také lépe odpovídal myšlénce mystické, ježto nám připomíná Krista — úhelný kámen — a jeho sv.

obět. K tomu konci brával se kámen lépe upravený a nad to nezřídka skvostnými deskami kovovými obložený. Hlavní oltář ve sv.-Petrské basilice ku konci VIII. a na počátku IX. stol. byl ozdoben 597 librami zlata; tomu podobně i oltáře ostatní. Taktéž oltář v chrámě Boží Moudrosti v Cařihradě za časů císaře Justiniana byl ozdoben zlatem a drahokamy.

Nad mensou těchto prvotních oltářů pnul se na 4 neb 6 sloupcích baldachýn. I ten býval velmi skvostný. Tak na př. stříbrný baldachýn nad oltářem v basilice sv.-Petrské vážil 2015 liber; neméně velkolepý byl dle popisu Pavla Silent. na způsob věže zdviháající se baldachýn v chrámě sv. Sofie.

Tento baldachýn svrchu končival křížem, kolem něhož v umělé skupiny se stavovaly se svíce a proplétaly květiny. Uvnitř pak nad oltářem na řetízcích visela nádobka v podobě holubičky, v níž přechovávala se nejsvětější Svátost. Od jednoho sloupce pak k druhému na tyčích visely záslony (cortina), jimiž bylo možno celý oltář zahaliti neb dle potřeby zase odhaliti.

Takový byl oltář v prvních dobách, kdy sv. tajemstva ukrývala se před očima nezasvěcených. Později však, když pohanství bylo přemoženo a katechumenat dospělých přestal, nebylo více třeba této úzkostlivé opatrnosti, takže zůstalo-li ještě ciborium*) nad oltářem, nebylo to již z těchže příčin jako dříve. Baldachyn byl nyní skvostným svatostanem klenoucím se nad oltářem, světla a květiny, které druhdy nad tímto byly umístěny, stavěly se přímo na oltář a mezi nimi buď na oltáři samém neb po straně na blízku uloženo i Sanctissimum.

Kněz slouže u oltáře, nestál již tváří k lidu, a proto pozdravuje lid »Dominus vobiscum«, počal k lidu obracet se, čehož dříve nebyvalo.

*) Oba tyto vzácné oltáře chovají se v Římě v chrámě sv. Jana v Lateraně.

*) Baldachyn na sloupcích nesoucí nádobku s nejsv. Svátostí za tou příčinou nazýván jest ciborium.

V periodě románské zůstal oltář ještě velmi jednoduchým. Na mense stál povýšený tabernakl s křížem, neb pouhý kříž uprostřed světél, sv. ostatků a obrazů. Vedle květin nebylo tu jiné ozdoby. V pozdější době románské počali již poněkud zdobiti stupeň, na nějž kladl se kříž se svícny a květinami.

V období gothickém došel oltář pestré výzdoby. Bývalá klidná čára vodorovná přešla ve svislou, massivní tvary zjemněné jakoby oživly, prázdné plochy vyplněny jsou bohatou malbou a řezbou. Rozeznávajíť v této době na oltáři 4 části: 1. mense, 2. stupeň pro kříž a svícny, 3. tabernakl s okrasami po stranách, 4. umělé zakončení celku, jakási koruna díla.

Mensa na přední části ještě dosti prostě ozdobena křížem, palmou, znamením pokoje, monogramem Kristovým mystickými písmeny Alfou a Omegou, beránkem neb i jiným symbolem. Tu a tam také někdy ozdobnými arkádami se sochami svatých.

Oltární stupeň pro kříž a svícny býval ozdoben obrazy Krista, apoštolů, malbou neb řezbou.

Okrasné stěny po stranách tabernakulu (praedella) provedeny na způsob ozdobných kapliček, v nichž umístěny sochy svatých a světic. Obyčejně bývaly tyto kapličky tři, odpovídající trojnásobnému vchodu a rozdělení chrámu celého. Prostřední kaplička, sloužící za tabernakl, vynikala nad ostatní a byla ozdobena bohatými reliefsy a malbami. Vrchní architektura vyzdobena byla rozmanitě. Zvláštní oblíbenosti se těšily oltáře skládací.

V době renaissanční přidrželi se celkem struktury doby předcházející, obrodilý však klasicism nestrpěl »barbarských« tvarů gothických a nahražoval je důsledně tvary svými. Nejinak vedl si i z renaissance pošlý barok, později pohříchu zvrhlý v nechutné copárství, jež po dnes hyzdí četné naše chrámy oltáři nevkusnými.

(Pokračování.)

Jak křesťanství rozšířilo se v Římě.

Dle M. Avelina, prof. archaeol. na Propagandě, podává Jos. Vajs.

Křesťanství sotva že bylo poprvé hlášáno, rozléťlo se bleskem i za hranice Palestiny; to jest fakt historický, dnes uznáný i od kritiky nejpřísnější. Mluvíme-li pak o Římě samém, pokrok ve studích archaeologických vždy víc a více potvrzuje tuto pravdu.

Již předem, nehledíce ani k dějepisu, pozorujeme-li jen tehdejší stav říše Římské a povahu zásad křesťanských, nutně již předem (a priori) dojdeme k závěru, že tyto pravdy hned na počátku nezbytně musily se rozšířiti rychlostí zázračnou ve všech vrstvách společenských a býti uvítány všude tam, kde rakovina tehdejší pohanské korupce nedusila poslední jiskru ducha. Tak také skutečně se stalo. Neboť již za časů apoštolských ukazoval se nový proud — křesťanský — ve své titanské moci, a nalezl-li četných přívrženců v lidu nízkém, mezi otroky, propuštěnci a lidu venkovském, nesmíme domnívati se, že od těchto nejnižších vrstev společenských tento proud začal a od nich teprve šířil se mezi třídy vyšší.

Dějepis křesťanský a nejnovější objevy poučují nás o něčem zcela jiném.

Již krutá pronásledování prvních vládců souvěkých s apoštoly, přísné zákony římské proti vyznavačům nové víry, hana a nenávisť se strany lidu, přecetní obhájcové víry, způsob, jakým mluví o ní spisovatelé křesťanští i nekřesťanští, sama ústava církve, křesťanské školy, hádky a půtky s bludaři, rozsáhlá a velikolepá pohřebiště křesťanská v Římě, a i samo vítězství náboženství křesťanského, které domohlo se svobody po 300letém pronásledování, to vše do svědčuje, jak velkolepý jest to ústav, jak mocné náboženství, jak vznešená víra, která zničivši svět římský dovedla utvořiti nový okresek křesťanský.

A opravdu křesťanství hned od počátku vyniklo počtem svých vyznavačů.

C. Tacit v 25. knize svých annálů dotýkaje se počtu křesťanů mučených a zabitých z rozkazu Neronova, píše, že jich bylo »multitudo ingens«. ¹⁾ Dle těchto

¹⁾ »Množství ohromné«. Ann. XXV, 44.

slov: *zajisté lze míti za to, že byl ohromný počet křesťanů v Římě již za dob apoštolů samých.*

Známa jsou i slova Tertullianova, jež napsal na počátku vlády Zeffirinovy a v nichž opakuje stesky pohanů o počtu věřících stále se zmáhajícím. »*Quotidie adolescentem numerum christianorum ingemitis, obsessam vociferamini civitatem; in agris, in castellis, in insulis christianos; omnem sexum, omnem aetatem, omnem denique dignitatem transgredi a vobis quasi detrimento doletis.*«

Dle toho lze opravdu tvrditi, že již od počátku III. století bylo křesťanství náboženstvím ne velkého počtu jednotlivců, ale celých rodin, jakž soudí slavný de Rossi.

O tom, jak hbitě šířilo se křesťanství v samých začátcích nejen v Římě, ale i v menších městech, poučuje nás znamenitý nápis odhalený r. 1862 v Pompejích¹⁾ na stěně kteréś síně v ulici, jež vede k lázním Stabianským. Ve zmíněném nápisu totiž, lehounce uhlem načrtnutém a téměř již zmizelém, bylo lze čísti a to velmi zřetelně slovo CHRISTIANOS mezi jinými nečitelnými. Dle mínění de Rossiho obsahoval nějakou hanu na věřící, kteráž stala se tak nejstarším svědectvím pohanským, jak šířilo se Evangelium. A zajisté, vždyť pohroma, která stihla město Pompeji, nás učí, že tato památka nemůže býti pozdější r. 79. po Kr., kdy město bylo zasypáno.

Svrchu uvedenému svědectví Tacitovu,²⁾ jenž zjevně vyznává o sobě, že jest nepřitelem křesťanů, překrásně odpovídají slova Tertullianova o pronásledování Neronově, jimiž svědčí, že veliké množství lidu nejen v Římě, ale i všude jinde den co den opouští modly a přijímá křesťanství. »Cum anim adverteret

(Nero) non modo Romae, sed ubique quotidie magnam multitudinem desinere a cultu idolorum et ad religionem novam transire« etc.¹⁾

Ve Skutcích apoštolských čteme, že byl hojný počet křesťanů i v samém paláci císařském, a že s nimi se stýkal sv. Pavel, kterýž od nich pozdravuje věřící křesťany v městě Filippech.²⁾ »Salutant vos omnes sancti, maxime, qui de domo caesaris sunt.«

A opravdu. U kteréhos vchodu do paláce caesarů na stěně domu určeného bezpochyby k jakés škole císařského dvořeninstva (v domě Gelasianově) mezi množstvím jmen a vět, čteme také průpovědi týkající se křesťanů, jimž se jejich soudruzi posmívali potupně, nazývajíce je »fideles« a »episcopi.«³⁾

A netoliko mezi lidem nevzdělaným, venkovským, mezi otroky, propuštěnci, zkrátka mezi lidem nejnižších vrstev zapustilo křesťanství hluboko své kořeny. Již v prvních dnech, sotva že bylo hlášáno, nalezlo ohlasu u velkého počtu osob z tříd nejvznešenějších a nejvzdělanějších.

Nešťastnou náhodou letopisové církevní mlčí o tom; ale z několika údajů potvrzených nejnovějšími objevy potvrzuje se tento fakt, že totiž křesťanství především v Římě mělo své první vyznavače v rodinách nejzámožnějších a nejvznešenějších.

A tak, zneužívají-li někteří novověcí nepřatelé víry katolické té okolnosti, že letopisové církevní o tom mlčí, a chtějí-li církvi vyčítati, jak nízcí lidé byli prvými vyznavači Evangelia, můžeme jim přece dokázati, že nejnovější objevy archaeologické v pohřebištích římských nejsou jim příznivy, rovněž tak jako svědectví spisovatelů pohanských, nijakž nepodezřelých. (Pokračování.)

¹⁾ De Rossi: Bull. Arch. Crist., 1864, pag. 69-70.

²⁾ Annal. XV., 44.

¹⁾ Apolog. V.

²⁾ K Filippenským, IV., 22.

³⁾ »Věřícími« a »biskupy«.

Různé zprávy.

K památce Jana Kř. de Rossiho. »La vera Roma« ze dne 21. října 1894 sděluje následující: »Přeskvěle vydaly se zádušní bohoslužby, jež byly konány z rozkazu Jeho Svatosti v chrámu Páně u sv. Ducha in Sasia. Na portále bylo lze čísti

nápis ohlašující událost. Chrást byl celý černě přioděn, přeskvostný pak byl hlavní oltář. Uprostřed veliký katafalk, obklopen 3 řadami svící. Na vrchu na podušce ležel klobouk z uniformy předsedy Papežské společnosti archaeologické a stuha řádu

Piova. Papežský majordomat rozřídil místa, vykázaná prostřední lavice JJ. Mm. nejd. pp. biskupům, anticáměře papežské, zástupcům knihovny Vatikánské, muzeí papežských a různých akademií. Poboční kaple propůjčeny byly římské aristokracii, kollegiu »Ctitelů mučenníkův« a přátelům zesnulého. Na choře (hudebním) byli přítomni bratr Comm. Michael Štěpán a vnukové. Kostel byl naplněn zástupci římských spolků, kollegií, řádů církevních, časopisectva — tak že nám až nedo-

stává se místa jmenovati je. Za oltářem byli přítomni Eminence: Rampolla, de Rugero, Bianchi, Melchers, Graniello, Galimberti, vyslancové republiky francouzské, království španělského a mnoho zástupců jiných vyslanectev. Žádušní bohoslužby měl J. Em. msgr. Cassetta. Msgr. majordomus svěřil akolytaci kollegiu »Ctitelův mučenníkův« a údům Římské školy archaeologické, založené J. Kř. Rossim. J. V.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc leden.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy stříbrné, bohatě ozdobené: pro vdp. Fr. Dundáška, děkana v Ivančicích, pro dp. Fr. Štěpána, katechetu v Prostějově a pro dp. Fr. Kvítka, profesora náboženství v Třebíči na Moravě. — Ciborium: pro důst. farní úřad v Theresiendorfu. — Monstrance: pro dp. Jana Petra, faráře v Květově. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalicha: pro důst. farní úřad v Libni; monstrance: pro dp. Jana Glossauera, faráře v Lubojatech; lampy: pro J. Jasnost pana knížete Mořice Lobkovic v Praze. — Kříž oltářní: pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštyňovou v Praze. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Theresiendorfu a pro dp. Ant. Jungwirtha, administrátora v Čučicích. — Nádobka na sv. olej: pro dp. Ant. Jungwirtha, administr. v Čučicích. — Kadičelnice: pro dp. K. Glossauera, faráře v Boru, pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštyňovou v Praze a pro dp. Arn. Mokříše, faráře v Kvílicích. — Kropenka: pro J. Excellenci pi. hraběnku Waldštyňovou v Praze. — Kropáčky: pro důst. farní úřad v Kování, pro vysokorodou paní hraběnku Černínovou v Praze a pro vdp. Ant. Nýlta, děkana v Ústí n. Orl. — Lampa oltářní: pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštyňovou v Praze. — Svícny oltářní: 6 pro J. Exc. paní hraběnku Waldštyňovou v Praze a dva pro vys. uroz. paní hraběnku Marii Sylva-Tarouccovou v Průhonicích. — Schránka na hostie: pro dp. Drahot. Haidu, em. faráře v Mořici.

Rozličné. Soška sv. Josefa: pro blahorodého pana architekta Jos. Mockra v Praze. — Missály: pro vdp. Ant. Stejskala, děkana v Lou-

nech a pro J. Exc. paní hraběnku Waldštyňovou v Praze. — Harmonický zvonek: pro J. Exc. paní hraběnku Waldštyňovou v Praze.

Paramenty. Kasule: dvě bílé s bohatou úpravou: pro vdp. Maxa Hubra, ředitele b. semináře v Korutanech; bílá: pro vysokorodou paní hraběnku Thunovou v Praze; bílá a červená: pro dp. Arn. Mokříše, faráře v Kvílicích; zelená: pro nejd. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově. — Pluvialy: bílý: pro důst. farní úřad v Theresiendorfu; bílý a černý: pro dp. Arn. Mokříše, faráře v Kvílicích. — Velum: pro dp. Ed. Šittlera, provisoru kníž.-arcib. semináře v Praze. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro dp. Fr. Čermáka, faráře u sv. Víta na Hradčanech, pro důst. farní úřad v Kování, pro dp. Jos. Vepřku, kooper. v Hroznové Lhotě na Moravě a pro dp. Jiřího Glossauera, faráře v Boru. — Korouhve: pro důst. farní úřad v Theresiendorfu. — Komže pro ministranty: pro důst. farní úřad v Theresiendorfu a pro důst. klášter redemptoristický v Praze. — Birety: pro dp. Fr. Čermáka, faráře u sv. Víta na Hradčanech a pro blahorodou paní Angelu Dauchovou v Praze.

Prádlo kostelní. 5 cinguli: pro dp. Karla Lochschmida, faráře v Aši; alba, cingulum a 2 humerale: pro důst. farní úřad v Libni; 2 cingula: pro důst. farní úřad v Kování; 2 alby a 4 rochety: pro důst. farní úřad v Theresiendorfu; 2 alby, 2 rochety, 6 cingulů, 18 purifikatorií, 12 korporalií, 12 pall, 3 humerale a 6 ručníčků: pro dp. Arn. Mokříše, faráře ve Kvílicích; 6 cingulů: pro dp. dra Ant. Ondrouška, katechetu v Boru; 12 pall: pro blahorodého pana Jos. Černého v Lipníku na Moravě; 2 alby: pro etih. klášter v Nelahozevsi.

Všecké dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHODA« vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expeditice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 2.

V Praze, dne 28. února 1895.

Ročník XXI.

OBSAH: Románské exkurse. (118.) Farní chrám sv. Bartoloměje v Lanžově. — Jakých práv měli křesťané ku katakombám v dobách pronásledování.

Románské exkurse. (118.)

Farní chrám sv. Bartoloměje v Lanžově.

Píše Vilém Dokoupil, c. k. ředitel odborné školy v Hořicích.

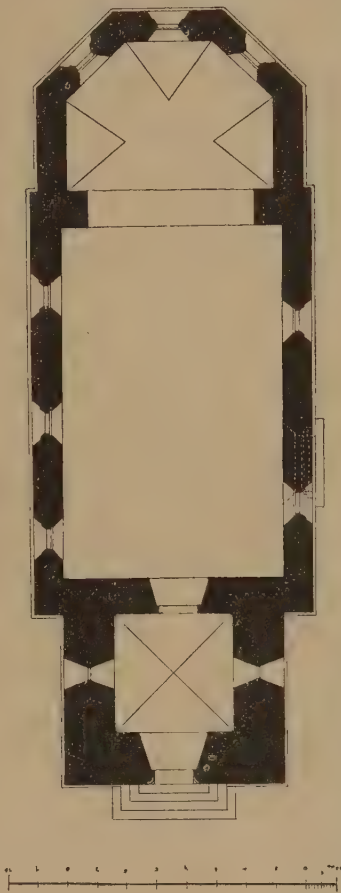
V severní hornaté části okresu Hořického táhnou se směrem od západu k východu v několika rovnoběžných pásmech dvě nižší pohoří. Jižní z nich, náhle ke »kraji« spadající, známo obecně pode jménem »Chlumy« a chová v nitru svém rozsáhlá, bohatá lože proslulého »Hořického pískovce«, výborného staviva a materialu na práce sochařské a kamenické, po širé vlasti všude známého. Severně od tohoto, v průměrné as vzdálenosti deseti kilometrů, leží druhý, celkem vyšší řetěz podhoří Krkonošského, související s památným Zvíčínem a ve dlouhém tahu na východ znenáhla v údolí Labské se sklánějící. Mezi těmito dvěma horskými hřbety rozprostírá se krásná, tichá krajina Miletínská, s údolím říčky Bystřice uprostřed a s údolíčkem Troťinky na východě. Na jižním svahu podhorského pásma, 6 km východně od Miletína, nalézá se v malebné poloze malá ves Lanžov. V ladném uspořádání seskupeny tu kol kostela, vysokou věží zdobeného, fara, škola a dvacet as domů, z části výstavných, a oelek činí již z dále vlnitý dojem, jenž při vjezdu na neveliké, čisté prostranství, v obci pravidelně po levé straně silnice z Miletína do Dubence vedoucí, utvořené, ještě

se stupňuje. V čele tohoto návesního, dosti příkře vystupujícího prostranství velebně do výše pne se štíhlou věží svou farní kostel, jemně vysokým jehličím porostlá »nebeská hůra« krásně tvoří pozadí.

Svatyně tato hned při prvé návštěvě mé Lanžova pozornost mou upoutala, neb již při povrchním ohledání ukazuje zřejmé památky své starobylosti, lišíc se tím od ostatních kostelů vikariátu Hořického, jež — až na Miletínský, Červenotřemešenský a Milovický — v nynější své podobě pochodí z dob nepřilís dávných. Oprávněn byl proto úmysl můj, Lanžovský chrám Páně, jenž jediný dobu románskou ve vikariátu zastupuje a proto již účtu každého starožitníka vzbuzuje, v »Methodu« popsati. Navštívil jsem za tím účelem několikráte Lanžov a podávám čtenářstvu »Methoda«, časopisu velice zasloužilému o poznání starých, církevních budov v Čechách, stručný popis oné památné svatyně.

Kostel Lanžovský má jedinou loď, jejíž půdorys (obr. 1.) jest obdélník, venku 14'35 m, ve světlosti 11'8 m dlouhý a venku 9'5 m, ve světlosti 7'4 m široký. Strop lodi je rovný, opatřenou štukater-skou ozdobou, z nové doby pochodící.

Výška lodi jest 7,5 m. Na východ souvisí loď s chorem, nad pěti stranami skoro pravidelného osmiúhelníka téměř do výše stropu zaklenutým a od lodi polokruhově sklenutým vítězným obloukem odděleným. Vnitřní délka choru v ose chrámové jest 5 m, šířka 7 m, takže při síle zdiva, as 1 m činicí, se chor za vítězným obloukem po každé straně jen o 0,2 m do vnitř sůžuje. Zdali nynější chor je původním, aneb bývala-li na těchto místech v době založení kostela polokruhová apsida, těžko bez důkladného prozkoumání zdiva rozhodnouti. Kloním se k náhledu, že stávající polygonální chor kněžský, jak to při mnohých jiných románských kostelních budovách ve východních Čechách shledáváme, zůstal v půdorysném tvaru svém až na naše časy nezměněn, byť i původní okna v dobách pozdějších byla mnohým změnám podrobena. K západnímu průčelí lodi chrámové přistavena je přesně v ose mohutná věž na čtvercové půdici, o stranách 6,5 m zvenčí a něco přes 3 m uvnitř měřících. Půdorys kostela na obrázci 1. znázorněný, jest as původním, všechny přístavky — sakristie, kaple sv. Apolény, síňec před bočním vchodem a vnější vstup na kruchtu — o nichž později se zmíním — jsou z různých dob pozdějších a porušují valně nevkusným zařízením svým ladný jinak dojem jednoduchých forem chrámových. Zdivo lodi, choru i věže je kvádrové; material patrně poskytnuly blízké lomy tvrdého, křemitého, dosti hrubozrnného pískovce. Zvenčí jsou zdi podélné lodi toliko obileny, takže pouhým okem na obílené stěně nad soklem uložení kvádrů v 27 vrstvách, z nichž každá průměrně 32 cm vysoká jest, zřetelně vidíme; uvnitř jsou zdi silně maltou omítnuty a tato jednotonovou malbou opatřena. Hlavní vchod do kostela vede věží, jejíž vnitřní přízemní prostor, plochu as 10 m² zaujímající, jest křížovou klenbou,

Obr. 1.

protínáním dvou hrubých, nízkých klebeb valených povstávající, překlenut. V nynější podobě své pochází věž, jak letopočet v závěrných kamenech okeních oblouků pod hodinami (na severní a jižní straně) dokazuje, z r. 1684.

Ze západní strany vedou k věžnímu portálu čtyři stupně; ostění i polokruhové nadpraží portálu jsou vkusně z pískovcových kamenů ve slohu německé renaissance vytesány. Věž,

zdola až do hlavní římsy po hranách hezkou, z pískovce tesanou armaturou zdobená, je třípatrová; patra jsou jednoduchými kordonovými římsami vkusně oddělena. Síla zdi je ve přízemí 1,75 m, v prostředním patru 1,60 m a v hoření 1,2 m. V posledním patru umístěny zvony. Ve středním i hořním patru shledáváme po třech, slušným kamenným rámováním zdobených oknech. Tato jsou ve středním patru rovná a nižší, v hoření polokruhově zaklenutá a vysoká. V hořním patru je ve zdi k lodi přiléhající ještě čtvrté, nízké okénko. Mám pevně za to, že původní věž na místě nynější věže stávala a v půdoryse během času se nezměnila; představuji si pak větší i vnitřní podobu kostela Lanžovského v jeho původnosti tak, jak na obr. 2. (pohled) a obr. 3. (řez) znázorněno jest. Polokruhová, snad podvojná, románským sloupkem rozdělená okna věže ustoupila při renovaci, na konci

sedmnáctého století podniknuté, oknům v této době při stavbách církevních obvyklým. Vlys obloučkový, jak ho na obou podélních zdích lodi podnes spatřujeme (obr. 4.), dal by se snad též pod silnou vrstvou omítky věže ještě zjistiti, ač je-li zdivo hoření pater v podstatě dosud staré, což nikterak nemožno není a za vyšetření by stálo. Že krásné tvary kamenné, i zde snad přilbové střechy věže při opravě zaměněny v makovicové, tomu nelze se diviti, neb původnost zachovala se, bohužel, na málokterých jen

stavbách románských v Čechách, any restaurace z pravidla nebyly prováděny ve shodě s požadavky slohu původního, nýbrž v duchu soudobé architektury.

Boční portál, v jižní zdi lodi chrámové se nacházející, zvenčí poněkud ukazuje starý svůj tvar: postranní sloupky s krychlovými hlavicemi, mezi nimiž 2·82 m široký otvor, původně polokruhově do výše as 4 m překlenutý, jehož vnitřní okraj jednoduchým váleč-

Okna, jichž v lodi na severní zdi tři, v jižní dvě a v choru tři — prostřední zazděné — shledáváme, pnou se vysoko ke stropu, jsouce as 2·75 m vysoká ve světlosti, 70 cm široká a vnitř i zevně silně až 1·15 m vyšpaletována, s ostěním jednoduše článkovaným. Původní polokruhové zaklenutí bylo při některé z pozdějších »oprav« mírně lomeným obloukem nahrazeno. Vnějšek každé z obou podélných zdí lodních

Obr. 2.

kem zdoben jest. Žel, že v pozdější době byl široký portál tento vícekrátě pozměněn a zazděním valně sůžen a snížen. Zdáli mimo boční sloupky, jejichž existenci toliko trhlíny a rozsedliny ve zdivu, v různých dvou dobách přistavěného a rozšířeného sínce, prozrazují, měl portál další nějakou výzdobu rámování, dalo by se jen pozorným odbouráním přiléhajícího zdiva zjistiti, ač se dá i nyní souditi, že ostění i profil oblouku byly jednoduché.

tvorí jediné pole, po stranách hladkými lisénami, pod hlavní římsou klínovitým zubořezem a obloučkovým podrímším, dole pak kamenným soklem zakončené (obr. 4.). Na severní zdi je 28, na jižní 27 obloučků, z těchto posledních je devátý a desátý, čítáme-li od věže ke choru, nesen konsolkou, jejíž vnitřní tvar nedá se bezpečně rozeznati. Kamenný sokl, kolkolem kostela vedený, je as 70 cm vysoký, ve věži bohatší než v lodních zdích, římsa jeho skládá se z mo-

hutného oblounu, pásku a půlžlábkou, a pochází v této podobě také as z r. 1684. Zajímavě je hlavní římsa na choru vyřešena, jež zajisté stejná s onou, která lodní zdi zdobí, také as byla klínovým zuborezem a obíhajícími vlysovémi oblouky kolem vroubena a při některé restauraci — snad oné z r. 1684 — nahrazena hezkou římsou lunetovou, která na církevních stavbách řídce a v okolí Hořic vůbec nikde se nevyskytuje. De-

vchází, a nad ní vrchnostenské oratorium; 3. klenutý síncel před bočním portálem a kryté schodiště, na kůr a do věže vedoucí. Prostor mezi síncem a kaplí, nízkou střechou přikrytý a laťovím uzavřený, slouží za márnici a znešvařuje velice celý vnějšek kostela na jižní straně, takže odůvodněno je přání, aby nehezká tato přístavba, pokud možno i se síncem byla navždy odstraněna. Kostel s přístavbami i věž kryty jsou

Obr. 3.

tail zajímavé této římsy jest obrazcem 5., římsy a podřímsí lodních zdí obrazcem 4. znázorněn.

Přístavby z doby valně pozdější jsou: 1. křestní kaple sv. Apolény, s chorem na straně epištolní související, s půdorysem nepravidelného pětiúhelníka a třemi okny, z nichž dvě r. 1852, zároveň s dvěma okny v choru kostela, zasazena byla; 2. sakristie, do níž se strany evangelia z presbytáře se

šindelem, bání věže plechem a tato opatřena makovicí se železným křížem a hromosvodem.

Vnitřek pískovcovými plotnami vydlážděného kostela neposkytuje žádných známek románské architektury. Tyto byly snad r. 1684, kdy dle zápisu ve farní kronice »loď kostela vůbec celá obnovena a vykrášlena byla«, úmyslně odstraněny. K věži přiléhá dvoupatrová kruchta, ve tvaru podkovy daleko do

lodi vybíhající, šesti hmotnými kamennými sloupy nesená a sestávající z vyššího dřevěného kůru hudebního a sedmi křížovými klenbami podklenutého, nižšího postranního kůru pro lid. Hlavní oltář, r. 1852 nákladem Frant. rytíře Cecinkara z Birnic obnovený, je ze dřeva, ve slohu copovém a nese velký obraz sv. Bartoloměje (od Pražského malíře Václ. Kroupy) v řezaném rámci a po obou jeho stranách dřevěné sošky sv. Jana Křtitele a sv. Christophora. Pod hlavním obrazem umístěn taktéž r. 1852 pořízený nový

obraz Matky Boží, dle originálu z poutního chrámu v

Německých Pekarech (ve Pruském Slezsku) malovaný; týž je zdoben vzácným vyšíváním, dílemto Voršílek Vratislavských.

V lodi spatřujeme dva oltáře poboční, oba copové: onen na straně evangelia s obrazem sv. Jana Nep., a oltář na straně epistolní s obrazem sv. Josefa, pěstouna (malba Václava Fiedlera v Liticích). V křestní kapli umístěn oltář s obrazem sv. Apolény. R. 1859. věnován do kostela nový různecový obraz a zavěšen na zeď poblíž oltáře sv. Josefa; čtrnáct obrazů

křížové cesty pořízeno r. 1882 v náhradu za staré, jež dle farní kroniky z r. 1834 pocházely. Dřevěná kazatelna, dle farní kroniky roku 1852, zároveň s oběma pobočními oltáři zlatníkem Janem Wihanem, rodákem Královédvorským, štafírovaná, neposkytuje nic zvláštního. Za to však je stará, cínová křtitelnice pozoruhodná. Spočívajíc na kamenném, 63 cm vysokém podstavci tvaru kalichovitého, podél jehož hořenního okraje vytesán gotickým písmem nápis: *Cato Artidelnice gest Kappel neweho Brojenj a obnowenj W Duchu*

swatem; má tři nohy, dole drápy gryfonů zdobené, nahoře v hlavy pikarditů (?) vybíhající, jež malý, toliko 25 cm vysoký a 34 cm v průměru měřící, hladký kotlík nesou. Uprostřed víka, na třech místech malými, málo zřetelnými hlavami zdobeného, vypíná se hladký kříž na 18 cm vysokém podnoží. V obrubě kotlíku čteme nápis z iniciálek italské renaissance složený: TATO . KRZIDELNICE . NAKLADEM VROZENE . PANA MENVSSE . VDELANA . LETA 1555., který letopočet pro zvláštní formu cifer

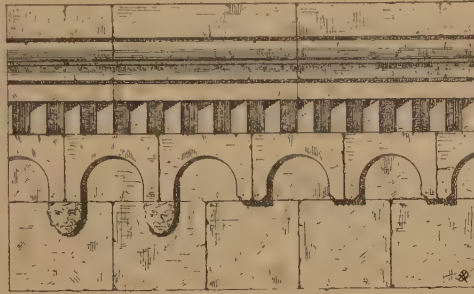
mnozí neprávem za 1333 pokládají.

V křestní kapli jsou zazděny v západní zdi 2 mohutné, uměle z červeného mramoru (Sliveneckého) vytesané náhrobky manželů Václava a Engel-

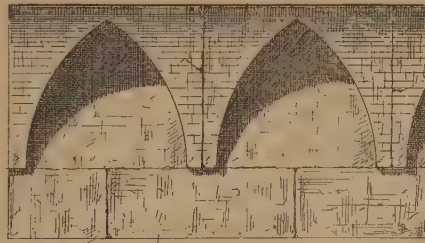
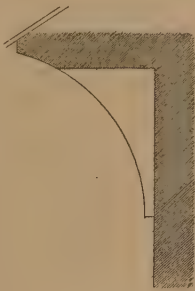
burgy Zárubových z Hustířan, někdejších držitelů Lanžova. Jeden z nich ukazuje ve vypuklině postavu rytíře v železném brnění s mečem v levici, pravici na helmici se spuštěným hledím položenou. Postava spočívá na čtyřbokém podstavci, v předu znakem Zárubovským (bílé břevno v červeném poli) zdobeném. Na čtyřech stranách je obru-
bový pásek, nesoucí v krás-

ných iniciálkách italského renaissančního písma nápis:

ANNÖ . 1632 . DEN . 20 . IVLII . IST . IN . GOTT . ENDT . SCHLA- | FFEN . DER . WOLGEBORNE . HERR . HERR . WENTZEL . SARVBA . VON . HVSTIRZAN . HERR . AVFF . | TRZEBOWIE- TICZ . VNND . SSTIEPANICZ . DESSEN . | LEICHNAM . HIER . IM . GEWELBE . RVHET . VNND . DER . FRÖHLICHEN . AVFFERSTEHUNG . ERWARTET . (R. 1632. dne 20. července zesnul v Pánu Urozený Pán pan Václav Záruba z Hustířan, pán na Tře-

Obr. 4.

Obr. 5.

boveticích a Štěpanicích, jehož tělo tuto ve sklípku odpočívá, očekávajíc radostného vzkříšení.)

Druhý kámen téže velikosti a úpravy, ze stejného materiálu, má uprostřed postavu ženskou v dlouhém řasnatém šatě, na němž u levé nohy znak starého, již vymřelého dolnorakouského rodu pánů ze Zelkingu (čtvrcený štít, první a čtvrté pole šikmo rozpůlené, ve druhém a třetím poli ke středu obrácený dvojocasý lev); na okrajích čteme nápis, rovněž z iniciálek renaissančních: ANNO.1639. DEN. 3. APRILIS. IST. IN. GOTT. | ENDTSCHLAFFEN. DIE. HOCHWOLGEBORNE. FRAW. FRAW. ENGELBVRG. SARVBIN. GEBORNE. HERRIN. | VON. ZELCKHING. AUFF. WEISPOLITSCHAN. | DERER. LEICHNAM. HIER. IM. GEWELBE. DER. FRÖHLICHEN. AVFFERSTEHVNG. ERWARTET. (Roku 1639. dne 3. dubna zesnula v Pánu vysoce urozená Englburka Zárubská, paní ze Zelkingů, na Bílých Poličanech, jejíž tělo tuto ve sklípku radostného vzkříšení očekává.)

Pod presbytářem založena krypta, v níž se nalézají měděné rakve s tělesnými ostatky těchže manželů Zárubových, jichž památce uvedené dva mramorové náhrobky věnovány. Na rakvích (dle farní kroniky) jsou vyzlacené nápisy s biblickými texty, vztahujícími se na budoucí z mrtvých vstání, v jazyku českém, německém a latinském, kromě toho nápisy téměř totožné s oněmi na mramorových náhrobcích.

V lodi chrámové po levé straně pod lavicemi je šest pískovcových náhrobků. Prál bych si, by tyto brzo z dlažby vyzdvíženy a do lodních zdí zazděny byly, jinak stanou se valně již sešlapané nápisy v krátké době naprosto nečitelnými. Dnes lze tyto nápisy na deskách uvedených čísti:

1. LETA 1568 VMRZELA W PANV PANA ROZALIE DCERA PANA KRYSTOFA BVKOWSKHEHO Z HVSTIRZAN A NA HRADIE WELEHR.. HEYTMANA KRAGE HRADECKEHO. (Náhrobek 1·30 m dlouhý, 0·92 m široký, nese uprostřed dosti zachovaný znak Zárubův; písmo valně sešlé.)

2. *Ź... M570 we strzedu przi promienienj pana krysia umrzela Marynka Dzera urozenego pana Krysstofa Bukowskeho z Hustirzan a tuto odpoczywa....* (Deska je 1·10 m dlouhá a

0·70 m široká; písmo místy vyšlapané. Uprostřed znak Zárubův.

3. LETA PANE 1602 DOKONALA PANI MANDALENA BVKOWSKA ZE SLAVPNA A NA CZERWEN POLICZANECH, TV STREDV PO SWATEM MATEGY..... (Náhrobek v rozměrech 1·80 a 0·80 m nese po celé délce ve vypuklině ženskou postavu se sepjatýma rukama, v šatě řasnatém, u pravé nohy erb Sloupenských, v bočních rozích listové ozdoby.)

4. leta panie 1586 dokonala ziwot swuj..... urozenego pana Krysstofa Bukowskeho z Hustirzan a gegizto tielo tuto pochowane odpoczywa a zase wskrzsieni oczekawa. (Náhrobek to patrně jedné z dcer Kryštofa Bukovského. Deska bez znakové ozdoby 1·10 m dlouhá, 0·60 m široká.)

5. LETA 158. W PON | DIELI PO SWATEM MA | RTINIE VMRZELA GES | T VROZENA P | ANIE KAT BVKOWSKA | DCZERA | KRISTOFA | EHO | WZKRISSENI..... | (Deska bez jakékoliv ozdoby, 0·85 m dlouhá, 0·60 m široká.)

6. LETA 1586 DOKONAL ŽI | WOT SWVG VROZENY PAN WAC | LAW BVKOWSKY..... ostatní nečitelnou: (Deska má rozměry 0·95 m a 0·50 m; uprostřed v nezřetelných obrysech znak Hustiranských.)

Zda některý z těchto náhrobků přikrývá vstup do krypty členů rytířského rodu Bukovských z Hustirán, aneb jsou-li kameny sem jen při vydláždění kostela dány, nemohl jsem zjistiti. Také farní kronika o tom se nezminuje, uvádějíc toliko neúplné znění čtyř náhrobních nápisů.

František Xaver rytíř Cecinkar z Birnic, který r. 1804. držitelem Lanžova se stal, založil v kostele a to v křestní kapli pod oltářem sv. Apolény novou kryptu, do níž sám byl dne 1. prosince r. 1855. k předšedším ho v smrti členům rodiny jeho uložen. Když pak r. 1862. na úbočí lesnatého svahu, blíže nového hřbitova, r. 1837. as 350 kroků jihovýchodně od kostela založeného, dostavěna nová hrobní kaple, povýšení sv. Kříže zasvěcená, přeneseny do ní hned po vysvěcení této z krypty farního kostela rakve s tělesnými ostatky, tam do té doby odpočívavších členů z rodu Birniců.

Zvony jsou umístěny v třetím patře věže. Největší, sv. Bartoloměj zvaný, 6 $\frac{1}{2}$ centu těžký, nese nápis: GOŠ. MICH. ANTON. SCHNEIDER : IN. KONIGGRÄTZ. ANNO 1817. a je ozdoben vypuklinami kříže, sv. Pavla, sv. Václava a sv. Bartoloměje (?) na jedné, a P. Marie s Ježíškem na druhé straně. Prostřední, sv. Václav, 3 $\frac{1}{2}$ centů těžký, prasknul r. 1888. a byl přelit r. 1889. u Vojtěcha Samasse v Lublani. Škoda, že nebyl zobrazen a před přelitím náležitě prozkoumán, byl to dle všeho památný starý zvon, jenž nesl obrubový nápis z minuskulí gotických, jehož smysl dle udání Lanžovských pp. učitelů nebylo lze sestavit. Knižecí nadlesní pan Jiří Horálek, patronátní komisař Lanžovský, zhotovil v papíru otisk písma, který snad v Hořickém museu uložen jest. Třetí zvon, poledník neb sv. Josef, 23 kg těžký, je zdoben křížem v reliéfu a skratkami A. S. I. K. A. 1817. (Anton Schneider in Königrätz. Anno 1817.) Čtvrtý, nejmenší zvon, umíráček, toliko 10 kg těžký, opatřen jest nápisem: »Nákladem Jana G. Pawlowského, pulkrabiho Poličanského. A zesnul w Pánu roku 1734.«

Z bohoslužebného náradí zasluhuje zmínky toliko stříbrný kalich s tepanými ornamenty ve slohu německé renaissance, na noze s okřídlenými čtyřmi hlavami cherubinků a na kalichu se čtyřmi relífy svatých, — dar rytíře Frant. Cecinkara z Birniců z r. 1846. Před hlavním oltářem věčná lampa, kterou i se šesti svícny pro hlavní oltář zhotovil r. 1852. Pražský císař Scheller. R. 1888. viděl jsem na faře v Lanžově krásný, z bronzu litý, reliéfový obraz, sejmutí P. Krista s kříže a kladení do hrobu znázorňující, vzácnou to práci XVI. století, majetek tehdejšího faráře a děkana P. Vepřka, po jehož smrti přešla v majetek kaplana P. Václava Rosického, nyní v Dobručci. Ze sádrových odlitků tohoto obrazu, v c. k. odborné škole v Hořicích zhotovených, chová jeden Hořické museum a druhý se nalézá ve farní budově Lanžovské.

Zajímavý a důležitý je nález, který kol r. 1830. tehdejší farář Miletský P. Jan Arnold na faře Lanžovské učinil a Erben ve »Výboru z literatury české«, díl II. (Praha, 1868.) na str. 178. popsal. Jsou to dva listy papírové, malého formátu kvartového, písmem glagolským psané, úločky biblí české (Z knihy pří-

sloví, kap. 4. »Slyšte synové! kázeň otcovu« atd.) obsahující. Erben o tom píše: »Císař Karel IV., založiv r. 1348. klášter Emauský na Novém Městě Pražském, povolal do něho mnichy slovanské z Charvát, kteřížto užívajíce písma glagolského, knihy slovanské, týmž písmem psané, s sebou do Čech přinesli. Od nich naučili se písmu tomu klášterní jejich bratři Čechové a psali potom až do válek husitských knihy české obsahu náboženského písmem glagolským. A takový také jest tento úlomek, jenž jazykem svým náleží na počátek XV. věku; avšak jsou stopy, že to jest přepis ze staršího rukopisu téhož písma.« Vzácný literární nález tento, nepřímě o účtyhodné starobylosti kostela a fary Lanžovské svědčící, uložen jest ve sbírkách musea království Českého.

Dějiny kostela Lanžovského úzce jsou spojeny s dějinami někdejších statků Velehrádku, Bílých a Červených Poličan, dnes v jediný celek sloučených. Ze dvou stávajících farních kronik udává starší (založená r. 1716. a vedená do r. 1768.) nepatrná jen data o kostele a paramentech, zaznamenávajíc rok od roku počet duší křtěných, oddaných a zemřelých, neobsahujíc však o starších dějinách téměř žádných záznamů. Druhá pamětnice datuje se od 2. ledna 1836., založena byvši farářem Mikulášem Rautenkranzem, je až na naši dobu pečlivě vedena a zaznamenává věrně všechny udalosti, pro dějiny kollatury jen poněkud důležité. V úvodu obsahuje tato druhá farní pamětnice některá starší dějepisná data, jež byla čerpána ze spolehlivých pramenů a proto za správná uznána býti musí. Kde však kronikář vlastní své náhledy, na př. o povstání jména vsí, o době založení kostela a j. projevuje, neopíraje se při tom o žádný podklad věcného bádání, tam mané přichází ke konklusím zcela falešným, které sebe mírnější kritiky nesnesou.

Nechťeje vývody jinak velmi zasloužilého faráře Rautenkranze, také jako básníka známého, vyvracetí, minim zde uvéstí jen to, co dějinnými pracemi na jisto postaveno a k čemu zbytky původní architektury zřejmě ukazují. Kostel Lanžovský náleží nepochybně poslední době románské, kterou ve východních Čechách dlužno klásti do druhé polovice dvanáctého století. Jméno Lanžov až do XV. století se nikde nepřipomíná; za to však vyskytují se již od polovice XIV. věku

zprávy o kostele, plebánii, záduší a podacím v Poličanech. V Poličanech nynějších (Bílých) není po nějakém kostele nijaké památky; že by panský špejchar někdy budovou kostelní býval, jak někteří se domnívají, mám za lichou domněnku, poněvadž stavba tato ani svým půdorysem, ani vnitřkem, ani zevnějškem svým k tomu nikterak neukazuje. Jelikož o starobylosti kostela Lanžovského pochybovati nelze, dlužno za to míti, že nynější Lanžov v době založení kostela tvořil část Poličan, která původně zvláštního jména nemajíc, takového nabyla v dobách pozdějších, kdy také rozdílná pojmenování Bílé a Červené Poličany v listinách vyskytovati se začínají. Blízká poloha Lanžova jak od východního konce Bílých Poličan a ještě více od Červeného dvora (jediného zbytku to Červených Poličan), toliko 5—6 minut od Lanžova vzdáleného, náhled tento tím více utvrzuje, poněvadž se nedá správně souditi, že by vedle nynějšího kostela Lanžovského, slohem svým do XII. věku ukazujícího, v téže době druhý farní kostel v bezprostřední blízkosti se byl nacházel, po němž by se žádných stop nebylo zachovalo. Musí býti z těchto okolností za jisto pokládáno, že data dějepisná, až do XV. století o kostele Poličanském uváděná, vztahují se ke kostelu nyní Lanžovskému. Fr. Petera Rohoznický pojednává v Památkách arch. (r. 1876., str. 547—552) o Velehrádku, mluví v popise tohoto o kostelním záduší v Lanžově »v století XIV. záduším Poličanským zvaným«, aniž by však toho se dotýkal, zda o nějaký historický pramen toto tvrzení opírá.

Toto předeslav, uvedu v chronologickém pořadu vše, co prameny archivní o kostelu a plebánii Lanžovské, dříve Poličanské, obsahují. Kostel Poličanský je uveden r. 1350. mezi farními kostely dekanátu Hradeckého.¹⁾ Farář Poličanský platil desátku papežského r. 1369. devět grošů, r. 1384. i 1385. taktéž 9 gr., r. 1399. osmnáct grošů, r. 1405. zas jen 9 grošů.²⁾ Ku praesentaci Bořka z Poličan, dne 2. září 1354. ke kostelu v Újezdě (sv. Janském) a filiálnímu v Nové Vsi (Bělohradě) ustanoven kněz Mikuláš směnou za dřívějšího faráře Ottu. Týž Bořek, zvaný »Silvar« z Poličan, vykonával

také ke kostelu v Červené Třešně právo praesentační, kam s jeho svolením r. 1370. po resignaci faráře Jana za faráře potvrzen byl Matěj, dříve farář v Seoroticích (snad v Sendražicích neb Žereticích?).¹⁾ Roku 1383. vykonali Čeněk z Levína, Beneš z Hustiřan, Zdena, vdova z Poličan, a Příba, manželka Jiřího z Hustiřan, právo praesentační, podávše po resignaci faráře Bavora, jenž usazen při špitále sv. Anny na podměstí v Hradci, za faráře do Poličan Jana, jenž dříve při témž špitále ustanoven byl. Po resignaci kněze Jana dne 24. května r. 1383. potvrzen se svolením Čenka z Levína a Bavora z Hustiřan farářem v Poličanech Zdislav, dříve farář v Dubenci.²⁾ Po smrti Zdislava ku podání Bavora z Hustiřan a Jana z Poličan potvrzen dne 14. října 1391. za faráře kněz Pavel z Nechánic.³⁾ Zbinka, manželka Fricka z Poličan, dne 28. února 1398. přiznává, že od děkana a kapitoly kostela Pražského vypůjčila si peněz 16 kop grošů, jež ujistila na vsi Poličanech, zejména na šesti lánech pole a mlýně u téže vsi.⁴⁾

Ze zpráv těchto zřejmo, že podací právo ke kostelu dříve Poličanskému, nyní Lanžovskému ve XIV. věku rozděleno bylo mezi rody Bořků z Poličan a mezi — s těmito snad spřízněnými — pány z Hustiřan, kterýž poslednějším rod později se ve dvě větve »Rodovských« a »Bukovských« rozdělil. Při instalaci kněze Haška ze Skalice za faráře v Třešně, dne 7. srpna 1407., uvádí se farář Poličanský (bez udání jména) jako exekutor.⁵⁾ Důstojný plebán Oldřich (Ulricus) kostela Poličanského r. 1418. vyměňuje se svolením Mikuláše z Poličan od Víta, řečeného Beránek, na Poličanech desátek a úrok 80 grošů, od téhož záduší a fare povinovány, za louku pod kostelem ležící; při které věci vyšetření jsou jmenování komisary farářů Dubenecký a Miletínský.⁶⁾

Nyní následuje dlouhá mezera časová, téměř sto let, po které se poprvé jméno Lanžov v listinách vyskytuje. Dne 4. října 1513. prodali Jan, Čeněk a Hašek, synové Bořka z Poličan, dědictví své v (Červ.) Poličanech, Velehrádek,

¹⁾ Libri confirmationum, I., 128, 130.

²⁾ J. Emler, Libri confirm., III. et IV., pag. 126.

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ Manuale decim. ab a. 1393, fol. 186.

⁵⁾ Libri conf., VI., pag. 221.

⁶⁾ Libri erectionum, X., M. 1.

¹⁾ Palacký, Popis království českého, Praha, 1848.

²⁾ V. V. Tomek, Registra decimarum papalium.

jiné zboží a podací v Lanžově za 500 kop grošů Maynušovi z Hustiřan.¹⁾ Touž dobou prodal Prokop Halěř z Jičíněvsi tvrz (Bílé) Poličany se dvorem Bavorovi Rodovskému z Hustiřan.²⁾ Roku 1524, ve středu po sv. Duše (18. května) stal se dědičný rozdíl po Bavoru Rodovském z Hustiřan, dle něhož obdržel Jan starší Rodovský z Hustiřan Veličovky, což v (Bílých) Poličanech jest, polovici podací v Lanžově a jisté dědiny za svůj díl.³⁾ Jan prodal zboží Poličanské nedlouho potom majiteli Miletiny, Zikmundovi Smiřickému ze Smiřic,⁴⁾ od které doby, as 1544., (Bílé) Poličany dlouho ku panství Miletinskému náležely. Po Zikmundovi zdědil spojené statky syn jeho Albrecht. Ze zápisu toho je zřejmo, že jedna polovice podací kostelního v Lanžově visela na majiteli Velehrádku, druhá polovice náležela majiteli (Bílých) Poličan, spolu Miletiny, jak z pozdějších udajů vychází. Před rokem 1534. koupil držitel Velehrádku a (Červ.) Poličan Majnuš (Magnus) Bukovský z Hustiřan od Dušky ze Sloupna tvrz, dvorec, část vsi a kostelní podací v Dubenci;⁵⁾ je to nepochybně týž Majnuš, který kostelu Lanžovskému dříve uvedenou cínovou křtitelnicí s letopočtem 1555. věnoval. Roku 1560., v pondělí po neděli Invocavit, prodal Albrecht Smiřicky ze Smiřic (výše zmíněný) panství Miletinské za 13.250 kop grošů Jiřímu z Valdšteina na Hostinném. Mezi příslušenstvím uvádí se druhý dvůr s poplužím v Poličanech, ves Poličany (díl) a v Lanžově jedno podací společené.⁶⁾ Jiří z Valdšteina následujícího roku 1561. upadl do sporu s dříve jmenovaným Majnušem Bukovským z Hustiřan, který neoprávněně sáhnul na luka záduší Lanžovského, tvrdě, že jemu náležejí. I učiněna v rozepři té smlouva, aby pan Majnuš všechny ony louky toliko v užívání držel a z nich každý rok při sv. Havle 2 kopy grošů k záduší Lanžovskému a kostelníkům platil. Také již dříve, a sice r. 1540., když na Bílých Poličanech seděl Jan Rodovský z Hustiřan, spolupodací záduší Lanžovského, povstala rozepře mezi ním a tímž

Majnušem o meze a lesy záduší, kteréž Majnuš si přisvojoval, nic z nich platiti nechtěje,¹⁾ takže ho pan Jan k soudu do Hradce Králové pohnati musil.²⁾ Dne 16. května 1565. věnuje Jan starší Bukovský z Hustiřan své manželce Kateřině ze Soutic 500 kop na Velehrádku, na tvrzi dolejší ve vsi (Červ.) Poličanech, na Lanžově s rychtou a jiném zboží.³⁾ Roku 1570. vládli Velehrádkem Jana synové: Adam, Kryštof a Karel Bukovští z Hustiřan, kteří se během následujících pěti let o dědictví otcovské rozdělili tak, že Adam dostal Dubenec, Kryštof Velehrádek, a nejmladší bratr Karel († 1600.) Červené Poličany. Kryštof uvádí se r. 1605. při prodeji statku Mokrovouského mezi císařskými radami, r. 1606. co hejtman kraje Hradeckého. Václav Záruba z Hustiřan, který i s manželkou Engelburkou — jak výše uvedeno — v kryptě pod hlavním oltářem Lanžovského kostela odpočívá, měv v bouřích r. 1620. účastenství, odsouzen jest potom, aby všechny statky své z dědictví vyňal a v manství uvedl.

Když také Karel ml. Bukovský z Hustiřan pro tutéž příčinu odsouzen byl třetiny svého statku, prodal místodržitel Karel z Lichtensteina jménem královské komory 10. října 1623. tvrz Hrad Velehrad zvanou, ves Lanžov a jiné zboží za 13.084 kopy míšenské Albrechtovi z Valdšteina, jemuž zboží to i s Poličany r. 1624 z práva zemského propuštěno a k novému knížectví Friedlandskému bylo přivtěleno. Albrecht z Valdšteina koupil téže doby (1623.) za 5531 kop míš. Věnkovi Bukovskému z Hustiřan za rest konfiskovaný statek Červené Poličany, které pak s Bílými Poličany i s tvrzí Velehrádkem a vsí Lanžovem, mimo jiné zboží, dal r. 1624. v manství Jiříkovi Sádovskému ze Sloupna. Tento poskytovav Českým bratřím útulku na statcích, musil v zimě r. 1628. vlast opustiti, načež Albrecht Valdšteín Velehrádek s Lanžovem, tvrz Červené Poličany se vsí a jiné zboží JMC. hejtmanu, voj. inženýru a radovi Janu Pieronimu di Gagliano v podléno přenechal. Týž učinil 10. února 1629. slib manský v Ji-

¹⁾ Zemské dsky, T. 3, C. 29, T. 1, E. 26.

²⁾ Zemské dsky, 7, E. 13.

³⁾ Zemské dsky, Tom. 41, K. 27, díl II., str. 237, 245.

⁴⁾ Zemské dsky, 4, C. 30.

⁵⁾ Zemské dsky, 4, H. 29.

⁶⁾ Zemské dsky, Tom. 15, H. 9; Tom. 57, H. 10.

¹⁾ Viz o tom pojednání Fr. Petery Rohoznického »Velehrádek v Čechách« v Památkách archaeologických r. 1876, str. 547—552.

²⁾ Pamět. z register starých urbarních panství Miletinského, založených l. 1561.

³⁾ Zemské dsky, 15, G. 30, reg. 17, F. k. s. L. 10.

čině, 30. března 1630. slib donací, načež dne 3. dubna 1630. list manský obdržel. Když po smrti vévody Albrechta z Valdšteina r. 1634. téhož panství král. komorou byla zabráná, zůstal Pieroni přece v držení Velehrádku a Červ. Poličan, a prosadil u císaře Ferdinanda III. pro puštění statků těchto ze svazku lenního, později i přenechání do dědičného majetku. Bílé Poličany se společnou kollaturou náležely r. 1624. jako léno dědičné Englburce Zárubové z Hustířan,¹⁾ která je postoupila r. 1637. svému zeti Jiřímu Jetřichovi, rytíři Grodeckému z Grodce,²⁾ po němž je 1653. dcera jeho Magdalena zdědila a r. 1657 svému manželu Křištofovi svob. pánu Kotulinskému z Kotulina a Křížkovic za 26.000 zl. prodala.³⁾ Císařským listem, daným dne 25. srpna 1638. na hradě Pražském, statek B. Poličanský i s příslušenstvím sprostěn svazku lenního a prohlášen za svobodné dědictví. Obě polovice práva podacího ke kostelu Lanžovskému císař Ferdinand III. listinou ode dne 14. září r. 1654. sloučil a Magdaleně Englburce Kotulinské přenechal.⁴⁾ Křištof Kotulinský ukoupil r. 1657. od Františka Pieroniho, nezletilého syna Jana Pieroniho již zemřevšího, statky Velehrádek a Červené Poličany, které od těch dob až na naše časy s Bílými Poličany v jeden celek spojeny zůstaly. Dne 9. září 1658. stalo se (dle farní kroniky) mezi Křištofem svob. pánem Kotulinským a majitelem Miletína, hrabětem Vilémem Krist. z Valdšteina, v příčině desátku srovnání v ten smysl, že polovice vesnic panství Poličanského, do té doby farou do Miletína patřících, bude odváděti desátek faráři Miletinskému, který byl zároveň administrátorem Lanžovským, za to však že každou třetí neděli bohoslužby v Lanžově odbývány budou. Jak dlouho již kostel Lanžovský byl filiálním kostela Miletinského, nelze spolehlivě zjistiti. V letech 1668—1678. uvádí se Jan Antonín Žalkovský de Žalkovic, v letech 1679—1693. František Janata farářem v Miletíně, spolu farářem Lanžovským. Po tomto počalo se vyjednávatí o oddělení Lanžova od fary Miletinské,⁵⁾ a

byl pak administrátorem obou farou roku 1693—1711. Jiří Vojtěch Žiálský, od roku 1711—1721. Hynek Gloditsch administrátorem fary toliko Lanžovské.

Dle druhé farní pamětnice byla fara v Lanžově již r. 1716. znova zřízena; ve farním archivu jsou uložena všechna ordinariátní nařízení od r. 1716. a kostelní účty od r. 1717. Zřízovací listina je však teprve dnem 1. prosince 1720. v Hradci Králové biskupem Adamem Vratislavem z Mitrovic vydána a majitelem Poličan, Františkem hrabětem Kotulinským, jako patronem, spolupodepsána. V rodu hrabat Kotulinských zůstalo panství Poličanské, na němž pak patronátní právo ke kostelu Lanžovskému viselo, do 15. června r. 1804, kteréhož dne bylo za 225.000 zl. prodáno Frant. Xav. Cecinkarovi, rytíři z Birnic. Vnukové tohoto, Eduard ryt. Cecinkar a Virginia, provdaná za hraběte Aichelburga, prodali Poličany i s Velehrádkem r. 1873. za 635.000 zl. hraběti Jaroslavu Šternbergovi k ruce jeho dcery Rózy, provdané princezně z Hohenlohe-Bartensteinu, nyní ovdovělé princezně z Croyů, která dodnes v držení jmenovaných velkostatků se nalézá.

Roku 1720. vystavěna farní budova poblíž kostela, na severní jeho straně. Té doby patřily k farnosti Lanžovské obce Lanžov, Poličany, Rohoznice (jeden díl), Sedlec, Trotina, Zdobín, Ouhlejov, Třebihošť, Horní i Dolní Dehtov, Zábřez, Zálesí a Doubravice. R. 1787. odpadnul k žádosti osadníků Horní a Dolní Dehtov do Bílé Třemešné, Třebihošť, Ouhlejov, Zdobín a půl Rohoznice do Miletína, desátek však i z těchto obcí zůstal při Lanžově. Prvým farářem po zbudování fary byl r. 1721. Frant. Schlaeger, po něm následovali: r. 1727. František Friedl, r. 1731. Václav Wollatschek, r. 1743. František Kessler, r. 1768. Jan Cleovat, r. 1813. Josef Stiasný, r. 1820. Pankrác Borš (co administrátor), r. 1822. Mikuláš Rautenkranz, r. 1848. Antonín Martinic, r. 1857. Jan Bičístě (půl léta jako administrátor), téhož roku Antonín Vepřek (jako farář); od r. 1891. jest farářem Jindřich Kuczej. Dnes jsou do Lanžova přifařeny obce: Doubravice I. i II. díl se 763 obyvateli (dle sčítání z r. 1890.), Lhotka (281 ob.), Lanžov (227 ob.), Mírejov (159 ob.), Poličany (554 ob.), Řečice (158 ob.), Sedlec (198 ob.), Trotina (296 ob.), Velehrádek (100 ob.), Zátorov (32 ob.), Zábřez (143 ob.)

¹⁾ Zemské dsky, Tom. 311, G. 25.

²⁾ Zemské dsky, Tom. 300, L. 27.

³⁾ Bílek, Dějiny konfiskací v Čechách po roku 1618, str. 801.

⁴⁾ Zemské dsky, Tom. 627, B. 24.

⁵⁾ Srovn. Lhotka, Miletín nad Bystřicí, 1888, str. 185.

a Zálesí (103 ob.), celkem 13 obcí s 3014 obyvateli, kteří až na 4 všichni jsou katolického náboženství. Původně náležel Lanžov do vikariátu Královéhradeckého, později do Petrovického, který od roku 1842. nazván Hoříckým.

K úplnosti popisu budiž podotknuto ještě následující: Před kostelem u silnice vypíná se na mohutném kamenném, barokním podstavci pískovcová socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1763., slušná to práce, ač v pohybu a draperii poněkud přehnaná. V podstavci v kartuši relief sv. Jana, před křížem klečícího. Socha i s podstavcem r. 1879. obnovena, natřena a vyzlacena. Na silnici mezi Červeným dvorem a Velehrádkem, pět minut na západ od Lanžova, stojí památný, kamenný kulatý sloup na čtyřbokém soklu, nahoře železným nízkým křížem zakončený. Na architrávané části sloupu shledáváme po všech čtyřech stranách, v hrubé manýře XVII. věku sekané vypukliny, znázorňující výjevy ze života Krista Pána, a sice ona na západní straně vypodobňuje Krista na hoře Olivetské, na jižní Krista na kříži

s postavami P. Marie a sv. Jana po stranách kříže, na straně východní Bolestnou Matku s Kristem na klíně a na severní konečně z mrtvých vstávajícího Krista jako vítěze nad hříchem a smrtí. V soklu po dvou stranách jsou odznaky sv. přijímání, na druhých dvou feston a ornamenty a letopočet 1684. Celková výška bez kříže jest 4'5 m. Z přifařených osad mají Poličany mimo zámekovou kapli, zasvěcenou neposkvrněnému početí Panny Marie, malou kamennou kapličku sv. Anny vedle polní cesty do Zábřezí vedoucí, na tak zvaných obecních drahách vystavěnou. V Třebihošti je kaplička, r. 1822. nákladem obce zbudovaná, v Doubravici kamenná kaplička s oltářem vyzdvižení sv. Kříže, v Trotně kaplička bolestné P. Marie, v Řečici dvě kapličky, jedna sv. Janu Nep. zasvěcená, druhá se soškou bolestné P. Marie. Konečně se zmiňuji, že v blízkém okolí Lanžova našel jsem značný počet starých památných křížů kamenných, tvarů starokřesťanských čili metodějských křížů, které letos ještě na jiném místě popsati hodlám.

Jakých práv měli křesťané ku katakombám v dobách pronásledování.

Dle Mariana Armelina podává Jos. Vajs, kaplan v Hostivaři.

Ones jest dosti jasně rozluštěn tento oríšek. Římské zákonodárství bylo velmi zřejmě vzhledem ku veřejnému právu pohřebnímu. Toto právo bylo jedinou útěchou vyznavačů evangelia Kristova. Byli pronásledováni venku, doma i ve svých vlastních příbytcích, ale na hroby jich sužovatelé jim nesáhli. Ohlédneme-li se jen poněkud po zprávách z oněch dob, vidíme, jak byli křesťané takřka zasypáni nespravedlivostmi a krivdami, že bylo nakládáno s nimi se zločinnou přísností, ale o jejich hřbitovech nedovídáme se ani slova; ty byly vyloučeny z toho všeho, protože Římané pohlíželi s náboženskou úctou k jakémukoliv hrobu. Podle římského práva každé místo, na kterém byla řádně pohřbena mrtvola, platilo za posvátné, bez rozdílu národnosti, náboženství a postavení.¹⁾

Připomínám v této příčině známá slova právníka Marciana: »Religiosum locum unusquisque sua voluntate facit, dum mortuum infert in locum suum.«¹⁾

Tudíž důsledně i místa, kam křesťané pochovávali své mrtvé, platila za posvátná. Rossi upozorňuje nás, že ta místa platila za posvátná a ne za svatá, což jsou dvě věci různé. Žádné místo neplatilo za svaté, pokud nebylo od pontifika obřadem posvěceno. Z čehož plyne, že zajisté křesťané těšili se z toho, že jejich hroby jsou uznány za místa posvátná, ale nedopustili, aby byla nějakým řádem pohanským posvěcena, toť u nich platilo za modloslužebnost.²⁾

Z tohoto obecného práva nebyly vyňaty ani mrtvolky těch, kdož podle zákona byli smrti trestáni pro atheism či pro vyznávání víry Kristovy.

¹⁾ Digest. I., 8, 6, § 4. »Každý svou vůli učiní některé místo posvátným, pohřbí-li tam nebožtíka.«

²⁾ De Rossi: Roma Sotterranea, T. III., str. 435.

¹⁾ De Rossi: Roma Sotterranea, T. III., str. 432.

Vždyť, jak čteme v aktech mučnických, nebyly řídké případy, že sami úředníci vydávali mrtvá těla těm, kdož o ně žádali, a to proto, že zákon zněl: »Corpora animadversorum quibus libet petentibus danda sunt.«¹⁾

Tim také vysvětluje se, že Tělo Kristovo vydáno bylo Josefu z Arimathie. A stalo-li se kdy, že odepřeli vydati mrtvé tělo mučnickovo, stalo se to jen proto, aby těmi ostatky nerozšiřovala se pověrečná víra jeho soudruhů.²⁾

Tento zákon o posvátnosti míst pohřebních neznal mezi ani tehdy, když celá pole soukromníků stala se rozsáhlými hřbitovy. Změnilo se na věci jen to, že pole dříve soukromá (znamenitější hřbitovy) nyní přešla v majetek církve a tak se stala »místy církevními«.

Ani toto nezůstalo tajno pohanů, a z dějin pronásledování III. století víme dobře, jak na základě císařských zákonů chtěli odnít »církvi bratrské« vlastnícké právo ke hřbitovům, ne jako k hřbitovům, ale jako k místům, kde se nedovolené shromáždžovali.

Tu církev vystoupila již jako morální osoba, a jak svrchu řečeno, jako »církev bratrská«³⁾ užila svého práva pohřebního, aniž mohlo býti tajno vlády tak veliké právo vlastnícké. Máme toho doklady i od vlády samé, t. j. ve slovech vládců Konstantina a Licinia v ediktu Milánském: »Christiani non ea loca tantum ad quae convenire solebant, sed etiam alia habuisse noscuntur, ad ius corporis eorum, id est ecclesiarum, non hominum singulorum pertinentia.«⁴⁾

Církev, když se poprvé stala majitelkou hřbitovů, byla postižena zákony, jimiž spravovala se družstva pohřební, ale také byla jimi chráněna. Z nejznámějších akt, která dokazují, že církev opravdu měla právo vlastnícké ku hřbitovům a kostelům (na hřbitovech), uvádím

¹⁾ Dig. XLVIII, 24, 2, t. j.: »Mrtvolý odpravených buďtež vydány každému, kdokoliv o ně požádá.

²⁾ Northcote: Rome souterraine traduite par Allard, Paris, 1872.

³⁾ »Ecclesia fratrum«.

⁴⁾ Lactantius, De mort. persec., n. 45. — Eusebius, Hist. eccl., X, 5.

akta Aurelianova, na něž odvolali se křesťané Antiochenští, žádající císaře, aby zahnal z domu církve (τοῦ τῆς Ἐκκλησίας οἴκου) vetřelce Pavla Samosatského, ačkoliv byl úředníkem fisku (prokuratorem). A císař rozkázal učiniti církvi po právu, nařídív, aby kostel byl vrácen tomu, kdo se vykáže listem od biskupa Římského.¹⁾

Ostatně podivnějším jest, jak dí Rossi, že císař zmínil se o kostelích křesťanských v kterémsi listě k římskému senátu; totiž o kostelích, které se vypínaly uprostřed měst pohanských.²⁾

Totéž potvrzuje i rozsudek Alexandra Severa, který ve při mezi křesťany a pohany, týkající se kteréhosi místa v Zátiběří, usoudil právo křesťanům a odsoudil druhé.

Mezi těmi, kdož uznávali a vrátili vlastnické právo křesťanům, sluší též uvésti Maximina, jenž odvolav r. 313 pronásledovatelský edikt, prohlásil, že navrácuje zkonfiskovaná místa od Diokleciana a Maximiana křesťanům.³⁾

Rovněž čteme v aktech sv. Cypriana slova, jimiž Aspasius Paternus opakoval edikt Valerianův a Gallienův, jimiž se zapovídalo křesťanům scházeti se na hřbitovech.

»Sacratissimi imperatores domini nostri praeceperunt, ne in antiquis locis conciliabula fiant neve coemeteria ingradientur: si quis hoc saluberrimum praeceptum violaverit, capite plectatur.«

A protože v Římě papež Sixtus II. proti tomuto císařskému dekretu shromáždil věřící na hřbitově (Praetextati) na silnici Appiově, vypátrán byl a stat na témž místě.

Tudíž tato výstřední přísnost proti shromážděním křesťanův na jejich hřbitovech jest **zvláštní známkou pronásledování v II. polovici III. století.** Než tenkrát bylo jim již snadno dostati se do podzemních hřbitovů i přes tak přísné zákazy, pro něž mnozí život ztratili; chodili tam vchody tajnými.

¹⁾ Eusebius, Hist. eccl., VII., 30. — Rossi, Rom. Sott., T. I., str. 104.

²⁾ Hist. Aug. in Aureliano, c. 20.

³⁾ Rossi: Roma Sotterranea, T. III., str. 511.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 3.

V Praze, dne 30. března 1895.

Ročník XXI.

OBSAH: Románské exkurse. (119—121.) Farní kostel Stětí sv. Jana Křtitele v Hostivaři. Hradní kaple sv. Klementa v Staré Boleslavi. Farní kostel sv. Víta v Zábředce Trhové. — Umění Církvi sloužící. (Pokračování.) — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc únor a březen.

Románské exkurse. (119—121.)

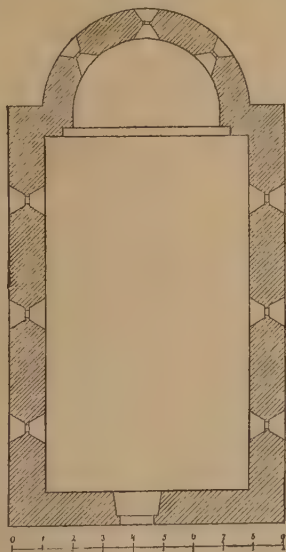
Napsal F. J. Lehner.

Farní kostel Stětí sv. Jana Křtitele v Hostivaři.

O prastaré vsi Hostivaři, druhdy Hostivary (srovnej s tímto názvem jména Vel-vary, Malo-vary, var = dům) zmiňuje se Kosmas při roku 1068, kdy Přemyslovci Kunrat a Otakar proti bratru svému Vratislavu II. na lukách blíže vsi Hostivaře se rozložili, až Jaromír na biskupství pražské zvolen byl, čemuž se Vratislav byl posud protivil.¹⁾ Kronikář Sázavský pak vypravuje, kterak r. 1132 nábožná Přibyslava, vdova po Hroznatovi, která druhdy s biskupem Menhartem do Jerusáléma byla putovala, umírajíc, ves Hostivař s lesem, s poli, rolemi a lidmi špitálu kláštera Sázavského darovala.²⁾ Živým svědkem téže doby románské jest dosud stávající kostel Stětí sv. Jana Kř., ač-

koli v obou uvedených zprávách o něm zřejmá zmínka se nečiní. Že však tehdáž již stával, svědčí způsob architektury, kterou zbudován jest.

Kostel věže nemá a skládá se z obdélníkové lodi a polo-kruhové apsidy. Loď 15'42 m dlouhá a 6'80 m široká jest kryta stropem, jako původně bývalo, ač nyní značně sníženým. Z nepoměrné délky souditi lze, že mívál sklenutou kruchtu, čemuž se zdají nasvědčovati podezdívky nynější nové krucht vpravo i v levo k bočním stěnám lodi přistavěné, jakož i malé okno v podkruchtí. Není však také vyloučena možnost, že k západu později byla loď prodloužena z potřeby, což s jistotou dokázati nelze, pokud stavivo maltou pokryté ohledání zabraňuje.

¹⁾ Font. rer. boh., II. 99: Qui advenientes castra fixerunt in pratis iuxta villam Gostivar.

²⁾ Cosmae Cont. Mnich Sázavský.

Font. rer. boh. II. 258: Pribizlawa, coniunx Groznatae... Postquam tempus decessionis suae ex hac vita appropinquavit, et viribus corporis se

Když před nedávnem obec Smíchovská jediný, starožitný památník svůj, bývalý farní kostel svatého Filipa a Jakuba zbořila, ukázalo se při odstranění malty, že západní část lodi byla novějším přístavkem takměř o polovinu prodloužena, což i při hostivařském kostele státi se mohlo. Zdi mají vesměs mohutnost 1'24 m, jaká za doby románské obyčejem bývala. Do kostela se vcházívalo se strany severní, kde dosud spatřuje se zazděný vchod v době přechodní z románského přeměněný, který se druhy skládal ze žlábků a okrouhlého prutu, spočívajícího na dvou románských sloupcích. Do zazděného otvoru portálního postaven jest roku 1864 při opravování kostela náhrobek z podlahy kostelní vyzdvižený, na němž vytesána jest žena s dítětem; nápis gotickou minuskulí nelze přečísti, protože byl v dlažbě vyšlapán. Nyní vchází se do lodi od strany západní. Okna lodi jsou při dotčeném obnovování vesměs změněna; dostalo se jim sice polokruhového zakončení, což však k slohové správnosti nepostačuje, jestliže také náležitého poměru a míry se nešetří.

Vítězný oblouk, spojující loď

destitui persentit, convocatis ad se cunctis suae cognationis natu et honore prioribus, villam Gozti v ar cum silva adiacente, agris et pratis et omni proprietate sua, quam inibi possidebat, nec non et omnem familiam suam, villam etiam Bosakovic ad hospitale deo et sancto Johanni Baptistae in Zazou, omnibus suis affnibus in ipsum consentientibus, obtulit et sub legitimis testibus confirmavit.

s klenutou apsidou, o jednom pravoúhlém ústupku, se nezměnil. Apsida osvětlena byla třemi okny, z nichž oběma bočním dostalo se tvaru copového, prostřední však zachráněno bylo copovým, velmi ohyzdným hlavním oltářem, který veškerou apsidu v celé šířce i výšce zakrýval. Jelikož do temné prostory za oltářem nikdo ani neviděl, ani nevcházel, zazdili obnovovatelé okno pouze z venčí, uvnitř pak si těch několik cihel uspořili. Tmě této děkujeme za okno původní, jediné z celého kostela. Má pravidelné ostění silně se zúžující. Jest zcela pravidelně 0'90 m široké, 1'69 m vysoké; ve vnitřní světlosti 0'16 m široké, 1'04 m vysoké. Spodní ostění přerušeno jest pravoúhlým stupněm.

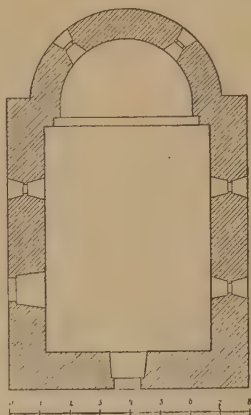
Z venčí dostalo se lodi i apsidě nových říms, příkrá střecha se snížila, čímž i štít, o který apsida vlastní svou střechou se opírala, jakož i střecha apsidy, pozbyly dřívějšího rázu svého.

Za nynějšího pana děkana, Jana Černohouze, dočkal se však kostel, zejména ve východní částce, obrození svého ve přesném slohu původním. Okno zachované i z venčí stalo se opět viditelným a vyplněno jest obrazem sv. Jana Kř. ve skle malovaným. Apsida uvnitř jest vymalována. Škaredý oltář, který ji celou zakrýval, se odstranil a nahrazen jest novým, nízkým oltářem retablovým, do apsidy komponovaným a zcela vyzlaceným, čímž apsida náležitě k platnosti přišla a celému kostelu ráz románský opětně vrátila.

Hradní kaple sv. Klementa ve Staré Boleslavi.

K nejstarším kostelům slohu románského, hned na prahu doby křesťanské zbudovaným, dlužno přičísti hradní kapli sv. Klementa v Staré Boleslavi. Jako na hradě tetínském a libickém, byly i na hradě staroboleslavském již v prvních dobách křesťanských vystavěny dva kostely. O jednom z obou zmiňují se zprávy historické zřejmě. Krypta sv. Kosmy a Damiana ukazuje nám dosud zřetelně místo, kde kostel jmenovaným světcům věnovaný stával. Druhý však a to takměř neporušený dosud stojí. Jest zasvěcen sv. Klementu, z čehož, jakož i z poměrů

stavitelských a architektonické úpravy s veškerou bezpečností souditi lze, že hned při zbudování hradu Boleslavem I. vzdělán byl, ačkoliv dokladů historických postrádáme. Že kostel sv. Klementa v první polovici 11. věku již stával, ukazuje zřetelně kollegiátní kostel těsně vedle něho stojící, který se mu vyhýbal. Nelze tudíž ničím odůvodniti tvrzení některých, že by to byla kaple, která dle prastarého zápisu v kapitulním archivu u sv. Víta, jak Pešina z Čechorodu ve svém Phosphoru septicorni¹⁾

¹⁾ Rad. V., str. 556.

uvádí, okolo roku 1099 od Zbudka, probošta boleslavského a kanovníka pražského, zde na hradě ke cti Panny Marie a sv. Jiří založena byla.¹⁾ Již titul nového kostela Zbudkem zbudovaného určitě oznamuje, že kostel Panny Marie i sv. Jiří nemá nic společného se starým kostelem sv. Klementa.

Kostel sv. Klementa, vlastně bývalá hradní kaple, vyniká rázovitostí nejstarších svatyní na půdě české vzdělaných. Loď 7·36 m dlouhá a 5·53 m široká byla původně kryta stropem, který ustoupil klenbě křížové, nyní nad ní se rozpínající. Zdivo z malých kvádrů zbudované, jako u starých kostelů vesměs se vyskytuje, jest 1·25 m mohutné. Do lodi vchází se dvěma vchody, jedním z boku

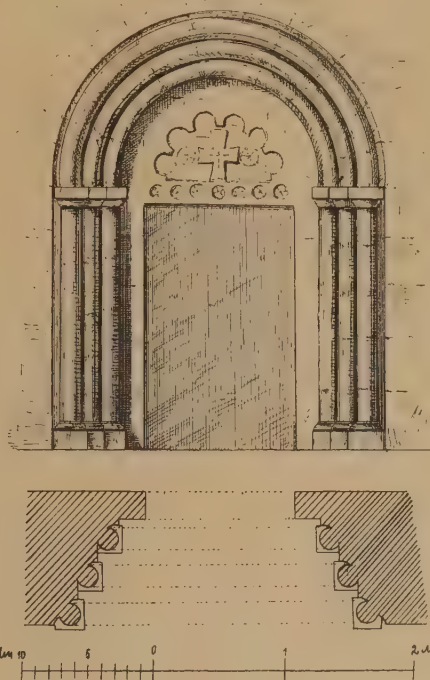
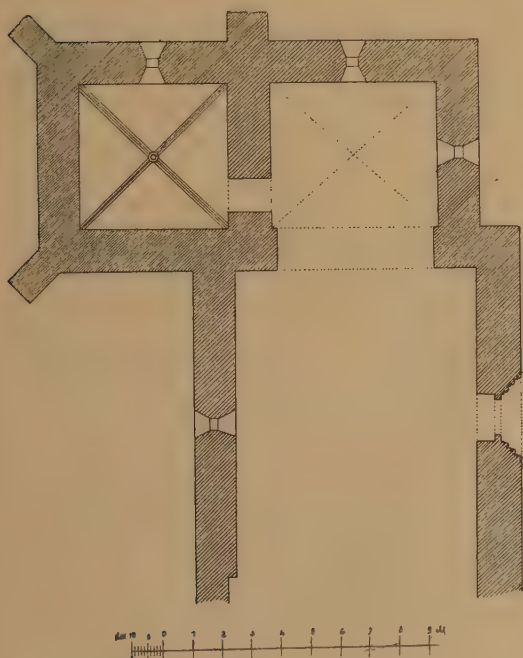
¹⁾ Zbutko ecclesiae Boleslaviensis praepositus et ecclesiae Pragensis canonicus in Boleslavia aedificavit ecclesiam S. Mariae Virginis et s. Georgii.

severního, druhým z prostředku strany průčelní. Oba vchody jsou původní a prosté, jejichž pravouhelné ostění s rovným nadpražím zakončeno jest polokruhovým tympanonem bez všelikých ozdob. Loď osvětlena jest dvěma okny z pravé i levé strannice celkem zachovanými, z nichž obě levá na původním místě se vyskytují, kdežto na pravé straně ještě třetí okno později prolomeno bylo. Jsou vesměs vysoko ve stěně umístěna, jako při románských kostelích vždy pravidlem bývalo. Polokruhová apsida o jednom ústupku pravoúhlém, tvořícím oblouk vítězný, má dvě okna původní. Jsou pěkně konchou sklenuta, zakončuje výtečně nevelkou hradní svatyni, jejíž stěny s knížecí nádhrou ozdobeny byly malbou nástěnnou. O zbytcích malby nedávno objevené, velkolepou stylisací vynikající, pojedná redaktor jindy.

Farní kostel sv. Víta v Zahrádce Trhové.

Starobylý městys, Zahrádka Trhová na pravém břehu Želivky, uvádí se záhy ve starých listinách. Královna Svatava, vdova po Vratislavovi II., da-

nimiž i Zahrádka (trhová). Na toto darování vztahují se listiny kapituly vyšehradské od knížete Soběslava II. r. 1178 a od Fridricha r. 1187.¹⁾ Přemysl Otakar

rovala kanovníkům vyšehradským veliký oujezd na Sázavě, v němž ve 14. věku 29 rozličných vsí se připomíná, mezi

daroval kapitule vyšehradské r. 1219 za

¹⁾ Erb. Reg., I., 162, 179.

vzácný ornát, kostelu bezprávně odňatý, ves Zahrádku s újezdem k ní příslušným, vyslav k vytčení a obejití jeho syny své Václava a Vladislava,¹⁾ kteréžto darování papež Innocenc IV. schválil.²⁾ Darováním Zahrádky starý tento újezd nabyl znamenitého rozšíření, poněvadž náležela nepochybně k tomu dosti rozsáhlá krajina od lesa Nelechova mezi Zahrádkou a Kouty až k mezím vsi Humpolce (nyní města). O tuto krajinu zavřela kapitola vyšehradská roku 1252 smlouvu s Jindřichem, mincmistrem v Humpolci, který se zavázal založiti v ní nové vesnické osady právem zákupným s rozdělením lánů na týž způsob, jako v blízkých německých osadách kláštera Želivského.³⁾

Prastará tato osada dochovala si až na dnešní den původní svůj kostel, skládající se z lodi a choru pravoúhlého, k němuž přiléhá věž stejné šířky. Loď původní bývala 10·30 *m* dlouhá, jak se dosud ukazuje na severní stěně boční, kde zřetelně lze rozeznati zdivo novější, jímž kostel zde prodloužen byl o 3·54 *m* až ke kruchtě a odtud dále o 3·43 *m* až k stěně průčelní. Šířka lodi zůstala nezměněna a obnáší 8·75 *m*. Na jižní straně lodi vyskytuje se starý románský por-

tál, v jehož ostění o tři ústupcích spatřují se po obou stranách tři sloupky, stojící na prostých patkách, svrchu pak na místo hlavic touže, avšak obrácenou patkou pokryté. Nad sloupky přepínají se na protější stranu válce téhož tvaru v pravidelných polokruzích, z nichž první pod silnou vrstvou mnohonásobně nanesené malty zmizel. Vodorovné nadpraží ozdobeno jest dosti primitivně řadou sedmi koleček do kamene vrytých, šesti čárkami ve středu se sbíhajícími vyznačených. Polokruh tympanonu přerušen jest šesti polokroužky. Tympanon vyplněn jest prostým křížem, jehož příčného břevna dotýkají se z obou stran podobně vryté hvězdičky, jako v nadpraží. Portal při veškeré prostotě přece dobrý dojem plodící prozrazuje vesnického stavitele, který neznal rázovité rozčlenění ani attické patky, ani hlavice krychlové, dovedl však přece dle zásad slohu románského patřičně a důstojně oživit vchod kostelní. V souhlasu s portalem jest i celá ostatní stavba, na níž nezačoval se žádný jiný detail slohový, velmi jednoduchá, poukazující na vysoké stáří. Oblouk vítězný, jen nepatrně z boků stěn vystupující a polokruhově sklenutý, otvírá se do choru rovně zakončeného a křížovou klenbou pokrytého, která zdá se býti novějšího původu. Jest 4·94 *m* dlouhý a 5·58 *m* široký. Vchodem v levé stěně proraženým vchází se z choru do přízemku věže, která slouží za sakristii velmi prostornou, 4·83 *m* dlouhou a 4·94 *m* širokou. Jest tudíž věž na pravidelném čtverci založena a má dosud původní klenbu křížovou, spočívající na mohutných žebrech nečláňkovaných, ze tří hladce přitesávaných plošek z kamene vyvedených a mohutným svorníkem uzavřených. Jelikož oblouky nástěnné nejsou sklenuty lomeně, nýbrž polokruhově, jest to stará, románská klenba žebrová, jaká bezpochyby se rozpínala druhdy i nad chorem starožitného kostela.

¹⁾ Erben. Reg., I., č. 610, r. 1219, 26. června, str. 285.

²⁾ Erben. Reg., I., č. 1140, r. 1245, 21. Dec. Lugduni, str. 537: Significastis siquidem nobis, quod cum inclitae recordationis Odakarus, rex Boemiae, quendam ornatum aureum et argenteum ecclesiae vestrae, decoratum gemmis et lapidibus pretiosis, pro suae voluntatis arbitrio eidem ecclesiae abstulisset, dictus tandem rex, pie considerans, quod peccatum dimittitur, nisi ab auferente fiat restitutio ablatorum, pro ipsius recompensatione villam suam Zadgradicam cum pertinentiis suis, vestro ad id accedente consensu, vobis dedit perpetuo possidendum. Vestris igitur precibus inclinati, quod ab eodem rege pie ac provide factum est in hac parte, auctoritate apostolica confirmamus.

³⁾ Erben. Reg., I., č. 1252, 13. Dec. Wissegrad, str. 606. — Tomek. Děj. m. Prahy, I., 420, 421.

Umění Církvi sloužící.

(Theoreticko-praktické poznámky k V. hlavě provinciální synody Pražské z roku 1860.)

Podává Josef Vajs, kaplan v Hostivaři.

B. Oltář.

N toho, co jsme minule předeslali z dějin oltáře, soudný čtenář snadno po-

střehne, že oltáře naše od prvotních velice se různí — po hříchu v mnohém jen na

škodou. V chrámech postranných, dlouhých, téměř nepřehledných, bývá leckdes i hlavní oltář (o postranních nemluví) posunut těsně až ku samé zadní stěně chrámové, takže téměř ztrácí se oku věřících, meškajících na přídi lodě chrámové. Na nejvýš lze viděti oltářní obrazy, jejich mohutné rámy, všelijaké oltářní obrazy; ale oltář sám nikoliv.

A přece jest oltář první věcí v chrámě, která tedy má nejvíce bít do očí, ano takřka zastíňovati sama sebou všecko ostatní.

Při původním oltáři křesťanském první věcí byl stůl (mensa); či lépe řečeno původním oltářem křesťanským byl pouhý stůl. Kdo by jej chtěl definovati, řekl by, že oltář byl obětní stůl.

Než u oltářů našich, pro přemnohé vedlejší věci, které mají oltáři sloužiti k okrase neb k potřebě, mensa bývá téměř zastíněna.

Gothika dovedla oltářní mensu přebohatě okrásliti, ale jemné tvary slohu gothického posvátný stůl obětní nijakž nezastíraly, spíše dávaly mu vyniknouti tím více. Za to však sloh copárský nastavěl kolkolem vlastního oltáře všelijakých barikád, takže církevní předpisy musily vymáhati, aby oltářní mensa stavěna byla alespoň dostatečně postranná ku sloužení nejsv. oběti.¹⁾ Na vedlejších věcech často plýtvalo se místem na úkor věci hlavní, takže při takových oltářích člověk neví, co jest tu důležitějším a co méně důležitým; kdo by soudil podle toho, co vidí, přecasto by se klamal.

Naše děti ve škole, slyší-li jmenovati »oltář«, ihned spojují s tímto slovem ty veliké aparáty, jež někdy, upřímně řečeno, zaráží vstoupivšího do chrámu. A dá jim to asi práci, než si srovnají v hlavě »oltář Kainův neb Abelův«, jak jim je katecheta na tabuli znázornil, s tím, čemu se u nás v kostele říká také »oltář«. Tam viděli stůl a nic jiného, zde vidí spíše všecko jiné nežli stůl.

Někdo mi namítne: Snad nechceš, aby náš oltář byl právě takový, jaký na rychlo vzdělal Noe, neb s jakým stěhovali se sem a tam pronásledovaní křesťané. Ti ovšem měli za oltář zcela jednoduchý stůl beze všech okras, proto že všecko ostatní bylo by jim jen na závalu, ale u nás tomu není tak, jsmet v jiných okolnostech. Dobře jest. Nejsme

snad proti okrase oltářní, jak z pozdějších řádek vysvitne, mluvíme toliko proti okrase nemístné. Než zatím táži se: Proč pak ti, kdož pod záminkou okras znešvarili tak mnohé oltáře, proč připravili oltář o jednu z nejpřednějších jeho okras, — míním totiž baldachýn? Ano mluví-li o oltáři, na němž přechovává se Sanctissimum, proč pak oloupili oltář o věc, která náleží nejen k jeho ozdobě ale k samé podstatě?

Oltář, na němž stojí tabernakl, jest a má býti nejen obětistěm, ale zároveň také trůnem Nejvyššího.

Sejměte s trůnu královského baldachýn a zbude vám pouhá stolice, snad skvostnější než jiná, ale ne trůn důstojný krále. A něco podobného stalo se s oltářem, kterýž má býti trůnem Beránkovic. Tento vznešený ráz byl s něho valně setřen tím, že byl postaven na roveň s oltáři ostatními co do zařízení a výzdoby.

Někomu snad se budou zdáti tato slova poněkud přepjata. Buď si. Nevezmu svého slova zpět, ale na ospravedlnění své poznamenám, že litovati jest těchto a podobných hříchů umění církevního, protože mají své následky nejen na papíře, ale ještě větší v srdcích věřících. Vždyť právem řekl kterýs farář svým ovečkám z kazatelny: »Kdyby vám odnesli tabernakl s oltáře, vy byste toho ani nespozorovali«. Tak málo si osvojil lid našeho věku pojem oltáře jako »trůnu Božího«.

A k tomu má napomáhati církevní umění také. Jak vidno, nemluvíme proti okrase oltářů, ale proti takové, která zastíňuje oltář sám. Pracujeme jen k tomu, aby oltář nabyl svého rázu důstojného a to především tím, aby mu nescházelo nic podstatného; v druhé řadě, aby nezanedbávalo se nic z toho, co může jakýmkoliv způsobem přispěti k jeho pravé okrase.

Oltář, jak jsme pověděli, jest obětistěm a někdy zároveň i trůnem Kristovým; pročž všechny naše snahy v této příčině mají nésti se k těmto dvěma věcem:

1. aby oltář nesl ráz důstojného stolu obětního a

2. aby oltář, na němž přechovává se Sanctissimum, činil dojem velebného trůnu Beránkova.

O druhém tomto bodě pojednali jsme dostatečně loni v článku »Které jsou

¹⁾ Viz i synodu naši Tit, V., Cap. 4., str. 177

předpisy o zařízení svatostánku.« Zbývá nám tudíž promluvit o části první.

Prov. synoda,¹⁾ jedná o vlastnostech oltáře, dí hned z počátku, že oltář dle známého svého významu mystického jest nej přednější ozdobou chrámu a proto vyžaduje, aby mu bylo věnováno nejvýznamnější místo v chrámě. Podívejme se do starobylých basilik římských; tyť jsou a právem nazvati je lze »prototypem« chrámu křesťanského. Hlavní oltář v nich je umístěn jaksi v srdci chrámu samého, t. j. tam, kde se obě lodí, podélná i příčná křížují. Vždyť na oltář mají upíratí zraky všickni; tedy odevšad má býti viditelný. Ovšem že během času prostora za oltářem, v níž druhdy bývalo křeslo biskupa a veškerého kléru přítomného, stala se v mnohých chrámech zbytečnou; tato okolnost však nic na věci nemění. Je-li dnes zbytečnou, tedy není třeba tuto část při chrámech našich nad potřebu při stavbě prodlužovati; posunutí však oltář až na zadní stěnu nad míru dlouhého presbytáře jest tolik jako připravití jej o první místo v chrámě (zastřítí jej do pozadí).

Druhá věc, která zmíněnou vadu ještě zveličuje, jest následující. Sama synoda výslovně předpisuje při oltáři alespoň 3 stupně, ve větších pak chrámech 5. Kdyby tohoto předpisu bylo všude šetřeno, mnohý oltář, byť poněkud na zad zastřený, přece by vynikl — oživl. Ale obvyklé dva stupínky, jež vidáme někdy i u oltářů hlavních, nejsou s to uhájiti čestné místo oltáře.

Vím ze zkušenosti, že stavitelé oltářů počítají i stupeň, o nějž jest vyvýšen presbytář nad úroveň ostatní podlahy, již za první stupeň oltářní, ale neprávem. Odvolávám se zase k staroslavným basilikám a mohl bych zde jmenovati mnohé chrámy naše,²⁾ v nichž presbytář jest o celou řadu stupňů vyvýšen a u oltáře zase nalezneme žádoucí počet stupňů.

Dle toho co jsme pověděli, důstojné umístění oltáře vyžaduje, aby byl stavěn co možná nejbližší ku středu chrámu³⁾ a dle velikosti prostory chrámové o větší neb menší počet stupňů vyvýšen.

Tolik o umístění oltáře hlavního. Při

této příležitosti podotýkáme přání synody vzhledem k oltářům postranním, aby se totiž nestavěly ku sloupům, ale spíše ku stěnám; v kaplích pak postranních vždy v čelo a ne v bok. Než důstojné umístění oltáře nedá ještě jakémukoli oltáři ráz důstojného stolu obětního. Podstatu oltáře tvoří stůl. Kolikráte v rubrikách misálu neb jiných, těm podobných předpisech čteme slovo mensa; jest tedy slušno a spravedливо, žádáme-li, aby při našich oltářích tato podoba důstojného stolu obětního byla zachována. Nezdá se tudíž dosti odpovídati tomuto požadavku, vidíme-li někde, že třebas do stěny zapuštěná deska má sloužiti za oltář. Snad by mohla sloužiti taková deska za oltář z nouze, ale klasickým vzorem oltáře ji nelze nazvati.

Jinde zase vidíme oltářní mensy nízké, úzké a dlouhé, spíše sedacím stolicím a kde nechávají polštáře po mši sv. na oltáři, spíše postelím podobné než obětním stolům. Mluvíme zde ze stanoviska jak esthetického tak čistě praktického a máme za to, že by bylo dobré vytknouti jakous normální míru, kterou nebylo by dovoleno přestoupiti stavitelům oltářů.

Tak na př. jisto jest, že na oltáři o mnoho méně než 2 m dlouhém nelze pohodlně celebrovati. Za výšku nejprůměrnější lze vzíti 1 m. A konečně na mense užší 60 cm rovněž těžko bývá bez obtíží vyjítí, zvláště má-li kněz vedle kalichu (či vlastně dle rubrik za ním) ještě pyxidu s malými partikulemi.

Snad by nám mohl někdo namítnouti, že horujeme zde příliš pro řečený tvar oltářní mensy na úkor tvarů ostatních, když přece jest známo, že nezřídka samy sarkofagy za oltáře sloužily. To jest pravda. Ano dodávám, že není krásnějších oltářů nad hlavní oltáře v římských basilikách Sta Maria Maggiore, Sta Croce in Gerusalemme a j., kde opravdu pouhé sarkofagy, ovšem důstojně upravené, zastávají mensy oltářní. Žádný tvar, pokud snáší se se jménem »mensa«, není věci na závadu.

Ostatně, aby byl zachován u oltáře ráz důstojného stolu obětního, k tomu neméně přispívá i samo prádlo, jímž bývá pokryt.

Synoda dí, že k podstatnému zařízení a ozdobení oltáře vyžadují se 3 lné plachty, z nichž svrchní delší, důstojně necht splyvá po stranách oltáře.

Toto důstojně mohlo by se všelijak vykládati; jednomu zdá se něco důstoj-

¹⁾ Tit. V., Cap. 4.

²⁾ Sv. Vit, Týn, Emausy.

³⁾ Pozn.: Máme na mysli chrám dle předpisu synodálních stavěný na půdoryse kříže. Středem chrámu pak nerozumíme zde snad střed lodí, ale místo, kde loď podélná píchnou protíná.

ným a druhému méně. Jdu tedy dále a uvádím slova jak biskupského caeremonialu tak rubrik misálu, k nimž synoda naše odkazuje. Caeremoniale¹⁾ předpisuje, aby plachty pokrývaly celou plochu (planitiem) oltáře i jeho boky (latera).

Ještě určitěji dle rubrika misálu²⁾: »Oltář budiž pokryt třemi plachtami, z nichž alespoň svrchní delší až k zemi dosahovati má.«

Slova ta nepotřebují výkladů, aniž připouštějí jakých různých smyslů. Takto přioděný oltář učiní zajisté zcela jiný dojem, než jakému býváme zvyklí. Vedle pokrývky na svrchní ploše a po stranách přeje si synoda, aby i přední strana oltáře byla nějakým skvostným rouchem přioděna. Biskupský caeremonial³⁾ zase blíže popisuje toto roucho (palium) a jak jim oltář ověsiti. Byl-li by oltář úplně od nějaké stěny zadní oddělen, budiž pokryt s obou stran rouchem slavnosti (barvě officia) odpovídajícím.

Tato roucha nemají volně s oltáře splývati, spíše mají býti natažena na dřevěných rámcích, aby se nekrčila aniž jevila na sobě stop složení, tak zajisté větší krásy oltářů dodají.

Na základě uvedených slov opět připomínám, že liturgické knihy přejí tvaru oltáře čtyřhrannému, jakožto nejobyčejnějšímu tvaru »stolu«.

Ostatní předpisy synodální o oltářích jsou více liturgické. Z důvodu mystických sluší, aby byl oltář z kamene — představuje Krista, kámen to úhelný — neb alespoň, je-li dřevěný, budiž podezděn. Pod oltářem nemá míti místo nic jiného vyjma sv. ostatky. V chrámech farních dostačí oltáře tři, ale není předepsáno, že by tam býti musily. Staré předpisy prý zapovídají, aby nebylo oltářů zbytečných; tudíž jednomu knězi stačí jeden. Pro 3 dny ve

sv. téhodnu může se zříditi leckde oltář neb Boží Hrob prozatímní, kterýž ostatně má býti jaksi stranou od oltáře hlavního. Služebníci chrámoví, nemajíce velkých příjmů, zanedbávají i oltář hlavní, což pak postranní, na němž celý rok neslouží se. Oltáře nebudtež stavěny příliš blízko sebe, aby kněží celebrující na vzájem se nevyrušovali. I oltáře postranní budtež alespoň o 1 stupeň (kterýž dostačí) vyvýšeny nad podlahu ostatní a přístup věřícím k oltářům budiž zamezen slušnou mřížkou kovovou. Plachty oltářní nebudtež připevňovány dřevěnými neb jakýmkoliv rámcí; tkaničky k tomu úplně dostačí, ano ani těch není potřebí.

Na oltářní mensu staví se kříž. Kříž ten má být větší, tak aby nad hlavu kněze sloužícího u oltáře vyčníval a jak jemu tak lidu dobře byl viditelný. Tam, kde není na oltář tabernakl, věc jest snadna; hůře jest tomu na oltářích se svatostánkem. Postaviti mohutný kříž knězi i lidu viditelný na tabernakl jest tolik, jako snižovati tabernakl za pouhý podstavec kříže, což se přiči důstojnosti svatostánku samého a nesnáší se s předpisy církevními. Křížek malý, který by takřka více k ozdobě sloužil svatostánku, nebude zase snadno viditelný, a tak se octneme ve sporu s předpisy církevními zase. Nejlépe jest postaviti mohutný kříž za tabernakl.

O kříži, alespoň jeho spodní části (noze) dle caeremonial, aby slohem odpovídal svícům (velikostí i tvarem), nad tyto pak hořejší části aby vynikal. Svícny mají býti dva a dva obdobně po stranách kříže stupňovitě rozestaveny. Kde nemají svícny stupňovité velikosti, lze toho docíliti stupněmi, které pod svícny se kladou. Při mši slavné rozžehují se před pozdvihováním (po sanktus) silné svíce. Z nedostatku sluhův staví se tyto svíce na dva mohutné svícny, umístěné po stranách oltáře na nejnižším stupni. O slavnostech sluší oltář vyzdobiti.

(Pokračování.)

Různé zprávy.

Výroční zpráva o činnosti Jednoty pro obnovu kláštera bl. Anežky v Praze za r. 1894. Druhou valnou hromadu zahájil vysoce důstojný pan dr. Václav Horák, velmistr řádu křižovníckého, dne 1. března 1894 ve svatvečr. svátku bl. Anežky Přemyslovny s radostným ujištěním, že již nemá

žádné obavy, zdali bude lze dosáti velikého úkolu, jaký Jednotě naší na mysli tane. Zapustila zajisté Jednota pro obnovu kláštera bl. Anežky za krátkou dobu trvání pevné kořeny v národě českém. Jsouc doporučena veškerými nejdůstojnějšími pány biskupy českými, získala několik mecenášů, mezi nimiž na

¹⁾ Liber I., Cap. XII., num. II.

²⁾ Num. XX.

³⁾ Výše udáno.

předním místě slavnou obec královského hlavního města Prahy, jakož i slušný počet členů, za jejichž výdatné pomoci bude lze odvážit se na obnovu kláštera nám všem milého a drahého, jakmile rozhojní se počet přátel a příznivců našich.

Po oslovení tomto přečetl zpravodaj jakožto tajemník Jednoty výroční jednatelskou zprávu o činnosti říditelstva, která dle dvou oborů nesla se směrem uměleckým a hospodářským, načež pokladník dp. farář Václav Honejssek přednesl zprávu pokladniční, vykazující čistého jmění úhrnem 7564 zl. 50 kr. Když obě výroční zprávy valnou hromadou byly schváleny, přikročilo se k doplňovací volbě vylosovaných členů říditelstva, kteří opětně zvoleni jsou, jak následují: dp. Xaver Dvořák, katecheta vyšší dívčí školy, pan dr. Karel Chytil, kustos umělecko-průmyslového musea, pan Jan Koula, c. k. prof. české techniky, pan Vladimír Per, městský radní a pan Karel Taubenek, učitel na Smíchově. Za revisory účtů zvoleni jsou pp. Karel Petr Kheil a František Kroupa, obecní starší. Všichni zvolení volbu přijali.

Na základě nových voleb ustavilo se říditelstvo ve schůzi dne 28. března, zvolivši prvním náměstkem předsedovým p. Al. Babora, c. k. radu zemského soudu, druhým náměstkem pana Jana Zeyera, architekta, tajemníkem Monsignora Ferd. Lehnera, faráře na Král. Vinohradech, pokladníkem dp. Václava Honejska, faráře u sv. Haštala, účetním p. Vladimíra Pera, městského radního, zapisovateli dp. Františka Ekerta, faráře u Panny Marie Sněžné a pana dr. Matěje Kováře, c. k. profesora.

Říditelstvo konalo v minulém správním roce 4 schůze a soustředilo veškerou činnost svou k tomu, aby se rozhojnil příjem Jednoty naší, který jest nezbytnou podmínkou dalších kroků k docílení účelu našeho čelících.

Za tou příčinou zadalo říditelství žádost k slavnému výboru zemskému za podporu zemskou, která však tentokrát neměla žádoucího výsledku, jelikož slavný zemský výbor odpověděl, že mu bude lze o žádosti Jednoty pro obnovu kláštera bl. Anežky s nadějí na úspěch jednati teprve tehdy, až mu bude poskytnuta záruka zdaru velkého díla, jehož provedení Jednota za účel si vytkla, jakož i pomoci, kterou stát zamýšlenou obnovu podporovati bude. Říditelstvo neopomine podniknouti veškeré kroky, aby vymohlo přiměřenou podporu zemskou i říšskou k záchraně památníku takové důležitosti kulturní a vlastenecké, jakým jest klášter nyní k nejspínavějším účelům pronajatý a ohavně zneuctěný, a doufá, že příští zpráva výroční v té příčině utěšeněji a veseleji zníti bude, jelikož ani možno není, aby země a říše daly zaniknouti architektonickému skvostu, který jest jediným památníkem královské Prahy z doby přechodní v dějinách umění českého tak proslavené a přední chloubou celého království

Českého. Že by na sklonku 19. stol. možno bylo, aby posvátná skupina kostelů a kapli blahoslavenou dcerou krále Přemysla Otakara I. zbudovaných měla smetena býti s povrchu zemského, ani mysliti si nelze. Přirozená vděčnost národa českého toho nedopustí. Rukojemstvím toho jest štědrý příspěvek, který obec královského hlavního města Prahy Jednotě naší věnovala obnosem 1000 zl., jakož i značné roční příspěvky městské obce Král. Vinohradů, slavných okresních zastupitelstev a záložen, jejichž vlastenecká štedrost bohdá tím více se rozhojní, čím usilovněji Jednota naše na díle zahájeném pracovati bude.

Po příkladu slavných zastupitelstev městských a okresních, jakož i vlasteneckých záložen pamětliví byli kláštera bl. Anežky také jednotlivé ústavy a dobrodincové značnějšími dary, zejména paní Vraná, statkářka z Chotětova, obdarovavši Jednotu 200 zl., začež zařaděna jest mezi členy zakládající; vele důstojný p. dr. Ant. Skočdopole, čestný kanovník a profesor na ústavě bohosloveckém v Budějovicích, opětovanými sbírkami, slavný c. k. český ústav učitelek v Praze, kde sbírka vele-slavnou c. k. zemskou školní radou povolená mezi zákyněmi vynesla značný obnos 85 zl. 79 kr.

Veškerým tuto uvedeným mecenášům a dárcům, jakož i obětovným dobroditelkám vzdává říditelstvo díky nejvroucnější :

Také počet členů Jednoty naší za minulého roku valně se rozmnožil. Čítá členy zakládající 2, skutečných 5 + 27, přispívajících 61, podporujících 158, úhrnem 253 členy.

Z řad jejich zeměli: Antonín Bouchal, děkan v Chlebích, Václav Kocmann, farář na Vodolce, Anatol hrabě d'Orsay, kanovník olomoucký, a Karel Konrád, prof. v Praze. Budiž jim Pán Bůh hojným odplatitelem !

Že činnost říditelstva nebyla bezvýsledna, ukáže zpráva pokladniční, vykazující čistého jmění 9610 zl. 30 kr. Říditelství se přičiní, by i letošního roku jmění Jednoty valně vzrostlo a tím i záležitost obnovy kláštera bl. Anežky co možná nejvíce pokročila.

V den oktavy blahosl. Anežky Přemyslovny 9. března 1895.

F. J. Lehner,
t. č. tajemník.

V. Horák,
t. č. předseda.

Historické bádání v archívech a knihovnách Římských za r. 1893—1894. Sněmu království Českého podána byla zpráva zemského výboru, kterou se předkládá zpráva historické komise zemské o bádání historickém v archívech a knihovnách Římských za r. 1893—1894. Poněvadž je to zpráva pro nás Čechy katolíky velice zajímavá, uveřejňujeme ji v úplném znění.

Na rok 1893—1894 vyslán byl do Říma jako zemský stipendista Ladislav Klicman, elév ústavu pro rakouský dějezpýt na universitě Vídeňské, aby

pokračoval v díle předchůdců svých v archivu Vatikánském a Propagandy, jakož i v čelných bibliotekách římských. Aby však výsledek práce badatelské ztenčením o jednu sílu neutrpěl újmy, povoleno veleslavným výborem zemským stipendistovi přibrati si na pomoc dva pisáři.

Badatelé Klicmanovi, vypravenému dne 15. října 1893 dáno za úkol, aby vedle dalšího vyhledávání pramenů historických v archivu Vatikánském doplňoval výzkumy předchůdců svých, pokud vyskytla se nově přinešená z Lateranu registra. Koncem r. 1893 usnesl se veleslavný výbor zemský k návrhu historické komise zemské, aby listinný materiál badateli českými dosud v Římě získaný byl tiskem vydán. Na základě tom usnesla se historická komise zemská, že počítí se má vydáváním register Klimenta VI. (1342—1352) a svěřila jmenovanému stipendistovi zemskému úkol, aby listiny, jichž se týče, doplnil a k tisku připravil.

Mimo doplňování a upravování tohoto materiálu při čemž získáno 90 nových kusů, prohlédnuta také registra z doby papeže Urbana V. (1362 až 1370.) Při tom objeveno 131 čísel, jež týkají se udělování prebend, indulgencí a privilegií a jsou pro místopis i rodopis český cennými. Mezi těmito kusy jsou však také některé všeobecně zajímavější, z nichž jeden týká se sporu mezi faráři a mendikanty Pražskými o tak zvanou »quarta pars funeralium«, a jiný poněkud svěkla poskytuje o málo známém životě českého letopisce Beneše Krabice z Veitmile, jenž při vykonávání svého úřadu jako »quasicensor« mravů duchovenstva v Čechách utkal se příkrým sporem s farářem v Espenthoru v Loketskú.

Vedle archivu Vatikánského jest archiv kongregace de propaganda fide, k němuž, jakožto zvláště bohatému zdroji pro dějiny náboženské v království Českém v 17. století, hlavní zřetel badatelů českých jest obrácen. Nově vyslanému stipendistovi bylo však potřebí zvláštního povolení k přístupu do téhož archivu, neboť povolení takové jenom pro osobu se uděluje. J. J. kníže Jiří Lobkowicz, nejvyšší zemský maršálek království Českého, jako minule, převážnou svou ochotou opět vyjednal při J. Em. kardinálovi Ledochovském takové svolení. Poněvadž však skoro veškeren čas musel býti věnován pracím na registrech Klimenta VI. v archivu Vatikánském, zbývaly na Propagandu jenom čtvrtky a dny, kdy Vatikán mimořádně byl zavřen. Badatel pátral po nových pramenech a četl i srovnával opisy od zjednaných písařů za předešlé prázdniny zhotovené. Při dalším bádání probrány a opsány »Acta sacrae congregationis« od r. 1642 do r. 1650, obsahující protokoly všech schůzí sboru Propagandy, v kterých jednalo se o ustanovování a odvolávání missionářů, přijímání alumnů z Čech do Římské kolleje Propagandy, zřizování a správu seminářů v zemích koruny české, o daň solní a její rozdělení, zřizování nových biskupství. V kongre-

graciích mimo to předčítány neb u výtahu sdělovány dopisy a zprávy z Čech, schvalovány neb určovány odpovědi na ně a rozkazy, rozhodovány spory, z nichž nejzajímavější jest spor kardinála Arnošta z Harrachu s řádem Tovaryšstva Ježíšova o universitu pražskou. Od míru Vestfálského, kdy v Čechách nastávaly náboženské poměry poněkud ustálenější, v aktech Propagandy látky pro dějiny české počíná ubývatí.

Vedle toho probráno 20 svazků (314—334) oddělení »Lettere originale riferite nelle congregazioni generali«, jež tvoří jakousi přílohu k oněm protokolům a obsahují právě ony listy a zprávy, jež ve schůzích Propagandy byly předčítány nebo ve výtahu sdělovány. Z těch svazků jeden pod č. 327 obsahuje výhradně Bohemica z let 1658 až 1667, z něhož opsáno několik zajímavých zpráv o misiiích jezuitských v Čechách v letech 1661 až 1664. Zpráva z r. 1661 vrací se až k r. 1622 a od r. 1650 do r. 1660 pro každý rok zvlášť podrobně úspěchy misii vyličuje. Dále jsou zde listiny o zamýšleném zřízení 4 biskupství v Čechách, jichž hlavní část však týká se biskupství Královéhradeckého a jeho prvního biskupa Matouše Ferdinanda z Bilenberka, totiž jednání s kardinálem Harrachem a se dvorem papežským, jak by se pojistila přiměřená dotace novému biskupu a jeho kapitule. Mezi jinými nalezeny důtklivé prosobné dopisy, které posílal biskup Matouš do Říma, aby mu prominuta byla příliš vysoko vyměřená taxa za jmenování jeho, dále zpráva téhož biskupa z r. 1667 o jeho působení v prvních dvou letech. Opsány mimo to zprávy o missionářích, o zřízení všeobecného semináře kněžského pro celé království české v Praze, dále akta o stížnostech biskupa litoměřického Maximiliana Rudolfa ze Šlejnic na řeholníky, kteří baží po farách za příčinou volnějšího života a j. v. Z jiného svazku téhož oddělení č. 332, týkajícího se skoro výhradně církevních záležitostí česko-slezských opsány dopisy a akta v příčině missionáře Václava Otíka z Doblan. Týž ve své přílišné horlivosti jako arcikněz Freistadtský vyhlásil proti paní téhož panství, její dceři a městské radě exkomunikaci. Postižení odvolali se do Říma, kamž také od biskupa a kapitoly Vratislavské docházely žaloby na Otíka, který prý je u Propagandy bezdůvodně obviňoval z pohodlnosti a zanedbávání povinností církevních. V čase, kdy kardinálové v Římě žádali zprávy od svědků poměrů znalých, Otík, nemoha déle snášeti pronásledování nepřátel svých, prosil úpěnlivě, aby byl opatřen místem v diecési pražské. Spor na konec dopadl v jeho prospěch. V témž svazku jsou také zprávy o jiných missionářích ve Slezsku a na Moravě, rovněž lze tu stopovati, kterak bylo z Čech, hlavně z biskupství litoměřického pečováno o katolíky v Sasku a Lužici.

V pododdělení »Collegia« vybrány a opsány z některých svazků zprávy o českých chovancích

římské kolleje Propagandy z let 1649—1656, dále o kolleji Olomoucké v letech 1657—1669, která měla důležitost i mimo hranice moravské pro krajinu východní a severní, a o kolleji pražské v letech 1660—1667. Dále opsány z pododdělení »Memoriali« zajímavé žádosti kardinála Arnošta z Harrachů, zaslané roku 1637 Propagandě. — V oddělení »Lettere della Sacra Congregazione«, dopisů, které Propaganda do Čech posílala, probrány a opsány listy od r. 1636 do r. 1668; taktéž z oddělení »Congregazioni particolari« získány opisy protokolů v jednáních zvláštních kongregací, jež záležitostem českým byly věnovány, ku př. z let 1696, 1698 a 1707. V těchto jednalo se především o to, je-li třeba rozmnožiti počet far v Čechách. Arcibiskup pražský namítal, že je far dosti, ale s tak skrovnými důchody, že se jich musí jednotlivým farářům přidělovati po 5—6, aby mohli živi býti, i naléhal proto, aby spíše zlepšily se dotace farní a kněžstva vůbec.

V oddělení »Scritture riferite nei congressi« v t. zv. »Visite«, probráno několik svazků z let 1630—1633 bez výsledku. Ve svazku 43. vybrány k opsání zprávy o všeobecná prohlídce, kterou vykonal subdelegát nuncia papežského ve Vídni v seminářích v Praze a Olomouci, a sice nacházíme tu pro Prahu zprávu o seminářích u sv. Bartoloměje, sv. Václava a Lužického, dále popis semináře arcibiskupského, relace misijnářů a arcibiskupovu, vypsání kanonické visitace diecése pražské a království českého se žádostmi za zřízení nových far. Pro Olomouc nachází se tam zpráva o visitaci tamějšího semináře, a jakožto zvláštnost důvěrný dopis visitatorů k nunciu vídeňskému o některých nepořádkách téže kolleje, jež v úřední relaci mlčením pomínuli, »aby prý nepopudili Jesuitů proti sobě«.

V pododdělení »Collegia« opsány listiny o dějinách a účtech seminářů Olomouckého z let 1580 až 1738, sv. Václava v Praze z let 1659—1744, u Hybernů z doby 1741—1783, a u sv. Bartoloměje z doby 1625—1725, taktéž v Praze. V jiných odděleních »Germania e missioni settentrionali« a »Miscellanea« vyhledány a k opisování uchystány zprávy nunciů od roku 1650—1719 a účty, zprávy o dani solní i o půjčkách z ní poskytovaných.

Mimo archivy Vatikánský a Propagandy bylo jako předešlá léta s výsledkem bádáno také v bibliotékách římských, předem v knihovně Vatikánské, ve kteréž pracováno jenom do Velikonoc, poněvadž pozdější čas výhradně v archivu Vatikánském využitkován býti musel.

Po prohlédnutí katalogu oddělení »Palatina«, »Vaticana« a »Ottoniana« probrány některé rukopisy těchto oddělení, ku př. Pal. 719 s drobně-

šími zprávami z doby Husitské, Vat. 4063 se spisy mistra Štěpána z Palče a »Ottoniana« 1518, obsahující Mistra Jana z Vodňan (Joannes Aquensis), »Locustarium«, t. j. různá vypravování, ponejvíce nezaručená, o původu a působení Bratří Českých; Bohemica v oddělení »Reginae«, již zvěčnělý historik moravský, B. Dudík, ve svém díle »Iter Italicum« uveřejnil. Z prohlédnutých rukopisů vybrány dva objemnější kusy k opisování, a sice z »Ottoniana« 348 »Processus judicarius cum articulis contra Jeronymum de Praga haereticum, habitus in Vienna« z r. 1410, kterýmžto spisem světla nabýváme o cestách, po nichž v cizině zmitán byl tento svou pohyblivou povahou vynikající muž z družiny Husovy, a z téhož oddělení rukopis č. 827, jež vyplňuje líčení katolické reformace na Moravě po roce 1621, pod titulem: »Memoria parum rerum gestarum et dilectae religionis catholicae in Moravia ab anno Christi MDCXXI.«

Koncem roku 1892 založeno bylo velkodušností Jeho Svatosti panujícího papeže Lva XIII. při bibliotéce Vatikánské zvláštní příruční oddělení pro badatele pod názvem »Bibliotheca Leonina«, ve kteréž vyhrazeno bylo místo každému národu, aby tam uložil díla, která vykonal v oboru historie, zeměpisu a filologie. Po příkladu jiných zemí usnesl se také veleslavný výbor zemský království českého po návrhu historické komise zemské, aby podobně také z království českého darována byla do zmíněné příruční knihovny sbírka čelných děl dějepisných a mluvozpytných a povolil k účelu tomu potřebný náklad. Koupil a darem sešlo se pak 115 děl o 312 svazcích, které byvše opatřeny nákladnou vazbou, aby byly důstojným svědectvím účasti království českého, zaslány byly na zimu 1893 do Říma. Dar veleslavného výboru zemského byl v prosinci téhož roku v oddělení knihovny pro království české vyhrazeném umístěn. Spisy veškeré do Leoninské knihovny Vatikánské zaslané roztrženy jsou v patero oddělení: 1. Prameny dějin politických, právních a církevních; 2. dějepis celého národa, země, jeho rozvoje a jednotlivých období; 3. dějiny církevní, právní a kulturní; 4. dějepis jednotlivých měst; 5. Publikace vědeckých ústavů, spisy historické a mluvozpytné. Letošního pak roku rozmnožena knihovna pro království české novou zásilkou 39 děl o 81 svazcích v stejné úhledné úpravě. Dle pochvalných posudků představených archivu i bibliotéky Vatikánské vynikají knihy z království českého zaslané počtem i úpravou nad jiné.

O všeobecném výsledku činnosti jmenovaného stipendisty českého sluší pochvalně vytknouti, že přes různé obtíže a překážky úkol svého poslání pilně konal a při práci i stycích svých prospěch země vždy bedlivě měl na zřeteli.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc únor.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Pozlacení a postříbření v ohni: lampy oltářní a dvou relikviářů: pro dp. Fr. Hlavičku, administr. v St. Hobzí; lampy a kaditelnice: pro dp. Jos. Himmra, faráře v Tuřanech; pacifikálu: pro dp. Ferd. Tschörnera, faráře v Bullendorfu, a kalicha: pro dp. Ad. Horáka, faráře ve Zdouňkách na Moravě. — Hostiaria pro dva chrámy: pro sl. c. a k. patronátní úřad na Buštěhradě. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Jiřího Schöna, faráře v Holostřevách, pro dp. Em. Svitavského, faráře ve Střížově, a stříbrná: pro dp. Ad. Ambrože, kooper. v Nové Vsi na Moravě. — Pátenky k zaopatřování nemocných: pro dp. Em. Svitavského, faráře ve Střížově, a stříbrná: pro dp. Ad. Ambrože, kooper. v Nové Vsi. — Křtitelnice: pro vdp. Pelegr. Nováka, č. kanovníka v Nov. Městě n. M. — Kropenka: pro vdp. Pelegr. Nováka, č. kanovníka v Nov. Městě n. M. — Mešní konvíčky: pro dp. Šim. Bejvlu, faráře ve Víněři a pro sl. c. a k. patronátní úřad na Buštěhradě. — Svícny oltářní: 4 pro dp. Jiřího Schöna, faráře v Holostřevách, a 6 pro dp. J. Hůlka, deficianta v Praze. — Lustr kostelní bronzový: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích. — Lucerna k zaopatřování nemocných: pro dp. Fr. Hlavičku, faráře v Hobzí. — Schránka na hostie: pro dp. Václ. Lachmanna, faráře v Borovnici. — Nádobka na mytí prstů: pro dp. Jos. Himmra, faráře v Tuřanech. — Nádobka na svěcenou sůl: pro dp. Jos. Himmra, faráře v Tuřanech. — Vázy na květiny: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Líbochovicích. — Dva kříže na korouhve: pro dp. dra Ant. Grudu, faráře v Mokrolazcích (rak. Slezsko).

Rozličené. Křtitelnice: pro dp. Al. Štátu, faráře v Starém Městě. — Missal: pro blahorodu paní Marii Mládkovou v Janských Lázních. — Dva pulty a harmonický zvonek: pro sl. c. a k. patronátní úřad na Buštěhradě.

Paramenty. Celé ornáty (kasule, dalmatky a pluvial): bílý s bohatou úpravou: pro nejd. pana dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovníckého v Praze, a černý jednoduchý: pro vdp. Ant. Stejskala, děkana v Lounech. — Kasule: bílá: pro sl. městskou radu na Vinohradech; červená s křížem zlatem vyšíтым: pro dp. Jos. Habigra, faráře v Troubkách na Moravě, a bílá s palliovým bohatě vyšíтым křížem: pro ctih. milosrdné sestry

v Třeboni. — Pluvial bílý skvostný: pro blahorod. paní N. N. v Praze. — Velum: pro dp. Fr. Ambrože, kooper. v Nové Vsi. — Pláštiky na ciborium: pro dp. Flor. Švrdlika, duch. správce v c. k. trestnici na Mírově (Morava), pro sl. c. k. patronátní úřad na Buštěhradě a pro blahorodou sl. Waidele v Praze. — Štoly: pro ctih. školské sestry v Nov. Bydžově, pro dp. Fr. Žlábka, faráře v Nadějkově, pro vdp. Mansveta Adámka, kvardiána a faráře v Jihlavě a pro vdp. Al. Hruďičku, děkana v Telči. — Antipendia: pro sl. městskou radu na Vinohradech, pro vdp. Mansv. Adámka, kvardiána a faráře v Jihlavě, pro ctih. p. Jana Vojtů, klerika ryt. řádu křížovníckého v Praze a pro blahorodou sl. Annu Hronkovou v Dolanech u Klatov. — Korouhve: pro dp. V. Krobota, faráře v Schönwaldě. — Pítkrov: pro dp. Šim. Bejvlu, faráře ve Víněři. — Pytlíčky fialové na nádobky pro sv. oleje: pro dp. Jos. Himmra, faráře v Tuřanech a pro dp. Em. Svitavského, faráře ve Střížově. — Vložky do missalů: pro ctih. školské sestry v Nov. Bydžově a pro dp. Fr. Hlavičku, faráře v St. Hobzí. — Pokrývky na pultíky pod missal: pro ctih. školské sestry v Třebíši na Moravě a pro dp. Ant. Špale, faráře v Cerhovicích. — Fialové zaslony na oltářní obrazy: pro vdp. Fr. Passauera, kníž. arcib. vikáře v Schönwaldě a pro sl. správu ústavu hluchoněmých na Smíchově. — Birety: pro dp. Jos. Himmra, faráře v Tuřanech, pro důst. farní úřad u sv. Apolináře v Praze a pro vp. Fr. Morhaňu, kaplana v Holešově na Moravě. — Zlaté trapečky ku klíčku od tabernaklu: pro sl. c. k. patronátní úřad na Buštěhradě a pro blahorodého pana J. Tenglera, stříbrníka v Praze. — Pytlík se zvonečkem pro kostelníka: pro dp. dra Ant. Grudu, faráře v Mokrolazcích u Opavy. — Komže pro ministranty a pro kostelníka: pro sl. c. k. patronátní úřad na Buštěhradě.

Prádlo kostelní. Alba, cingulum, 2 humerale, 6 purifikatorií, 3 ručníčky a 3 plachty oltářní: pro sl. městský úřad na Vinohradech; alba a 2 purifikatoria: pro dp. Fr. Žlábka, faráře v Nadějkově; 2 alby: pro dp. Jos. Jireše, faráře v Zimě; 6 pall, 6 purifikatorií a 6 ručníčků: pro dp. Josefa Himmra, faráře v Tuřanech; 2 cingula: pro dp. Flor. Švrdlika, duch. správce c. k. trestnice v Mírově a pro vdp. Klem. Markrába, děkana na Smečně; 12 superpelicií: pro nejd. pana dra Václava Horáka, velmistra ryt. řádu křížovníckého v Praze; 4 rochety, 1 alba a 1 cingulum: pro sl. c. k. patronátní úřad na Buštěhradě

Zpráva za měsíc březen.

Sv.-Václavská záložna darovala i letos 300 zl. ve prospěch Akademie křesťanské.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich stříbrný, bohatě ozdobený: pro dp. Fr. Trnku, faráře v Piňovicích na Moravě. — Monstrance: pro J. Milosť nejd. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně. — Hostiarium: pro sl. c. k. správu priv. ro-

dinných statků ve Svoletovsi. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalichů: pro dp. Tom. Dadáka, faráře v Ohrozimí, pro dp. Jana Vychodila, faráře v Želechovicích, pro dp. Jos. Bartáka, faráře v Uh. Ostrohu a pro vdp. Jana Kleina, pap. protonotáře a arcikněze v Činěvsi; monstrance, kalicha, pátenky k nemocným a pacifikálu: pro dp. Fr. Kašáka, faráře ve Slavoňově. — Pátenka stříbrná ku kalichu: pro dp. Jana Žáčka, faráře ve

Hvozdné. — Patenky k nemocným: pro dp. Pavla Šindeláře, faráře v Polupíně a pro dp. Václ. Čermáka, beneficiáta v Baumgartenu v Bavořích. — Nádobka na sv. olej: pro dp. Pavla Šindeláře, faráře v Polupíně. — Kříž oltářní: pro vdp. Jos. Schütze, děkana v Krásné Lípě. — Lampy oltářní: pro dp. Fr. Hoppa, faráře ve Vrbné a pro dp. Al. Ličmana, faráře v Popovicích na Moravě. — Svícny oltářní: 4 pro vdp. Jos. Schütze, děkana v Krásné Lípě a 4 pro blahorodého pana Jos. Mockra, architekta v Praze. — Mešní konvičky: pro sl. správu c. k. priv. rodinných statků ve Svoletovsi a pro důst. farní úřad v Hudčicích. — Kropenka: pro důst. farní úřad ve Vraném. — Kropáčky: pro dp. Theod. Rysku, faráře v Slapích a pro dp. Mart. Kabátu, faráře v Družci. — Kaditelnice: pro důst. farní úřad ve Vraném a pro dp. Mart. Kabátu, faráře v Družci. — Kanonické tabulky: pro dp. Fr. Špačka, faráře v Doubravici a pro vdp. Jos. Schütze, děkana v Krásné Lípě. — Umyvadla: pro vdp. dra Fr. Kordáče, ředitele bisk. semináře v Král. Hradci a pro důst. farní úřad v Klobukách.

Rozličné. Tělo Páně do Božího hrobu: pro nejd. msgra Ant. Horu, kapitolního děkana na Hradčanech. — Missaly: pro důst. farní úřad v Lanžhotě na Moravě, pro dp. Mart. Kabátu, faráře v Družci, pro dp. Fr. Trnku, faráře v Piňovicích a pro důst. farní úřad v Klobukách. — Pultiky pod missal: pro důst. františkanský klášter ve Slaném, pro důst. farní úřad ve Zlonicích, pro dp. Karla Matouše, faráře v Truvě, pro dp. Mart. Kabátu, faráře v Družci a pro důst. farní úřad v Klobukách. — Harmonický zvonek: pro důst. farní úřad ve Vraném.

Paramenty. Kasule: bílé: pro vysokorodou paní baronku Louisu Doběnskou v Preitenhofu a pro důst. farní úřad ve Zlonicích; fialové: pro dp. Ant. Suchnu, administr. v Jaroměřicích a pro dp. Jos. Ziku, faráře v Živošti; bílá, červená a fialová: pro dp. Mart. Kabátu, faráře v Družci; fialové a zelené: pro dp. Vychodila, faráře v Želechovicích; fialová: pro ctih. školské sestry v Budějovicích; bílá s křížem bohatě vyšitým: pro dp. Ant. Suchánka, ředitele bisk. semináře v Král. Hradci; dvě červené: pro vdp. dra Vinc. Luksche, prof. bohosloví v Litoměřicích; bílá: pro nejd. pana dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovníckého v Praze; bílá a červená: pro sl. patronátní úřad na Komorním Hrádku, a bílá: pro důst. farní úřad v Klobukách. — Pluvial bílý: pro dp. Jana Nováka, faráře v Brumovicích. — Dalmatiky: pro důst. farní úřad v Pchérách. — Štoly: pro ctih. školní sestry v Budějovicích a a pro dp. Jana Nováka, faráře v Brumovicích. — Antipendia: červené a bílé: pro dp. Tom. Dadáka, faráře v Ohrožimi, pro blahorodou paní

Malvínu Jerieovou ve Vrchlabí; zlatem vyšívané: pro blahorodou pí. Vodnářkovou v Blatné; bílé a červené: pro sl. patronátní úřad na Komorním Hrádku. — Plášťky na cíboř: pro sl. správu c. k. priv. rodinných statků ve Svoletovsi; pro dp. Jana Kadláčka, faráře v Moravičanech, pro sl. patronátní úřad na Komorním Hrádku a pro sl. městskou radu ve Slaném. — Bursy k nemocným: pro sl. správu c. k. priv. rodinných statků ve Svoletovsi, pro důst. františkanský klášter ve Slaném a pro dp. Jana Vychodila, faráře v Želechovicích. — Vela: pro vdp. Jos. Moce, děkana v Malešicích na Moravě, pro J. Milost nejd. pana dra Fr. Bauera, biskupa v Brně, pro sl. správu c. k. priv. rodinných statků ve Svoletovsi, pro důst. farní úřad ve Zlonicích, pro dp. Tom. Dadáka, faráře v Ohrožimi, pro dp. Jana Vychodila, faráře v Želechovicích, pro nejd. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově, pro J. Excell. paní hraběnku Thunovou v Praze, pro vdp. dra Vinc. Luksche, prof. bohosloví v Litoměřicích a pro sl. patronátní úřad na Komorním Hrádku. — Nebesa skvostná: pro dp. Fr. Mikšánka, faráře v Němčicích na Moravě a pro dp. Václ. Kudrnu, faráře v Kuneticích. — Korouhve: pro sl. správu c. k. priv. rodinných statků ve Svoletovsi, pro dp. J. Prskavce, faráře ve Volešce, pro dp. Fr. Kaštáka, faráře ve Slavoňově; červené a fialové: pro sl. patronátní úřad na Komorním Hrádku. — Prapor spolkový: pro dp. Fr. Kaštáka, faráře ve Slavoňově. — Polštáře oltářní: pro dp. Vend. Figara, faráře v Obraticích. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro důst. farní úřad v Kolči, pro dp. Mart. Kabátu, faráře v Družci a pro dp. Fr. Hoppe, faráře ve Vrbné. — Fialové pytlíky na nádobky pro sv. oleje: pro důst. františkanský klášter ve Slaném, pro důst. farní úřad ve Zlonicích, pro dp. Mart. Kabátu, faráře v Družci a pro důst. farní úřad v Podleticích. — Koberce oltářní: pro sl. správu c. k. priv. rodinných statků ve Svoletovsi. — Komže pro kostelníky a ministranty: pro důst. farní úřad v Pchérách a pro dp. Mart. Kabátu, faráře v Družci.

Prádlo kostelní. Alba, 3 cingula, 9 plachet oltářních: pro sl. správu c. k. priv. rodinných statků ve Svoletovsi; 2 cingula: pro dp. Ant. Dolenského, faráře ve Všejaněch; cingulum: pro důst. farní úřad ve Zlonicích; dvě alby, 2 rochety, 4 humerale, 6 korporalií, 12 purifikatorií, 6 ručníčků, 2 cingula a 6 plachet oltářních: pro dp. Mart. Kabátu, faráře v Družci; 4 rochety, 4 korporale, 4 humerale: pro J. Jasnost kněžnu Schwarzenbergovou v Praze; rocheta: pro dp. Ant. Janíka, voj. kuráta v Praze; 18 purifikatorií a 3 korporale: pro dp. Tom. Kohouta, faráře v Hořticích; 6 purifikatorií; pro důst. farní úřad v Klobukách.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHODA“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna „Politiky“ v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 4.

V Praze, dne 30. dubna 1895.

Ročník XXI.

OBSAH: Románské exkurse v Čechách. (122.) Modrá Hůrka. — Románské exkurse na Moravě. 16. Bývalý farní kostel (nynější sakristie) v Křtencích. 17. Bývalý kostel (nynější sakristie) v Střížově. 18. Sakristie farního kostela sv. Václava v Býtově. 19. Filiální kostel Narození Panny Marie v Brníčku. 20. Filiální kostel Povýšení sv. Kříže v Stínavě. — Umění Cirkvi sloužící. (Pokračování.) — Jak křesťanství rozšířilo se v Římě. (Pokračování.) — Pomluvy a potupy vůči křesťanům. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc duben.

Románské exkurse v Čechách. (122.)

Dodatek k článku „Modrá Hůrka“, ročn. XVI., pag. 57-58.

Napsal K. Geringer, farář v Modré Hůrce.

Můrka Modrá (Horka minor) na rozdíl od Bílé Hůrky (Horka major) v témže vikariátu Vltavotýnském má roztomilou svatynku slohu románského s chorem pravoúhlým. Chór s křížovou klenbou, jejíž žebra sbíhají se v jediném svorníku »růžici« tvořící, jest 8 m dlouhý a 5·38 m široký. Má 2 okna; okno za hlavním oltářem v původní formě zachované »kruhové růžice«, druhé na jižní straně, obdélné, rozšířené. Ostění všech oken jest půl metru, jak uvnitř, tak zvenčí.

Nižší chór oddělen jest od delší a širší lodi románským polokruhovým vítězným obloukem 1·10 m silným.

Lod' původně nesklenutá, 13·56 m dlouhá a 7·45 m široká, byla později, bezpochyby až v 17. století, sklenuta křížovou klenbou bez žeber se štukatérskými ozdůbkami. Spočívá na dvou z každé strany z hlavní zdi vyčnívající pilastrech (14 cm) 1 metr širokých. Do lodi vniká světlo na straně jižní z obdélnými, čtyřhrannými, silně výspa-

letovanými okny. Okna ta původní nejsou. Na straně půlnoční jest 1 okno obdélníkové.

Kruchta na západní straně opírá se o 2 mohutné čtvercové pilíře a 2 silné pilastry z obou zdí bočních a o 4 pilastry z hlavní zdi vynikajících. Klenba podkruchtí je křížová bez žeber. I poprsník kruchty byl až do nedávna zděný. Teprve při stavění nových varhan před několika lety byl snesen a dřevěným nahrazen. Do podkruchtí a lodi vchází se z průčelí se strany západní polokruhovým portálem bez všech ozdob, nad nímž opět kruhové okno v původní formě zachované jako na straně východní (růžice), pak se strany jižní obdélným portálem.

V průčelí západním na severní straně přiléhá ke chrámu štíhlá, čtyřhranná, jehlancovitá, prejzy pokrytá věž o dvou poschodích a polokruhovým vchodem nízkým bez dvíří, kudy se též na kruchtu po dřevěných schodech jde. V prvním poschodí jest uzounké obdélné okénko

v průčelí, v druhém poschodí na všech čtyřech stranách polokruhová, silně vyšpaletovaná okna. Jsou tam dva zvony zavěšeny; jeden prastarý, štíhlé formy, s nápisem českým (již úveřejněným) okolo koruny, na plášti s vypuklým obrazem sv. apoštola Pavla. Druhý P. Marie, ne r. 1779 přelítý, nýbrž r. 1719, s nápisem latinským: »Honorí Beatissimae Virg. Mariae in coelos assumptae et s. Jacobi. Ego campana nunquam pronuntio vana. Ignem vel festum, bellum aut funus honestum.« Fusa per me Joannem Příchovec civem Klat(ovi)ensem.

Chrám zdejší, z potřeby stavěný v krajině chudé na kámen, postrádá všech architektonických okras jak zvenčí tak uvnitř. Zvenčí, a sice v průčelí západním, zachovala se původní jednoduchá massivní římsa — obloun. Ozdoby štukatérské uvnitř na klenutí lodi, vítězném oblouku a choru atd. pocházejí vesměs z novější doby 17. století, kdy kostel opravován. Veškeré zdívo zdejšího chrámu Páně jest 1·10 m silné. Výška zdí lodi od země pod římsu obnáší 6 m, chor je nižší. Na straně severní k choru přiléhá sakristie s klenbou valenou, v ní nachází se svršek staré románské křtitelnice.

Soudíce dle románské stavby kostela byla zde plebánie již záhy založena, asi v době krále Vladislava, kdy poprvé v letech 1143—1147 ohraničovány byly v Čechách plebánie. Z knih konfirmačních se dovídáme, že již r. 1354, 1360, 1367 uváděli zdejší plebánové sousední plebány na jejich plebánie. K ostatním v ročníku XVI. vyjmenovaným plebánům dodatí sluší: Roku 1399 (27. října) připomíná se zde plebán Jan, který byl zároveň děkanem Bechyňského dekanátu. Ten získal zdejšímu kostelu hojných platů; tak r. 1399 (27. října) od Macka z Tuchonic a Kostelče 1 kopu grošů, téhož dne a roku od Jana ze Zdichovic*) 86 kop grošů. Platy získané od Macka z Tuchonic přešly pak roku 1457 (10. června) na jakéhosi Petra z Tuchonic. Roku 1404 (12. dubna) získal od jakéhosi Michálka též z Tuchonic pro zdejší chrám Páně 1 kopu grošů. Roku 1406 (15. října) daroval zdejšímu kostelu Petr z Bukovska a jeho syn Jindřich půl druhé kopy grošů na universaria. Listina nadační

o tomto nadání se až do dnešního dne zachovala a zní:

»Já Petr z Bukovice (Bukovsko Dolní) a Jindřich syn jeho vyznávámy, že... na dvě lánů tu na Horce 1½ kopy beze všeho panství, jedno holý plat, prodali jsme počestnému muži knězi Jánovi, faráři na Menší Horce, tehdy děkanovi Bechyňskému, za 18 kop gr. rázu pražs., a ty peníze vzali sme od něho všechny úplně peníze hotovými s takú úmluvú, že svrchu psaný plat 1½ kopy dřevěřečený kněz Jan má bráti na těch lidech puolovici na s. Jiří a ½ na sv. Havla do své smrti, a kdyžby buoh neuchoval svrchu jmenovaného kněze Jana, tehdy my i naši budoucí dědici, ktožby ty dědiny drželi, máme se v ten plat již jmenovaný vzieti a z toho kopu grošův p. faráři budoucímu věčně tu na Horce vydávati, ½ k. na sv. Jiří a ½ k. na sv. Havla; a ten p. farář budoucí, kterýž bude, za to jmá činiti službu dvakrát do roka, jednu první den po sv. Jiří a druhú také první (den) po s. Havle za již řečeného kněze Jana a za jeho příbuzné i za jeho všechny dobrodiecé, na tej službě aby p. farář zjednal vigilie zpívané, mši jednu zpívanú a 3 čtené, a každému knězi z těch po groši a žákovi groš a sedm chudých nakrmiti ten den a každému po peniezi dáti; — pakli by farář nechtěl toho učiniti, tehdy zachovávámy sobě i našim budoucím, abychom to k jinému kostelu s dobrým vědomím obrátili, aby ty služby činěny byly. Pakli bychmy my svrchu psaní Petr a Jindřich i naši budoucí dědici chtěli té kopy vydávání prázdni býti, tehdy jmámy a sľubujem dvě kopě platu ročního na svobodných dědinách beze všeho zmatku s královým povolením tomu kostelu na Horce postúpiti a ve csky (desky) zemskie podle obyčeje vložití. A to sľubujem jednu rukú společnú plniti všecko A byloliby žeby svrchu psaný kněz Jan nebo jeho budoucí pro nesplnění těch úrokův vzal které škody, tehdy my Petr a Jindřich... máme a sľibili smy ty všechny škody zaplatiti hotovými peniezi, a k tomu má plnú moc na těch lidech i na těch dědinách jim zajímati, bráti jakožto dědic a pán těch lidí; — pakli bychom co proti tomu řekli nebo skutkem učinili, aby to bylo proti naše cti a víře. A pro lepší svědomie a bezpečenství této věci... já Petr a Jindřich... a podle nás a z prosby naše

*) Zdichovice též Zdikovice zaniklá ves tam, kde nyní Nový Dvůr s ovčínem číslem ke Bzi stojí.

Hrdibor z Scípoklas, Ješek ze Sobětic, Ruzín ze Bzie, kteří sú při těchto úmlouvách byli, k tomu listu své pečeti smy přivěsili. Dán a psán léta od narození buožého 1406, den sv. Václava.»

Týž plebán směnil r. 1408 s Ruzínem ze Bzí některé lesy a pole. Kdy zemřel, nevíme pověděti. Jest pochován v choru po straně epistolní ve vlastním sklípku zdejšího kostela. Prostý kámen mramorový s nápisem bez letopočtu: »Dominus Joannes plebanus hurcae — orate Deum pro eo« kryje hrob jeho. Kámen ozdoben kalichem bez hostie. K r. 1418 potkáváme se v knihách konfirmačních s posledním plebánem zdejším z předhusitské doby. Neznáme ale jeho jména. Bylo mu totiž nařízeno, aby stvrdil resignací sousedního oltářníka Štěpána ze Žimutic, který již pod obojí podával, a ustanovil a uvedl na místo něho kněze Matěje. Zápis zní: »Commissum est plebano in Horka, ut aprobet resignationem Stephani altaris ss. 10.000 militum in Žimutic rectoris, quam coram patrono fecit et etiam propter communionem sub utraque specie et D. Mathiam presb. per Leopoldum de Kraselov alias de Dobronic praesentatum instituat et confirmet.«

V bouřích Husitských a později byli zde bezpochyby jako v poblížkém Týně nad Vltavou kněží pod obojí. R. 1669 byl zde opět první farář katolický ustanoven; chrám Páně opraven a matriky založeny. Prvním farářem té doby byl 1. Nigrinus Jan Ignác r. 1669; za něho k osadě zdejší připojena byla celá osada Horní Bukovsko až do r. 1724, kdy byla v Zálší nová fara založena a z Horního Bukovska tam přeložena od Václava hraběte Vratislava z Mitrovic — dále celá osada Žimutická až do roku 1785, kterého roku v Žimuticích byla od císaře Josefa II. lokálie zřízena, která r. 1853 na faru vyzdvížena byla. Ze sousední osady Dolního Bukovska náležely k zdejší fari dvě vesnice: Zvozna a Popovice až do r. 1785, pak od fary Veselské vesnice Sviny. Matriky těchto osad chovají se v zdejším farním archivu. Po něm následovali: 2. Jiří de Hora r. 1675; 3. Karel Voves r. 1676; 4. Kofler Josef r. 1682; 5. Kment František r. 1682; 6. Petržilka Petr Pavel (Petrzelinus) r. 1686; 7. Kopáčius Ondřej Václav r. 1687; 8. Magister Hruška Daniel r. 1690; 9. Morensteiner Jiří r. 1696; 10. Gallasch Václav Leopold r. 1702;

11. Rosinus Innocenc r. 1723; 12. Fabian Pavel r. 1734; 13. Schulz Václav roku 1741; 14. Libra ze Sabínova r. 1751; 15. Kraus František r. 1775; 16. Kozmáček Jan r. 1794; 17. Kratochvíl Frant. r. 1801; 18. Mertl Karel r. 1803; 19. Strnad Jakub r. 1816; 20. Meinhart Hynek r. 1820; 21. Holický Frant. r. 1830; 22. Toušek Antonín r. 1834; 23. Štastný Karel r. 1843—1853; 24. Fuchs František r. 1854—1862; 25. Michálek Vojtěch r. 1862—1870; 26. Chrástanský Jan r. 1870—1879; 27. Veselý Jan r. 1879 až 1887. Od roku 1887 řídí osadu zdejší pisatel těchto řádků.

K osadě Modrohůrecké náleží nyní mimo Modrou Hůrku s trojtřídní školou:

1. Bzí, ves 37 čísel mající, se zámek knížete Schwarzenberka a c. a k. státním hřebčincem. Velkostatek tento měl v různých dobách různé držitele (viz Sedláčkovy: »Hrady«). Roku 1651 koupil zboží Bezské od Adama z Řičan Dětrich z Gernersheimu a Harpershofu, cís. a knížete z Eggenberku rada a vrchní hejtman knížectví Krumlovského a jiných panství v Čechách a Rakousích. Tento zbožný pán opravil se svou manželkou Voršilou Kateřinou rodem Júslovou farní chrám Páně na Modré Hůrce a upravil jej pro katolickou bohoslužbu, a v opraveném zámku Bezském zřídil v 1. poschodí kapličku, hned vedle dlouhé tabulnice či večeradla. Chodilo se do ní z přízemí po kamenných schodech. Tvořila obdélník. Byla 6·10 m dlouhá a 5·55 m široká; s klenbou valenou a štukatérskou práci ozdobená, s 2 okny polokruhem sklenutými a se dvěma vchody, jedním z večeradla a druhým ze dvora po kamenných schodech. Kaple ta byla roku 1657 od opata Vyšebrodského ke cti sv. arch. Michaela a sv. Floriána benedikována, r. 1696 obnovena pro ni mešní licence. Měla úhledný oltářík se zděnou mensou a krásným obrazem 14 sv. pomocníků. Byla r. 1889 s přivolením Jeho Osv. knížete pána zrušena. Dne 3. ledna s těžkým srdcem vyjímal duch. správce z mensy oltářní kámen se sv. ostatky a odnášel je do farního chrámu Páně. Vzácnější obrazy dostaly se do obrazárny knížecí v Třeboni.

2. Sobědice s bývalou tvrzí, sídlo pánů ze Sobětic, kteří měli ve znaku kohouta. R. 1372 připomíná se Jindřich ze Sobětic a r. 1406 Jan či Ješek ze Sobětic. Ze zaniklé tvrže utvořen poplužní dvůr s 8 lány, který roku 1681

8 sedlákům a 4 chalupníkům rozdělen byl. Každý sedlák obdržel po 60 korcích a každý chalupník po 10 korcích.

3. Stěpoklasý, opodál knížecí dvůr tak zvaný Červený dvůr; r. 1406 seděl tam Hrdibor ze Ščipoklas, r. 1547 patřily Oldřichovi Španovskému, později Hoslauerům z Hozlan a Čabelickým ze Soutic.

4. Radonice; zdestála druhdy tvrz, tu, kde se nyní »na propasti« říká. Lid si vypravuje, že tam byl zámček, kdež pání mezi sebou byli hůře živi, nežli zvěř; pročez i se zámčkem se propadli.

5. Tuchonice. R. 1399 připomíná se tam jakýsi laik Macek z Tuchonic, r. 1404 Michálek z Tuchonic a r. 1457 Petr z Tuchonic.

6. Dubový mlýn, 3 čísla mající. Druhdy tam byl skutečně panský mlýn. V matrice úmrtí poznamenáno k roku 1671 (2. března), že tam zemřela Anna, manželka Jiříka Zlamkolo, posledního mlynáře z Dubového.

K osadě Malohůrecké náleží konečně ještě obě vesnice Pořežany: 7. Malé a 8. Velké Pořežany.

K článku XVI. ročníku dodati ještě sluší, že se ve zdejší chrámu Páně nalézají 3 oltáře, všechny ve slohu renesančním zhotovené, z časů Dětřicha z Gernersheimu. Hlavní oltář Nanebe-

vzetí P. Marie s obrazem Panny Marie v choru, pak 2 postranní oltáře v lodi s obou stran vítězného oblouku, první na straně epistolní sv. Linharta, druhý na straně evangelní sv. Jana Nepomuckého, s obrazy zhotovenými dle starých od vdp. děkana Kamarýta z Deštné. Všecky tyto oltáře byly péčí duchovního správce od dobrodinců osady obnoveny, jakož i kostel vybílen a presbyterium vkusně vymalováno r. 1890.

Dále jest tam v chrámu Páně pět náhrobních kamenů, ne jak mylně udáno jeden. Mimo svrchu uvedený mramorový náhrobní kámen kněze Jana jest hned vedle něho pod patronátní stolicí druhý z pískovce se znakem, jak se zdá, Hoslauerů z Hozlan. Písmo již setřelé, nelze více přečísti než: „... gehořto dušši pán Bůh rač milostiv býti a vesele z mrtvých...“ Dva náhrobní kameny na straně evangelia jsou úplně nečitelný, na jednom lze spatřiti jako kalich s hostií. Patřil snad nějakému knězi. Poslední náhrobní kámen jest v lodi u oltáře sv. Linharta po straně epistolní, úplně setřelý až na slůvko „manželka“, se znakem a sice dvě ramena trojhranu s takým též klenotem nad helmou. Držitelové Bzí, k němuž Modrá Hůrka náležela, dávali se rádi pochovávat v Bechyni, ve františkánském chrámu Páně.

Románské exkurse na Moravě.

Napsal F. J. Lehner.

16. Bývalý farní kostel (nynější sakristie) v Křtěnicích.

Mezi nejstarší kostely románské, jejichž původ odvozuje se do jista z prvních dob křesťanských, náleží několik malých budov, které se zachovaly jen proto, že jich použito jest za sakristie nových, velkých kostelů, v dobách pozdějších vystavěných. V Čechách jich jest několik. Nyní se objevily i na Moravě, jeden v Křtěnicích, druhý v Strážově, třetí v Býtově.

Kostel Křtěnický (v děkanství Hostěradickém, biskupství

Brněnského), skládá se z malé lodi půdorysu téměř čtvercového, k níž k východu přistavěna jest polokruhová apsida. Staré zdívo celého kostela jest vesměs zachováno. V apsidě jsou dosud i dvě románská okna zazděna. Střecha apsidy opírá se o bývalý štít lodi, který nyní ustoupil východní stěně veže kostelní. Jeli-kož románské stěny lodi byly totiž mohutné, vystavěli na nich v době pozdější věž značně vysokou, k jejímuž severnímu boku při-

léhá dosti prostorná loď nového kostela, z níž k východu vybočuje prostranný chor polygonálně zakončený a zvenčí opěráky opatřený. V době, kdy tento chor gotický byl stavěn, opřeli také jižní bok starého kostelíka románského dvěma nízkými opěráky. Moudří stavitelé velkého kostela ve dvou dobách stavěného, uměli jednak starou památku zachovati, jednak jí k novému účelu i dobře použiti. Bývalá loď románského kostela přeměněna v klenutý sklípek věžní výborně se hodila i s apsidou za slušnou sakristii. Kdyby s podobnou pietou při budování nových kostelů stavitelé byli si počínali, nebylo by zmizelo beze stopy tolik ctihodných památníků, připomínajících nám nejstarší a nejpamátnější dobu dějin našich. Rázovitý vnějšek románské budovy jest dosud tžž, jak v prvních dobách křesťanských vzniknul. Jen vnitřek byl v době gotické, když chor nového kostela budovali, poněkud, ač nikoli značně, přetvořen. Na vítězném oblouku zachovala

se i stará římsa; pouze polokruh jeho přeměnili v oblouk lomený. Bývalá loď pak překlenuta jest klenbou křížovou, jejíž žebra prostým svorníkem jsou uzavřena. Komu kostel byl zasvěcen, není povědomo.

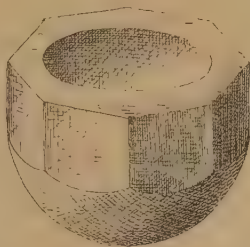
Kostel druhý byl druhdy zasvěcen sv. biskupu Gotthardovi, po přestavění svém pak konsekrován jest dne 13. srpna 1807 od Brněnského biskupa Vincence hraběte Schrattenbacha na památku Povýšení sv. Kříže. Kostel k bývalé prastaré svatyně přistavěný byl až do roku 1690 menších rozměrů, načež několikrát se opravoval a zvětšoval, posléze byl roku 1798 o 7'60 m prodloužen, v lodi sklenut a taškami pokryt.*)

Veledůstojnému panu děkanovi, Josefu Spáčilovi, vzdávám za zaslání fotografie vnějšku i vnitřku chrámového, jakož i za perspektivní pohled nynější sakristie díky nejvroucnější.

*) Volný. Círk. topogr. Brněn. diec., IV., 248.

17. Bývalý kostel (nynější sakristie) v Strážově.

Podobná sakristie, která bývala původním kostelem, nachází se v Strážově (v děkanství Jihlavském, Brněnské diecése). Z lodi pouze 3'40 m dlouhé a 2'40 m široké vybočuje k východní straně polokruhová apside, osvětlená jediným oknem uprostřed apsidy prolameným, které zvětšením pozbylo původní podoby. Jinak jest celý kostelík zcela dobře zachován. V apsidě stávala kamená křtitelnice tuto vyobrazená, na nynějším hřbitově dosud se nalézající. Jest osmistenná, majíc spodek zakrouhlený. Křtitelnice tato dokazuje, že již tento prastarý kostelík býval farním.

až posléze odtud odstranili ji na hřbitov, kde dosud se spatřuje.

Kostel sv. Jiljí považován jest již roku 1674 za prastarý (pervetusta), a jelikož byl spustlý a znesvěcený (vastata et profanata), doznal podstatných proměn v letech 1691 a 1692. Jelikož do nynější sakristie, jakožto původního kostela rozměrů skromných jen nepatrný hlouček lidí se vejde, nynější pak kostel dle Volného pro 400 lidí místa poskytuje, nelze stanoviti, zdali výpisek z dekanátní matriky 1674 a 1691 právě uvedený platí o starém anebo o přistavěném kostele.

Lze však souditi, že nynější sakristie jakožto pův. kostel zasvěcen byl sv. Jiljí.*)

Důstojnému panu faráři, Vojtěchu Dvořákovi, vzdávám za zaslání nákrasy sakristie i křtitelnice povinné díky.

*) Volný. Brněn. diec., III., 169.

Když později zbudován jest kostel prostornější, i zde proměnili původní svatyni v sakristii. Do apsidy, kde druhdy stával oltář, pošnuta jest stará křtitelnice a kostel stal se takto baptisteriem,

18. Sakristie farního kostela sv. Václava v Býtově.

Nestliže oba kostely v Křtěnicích a v Strážově celistvě jsou zachovány, sakristie farního kostela sv. Václava v Býtově (v děkanství Vranovském,

biskupství Brněnského) jest pouhá apside, která z původního kostela románského zbyla. Loď se zbořila, když prostranný kostel se budoval, a to jinak oriento-

vaný než kostel první, z něhož jen apsida uvnitř v plný kruh přeměněná za sakristii se použila. Rázovitý venek její však podržel starou tvářnost, prozrazující dávný původ románský. Druhý kostel, skládající se z lodi obdélníkové a choru rovného, ukazuje většími rozměry původ mnohem pozdější. Jelikož kružbu choru uzavírá svorník se znakem rodiny Lichtenburků, která dle tamějších záznamů archívních vládla zbožím Býtovským od r. 1310 asi do 1567, lze souditi, že kostel zbudován jest za doby rodiny z Lichtenburku, pánů na Býtově a hradu Zornštýnu. Dobu stavební blíže určití nelze, jelikož architektonický detail se nezachoval, z něhož by určitěji doba dala se stanovití. Volný zmiňuje se (Brněnská

diec., IV., 208) o združených a sloupkem dělených oknech věže k boku kostelnímu přistavěné, a považuje za tou příčinou věž za jádro a nejstarší část kostela, což však s pravdou se neshoduje, jelikož okno děleno jest průtem gotickým na dvě oddělení lomeně sklenutá. Kostel poněkud i uvnitř jest pozměněn obnovou v letech třicátých, kdy okna vylámána a nemotorně sgotisována jsou. Byl-li již původní kostel románský zasvěcen sv. Václavu, měli bychom v zachované apsidě zbytek snad nejstaršího kostela sv. Václava na Moravě.

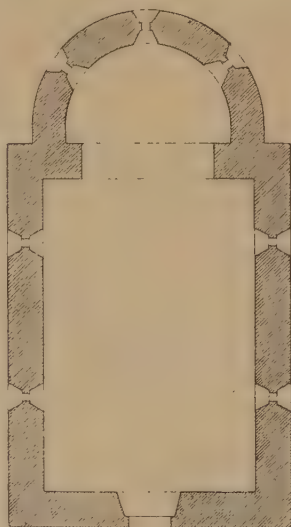
Za množství nákrešů správně provedených, jakož i za fotografii a důležité poznámky děkuji důst. panu faráři, Janu Komzákovi, co nejsrdečněji.

19. Filiální kostel Narození Panny Marie v Brníčku.

Filiální kostel Narození Panny Marie v Brníčku, přivtělený k farnosti Lesnické (v děkanství Zábřehském, arcidiecése Olomoucké), stojí na hřbitově. Jest to prastará budova románská, skládající se z lodi 10 m dlouhé a 7 m široké, k níž k východní straně vystupuje polokruhová apsida conchou sklenutá, kdežto loď má pouhý strop. Zdivo jest 1.20 m silné. Loď jest zcela pravidelně osvětlena 4 okny, po dvou v bočních stěnách, posud polokruhovým obloukem sklenutých a prolomením bývalého ostění pouze zvětšených. Okna apsidy zachovala však původní podobu. Rozměry, síla zdiva i okna dokazují, že jest to kostel v prvních dobách románských zbudovaný. Střechy jsou však nové a nízké, do stejné úrovně sestrojené, čímž zmizel pěkný poměr vyšší lodi a nižší apsidy, jakož i štít, o který se druhdy střecha opírala. Průčelní, nízká věž, dva nízké opěráky v rozích strany průčelné, sínec a sakristie jsou moderními přístavky.

V deskách zemských uvádí se v letech 1447, 1480 a 1481, jakož i později v »tržišti« Brníčku »kaple«, jejíž patronát i s oltářem dobře nadaným Nanebevzetí Panny Marie náležel majiteli statku. Z nadání lze souditi, že oltář měl i svého oltářníka; byl-li zároveň farářem, říci nelze.*)

R. 1672 nazývá se »kostelem« Navštívení Panny Marie, z čehož patrně se jeví, že titul kostela v různých dobách se měnil; tehdyž měl kostel oltář, stříbrný kalich s patenou, tři kasule s ostatním náčiním mešním, 7 obrazů, žádnou však křtitelnicí, 50 zl. na hotovosti, krávu po 35 kr. úrokovanou, posléze malé pole s malou loukou.**)

Za laskavé zaslání nákrešů vzdávám důstojnému panu faráři, Antonínu Riedlovi, srdečné díky.

*) Olom. desky zemské, XII., f. 29, XIII. 12, XVII. 10,

**) Moheln. matrika děkanství 1672.

20. Filiální kostel Povýšení sv. Kříže v Stínavě.

Filiální kostel Povýšení sv. Kříže ve Stínavě, přidělený k farnosti v Starém Ptení (děkanství Čechy v arcidiecési Olomoucké), obklopený hřbitovem, skládá se z lodi 11·80 m dlouhé a 7·50 m široké a choru pravoúhlého. Do lodi kostelní vchází se prostým, uvnitř polokruhově sklenutým vchodem; druhý, bezpochyby později proražený vchod, nachází se na straně průčelné. Loď osvětlena jest třemi okny, z nichž dvě na pravé, jedno na levé stěně se vyskytuje; okna zachovala sice starý ráz slohový, jsou však rozšířena. Strop býval prkenný a malovaný, spočívající na trámech rovněž malovaných, který ještě za dob, kdy Volný kostel popisoval, loď kostelní kryl, nyní však bohužel zmizel a rákosovým stropem nahrazen jest. Stěny bývaly na omítce rovněž malbami okrášleny. Loď bývala značně vyšší choru, vítězným obloukem polokruhově sklenutým od ní dosud odděleného. Chor pokryt byl klenbou křížovou z kamene mohutně vyvedenou, kterou dosud žijící občané pamatují; také Volný ji ještě znal.*) Těžká klenba však rozháněla zdívo pouze hlíněnou maltou spojované a byla tudíž snesena na újmu starobylosti a nahrazena stropem. Za to však zachovalo se v původní podobě staré románské okno ve stěně východní, snad jen proto, že jest zazděné, a jednoduché sanktuarium na evangelní straně ve zdi vytesané. Jiného detailu prostá svatyně naprosto postrádala, která až do roku 1892 šindelovou střechou kryta byla, nyní pak plechem se pobíla. Střechy lodi a choru jsou nyní téměř stejně vysoké a nízké; ze střechy lodi ční sanktusník. Bývalá různost vysoké střechy

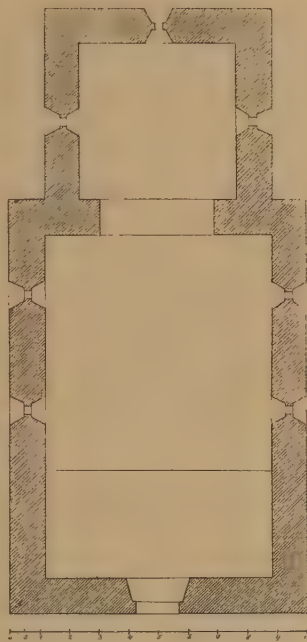
lodi a nižší střechy choru s příslušnými štíty zmizely na úkor starobylosti a malebnosti. Různotvarné opěráky na východní a západní straně kostela objevují se i oku nezkušenému jakožto pozdní přístavky, jimiž ctihodná a starobylá budova se opírala. Jsou to berly, o které vetchý kmet, pamětník tolikerých věků, zlých i dobrých, se opírá. Doufejme, že moudří lékaři život jeho ještě na dlouho zachovají. Tvář jeho lze obroditi a vyjasniti, vrátí-li se mu, na čem si zakládá: malovaný strop dřevěný v lodi, křížová klenba v choru, starý tvar oken po způsobu onoho zazděného, strmé štíty a střechy.

V dřevěném sanktusníku pověšeny jsou dva zvony, jeden ulitý okolo roku 1490, mající nápis: »O rex gloriae veni cum pace«; druhý z roku 1594. Stará chalupa, kostelu náležející, »fársko« zvaná, bývalá fara, prodána jest roku 1848. Pojmenování toto, jakož i název bývalého lesa farního »kněží háj« okolo roku 1672 se vyskytující, jakož i data desk zemských*) a farní pole mezi sedláky rozdělená, jsou zřejmým svědectvím, že zde před rokem 1408 bývala samostatná fara. Roku

1633 uvádí se však kostel jakožto filiální fary Určické, od r. 1689 pak přifařen jest k Starému Ptení.

Volný uvádí jakožto zvláštní památku, která v arcidiecési zřídka se vyskytuje, okrouhlé carnarium, před západním vchodem do kostela na hřbitově z kamene zbudované, o kterém redaktoru zpráv se nedostalo.

Za výtečné provedení půdorysu, pohledu a perspektivního vnitřku, s nevšední znalostí a pečlivostí pracovaných, vzdává redaktor panu Aloisu Hýblví, správci školy, díky nejvroucnější.

*) Volný. Topografie církevní. Arcid. Olom., II., 405.

*) Olom. desky zem., VII. f. 35.

Umění Církvi sloužící.

(Theoreticko-praktické poznámky k V. hlavě provinciální synody Pražské z roku 1860.)

Podává Josef Vajs, kaplan v Hostivaři.

B. Oltář.

Nejpříhodnější ozdobou oltáře jsou sv. ostatky. Tyto budtež uzamčeny ve zvláštní skříni v chrámě neb sakristii, o slavnostech vystavovány a v čas určený zase ukládány. Proto jest hleděti k tomu, aby pokud možno, reliquiáře nebyly na oltář přidělány, ale pohyblivé a snadno přenosné.

Květinám přirozeným k okrášení oltáře budiž dána přednost před umělými.

Tabulky kanonické, mají-li sloužiti k tomu konci, ke kterému vlastně jsou — aby vážnoucí paměť knězovu podporovaly — mějtež čitelný velký tisk, okrasy na nich někdy až přílišné jsou věci vedlejší.

Mešní kniha klade se na polštář — barvy pokud možno shodné s officiem dne; než tento valně ustupuje mnohem praktičtějšímu pulpitu.

V Římě jest oltářní pulpit vůbec ve zvyku; i naše synoda ho připouští, ale přeje si, aby byl pokryt slušným rouchem.

Neslouží-li se na oltáři, dobře jest, ano přikázáno přikryti jej čistou pokrývkou; tuto však nesluší v čas mše sv. toliko shrnouti na zadní část oltáře, ale má se úplně odstraniti.

Tyto jsou předpisy týkající se oltáře. Než nechceme mlčky pomínouti ještě jedné jeho okrasy ne poslední, které

jsme se byli již předem dotkli. Biskupský caeremonial předpisuje, aby nad oltářem rozestřen byl baldachýn barvy officia čtyrrohý a sice tak, aby jaksi zastíral nejen oltář ale i jeho stupně. Je-li oltář při zdi, bude snadno lze baldachýn takový nad oltářem upevniti. Ale i tam, kde oltář jest úplně od stěny odloučen, přeje či vlastně předpisuje též caeremonial takový baldachýn. Jak jsme pravili svrchu v dějinách oltáře původní baldachýn během času proměnil se v tuhou střechu nad oltářem, nesenou několika sloupci, kteréž přezděli ciborium, protože pod ní se sloupců na řetízku visívala nádoba (ciborium) se Sanctisimem. Odtud jméno ciboriových oltářů t. j. takových, které opatřeny byly zmíněným přístřeškem. Nelze upříti, že tyto oltáře mají do sebe cos velebného. Ve staroslavných basilikách římských najdeš ani jediného hlavního oltáře bez takového ciboria aneb alespoň bez baldachynu. Jsou-li nám tyto svatyně prototypy svatyní našich, nuže necht i jejich oltáře slouží za vzory oltářům našim.

Oltáři takovými ozdobeny jsou již i u nás mnohé chrámy, na př. Emauzský, Sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně, Sv. Václava na Smíchově; v Týně dokonce i postranní jeden oltář jest ciboriový.

(Pokračování.)

Jak křesťanství rozšířilo se v Římě.

Dle M. Avelina, prof. archaeol. na Propagandě, podává Jos. Vajs.

(Pokračování.)

Den co den hustěji nachází se nápisy, vztahující se k osobám stupně senátorského («clarissimi»); ukryté na hrobech, o nichž dějepis nečiní pražádné zmínky. Tak kdyby nás nebyly došly z nápisy, přepsané zbožnými poutníky (ku katakombám) ze století VII. a VIII., nevěděli bychom nic o mučeníku jménem Liberalovi, pohřbeném při staré silnici Salarské, který byl nejen konsulem, ale pocházel z prastaré rodiny vznešené¹⁾ (šlechtické).

Velkolepé objevy ve hřbitově Kallistově dokazují, že proslovená Pomponia Grecina, o níž zmiňuje se Tacit,¹⁾ obrátila se ku křesťanství as r. 58.

Táž byla chotí Plautia, dobytčetele Britanie za Klaudia. Dio, známý dějepisec pohanský, vypravuje, že Acilius Glabrio a jiní znamenití konsulové a úředníci byli trestáni proto, že se hlásili k Evangeliiu.²⁾

¹⁾ Annal. XIII., 32.

²⁾ V. Greppo: Trois memoires relatifs a l'histoire ecclesiastique des premiers siecles, p. 190.

¹⁾ Rossi: Roma Sott. T., I., pag. 319.

Ale nejen konsulové, senatoři, jich chotí a jiné vznešené osoby Říma císařského ve velkém počtu uvěřily v Krista, sami mnozí členové císařské rodiny hlásili se k Jeho víře.¹⁾

Víme od Tacita, že v roce, kdy byli odsouzeni sv. apoštolové Petr a Pavel, římským prefektem byl Titus Flavius Sabinus, starší bratr potomního císaře Vespasiana. Dle slov Tacitových²⁾ zdá se a jest pravdě podobno, že byl křesťanem. Dít o něm, že byl muž spravedlivý, života neúhonného, že zavrhoval všeliké násilí a měl v nenávisti neuzitečné krveprolévání »mitem virum, ab horrentem a sanguine et caedibus«.

A ať byl neb byl sám křesťanem, s jistotou víme, že 4 jeho synů Titus Flavius Clemens zemřel jako mučelník, a jeho sestřenice, kterou si vzal za manželku, Flavia Domitilla nejen že také byla křesťankou, ale chtěla, aby i její 2 synové, Vespasian a Domitian mladší byli vychováni ve víře její a otcově.

Mimo to víme, že císař je chtěl mítí svými dědici a po jeho přání vychovatelem jich měl býti sám Quinktilian.³⁾

»Domitian, tak dí Dio Cassius, vydal na smrt mnoho osob, mezi nimiž konsula Flavia Klementa, který byl jeho vnuk zasnoubený s Flavií Domitillou; rovněž i ona příbuzná císařova, oba obviněni z bezbožství. Z toho tedy vysvítá, že v I. stol. ještě za živobytí apoštolů část císařského domu byla křesťanskou a nedlouho po smrti apoštolův křesťanství poněmáhle opanovalo i trůn Caesarův!

Toto skvělé vítězství Evangelia, jak nám o něm píše Dio, Svetonius,⁴⁾ a Eusebius, bylo potvrzeno nejnovějšími objevy na hřbitovech při silnici ardeatské, bývalém to pohřebišti Flaviů křesťanských, založeném od Domitilly na jejích pozemcích. Tam totiž byl nalezen na velké desce mramorové náhrobní nápis řecký platící jakémus Flaviovi Sabině a kteréš jeho sestře jménem Tizianě, osobám to, jak jich jména prozrazují, prvním (dle času) z císařského rodu Flaviův.

Ostatně od této doby dále křesťanství neopustilo císařský palác nikdy více, třebaš bylo mu nějaký čas skrývati se u stupňů, než mohlo trůn samotný na vždy opanovati. A zajisté. Jeť dnes

dokázáno, že mnohé paní domu císařského buď byly křesťankami neb alespoň příznivkyněmi a zastánkyněmi pronásledovaných křesťanů.¹⁾

Z knihy »Filosofumena« víme na př., že církev za Commoda, praničmenného to císaře, oddechla si proto, že jeho choť Marcia (dle římského zákonodárství nazývala se jen concubinou, kdyžtž byla svým rodem libertinka) obdržela od svého chotě milost všem odsouzeným »ad metallas«. Ona totiž k tomu cíli dala si zavolati papeže Viktora a vyžádala si od něho seznam všech těch ubožáků, aby za ně mohla orodovati.

Pátráme-li však po příčině, jak křesťanství mohlo rozšířiti se tak báječně v samém středu pohanstva, nelze říci jinak, než že se tu opakoval zázrak, stavší se o letnicích v Jeruzalémě.²⁾ Přes to však nepochybujeme, že množství židů a výchoďanů vůbec meškajících v Římě usnadnilo hlásání Evangelia.

Již od časů Caesarových žilo mnoho židů v hlavním městě říše a od Suetonia³⁾ víme, že Caesar sám je měl rád, tak že po jeho smrti dali také na jevo svoji soustrast veřejně v jeho mausoleu.

Oktavian, když stal se císařem, udělil jim, následuje v tom Caesara, tytéž výsady, mezi nimiž hlavně tu, že směli volně vykonávati své náboženské obřady. Téměř také tak zachoval se Klaudius Lysias vzhledem k Felixovi, jenž byl prokuratorem Judey.⁴⁾

Tato fakta nás vedou k tomu, že pohané z počátku mátlí křesťany se židy, jako by patřili k jedné a téže společnosti náboženské, byť různili se v některých otázkách, jimž však pohané nepřikládali velké důležitosti. O tom zjevně zmiňují se Skutky apoštolské v řeči Festově k Agripovi, kdež dí o židech »questiones vero quasdam de sua superstitione habebant adversus eum, et de quodam Jesu defuncto, quem affirmabat Paulus vivere.«⁵⁾

A zajisté. Nemohlit pohané v nauku křesťanskou nezasvěcení ani jinak souditi, pohlédneme-li jak těsně na počátku církev šla se synagogou ruku v ruce. A v tomto přesvědčení byli pohané utvrzováni tím více, protože křesťané

¹⁾ Rossi: Bull. arch. crist. 1865, p. 17.—24.

²⁾ Hist. III., 65, 75.

³⁾ Justit. orator. IV., 1, 5, 2.

⁴⁾ In Domit., XV.

¹⁾ V. Witte: Du christianisme de quelques impératrices romaines. (extraite du tome III. des Mélanges d'archéologie des Pères Cahier et Martin.)

²⁾ Skutky apošt. II.

³⁾ Suetonius in Jul.

⁴⁾ Skut. ap. XXIII., 29.

⁵⁾ Act. XXV., 19.

ctili Boha židů a zachovávali i mnohé obřady židovské. Neméně i národnost prvních hlasatelů křesťanských tomu nasvědčovala.

Jistě že v plánu Prozřetelnosti byl tento zmatek ideí z úmyslu nastrojen k většímu rozvoji křesťanství; neboť kdyby byli římsí politikové hned na počátku postřehli jeho kosmopolitickou povahu, jeho snahy, jež přičily se zvrhlé vzdělanosti císařské, byl by Bůh musil učiniti jaksí o jeden zázrak více, neměla-li býti církev udušena hned v počátku.

Ale takto jako byla doprána náboženská svoboda židům, tak také bylo možno sv. Pavlu bezpečně hlásati Evangelium před očima samých strážů císařských, se »vší doufanlivostí bez překážky«,¹⁾ pod zástěrou znamenitého ná-

¹⁾ Skut. ap. XXVIII., 31.

boženství (židovského) bezpečně dovoleného, jakž napsal později Tertullian. Sotva však, že poněkud zmohlo se símě slova Božího, právě to co dříve usnadňovalo vzrůst a zdar, nyní obrátilo se v nebezpečného nepřítele.

Synagoga, v jejímž stínu církev položila první základy svého života, byla v Římě první příčinou hrozného převratu, náboženské války a v ní po 300 let trvajících krveprolití.

Židé byli prvními pronásledovateli křesťanů a synagoga jako zrádná macecha vydala církev pohanskému filosofismu a fanatické luze na pospas.

Titíž židé, kteří za časů Martialových v Římě jako dosud vedli obchod nejpo-
vrzlivější, prodávající v Zátibeří sirky a staré rozbité sklo, měli v rukou obchod římský. Ti to byli, kteří svým zrádným kejkliřstvím, v čemž se jim nikdo nevyrovná, dosáhli, po čem toužili. O tom přistě.

Pomluvy a potupy vůči křesťanům.

Dle Mariana Armelina podává Jos. Vajs, kaplan v Hostivaři.

Svetonius¹⁾ vypravuje v životopise Klaudiově, že tento bázlivý císař ze strachu před jakýmkoli rozbrojem v lidu nařídil, aby byli z Říma vyhnáni všichni židé, protože skrze ně nejednou došlo k bouřlivým nepokojům. Tyto rozbroje opravdu byly dilem židů, kteří brojili proti apoštolům kázícím v jejich synagogách, hlavně pak proti sv. Petru a Pavlu.

Ano týž dějepisec pohanský udává příčinu těchto rozmíšek mezi židy a křesťany, když dí, že tyto neshody mezi židy a křesťany se dály pro jakéhosi Chresta (Krista). A proto Klaudius, nejsa příliš ve věci zasvěcen, v mínění, že židé a křesťané jsou jedno a totéž, jedny i druhé pro jejich pře vyhnal z města.

Židé, ačkoliv právem zasloužili si tento trest a malé pronásledování, jali se hájiti práv svých, dokazující, že mezi nimi a křesťany, které z celé duše nenáviděli, není nic společného, že jsou sektou z nich sice vyšlou, velice však nebezpečnou, protože jsou bez Boha (atheisté).²⁾

¹⁾ Epigr. I., 42.

²⁾ Mamachi Christ. T. I.; Cap. V., § III.

A tato pomluva byla první a nejstarší, jaké dostalo se křesťanům od pohanů, to jest, že je vinili z bezbožství; jim nařkli křesťany nejprv židé a dle nich pohané.

Za časů císařů, kdy vešlo v modu v Římě ctíti všechna božstva národů Římany podmaněných, křesťané, jakožto ctitelé jediného pravého Boha, nemohli ovšem v očích pohany býti a platili než za bezbožce (atheisty). K této první pomluvě přidali židé ještě druhou, viníce totiž křesťany z nové pověry čarodějně. I tuto výtku proti křesťanům od židů přijali pohané slepě, jakž zmiňuje se o tom Svetonius.¹⁾

Hlavní zločiny, z nichž byli v prvních dvou stoletích křesťané viněni od pohanského filosofismu, byly: bezbožství, urážka božstev Římských a císařského majestátu, jakož i čarodějství. Tyto viny shrnul Tacit v jedno, an dí, že vyzna-
vači křesťanství jsou nepřátelé pokolení lidského. »odio generis humani convicti sunt«.

Než ku konci II. století a v následujícím rozmnožily se tyto pomluvy úžasné

¹⁾ In Nerone, c. XVI.

opět dílem protikřesťanskou machinací židovskou, dílem se strany pohanův, kteří se tu a tam leccos o křesťanech (o jejich náboženských obrádech) dozvěděli, ale špatně pochopili. Některých z těchto nejohroženějších a nejohavnějších pomluv dotýkají se křesťanství apologeté, přede všemi Tertulian; většinu pak nám zaznamenal Minucius v »Oktaviu«. Stopy těchto neblahých památek lze viděti tu a tam v starobylých památkách římských.

Pověstným v této příčině stal se nápis a kresba, odhalený roku 1857 na zdech domu Gelotinského na Palatinu. Svatokrádežná ruka na potupu křesťanů žijících v paláci císařském nakreslila (lépe řečeno vyryla) totiž na zdi kříž (na způsob řeckého písmene T), stojící na jakémsi podstavci. Na kříži vpodobnila člověka s roztaženými pažema, ne však s hlavou lidskou, nýbrž — oslí. V levo dole vyznačena jest osoba kořící se před zmíněným křížem, kteroužto náboženskou úctu označuje rukou, dotýkající se úst (ad os — odtud latinské adorare, vzdávati božskou úctu).

Přidaný řecký podpis »ΑΛΕΞΑΜΕΝΟΣ ΣΕΒΕΤΕ ΘΕΟΝ«, t. j.: »Alexamenos koří se Bohu«,¹⁾ mluví zcela jasně. Tím posmívá se kdosi Alexamenovi, křesťanu to na dvoře Palatinském, pro jeho náboženství.

A zajisté; vímeť od Minutia Felixe a od Tertulliana, že křesťané byli od římské lůzy zváni ctiteli oslí hlavy. Jinému křesťanu klanícimu se před křížem, Libanovi jménem, na těchže zdech posměšně připsáno jméno »biskup«: ΛΙΒΑΝΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΥΣ.²⁾

Vzhledem k uvedené rouhavé karikatuře a bohaprázdňé potupě, k níž čelí, lze domnívati se, že pošla z okolností, v jakých Spasitel v Betlémě na svět

přišel, t. j. dle církevního podání ve chlévě, v němž byli vůl a osel.

Buďsi tomu jakkoli, jisto jest, že tato potupa vůči křesťanům byla u pohanů III. století jednou z nejzamítanějších.

Též dotýká se kterýs nápis křesťanský ze hřbitova Kallistova, a sl. de Rossi dokazuje, že křesťané obrátili tento potupný odznak proti satanovi, jenž byl téhož původcem.³⁾

Ostatně bylo by potřebí celé knihy, aby mohly býti sebrány a zaznamenány pomluvy, potupy, bezpráví a satyry, jimiž za dob pronásledování byli křesťané tupeni, ba takřka zasypáváni.

Posměch a satyru, pokud nebyly rouhavé a bezbožné, přijímali křesťané pokojně, jak dovedně líčí sl. Le Blant.²⁾

Ba i v nápisech křesťanských hřbitovů shledáváme se mezi jmény věřících z III. a IV. stol. s potupnými názvy: Lejno, Pokálený, Vyvrhel, Oslík, Protivný, Pomlouvač, Zlý, Pyšný a t. p. (Stercus, Stercorius, Projectus, Asellus, Importunus, Calumniosus, Malus, Superbus etc.).

Dějepis nám dokazuje, že křesťané byli také vyhlášeni za lidi neužitečné, neschopné k pracím³⁾ (infructuosi in negotiis), nevědomé v umění a vědách (studiorum rudes, litterarum profanos, expertes artium), za nepřátele světla a pravdy (lucifugax et tenebrosa natio, již tehdy jako dnes!); zkrátka, že jim byly přisuzovány všechny zločiny, všechny ukrutnosti i nejpovržlivější věci, veškerá zodpovědnost za všechny nehody, aby se naplnila slova Kristova: »Blahoslavení jste, když vám zlořečítí a protiventví číní a všechno zlé o vás lhouce mluvíti budou pro mne.«⁴⁾

¹⁾ Roma Sott. T. III., p. 353.

²⁾ Inscr. chretiennes de la Gaule antérieures au VIII. siècle. T. II.

³⁾ Tertullian, Apolog. XXXV.

⁴⁾ Mat. V., 11.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc duben.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro důst. farní úřad v Kuněticích. — Ciborium: pro dp. Al. Ličmana, faráře v Popovicích na Moravě. — Monstrance: pro dp. Al. Ličmana, faráře v Popovicích. — Pozlacení v ohni: kalichů: pro dp. Jos. Dostála, faráře v Záhřebu a pro důst. farní úřad v Libni; kalicha a tří nádobek:

pro dp. Jana Krobota, faráře v Šumvaldě na Moravě. — Pacifikály: pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze a pro Její Excellenci paní hraběnkou Thunovou v Praze. — Hostiaria: dvě: pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze. — Patenky k zaopatřování nemocných: stříbrné dvě: pro vp. Jos. Rybáka, kaplana v Kraslicích, a jednoduchá: pro dp. Al. Ličmana, faráře v Popovicích. — Nádobky na sv.

oleje: 4 pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze; tři stříbrné pohromadě: pro dp. Jana Čizmáře, faráře v Dolní Štěpánově na Moravě; v ohni pozlacená: pro dp. Al. Ličmana, faráře v Popovicích. — Lampy oltářní: pro důst. farní úřad v Kuněticích a pro sl. ředitelství c. k. gymnasia v Teplicích. — Svícny oltářní: 18 pro sl. paramentní spolek v Praze a 6 pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze. — Kaditelnice: pro dp. Jos. Vytopila, faráře ve Val. Meziříčí na Moravě, a dvě: pro sl. paramentní spolek v Praze. — Kropenky: 2 pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze a pro důst. farní úřad v Středoklukách. — Mešní konvičky: pro veledůst. děkanský úřad v Jáchymově, pro dp. Václ. Koryntu, administr. ve Velízi a pro důst. farní úřad v Středoklukách. — Lustr: pro dp. Jana Petra, faráře v Květově. — Umyvadla: pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze, pro dp. Dom. Škarudu, faráře v Huzové a pro veledůst. proboštský úřad na Sv. Kopečku u Olomouce. — Oltářních kamenů šest: pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze.

Rozličné. Kříže na stěnu: pro sl. školní radu v Oboru, pro důst. farní úřad v Kuněticích a pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze. — Soška Vzkříšení Páně: pro důst. farní úřad v Kuněticích. — Missaly: pro sl. městskou radu v Kolíně a pro dp. Vend. Figara, faráře v Obrantcích. — Pulty pod missály: pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze, pro její Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze, pro dp. Václ. Koryntu, administr. ve Velízi a pro důst. farní úřad v Kuněticích. — Harmonický zvonek: pro důst. farní úřad v Kuněticích.

Paramenty. Kasule: pět bílých, tři červené a černá: pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze; fialová: pro sl. městskou radu v Slaném; červená: pro J. Excellenci pí. hraběnku Thunovou v Praze a pro dp. Vojt. Hammerle, faráře v Trinksaifenu; bílá, červená a fialová: pro důst. farní úřad v Kuněticích; bílá, červená a fialová s bohatou úpravou: pro sl. patronátní úřad v Liblíně; bílá: pro sl. patronátní úřad v Zbraslavi; bílá sváteční: pro nejd. pana msgra Ant. Horu, kapit. děkana v Praze; bílá: pro vysokorodou paní baronku Beustovou ve Wistoku v Haliči. — Pluvialy: bílý, černý a fialový: pro důst. farní úřad v Kuněticích; bílý: pro sl. patronátní úřad na Zbraslavi, pro dp. Al. Ličmana, faráře v Popovicích a pro dp. Jos. Všetečku, voj. kuráta v c. a k. invalidovně v Karlíně. — Dalmatiky: pro dp. Jos. Všetečku, voj. kuráta v c. a k. invalidovně v Karlíně. — Stěvíce pontifikální, zlatem vyšité: pro vys. dp. Jos. Schindlera, probošta u Všech Svatých na Hradčanech. — Pláštiky na ciborium: pro sl. městskou radu ve Slaném, pro důst. farní úřad v Kuněticích, pro nejd. pana msgra Ant. Horu, metropol. děkana na Hradčanech, a pro dp. Al. Ličmana, faráře v Popovicích. — Stoly: 8 pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze, 2 pro důst. farní úřad v Ku-

něticích a pro dp. Al. Ličmana, far. v Popovicích. — Vela: 2 pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze, pro J. Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze, pro dp. Vojt. Hammra, faráře v Trinksaifenu, 12 pro sl. paramentní spolek v Praze, pro vp. Jana Mariše, kaplana v Nezdašově a pro dp. Al. Ličmana, faráře v Popovicích. — Vela do Božího hrobu: 2 pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze, pro dp. Al. Šklíbu, faráře v Krombachu, pro důst. farní úřad v Kuněticích, pro vysokorodou baronesku Helversenovou v Praze a pro důst. farní úřad v Liblicích. — Antipendia: pro blahorodou sl. Marii Nekvasilovou ve Kbelích, pro blahorodou pí. Kisslingrovou v Chocni a dvě pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze. — Nebesa: pro důst. farní úřad v Brumovicích na Moravě. — Korouhve kostelní: pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze, pro vp. Jos. Chvalu, kaplana v Radobčicích, pro dp. Jos. Vytopila, faráře ve Valašském Meziříčí na Moravě, 3 páry: pro důst. farní úřad v Bystrošicích na Moravě. — Prapor: pro mariánský spolek ve Slavoňově. — Stuhu zlatem vyšité: pro J. Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze, pro J. Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze, a dvě pro vp. Jos. Rybáka, kaplana v Kraslicích. — Polštáře oltářní: pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze. — Váčky fialové na nádobky pro sv. oleje: pro důst. farní úřad ve Svárově, v Kladně, v Popovicích a pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze. — Zlaté trapečky ku klíčku od tabernaklu: pro důst. farní úřad ve Svárově a na Kladně. — Koberce na stupně oltářní: tři: pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze. — Příkrov: pro důst. farní úřad v Kuněticích. — Komže pro kostelníky a ministranty: 4 pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze, 2 pro J. Excellenci pí. hraběnku Thunovou v Praze, 5 pro vdp. Klem. Markrába, děkana na Smečně, 2 pro dp. Fr. Kříže, administr. v Jažlovicích a pro důst. farní úřad v Středoklukách.

Prádlo kostelní. 5 rochet, alba, 2 plachty oltářní, humerale, 12 purifikatorií a 4 ručníčky: pro sl. správu c. k. rodinných statků v Praze; 2 cingula: pro sl. městskou radu v Slaném a pro vp. Vinc. Němečka, zám. kaplana v Dymokurech; 2 alby, rocheta, tři humerale, 6 korporalií, 6 purifikatorií a 2 plachty oltářní: pro J. Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze; 5 pall: pro dp. Jana Žáčka, faráře ve Hvozdné; alba, 7 rochet, cingulum, humerale a korporale: pro vdp. Klem. Markrába, děkana na Smečně; alba, rocheta, 2 humerale, 2 korporale, 6 purifikatorií, cingulum a 2 tobalie: pro důst. farní úřad v Kuněticích; 2 alby: pro sl. patronátní úřad na Zbraslavi; alba a plachta oltářní: pro dp. Pavla Vondráčka, faráře v Hradešíně; rocheta: pro vys. dp. J. Jandu, kanovníka a Karlštyňského děkana v Praze.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHODA“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna „Politiky“ v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 5.

V Praze, dne 31. května 1895.

Ročník XXI.

OBSAH: Románské exkurse v Čechách. (123.) Filiální kostel sv. Víta v Srbicích. — Románské exkurse na Moravě. 21. Kostel sv. Václava ve Štěpkově. 22. Kostel farní sv. Prokopa v Domamili. 23. Farní kostel sv. Barbory v Častohosticích. — Kaple Matky Boží u hradu Veverí ve farnosti Veversko-Bytýšské. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc květen 1895.

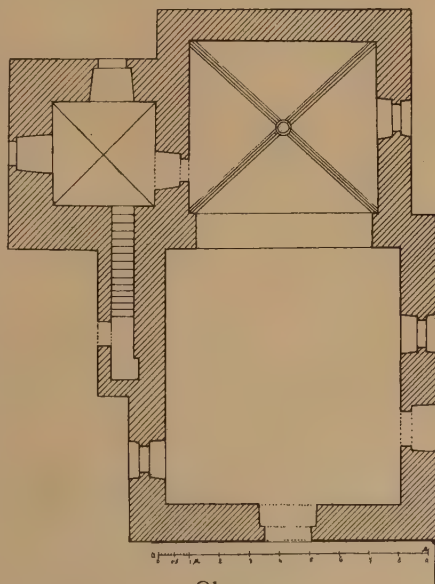
Románské exkurse v Čechách. (123.)

FILIÁLNÍ KOSTEL SV. VÍTA V SRBICÍCH.

Napsal F. J. Lehner.

Kostel sv. Víta v Srbicích (ve vikariátu Lukavickém, diecése Budějovické) uvádí se roku 1384 mezi farními; nyní jest filiálním farní osady Kolovečské. Že stával již před rokem 1199, dosvědčuje leto-počet v choru nad oknem zachovaný, jakož i žebrová klenba choru a dva portály románské bezpečně poukazu-jící na sklonek doby románské, v níž památný kostel zbudován byl. Loď i chor (obr. 1.) rozměry svými ukazují typ budovy kostelní, jaký u nás při kostelích vesnických zdomácněl. Loď téměř čtvercová, 8,56 m dlouhá a 7,90 m široká, oddělena jest vitézným obloukem od choru rovněž

dovaného na čtverci, 6,50 m dlouhém a 6,35 m širokém. Zdivo lodi jest 1,19 m zdivo choru 1,12 m mohutné. Loď kryta jest stropem, chor však klenbou křížovou, spočívající na žebrech románsky článkovaných a románským svorníkem uzavřených. Žebra (obr. 2.) skládají se ze tří kruhových válců, z něhož i rámec svorníku utvořen jest, jehož kruhové pole vyplňuje ušlechtilé modelovaná růžice ze čtyř trojlístků slohově pracovaná. Ku evangelnímu boku chorovému přistavěna jest na pravidelném čtverci, jehož stranice 3,45 m obnáší, věž na zdivu 1,40 m silném; příze-

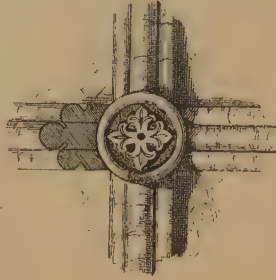
Obr. 1.

kristii. V sesílené sousední stěně levého boku lodi upraveno jest schodiště podobným způsobem, jako v kostele Zabořském se spatřuje. Okna pozbyla průběhem času původní tvárnosti, za to však zachovaly se neporušeně dva portálky, jeden na jižním boku kostela, kudy do lodi se vchází, druhý, jímž ze sakristie se vychází. Portál na prvním místě uvedený, má dva pravoúhlé ústupky článkované dvěma karnisy válcem v nároží spojených v průvodu proužků. Článkování obou zevních ústupků kolmo vystupující přechází svrchu kolem polokruhového oblouku v šest

vlnitých obloučků polokruhových, které vrchní část portálu lemují. Jest to oblíbený motiv architektonický, na četných portálech českých se objevující, jako na portálku rotundy v Želkovicích, na tympanonu Libčeveském, Vineckém a j. Totéž článkování opakuje se na druhém ústupku nepřetržitě. Podobným způsobem článkován jest vchod sakristie, mající však pouze jedno nároží.

Při veškeré prostotě rozvrhu architektonického nepostrádal kostel Srbský přiměřené výzdoby, shodující se s jeho jednoduchostí. Vynikající vzácností jest však křížová klenba choru, spočívající na románských žebrách slohovým svorníkem uzavřených, jelikož klenby podobné u nás jen výmínečně se vyskytují,

zejména žebra a svorníky tak ušlechtilé a rázovitě článkované.

Obr. 2.

Že také vnitřek svatyně nepostrádal přiměřené výzdoby, ukázalo se při obnově minulého roku předsevzaté, kdy při seškrabování nátěru stěn přišlo se na malby nástěnné, kteréž chrám, jako v době románské vesměs pravidlem bylo, zdobily. Povoláný konservátor však se vyjádřil, že prý se malby udržeti nedají, jelikož barva, kterouž

původní obrazy přemalovány byly, jen s největší pozorností by se odstraniti dala, takže náklad s obnovou spojený nebyl by v žádném poměru k hodnotě maleb, kterýžto náhled redaktor ovšem nesdílí. Byl tudíž kostel po odchodu pana konservátora zase prostě obílen, což v poměrech takových zajisté nejlépe se odporoučelo. Budou ale spon staré malby pod závojem nového nátěru očekávati radostného vzkříšení. Panu Eduardu Běhálkovi, řediteli panství a patronátnímu komisaři, jemuž za velelaskavé nákresy správně provedené povinnované díky vzdávám, poda-

řilo se napotom opatrným způsobem v choru objeviti část malby, představující poslední soud, nejoblíbenější to předmět románského cyklu obrazového, kterouž na věčnou paměť zachoval.

Vlastenecký skutek zasluhuje uznání a dík.

Románské exkurse na Moravě.

Napsal F. J. Lehner.

21. Kostel sv. Václava ve Štěpkově.

V království Českém zachovalo se dosti hojně okrouhlých kostelů v prvních dobách křesťanských zbudovaných,

z nichž právem souditi lze, že stavební soustava tato byla zvláště oblíbenou u starých předků našich. Z totožnosti

podmínek uměleckých, jakož i z přirozené analogie soudil redaktor s veškerou určitostí, že i na Moravě v prvních dobách křesťanských stavěly se kostely téže soustavy, i počal po nich bedlivě pátrati. Na celé Moravě byla známa však jen jediná staročeská rotunda, hradní kaple Znojemská, kterou »Method« záhy uveřejnil s prosbou, aby po podobných, veledůležitých památkách na Moravě bylo pátráno. Prosba zůstala hlasem volajícího na poušti. Roku minulého objevila se náhle druhá rotunda moravská, a to v sousedství hradní kaple Znojenské, v Plavči.¹⁾ Nyní vynořila se třetí a čtvrtá, které redaktor tímto v obecnou známost uvádí; několika jiným jest již na stopě. Objevení rotund moravských jest tudíž nezvratným důkazem, že stavitelství románské na Moravě bralo se touže cestou, jako architektura v království Českém.

Třetí rotundou staročeskou jest nyní nejší veřejná kaple sv. Václava ve vsi Štěpkově, k farnosti Domamilské příslušné (v děkanství Jaroměřickém, biskupství Brněnského). Ze bývala již v prvních dobách křesťanských kostelem farním, jako téměř veškeré rotundy v Čechách, lze s bezpečností domyslíti se, čemuž ostatně nasvědčuje právo patronátní v deskách zemských zřejmě uváděné o ní ještě roku 1588 a 1629.²⁾ Jestliže okrouhlý kostel v Plavči částečně obklopen jest různorodými přístavky, které ušlechtilou budovu zvenčí znešvarují, stojí Štěpkovská rotunda veškerých přívěsků prosta jako panenská strážkyně povýšena uprostřed hřbitova, hlídající

¹⁾ Viz »Method«, XX., 126.

²⁾ Brněnské desky zemské, XXVII., 13, XXXIV., 25.

věrně tělesné pozůstatky bezčetných nebožtíkův po osm věků k nohám jejím kol kolem ukládaných. Budova skládá se z kruhové lodi, mající průměru 5'22 m, k níž na východní straně druží se apsida okrouhlá sestrojená škořem třemi čtvrtmi menšího kruhu, jehož průměr 4'38 m obnáší. Do lodi, jejíž zdivo jest 1'54 m mohutné, dvěma okny osvětlené, která k jihu a severu proti sobě stojí, a pravidelnou bání sklenuté, vchází se se strany západní přímo proti apsidě spojené s lodí vítězným obloukem polokruhově sklenutým. Apsida značně nižší jest dvěma okny z pravé i levé strany osvětlena; okno střední bezpochyby se zazdilo. Okna vesměs jsou plnokruhová. Jelikož na českých rotundách tento tvar oken nikde se neobjevuje, jsou patrně přetvořena v době, kdy vnitřek se modernisoval. Ze i moravské rotundy měly okna obdélníková, pouze svrchu polokruhově zakončená, ukazují hradní kaple Znojemská, jakož i zazděná okna rotundy Častohostické, o které dále bude zmíněno. Apsida jest pravidelně sklenuta polobání.

Jako vnitřek zachoval se v podstatě i vnější k budovy, který žádným architektonickým článkovaním se nevykazuje, až na některé proměny. Tak střecha apsidy o loď se opírající jest značně snížena, čímž pozbyla rázovité podoby původní. Lucerna se střechy lodní vystupující, podstatně přeměněná, zakončena jest rušícím tvarem stříšky cibulovité, na místo bývalé střechy homolovité. Dvěře mají rovné nadpraží, nad nimiž barokní štukatura a okno ovální ráz starožitný nemálo ruší, což ovšem snadno odstraniti lze i s přidaným u vchodu zdivem.

22. Kostel farní sv. Prokopa v Domamili.

Dáme-li při kostele sv. Václava ve Štěpkově odkázání na pouhou architekturu, svědčící o vysokém stáří památné budovy, jméno nyníjší farní osady přichází již v listinných zprávách poprvé na sklonku 12. století. V zakládacím listině knížete českého, Otty, vyhotovené v Praze, dne 25. října 1190, platící klášteru řádu Praemonstratského v Louce u Znojma, uvádí se v řadě míst knížetem věnovaných též Domamile.¹⁾

O kostele pak Domamilském činí zřejmou zmínku Robert, biskup Olomoucký, potvrzující klášteru témuž právo patronátní některých kostelů s desátkem.¹⁾ Z poznámky připojené se vidí,

¹⁾ Erben. Reg. I., č. 638, r. 1220, str. 297: Robertus Olomucensis episcopus confirmat monasterio Lucensi jus patronatus quarundam ecclesiarum cum decimis, videlicet ecclesiam... de Domamili... Confirmamus etiam eis decimas ad nos spectantes de villis ad illas ecclesias pertinentibus, quae proprie sunt claustris, quas decimas vulgus credebatur spectare ad praeposituram Bolezlaviensem.

¹⁾ Erben. Regesta I., č. 406, r. 1190, 25. Oct., Pragae, str. 185.

že druhdy vesnice s desátkem přidělena byla probošství Staro-Boleslavskému, kterýžto farní desátek kapitola roku 1293 proti ročnímu platu klášteru v Louce postoupila.¹⁾ Uvedené právo patronátní potvrzuje po čtyř letech též papež Honorius III.²⁾ V listině Theodorka, biskupa Olomúckého z roku 1284 uvádí se i fara Domamilská.³⁾

Z kostela v době románské zbudovaného zbyl dosud chor pravoúhlý, pravidelný čtverec tvořící, jehož stranice 4 m obnáší, oblouk vítězný

¹⁾ Emler. Reg. II., č. 1619, r. 1293, 22 Jun. Boleslaviae: ... Nomina uero supradictarum ecclesiarum, a quibus habendi sunt denarii decimales, sunt hec: videlicet in ... Domamil...

²⁾ Erben. Reg. I., č. 682, r. 1224, 20 Mai. Laterani, str. 314: ... quod cum ex laicali concessionem haberetis jus patronatus in quibusdam ecclesiis, nec non ... de Domamil ... ecclesias suae diocesis ... auctoritate apostolica confirmamus.

³⁾ Emler. Reg. II., č. 1320, r. 1284, 1. Jul. Znoymae: ... in parochia de Domamil ipsius uille Domamil dimidie...

polokruhově sklenutý a část zdíva na levé straně lodi stropem kryté dosud v téže výšce, jako druhdy bývalo. Zvonice stávala opodál před západním průčelím šikmo. Roku 1831 prodloužili však levou stranici lodi až k věži, spojivše ji s kostelem, pravou pak stěnu založili nepravidelně poněkud šikmým směrem, prodlouživše takovou měrou loď při původní šířce 6 m nanejvýše 8 m dlouhou na dvojnásobnou délku. Touto nemotornou stavbou dostalo se kostelu velmi nepravidelné tvárnosti.

Byl-li kostel již původně zasvěcen na jméno sv. Prokopa, bylo by se tak stalo ještě před kanonisací jeho, což v oněch dobách jakož i později dosti často se stávalo.

Důstojnému p. faráři Domamilskému, Františku Michálkovi, vzdávám za opětované zodpovídání různých otázek, jakož i za zaslání potřebných nákrešů obou kostelů díky nevroucnější.

23. Farní kostel sv. Barbory v Častohosticích.

Ctvrtá rotunda Moravská zachovala se částečně v Častohosticích (v děkanství Jevišovickém, biskupství Brněnského). Kruhová loď její, 6,30 m v průměru obnášející, jest nejstarší částí farního kostela ve třech dobách různotvarně rozšiřovaného. Zdívo její 1,53 m mohutné překlenuto jest pravidelnou bání. Vnitřek nyní trámovým stropem přepažený tvoří v přízemku podkruchtí, v patře pak kruchtu. V přízemku spatřiti lze k západu zazděný vchod původní, na kruchtě pak dvě polozazděná okénka románská, z nichž jedno k jihu, druhé k severu čelí. Jsou zcela pravidelných rozměrů, na vnějšku 1,17 m vysoká a 0,48 m široká, vnitř 0,83 m vysoká a 0,29 m široká.

Když později v době gotické kostel skromných rozměrů četnější osadě nepostačoval, zbořili polokruhovou apsidu k východu čelící a přistavěli k rotundě druhý kostel slohu gotického, polygonálně zakončený, 9,84 m dlouhý, při šířce rovnající se průměru rotundy, prolomivše v přízemku jejím dva vchody proti sobě k severu a k jihu. Při té příležitosti odstraněna jest lucerna ze střechy rotundy vynikající. A jelikož mohutné zdívo její poskytovalo více než dostatečné bezpečnosti, vyzdili na celou

rotundu nové patro, pravidelnou střechou pokryté, jakožto zvonici kostelní, do které zjednali přístupu šnekem přistavěným v místě, kudy dříve do okrouhlého kostela se vcházelo, zazdívě za tou příčinou původní vchod románský.

Když posléze v době nejnovější oba kostely v jedno spojené nedostatečnými býti se objevily, obklopili oba z pravé i levé strany novými přístavky na způsob bočních lodí k románské i gotické části přiléhajících, k nimž připojili dvě nízké sakristie. Nejnovější tato třetí část zbudována jest bez všelikého slohu, jako se asi před sto léty stavívalo.

Takovou měrou tři doby vždy několika stoletími od sebe vzdálené na jediné budově pracovaly, z nichž každá vlastním rázem stavitelským se vyznačuje, mluvíc svou vlastní řečí tak zřetelně, že postrádati lze svědectví historického, jehož se nám z první doby stavební, kdy okrouhlý kostel stavěn byl, nedostává, což ovšem nikterak není na újmě úplné bezpečnosti, že zbytek ten jest ctihodným památkníkem z prvních dob křesťanských na Moravě.

Za opětované vysvětlení a laskavě zaslání nákrešů vzdávám důst. panu faráři, Jirímu Janouškovi, vroucné díky.

Kaple Matky Boží u hradu Veverří ve farnosti Veversko-Bytýšské.

Popis její z roku 1890. Podává Karel Eichler, farář.

Nad hradem Veverím, vedle stole-
tého stromořadí lipového, které
spojuje zámek se dvorem u bývalého
cukrovaru, stojí starožitný kostelíček
nebo kaple zasvěcená Nanebevzetí
P. Marie na hřbitově zdi obehnaném,
jenž stromovým ovocným proměněn jest
v zahradu. Už přes 50 roků se na něm
nepochovává. U cesty od stromořadí ku
hřbitovu vedoucí stojí jako na stráži na
zděných podstavcích kamenné sochy
pěkně pracované, avšak již se drobící,
sv. Jana Nep. (dvě), sv. Floriána a sv.
Ignáta z Loyoly.

Kaple pochází nejpozději z 13. sto-
letí, jak tomu nasvědčují zbytky román-
ského slohu, a sice vně: jižní dvěře,
nad nimiž v polokruhu je hrubě vyveden
v kamení kříž stejnoramenný, kterému
klaní se dva lvové; uvnitř: apsida,
sakristie a kazatelna.

Hlavní i postranní loď (později při-
stavěná vedle sakristie) mají stropy
ploché. Strop hlavní lodi ozdoben jest
30 obrazy na dřevě malovanými s vý-
jevy ze života bl. P. Marie; postranní
loď měla na stropě ornamenty na de-
skách malované, jež znalci prohlásili za
velmi cenné, anyť prý jsou patrně zbytky
románského slohu, nyní však malované
ty desky uloženy jsou v bývalém cukro-
varu pod Veverím a čekají na opravu.

Vně kostela ještě je památným ká-
men, zazděný k východu na apsidě, na
němž vytesána jest postava med-
vědu podobná, přední pracky opíra-
jící o kolena; pak v monogramu jméno
Marie obsahujícím, kterým ozdoben jest
vně štít strany východní nad presby-
tářem, starožitný tepaný obličej
lidský.

Gotické je okno na východ a hlavní
vchod na straně západní, pak štíhlá
střecha, korunovaná věžkou se 2 zvonky
bez nápisu, jen o půl tonu od sebe zla-
děnými.

Hlavní oltář zasvěcen P. Marii, jejíž
obraz (svato-Lukášský) nad ním visí;
postranní v boční lodi čili v předsíni
zasvěcen je sv. Janu Nepomuckému a
okrášlen jeho obrazem v rámci barokním.

Dějiny kaple Matky Boží.

Jakub, plebán z Veverří. 1240.

Mezi svědky na listině ze dne 7. pro-
since 1240, v níž král český Václav na
památku Konstancie, matky své v klá-
šteře Tišnovském pochované, potvrzuje
statky téhož kláštera a jej pod ochranu
svou bēře, uveden jest jistý Jacobus de
Eychorn.¹⁾ Čím byl, není udáno. Volný²⁾
domnívá se, že byl jako Předvoj na téže
listině před ním mezi svědky podepsaný
s titulem plebanus i Jakub plebánem,
to jest farářem z Veverří, a sice buď
u kaple Matky Boží nedaleko hradu sto-
jící, nebo ve Veverské Bytyšce.

Domněnka, že byl plebánem u kaple
Matky Boží, je pravděpodobnější. Zdá
se, že byla kaple původně farním ko-
stelem, ano u ní byl hřbitov pro farnost
až do roku asi 1833, kdežto ve Vev.
Bytyšce do té doby hřbitova nebylo.
O farním obročí ve Vev. Bytyšce první
zmínka se činí teprv r. 1481.

Zprávy ze XVII. století.

1. Odkaz souseda Kříže ku kapli. 1624.

Výslovné o kapli Matky Boží zprávy
máme teprv ze století XVII. V poslední
vůli souseda Kříže z Veverské Bytyšky
z roku 1624³⁾ čteme, že Kříž měl dvě
truhle u Matky Boží blíž Veverří (snad
byl hrobařem?) s všelijakými šaty a že
poručil »druhou motyku k záduší Matky
Boží« (na kopání hrobů).

Tehdy farnost byla akatolickou.

2. Důkladná oprava kaple r. 1638.

Původně, jak jsme naznačili, neměla
kaple postranní lodi. Kdy boční ta loď
byla přistavěna, nelze udat. Při té stavbě
vylomeny dvěře románské s křížem a
lvi z bočního vchodu hlavní lodi, a udě-
lán z nich vchod nynější v postranní
lodi. Roku 1638 po vypuzení pastorů
z V. Bytyšky a zavedení katolicismu
opravena kaple celá důkladně a od té
doby podoby své sotva změnila. Tehdy

¹⁾ Cod. Dipl. Moraviae, II., 384.

²⁾ Wolný, Kirchl. Topographie, Br. I., 296.

³⁾ V obecním archivě V. Byt.

boční loď už stála. Z onoho roku bezpochyby pocházelo 35 obrazů na stropě hlavní lodi, dosti hrubě křihovými barvami malovaných, které r. 1888 byly ještě horšími, avšak dle oněch kreslenými nahrazeny. Do boční lodi byly asi tehdy na strop připevněny zbytky starobylých ornamentů, které dříve kryly strop hlavní lodi (a nyní uloženy jsou v bývalém cukrovaru).

V boční lodi tenkrát obnoven také oltář, jak tomu nasvědčuje nápis pod obrazem na zdi zachovaný: »Tento oltář dali na památku obnoviti urozený a statečný rytíř pan Joachim Hroch z Mezilessiců a pan Jan Komínek z Engelhausu 15. máje 1638.«

3. Kdo do kaple byl v I. polovici století XVII. pochován?

Hřbitov kolem kaple byl společným pohřebištěm pro celou farnost Veverško-Bytýšskou. Uvnitř kaple pochovány bývaly občas vzácnější osoby. Z náhrobních kamenů zachovaly se uvnitř kostela tři staré. Na jednom lze rozeznati číslici 1600, na druhém je nápis setřen, na třetím však dobře čitelný a zní: »Hier ruht in Gott der wohlgeborene Herr H. Hanus Carl Fünfkirchen, Freiherr, der röm. kais. Mayestät gewester Obristwachtmeister über das Teuffenbach'sche Regiment, so den 20. Septem-ber, und seine Gemahlin Frau Helene Gräfin zu Hohenzollern 29. August zuvor anno 1635 gestorben seines Alters im 22. Jahr.

4. Kaple vydrancována Švédy r. 1645. Sbírky na její opravu. Její poměr k farnímu kostelu.

Když Švédové obléhali r. 1645 Brno (a snad také již r. 1643), navštěvovali drancující, pleníce a pálice celé okolí. Hradu Veverčího nedobyli, za to však kapli Matky Boží spustošili a Veverskou Bytýšku mečem a ohněm téměř zničili, při čemž i farní kostel sv. Jakuba lehl popelem.

Na opravu jak kostela farního tak kaple konali pak farníci častěji sbírky po Moravě. Zachovaly se v obecním archivu prosebné a fedrovní listy z roků 1652, 1655 a 1663, které zajisté z návodu farářů byly dávány sběratelům na cestu.

Výsledek sbírek býval nepatrný a proto ještě farář Valentin B. Jestřabský (1667—1719) kaple musil se ujetí. A bylo

sbíráno napřed na odstranění větších nedostatků a pak r. 1697 a 1698 na vyzdvižení nového oltáře.

O poměru kaple k farnímu kostelu sv. Jakuba napsal Jestřabský: Ač vzdálena jest čtvrt míle od městečka Veverské Bytýšky, vždy za jeden kostel s městysským sv. Jakuba jest považována, takže nemá jeden, co nemá druhý. Fedrovní a prosební listy pak odůvodňují sbírky slovy: Majíce (my sousedé) při obci dva chrámy Páně nám k opatrování přináležející, jeden založení sv. Jakuba v městečku našem, a druhý Nanebevzetí P. Marie blíž hradu Veverčí atd.

5. Poustevníci u kaple Matky Boží.

Jelikož kaple stála 2½ kilometru vzdálena od městečka a na hřbitově, bydlel u ní stále v chaloupce tak zvaný poustevník, který zastával úřad kostelníka a hrobaře. Ač můžeme mít za to, že původně, za stara, úřad ten svěřen býval skutečnému poustevníku, přece o nich nezbylo zprávy, leč jména poustevníků. Kterí pak jsou nám známi dle jména, už nebyli skutečnými poustevníky, nýbrž sousedy, obyčejně ženatými. Snad onen soused Kříž, jenž roku 1624 odkázal kapli motyku, byl prvním nám známým poustevníkem. Roku 1652 vyslán byl Jiřík Krátký z Lebkovic, poustevník, aby sbíral milodary na kostel farní a kapli. Dle farních matrik mohou býti uvedeni ještě tito: r. 1680 Vít Bělonožka, r. 1683 jeho syn Klimeš; r. 1690 Tomáš Slanina († toho roku); r. 1693—1712 Martin Martinovský; roku 1715—1719 Pavel Kotek, zároveň hajný panské obory na divokou zvěř; r. 1720 až 1724 Václav Kotek; r. 1730—1733 Matouš Huber; r. 1737—1739 Matěj (?) Huber; r. 1742—1751 Bartoloměj Svoboda; r. 1757 Jiří Pachovský, »podruh« u Matky Boží; r. 1757—1761 Jan, syn bývalého poustevníka Bartoloměje Svobody; r. 1767 Jan Kallina, krejčí u Matky Boží; roku 1769—1771 Matěj Drbálek; r. 1777 Antonín Juran, kostelník a tkadlec. Skoro všichni byli ženati.

R. 1797 pouštka, obydlí poustevníků, sešlostí se sesula a dřevo z ní prodáno. Byt už nebyl vystavěn.

Farář Wolf (1747—1774) do »knihy farního kostela« zapsal příjmy poustevníkovy následovně: Užívá jistých kousků polí u kaple Matky Boží a nedaleko dě-

diny Hvozdcce; od vrchnosti dostává 2 míry žita; o Vánocích má s farářem koledu ve Vev. Bytyšce, na hradě Veverím a ve Hvozdcí, a dostává po penízi (1 kr.) a koláče; koledu o kvatembrech v městečku a Hvozdcí na luštěniny a o sv. Martinu na rohlíky. — Ony kousky pole pod půl míry u kaple a pod 2 míry u Hvozdcce vrchnost později si přivlastnila (snad r. 1797, kdy poustka spadla a kostelník v ní nebýval).

6. Kdo v kapli pochován byl ve II. polovici století XVII?

Dle matrik, které počínají r. 1674, uloženi byli v kapli k věčnému odpočinku r. 1683 Františka Terezie a r. 1686 Kateřina, dceruška hospodářského hejtmana Veverského, Kašpara Viléma Christa, a r. 1691 Kateřina, manželka Jana Novotného, správce Veverského.

Zprávy ze století XVIII.

1. Sekundice faráře Jestřabského v kapli.

Roku 1713 dočkal se staříčků farář a spisovatel V. B. Jestřabský ve Vev. Bytyšce radostného dne, jímž dovršil 50leté působení na vinici Páně. Byv vrchností vybidnut, slavil sekundici svou v kapli Matky Boží dne 25. června 1713.

2. Jaké služby Boží se v kapli konávaly?

Za příznivého počasí o svátcích Mariánských, nepršelo-li, nebylo-li blátivo a nenaskytla-li se jiná překážka, konány tam byly farní služby Boží, to jest mše sv. s kázáním.

Také byl každoročně o třetí neděli po sv. Duchu (tedy ne v oktávě Božího Těla) konán z kaple do zámku průvod právě tak jako o Božím Těle po městečku. Zvyk ten byl prastarý a pocházel snad (jak zapsal farář Wolf do knihy farního kostela) odtud, že když ve Vev. Bytyšce většina farníků odpadla od víry k pikhartství, věrní katolíci v kapli Matky Boží služby Boží konávali.

Průvody ty bývaly slavné, obzvláště, když r. 1740 ustavily se cechy; neboť cechy vynasnažovaly se předčítí sebe na vzájem prapory, pochodněmi, pláští, podstavníky s odznaky řemesel. Hrabě Prosper Singendorf, majitel Věveří (1715 až 1756) ve sporu cechů o přednost při průvodech rozhodl r. 1743, že první při drahém Božím Těle mají jíti mlynáři se

stolaři a pekaři, druzí teprv řezníci; r. 1753 však ustanovil, že při průvodech v městečku mají míti přednost (jako i jinde) řezníci, při průvodu z kaple Matky Boží do zámku mlynáři. — Kdy se přestaly ty průvody u kaple konati, neznámo.

3. Starožitný obraz P. Marie v kapli.

Farář Vev.-Bytyšský, Jan Alois Strauß (1732—1747), dal obnoviti nákladem dobrodinců obraz P. Marie, prastarý sice, avšak pěkné malby, který visíval na stěně u vchodu do kaple, a vystavil jej veřejné účtě na hlavním oltáři. — Roku 1779, kdy obraz nazýván milostivým, zasazen do nového rámu, začez vydáno ze jmění kostelního 32 zl. 49 kr.

4. Opravy kaple r. 1750, 1764. Blesk ji poškozuj e r. 1778.

Střecha na kapli a věžka byly obnoveny r. 1750 za faráře Wolfa. Byl to jeho první stavební podnik, jemuž brzy následovaly na fare, na kostelích ve Vev. Bytyšce a filiálním v Řičanech další a větší.

Hlavice na věžku dána byla měděná a vážila bāně i s rourou 11³/₄ libry. Zhotovil ji Brněnský měšťan Tomáš Schnechabr za 8 zl. 58 kr. 3 den., které dobrodinci zaplatili.

Roku 1764 dal farář šindelem pokryti předsíň (boční loď) a kostnici.

Když pak r. 1778 dne 23. června udeřil do kaple blesk a rozhodil daleko věžku a větší část střechy, provedena oprava ihned a kostel farní k ní přispěl na zaplacení řemeslníků 35 zl. 32 kr.

5. Kdo v kapli byl pochován ve století XVIII?

Od r. 1691 do 1732 nebyl — pokud matriky vypravují — nikdo v kapli pochován. R. 1732 uloženy v ní tělesné pozůstatky Josefa Wagnera, mládence u Prospera hr. ze Singendorfu, 33letého, jenž toho roku dne 1. října skonál. — Z rodiny hospodářského hejtmana Veverského, Eliáše Wincklera, pochováni jsou tam tři členové: r. 1738 11. ledna zemřelá jeho manželka Kateřina, 29letá; r. 1746 20. ledna zesnulá gletá dcera Anna Barbora, a 13. prosince r. 1747 k věčné správě se odebravší sám hejtman Winckler. — Dne 21. listopadu 1740 skonavší 45letý Václav Turba, bývalý kuchař a pak hlídač pokojů na Věveří,

a 9. června 1745 se světem rozloučivší se 52letý Josef Gross, bývalý purkrabí Veverský, vyvolili si hrob v kapli, tento před oltářem sv. Jana Nepomuckého. — Poslední vyznamenána pochováním v kapli Ludmila, manželka vrchního Jana Bartla, která zemřela dne 21. srpna 1773.

6. Pokus majitele Veverí o sboření kaple r. 1791.

Hrabě Prosper ze Singendorfu, nevíme z jakých příčin, na tom stál, aby byla kaple Matky Boží sbořena a hřbitov farní od ní jinam přeložen. Že se o to vyjednávalo, lze i z obecních účtů z r. 1791 poznati. Jeť v nich zapsáno: »Co tak někteří páni sousedé byli deputováni k vůli p. hraběti jíti strany nového krchova vystavění na místě Matky

Boží 30 kr., a »po druhé strany krchova útraty 20 kr.« Akta o vyjednávání, ač Volný je měl v konsistořní kanceláři před rukama, ztratila se. Snad se tu jednalo o provedení rozkazů císaře Josefa II., aby polní kaple a zbytečné kostely byly zrušeny, neboť dle rozkazu guberniálního musil r. 1791 také obraz Matky Boží, velmi ctěný od věřících okolních i vzdálených, z kaple přenesen býti ve vší tichosti, aby se předešlo shluknutí lidu — do farního chrámu P. ve Vev. Bytýšce.

Úmysl hraběte Prospera byl zmařen tou okolností, že komise úřední r. 1794 vyslaná nemohla nalézt vhodného místa pro nový hřbitov.

Obraz P. Marie — černé, svato-Lukášské — byl později zase do kaple vrácen.

(Pokračování.)

Různé zprávy.

Pamětní spis spolku architektů a inženýrů v král. Českém a Umělecké Besedy v Praze ve příčině zachování starobylého rázu Prahy.

Slavná rado král. hlavního města Prahy! Není výmluvnějšího svědka o způsobu života, o vzdělanosti a dovednosti některé kulturní doby nad památky výtvarné, hlavně stavební. Už jednotlivě projevují ráz své doby, ještě více čini to soubor jejich, jakým jest část města nebo město celé, a to tím spíše, jelikož s rozvojem umění stavitelského pokračovala pravidelně i dovednost v účelném a vzhledném seskupování staveb.

Umění stavitelů vrcholilo v dovednosti té, a mnohá stará města hlásají krásou a rozvojem svým nejen o výši umění, nýbrž i o vzdělanosti obcí, které umění toho užiti dovedly v zájmu svém i budoucích.

Žel, že s povšechným uměleckým úpadkem v první polovici tohoto století pokleslo umění stavební a s ním i vzácné umění účelné a ladné úpravy měst. Stalo se tak i u nás. A teprve v druhé polovici století našeho nenáhlým vzkříšením umění výtvarného, hlavně příčiněním vynikajících umělců, přicházelo se k poznání zapomenutých již zásad umění stavebního a k vědomí panující jednostrannosti, která ohrožovala cenné dědictví věků minulých.

Od doby té věnují obce zvýšenou pozornost úpravě svých sídel, dovolávají se při tom znova pomoci a rady umělců a odborníků, snaží se všemožně kráčet bezpečnější cestou k zajištění rozkvětu nových částí svých měst a pečují co nejúzkostlivěji o zachování starých cenných ústředí jejich. Jest přirozeno, že výslednice péče té jest

opatření náležitých plánů upravitelských (regulačních), v nichž, jak jen možno, dovršena dovedností umělecká se znalostí hlavně všech potřeb bytů, spojení (komunikace) a zdravotnictví; vkus a umění jsou tu hvězdami vůdčími.

I obec pražská obrátila v době nedávno minulé zvýšenou pozornost k úpravě hlavního města království Českého. Zanedbané a porušené památky historické i umělecké byly nákladem a péčí obce obnovovány, a vedle odstraňování závad zdravotních dbáno hlavně o zlepšení komunikace.

Rozvoj Prahy a touha po důkladné nápravě hlavně v ohledu zdravotním přivedly obec k důležitému podniku *assanace*, a po vykonaných pracích přípravných stojíme nyní na prahu důležitého pro Prahu období, na prahu jejího přetvoření, její renaissance. V brzké době přestavěna býti má značná část Prahy, jak naznačeno jest obvodem *assanačním*. Obvod ten přiléhá k památnému náměstí Staroměstskému, spojuvati má nejživější a nejobchodnější část města s nábřežím, obráceným ke krásné stráni letenské od monumentálního Rudolfa až k mostu Františka Josefa. Nově upravená, ba dilem i přestavěná tato část soustředovati má v sobě ruch obchodní, jenž podnikem bude zamýšleným přístavištěm u mostu; ona obsahovati má zdravé byty, nádhernější v ulicích postranních; v ní umístěny býti mají nové budovy veřejné, které dlužno ladně připojiti k uměleckým a historickým stavbám z dob minulých, rovněž jako zachovati tyto v plné neb zvýšené jich působivosti.

Nová tato část nemá míti dosavadních závad a nedostatků zdravotních, ona upravit se má na

příští věky jako vhodný útulek vyhovující po všech stránkách potřebám doby, ona uskutečnití má pomocí veškerých činitelů, jež jsou na snadě, vše, co na jiných místech Prahy pro překážky tou dobou nepřekonatelné upravití nelze.

Ještě nepočal se uskutečňovati podnik pro vzhled Prahy důležitý; doposud vykonány jen přípravné práce, které hleděly zajistiti zdar a rozkvět příští nové části města hlavně po stránce veřejného zdravotnictví a účelného spojení. Výsledek dosavadní práce přípravné zříme v uzákoněném regulačním plánu obvodu assanačního.

Tážeme-li se však, jak vyhovuje plán tento požadavkům vkusu a krásy, zda zajišťuje vhodné a žádoucí upravení historicky důležitých náměstí, okolí umělecky cenných staveb, ptáme-li se, zda jest při něm vzat náležitý zřetel k jich zachování a prospěšnému upravení, tážeme-li se, jak zajišťuje plán assanační vábný vzhled s protější straně letenské a s povýšených míst Hradčan a Malé Strany, přihlížíme-li, jak šetří základních myšlenek založení města našeho, v nichž kotví svéráznost Prahy, tu na všechny otázky zní odpověď neuspokojující.

Právem lze vytýkati regulačním plánům v assanačním obvodu, že nepřihlížejí žádoucí měrou ku zvláštnímu, věky nezměněnému rázu Prahy, k duchu a podstatě původního založení města, tak na př. při úpravě skupiny svérázných náměstí okolo radnice staroměstské, která dle regulačních plánů podrobiti se mají změně, jimiž se vzhledu jejich neprospěje, aniž se při tom získá po stránce jiné; lze jim vytýkati, že nešetřeno momentu uměleckého a že neocenoeno zůstalo, jak výhodna jest i hospodářsky úprava význačných, zajímavě seskupených ústředí, ať již náležitým rozšířením přímých ulic na vhodných místech, ať úpravou malebných pohledů na dosavadní monumentální stavby.

Však kdyby všeho toho nebylo, kdyby regulační plány byly půdorysně dokonalými, zda stačilo by ustanoviti směr a šířky ulic a náměstí, aby tím zajištěny byly hlavní rysy žádoucího ladného zjevu, zda nesluší tu vedle půdorysného obrysu stanoviti předem i obrysy výškové, alespoň hlavních příštích stavebních skupin, a za tou příčinou postarati se v čas o perspektivní ideální projekty hlavních prospektů a to zvláště v okolí památných, monumentálních budov?

Není-li třeba zajistiti již předem výhodná místa na budovy veřejné, na budovy monumentální, ano i na pomníky, a určiti takové dělení parcel na důležitých místech, aby jimi ne-li zajištěno, aspoň umožněno bylo vkusné a ladné rozřešení?

Zda by především neměly býti ustanoveny nedotknutelné okresy historicky a umělecky památných staveb?

Zda by neslušelo i toho dbáti, aby na rázovitých ulicích a náměstích stavělo se bez porušování celkového vzhledu Prahy, právem námi i cizinou obdivovaného?

Zda by nemělo zabrániti se tomu, aby na úkor krásy města, na úkor vynikajících a všeobecně obdivovaných pohledů na Prahu představovaly se stavby vysoké, nevzhledné, místo nad míru vykořisťující, jimiž obec olupuje se o nepopíratelný majetek všech svých občanů, kterýž ceniti musí i ti, kdož nemají zvláštní umělecké vnímavosti?

Jeť Praha svým malebným vzhledem, svou starobylou krásou místem hledaným a po staletí od cizinců navštěvovaným, jichž návštěvy převedeny na suché cifry-přijmů, podávají summy, o něž obec se připraví, pakli v čas nezabrání zastavování a ohrožování důležitých malebných prospektů.

S věcí tou souvisí úprava běhů celého Menšího města Pražského, a proto s věděkem sluší vzpomenouti oněch zástupců města, kteří před lety na záležitost tu upozornili a nabádali k činnosti ve směru shora naznačeném; stejně sluší připomenouti vděčně i toho, že obec zakoupením důležitých pozemků na levém břehu vltavském zamezuje zastavování krásných prospektů; zakoupením zahrady Odkolkovy získala si obec dík všech, kdož smysl mají pro krásu Prahy.

Při dnešním rozvoji otázky o upravitelství měst sluší více než jindy přihlížeti k tomu, aby podniknuta byla se zvýšeným uměleckým cítěním a s bohatou tvořivostí, která, postihujíc svéráznost města, zachovanou z dob minulých, jí šetří, která dovede napravovati, co neporozuměním neb z příčin nepřekonatelných dříve k zharu města vykonáno býti nemohlo, která jest však přes to dítkem své doby a dovede ku zděděnému přidati rovnocenné výsledky moderní.

Jsme sobě vědomi velikých obtíží, s jakými je spojeno upravení města tak svérázného, dějepisně významného, bohatého uměleckými památkami dob minulých, vime též, že nesnadno jest pořídití řádné regulační plány a to zvláště pro Staré město, Malou Stranu a staré části Prahy, a proto vidíme možnost zdárného výsledku jen tehdy, když práce ta konati se bude za společně, obětavě, pro krásu Prahy nadšené součinnosti všech, kdož znají technickou, zdravotní, právní, hospodářskou a uměleckou stránku úkolu daného.

A nezdá se nám nemožno, aby zastupitelstvo města Prahy nezískalo na práci tuto povolání činitele, vždyť intelligence odborná často nevolána projevila ve věcech obecných obětavě ochotu svého spolupůsobení. Ovšemže nestačí tu dosavadní, obvyklý způsob, jakým obec dočasným vyložením umožňuje nahlédnouti v plány upravovací, soudíc na správnost jejich, pakli se neobjeví veřejně výtky. V našich poměrech nelze dobře žádati, aby bez vyzvání zakročovali odborníci naši, a to třeba i proti kardinálním vadám. Závažnému vystoupení takovému vadí u nás při nedostatku odborných, rozšířených týdeníků nejvíce, že při omezených našich poměrech vystoupení podobné přináší osobní

nepříjemnosti tím větší, čím nezištnější jsou k němu pohnutí.

Uzná-li se, že součinnost intelligence odborné obci prokázati může služby při důležitých podnicích, pak jest jen důsledno, aby zastupitelstvo obecní dožádalo si pomoci její, která jistě odepřena nebude. Svědčí o tom časté zakročení „Umělecké Besedy“, „Spolku architektů a inženýrů v království Českém“ a „Spolku přátel starožitností v Čechách“ v záležitostech úpravy, obnovy a zachování jednotlivých památek pražských; výsledky této činnosti dobrovolné byly by větší, kdyby obec požádala sama v čas dotčené spolky k součinnosti: s menší námahou dosáhlo by se cílů toužených.

Máme úplnou důvěru, že při pracích o úpravě města i jiné povolání korporace součinnosti své by neodepřely, jako: čtvrtá třída Akademie české, Spolek přátel starožitností, Archaeologický sbor musea, Krasoumná jednota a j.

Nová úprava Prahy jsouc nyní nejdůležitější záležitostí obce, platiti bude věkům příštím za výsledek a vrchol dosažitelné činnosti odborné, a aby tak bylo skutečně, největší péči musí míti obec sama, a v přední řadě ti, kdož k vedení jejímu volbou občanů povolání byli. Tak je tomu jinde a u nás je to zvláště důležité. Jinde stát sám stará se co nejpečlivěji o zdar větších národních stře-disk, u nás péče o Prahu ponechána hlavně vlastní naší práci; jinde šlechta přispívá stavěním svých sídel ke vzhledu města, u nás pustý zůstávají paláce zděděné; jinde kapitálem bohatců upravovány bývají ulice a náměstí, u nás kapitálem zámožných vyžívá se půda a zastavují se pohledy i nejkrásnější.

Aby práce naše byla co nejvydatnější, jest třeba seřaditi intelligenci města i země v pevný šik, který by dovedl vzdorovati nepřízni poměrů a doby.

Odpovědnost z nastoupených a pro příští dobu závažných kroků jest u nás tím těžší, že spadá v dobu boje národnostního a na stranu té národnosti, která kulturní své potřeby těžce zaopatřovati musí. Těžkou odpovědnost tu na se proto může vzíti jen většina intelligence odborné, a jest svatá povinnost zástupců obce vyzvati ji ke společné práci.

Podepsaní obrazejí se s plnou důvěrou ke slavnému zastupitelstvu, které podalo již tolik důkazů ocenění významných památek umělecko-historických, a prosí, aby uvážiti rácielo následující návrhy vyvolané jediné touhou po zdanu a rozkvětu Prahy.

Slavná rado královského hlavního města Prahy račiž

sestaviti zvláštní stálou komisi k úpravě města a okolí, v níž zasedali by zástupci slavné městské rady, magistrátu, sboru obecních starších a mimo to zástupci zeměpanských a městských úřadů stavebních, navigačních a zdravotních,

pak delegáti České akademie pro vědy a umění a slovesnost, Spolku musejního, Spolku architektů a inženýrů v království Českém, Komory inženýrské, Umělecké besedy, Spolku přátel starožitností českých a jiných spolků technických, jakož i vynikající odborníci, inženýři, výtvarní umělci a j.

Komisi této příslušelo by prozkoumati uzákoněné regulační plány, zvláště v assanačním obvodu, po stránce umělecké, vytknouti žádoucí dosažitelné opravy a naznačiti způsob, jakým jich vhodně a nejsnáze dosíci lze.

Komisi té bylo by se starati, aby v čas připraven byl náležitý a správný podklad ku zdelání regulačních plánů jak města tak okolí, k čemuž by zvláště bylo třeba:

a) vypracovati a doplniti plány polohopisné a rovinopisné postupně těch částí, které nejdříve upraveny býti mají, které souvisí spolu s úpravou assanačního obvodu;

b) poříditi soupis dějinně důležitých nebo uměleckých památek stavebních a míst, jichž je třeba při úpravě šetřiti, pokud by takového soupisu ještě nebylo;

c) stanoviti poměry právní, zdravotní, dopravní a komunikační, jež na úpravu města by vliv míti mohly a pod.

Na základě vykonaných přípravných prací bylo by dotčené komisi ustanoviti program na vypracování povšechného regulačního plánu města a okolí s náležitým zřetelem k předměstím a naznačiti nejvhodnější způsob pro jich opatření. Již při tom nesmělo by se opomenouti, aby vzezření důležitých ulic, náměstí, nábřeží, náplavek, překladišť a pod. podáno bylo alternativními návrhy doplněnými pohledy, průřezy a perspektivními studiemi.

Na základě prací takto získaných a dotčenou komisí prohlédnutých a opravených vypracoval by se definitivní regulační plán povšechný, který po opětném prohlédnutí a schválení komise uzákonil by se půdorysně, na důležitých místech i obrysně, ovšem s výhradou doplňků a nezásadných změn.

Pak by bylo lze přistoupiti k podrobnému zpracování a to postupně těch dílů, které jsou zvláště důležitý pro vzhled města.

Podrobné toto zpracování, bez něhož nelze zajistiti ladný vzhled města, slušelo by doplniti perspektivními návrhy důležitých ústředí, a to zvláště v okolí monumentálních staveb.

Ovšem bylo by třeba starati se i o to, aby v mezích zdařilých návrhů podnikatelé vázání byli stavěti. Celkové vyřešení skupin připouští různé individuální provedení, není se tudíž báti nějaké unavující jednotvárnosti.

Komisi pro úpravu Prahy měly by se předkládati k dobrozdání též otázky vztahující se k jakémukoliv zevnitřní úpravě ulic a náměstí, a úkolem jejím nejširším bylo by naznačiti obci vše, co by umožnilo aneb zajistilo krásu Prahy. Proto měla by uvažovati:

a) zda není třeba v našem stavebním řádu změna a doplňků k dosažení oprávněných požadavků uměleckých a starožitnických, jak tomu vyhovuje stavební řád na př. Budapešti, Brüsselu, Paříži, Říma a jiných měst, zda zejména není třeba doplňků k zachování cenných památek stavebních a okresů staveb takových;

b) zda působiti by se nemohlo ve zlepšení vnějšího vzhledu nových budov, zejména veřejných, vystavením plánů, nežli se počne stavěti, v některé místnosti radnice, aby možno bylo veřejnému úsudku zakročiti v případech porušujících klíklavě vzhled města, aneb zda by se tak státi nemohlo předkládáním takových plánů komisi pro úpravu Prahy k dobrozdání, které by ovšem nevztahovalo se na vlastní konstrukci;

c) zda ladný vzhled Prahy nemohl by zajištěn býti určením míst na veřejné neb soukromé stavby monumentální, na pomníky, aneb jiná dekorativní díla vzhled města obohacující, jako loggie, průchody, přechody, terrasy, schody atd.;

d) jak děliti parcely, aby umožněno bylo na křižovatkách a na osách ulic uspokojující vyřešení architektonické;

e) zda vzhled Prahy nejlépe by neprospělo, kdyby na důležitějších místech stavěla obec skupiny budov sama, aneb spolupůsobením domácích ústavů finančních společnostmi stavitelů pražských;

f) zda obec při zamýšlených stavbách svých opatrovati by neměla plány cestou domácích soutěží;

g) jak v nejširších kruzích buditi by se měl zájem a porozumění pro umění výtvarné, zdali veřejnými přednáškami, levnými publikacemi, výstavami a to především vzhledem k Praze a její úpravě.

To jsou hlavní myšlenky neojedinělé, na různých místech vzniklé a přece celkem souhlasné, na základě kterých prosíme,

slavná rado městská, račiž slovům našim propůjčiti vlídného sluchu a myšlénkám našim blahosklonné úvahy a račiž co nejdříve přikročiti k sestavení dotčené komise.

Předkládáme žádost tuto s úplnou důvěrou ke slavné reprezentaci obce naší, která ve svém osvědčeném vlastenectví jistě dopřeje sluchu slovům našim a provede za pomoci platných sil to, co v prospěchu a ku kráse Prahy uskutečniti sluší.

Ladný vzhled města má nepopíratelný vliv na rozvoj vkusu; svědčí o vzdělání, dovednosti a ideálech obyvatelstva, svědčí i o lásce příslušníků obce k místu posvěcenému minulostí národa. Vzorné upravení ulic, náměstí, sadů, nábřeží není jen pýchou a potěšením generace jedné, nýbrž i generací příštích. A kdyby i okamžitý nedostatek prostředků

bránil uskutečniti vše, co se vidí býti vhodným, sluší přece době a generaci cílů vyšších vědomé starati se alespoň o zachycení a ustanovení přesných rysů, ve které by doba pozdější vestavěti mohla toužený obraz krásné, uměním věků obohacené, láskou obyvatelstva posvěcené, zdravé Prahy.

V PRAZE, v dubnu 1895.

Spolek architektů a inženýrů v království Českém:

Fr. Péro, Josef Seidl,
jednatel. předseda.

Správní výbor Umělecké Besedy:

Dr. Č. Klir, Bohusl. Schnirch,
jednatel. předseda.

Výtvarný odbor Umělecké Besedy:

Stanisl. Sucharda, Jan Koula,
jednatel. předseda.

Sezimovo Ústí. Bývalé Sezimovo Ústí, převzané dnes Starý Tábor, skýtá archaeologům vděčné pole ku bádání, jaký asi byl plán někdejšího župního, Husity r. 1420 ztroskotaného sídla. V posledních letech, díky péli a vytrvalosti p. učitele Švehly, učiněn zdárný krok v tomto směru a nemine snad ani jediného roku, aby vytrvalý archaeolog za vydatného přispění p. prof. Martina Koláře neučinil důležitý objev. Před málo dny bylo v bývalém klášteře ve hloubce asi tří metrů nalezeno více než 70 mincí, velice pěkně zachovaných brakteatů dvanáctého typu a připojíme-li k tomu již čtyry dříve vykopané typy mincí, pak tvoří sám nález starotáborský znamenitou sbírku numismatickou. Brakteaty dlužno zařaditi v onu dobu 13. století, kdy se v Čechách mince dvakrát do roka měnila. Odborníky upoutá nález stěpů z majolikové nádoby, krásně emailované; když pan učitel Švehla rozbitek úhledně slepil, vznikl džbánec s hubičkou, jenž u ucha měří 13 cm, u hubičky zvláštním způsobem formované 14 1/2 cm výšky. Nádobka je cele pomalována hnědě, modře, fialově, žlutě a barvou zlatou. Na přední straně tvoří modré pruhy síť a u hubičky jest z týchž pruhů vínek; pod hubičkou tvoří pruhy kalichovitý tvar, z jehož spodu vyrůstá květina. Barvy jsou krásně zachované a činí krásný dojem. Postavíme-li tuto nádobku mezi podobné nálezy z 15. století, poznáme na ráz, jak prospěšně se od nich odlišuje jak tvarem tak emailem. Dle znaleckého úsudku jest džbánec prací cizí, z Italie, kde podobné věci na počátku 15. století známá rodina della Robbia vyráběla. Nádobka byla poslána na výstavu národopisnou a jsme právem zvědaví, najde-li tu nějakého soudruha a konkurenta. Bylo by záhodno, aby kruhy odborné věnovaly Starému Táboru více pozornosti než posud.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc květen.

Česká spořitelna darovala i letos ve prospěch spolku 200 zl. r. č.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: stříbrný, tepanou prací a emailovanými obrázky bohatě ozdobený: pro ctih. p. Rud. Čouku, bohoslovce a jáhena v Olomouci; hladké: pro dp. Fr. Svobodu, faráře v Zdebuzevsi a pro vdp. Fr. Dundáčka, děkana v Ivančicích na Moravě. — Malé ciborium: pro vdp. msgra Frant. z Zottmannů v Castui (Istrie). — Pozlacení v ohni: kalichů: pro dp. Jos. Tschörcha, faráře v Jablonném, pro vdp. Fr. Dundáčka, děkana v Ivančicích, pro dp. Jos. Stáhalu, faráře v Bohuňovicích, pro dp. Václ. Krobota, faráře v Šumvaldě, pro vp. Meth. Smetáka, kooper. ve Veselí na Moravě a pro dp. Fr. Prokopa, faráře v Počernicích; kalicha a ciboria: pro důst. farní úřad v Kostelní Lhotě; monstrance: pro dp. Fr. Bartáka, faráře v Uherském Ostrohu. — Patenka k nemocným: pro dp. Fr. Rozkošného, faráře v Plesné. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. J. Kunstmüllera, faráře na odpoč. ve Vedrovicích, pro dp. J. Erlbecka, faráře v Dolních Jamnech, pro dp. Fr. Brzobohatého, faráře v Luké na Moravě, pro dp. Fr. Rozkošného, faráře v Plesné a pro vdp. Jana Roškota, kníž.-arcib. vikáře v Podčepicích. — Náčiní ku zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Kostelní Lhotě. — Stříbrný pacifikál: pro vp. Al. Jedličku, kooper. v Lanžhotě na Moravě. — Lampa oltářní: pro dp. Václ. Uhlíře, faráře ve Velké Jesenici. — Svícny oltářní: 6 pro dp. Fr. Malotu, faráře v Bilovcích, a 4 pro vysokorodou paní hraběnku Ledeburovou v Teplicích; 6 císlovaných: pro dp. Jos. Bartáka, faráře v Uh. Ostrohu. — Kaditelnice: pro vdp. Václava Oplta, děkana v Libochovicích. — Mešní konvičky: pro dp. Fr. Preclíka, faráře v Církvici a pro vdp. msgra Frant. z Zottmannů v Castui. — Kanonické tabulky: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích, a 3 garnitury: pro vdp. dra Vinc. Luksche, profesora v Litoměřicích. — Kříž k průvodům: pro dp. Fr. Korhoně, faráře v Jankovicích. — Křtitelnice z kararského mramoru: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích. — Mramorové kropenky: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích.

Rozličné. Obrazy oltářní: dva pro dp. Ant. Zajíčka, faráře v Heinrichsgrünü, a jeden pro blahorodou paní Marii Maškovou, majitelku velkostatku v Kuňovicích. — Missál: pro dp. Fr. Svobodu, faráře v Zdebuzevsi. — Pultíky pod missál: pro vdp. Jana Schuha, děkana v Chebu a pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích. — Harmonické zvonky: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích a pro vysokorodou paní hraběnku Ledeburovou v Teplicích. — Stroj na pečení hostií: pro vdp. Jana Roškota, kníž.-arcib. vikáře v Podčepicích.

Paramenty. Celé ornáty (kasule, dvě dalmatiky a pluvial): černý: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích; bílý s bohatou úpravou: pro vdp. dra Vinc. Luksche,

profesora bohosloví v Litoměřicích; červený, nádherný: pro dp. dra Karla Reháka, faráře u sv. Ducha v Praze. — Kasule: červená: pro vdp. msgra Frant. z Zottmannů v Castui (Istrie); zelená: pro dp. Jana Vychodila, faráře v Želechovicích na Moravě; bílá skvostná: pro vp. Jana Kotka, kaplana v Mariánském Chlumu; bílá pro svátky: pro ctih. milosrdné sestry v Třeboni; bílá s vyšitým křížem: pro blahorodou sl. Antonii Mákovou v Praze; bílá s bohatou úpravou a fialová: pro dp. Frant. Snopka, faráře v Blazicích na Moravě; černá: pro ctih. školské sestry ve Stráži; červená, fialová a zelená: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích; bílá s vyšitým křížem: pro dp. Fr. Svobodu, faráře v Zdebuzevsi, a dvě bílé: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Pluvialy: bílý: pro důst. farní úřad v Kostelní Lhotě; bílý a červený: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích. — Dalmatiky: pro vdp. msgra Karla Jaeníka v Praze a pro sl. patronátní úřad v Toužetíně. — Nebesa: pro důst. farní úřad v Kostelní Lhotě; s bohatou úpravou: pro dp. Fr. Korhoně, faráře v Jankovicích. — Vela: pro c. a k. vojenský kostel u sv. Vojtěcha v Praze, pro dp. Jana Vychodila, faráře v Želechovicích, pro dp. Fr. Snopka, faráře v Blazicích, pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích a pro dp. Fr. Kaštáka, faráře ve Slavoňově. — Pláštiky na ciborium: pro dp. Frant. Preclíka, faráře v Církvici, pro vdp. dra Vinc. Luksche, prof. bohosloví v Litoměřicích a pro dp. Fr. Snopka, faráře v Blazicích. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Kostelní Lhotě. — Antipendia: pro blahorodého pana Fr. Konička v Tursku, pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích a pro blahorodou paní Marii Maškovou, majitelku velkostatku v Kuňovicích. — Pítkrov: pro J. Jasnost pana knížete Mořice Lobkowicze v Praze. — Fialové pytlíčky pro nádobky na sv. oleje: pro vepedúst. děkanský úřad v Budči, pro dp. J. Erlbecka, faráře v Dol. Jamnech, pro dp. Fr. Brzobohatého, faráře v Luké a pro vp. Fr. Rozkošného, kooper. v Plesné. — Dva birety: pro vp. Václ. Weinharta, kaplana v Teplicích. — Komže pro kostelníka: pro dp. Gerl. Dvořáka, novicmistra na Strahově.

Prádlo kostelní. 4 plachty oltářní: pro vepedúst. děkanský úřad v Budči; tobalie: pro sl. katolickou jednotu v Praze; 3 alby, 5 rochet, 9 plachet oltářních, 2 cingula, 12 humeralií, 12 purifikatorií a 12 ručníků: pro vdp. dra Vinc. Luksche, profesora bohosloví v Litoměřicích; 2 alby: pro dp. Fr. Snopka, faráře v Blazicích; 2 alby, 12 korporálí, 12 purifikatorií, 12 ručníků a 3 cingula: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích; 3 alby, 10 rochet, 4 plachty oltářní, 8 korporálí, 8 humeralií a 12 purifikatorií: pro blahorodého pana Jana Hakla, továrníka v Jilemnici; alba: pro dp. Jos. Kašpara, faráře v Rudoměři; alba, 6 humeralií a 2 pally: pro vp. Al. Jedličku, kooper. v Lanžhotě.

„METHOD“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expeditice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 6.

V Praze, dne 30. června 1895.

Ročník XXI.

Dva staré kostely

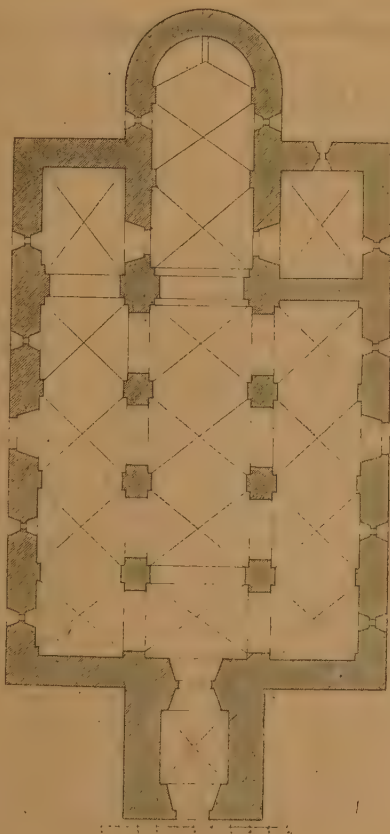
v dekanátu Svitavském na Moravě.

Napsal Josef Kašpar v Radiměři.

Hřbitovní kostel sv. Jiljí ve Svitavech.

Ye Svitavech, městě na hranicích česko-moravských, jsou 4 kostely: Farní Navštívení bl. Panny Marie, hřbitovní sv. Jiljí, tak zv. špitálský sv. Floriána a kostel milosrdných sester sv. Vincence z Pauly.

Nejpamátnejším jest kostel hřbitovní za městem na severní straně stojící a až do r. 1804 farní. Dle půdorysu pochází zajisté ze 12. století. Za hlavním oltářem vytesán je v kameně tento nápis: »Funditus restaurata A. D. 1624.« — Proč tato restaurace zcela v slohu ovčím provedená se stala, není známo, nebo se zde nezachovalo prázdných pamětí, ale setřela ze starého románského kostela mimo půdorys všecko, takže ani jediné nejmenší částky slohu románského nikde nezůstalo.

Kostel rozvržen jest šesti pilíři, po třech se strany pravé i levé, na tři téměř stejně široké lodi křížovou klenbou sklenuté. Délka lodí obnáší 19.50 m; šířka vysoké lodi střední 5.20 m, nižších lodí bočních 4 m 90 cm; mohutnost pilířů dokříže tvořených 1.80 m; síla zdíva 1.50 m. Loď střední pokračuje jakožto chor 12.80 m dlouhý, polokruhově zakončený.

Apsis je vyvedena do stejné výše s lodí a nepěkně zaklenuta, všecka okna přeměněna v polokruhová, ovčí. Pod střechou lodí postranních je znáti, že byl krov jejich původně nižší. Otevřená kaple naproti sakristii má zrcadlové klenutí bohatě štukem vyzdobené a je značně vyšší než klenutí lodí bočních. Věž, ve které visí 3 malé zvony z r. 1766, zdá se, že byla

později přistavěna. — Pod kostelem jsou 3 menší krypty. Vnitřní úprava skoro všechna pochází z téže doby, kdy kostel byl »restaurován«; hlavní oltář s velmi pěkným starým obrazem je však novější. Na stěnách visí 5 větších cechovních obrazů s bohatými barokovými rámci ze začátku minulého století.

Z historie kostela nezachovaly se bohužel žádné zprávy. Býval prvním

kostelem farním. Bylo mi řečeno, že zde chována bývala obšírná památní kniha, v níž vypisovaly se dějiny chrámu sv. Jilského, která po smrti předešlého pana děkana zmizela. Povídá se, že mu ji položili pod hlavu do rakve.

V nynější podobě pochází kostel z roku 1679 a byl posvěcen světicím biskupem Olomouckým, Janem hrabětem Breunerem, dne 8. května 1689.

Farní kostel sv. Ondřeje ve Vendolí.

Ves Vendolí, tři čtvrtě hodiny jižně od Svitav, má také kostel starý původně románský, který však též byl úplně přeměněn; jednu z obnov udává letopočet 1693, v kamenném futře u sakristie vydlabaný. Na zdi věžní pod střechou nalézá se letopočet v rohovém kamenu vypoukle vytesaný 1149; kdyby byl starý, udával by, že věž na západním průčelí pochází z doby románské, ač nikde ani nejmenší památky nezůstalo.

Je-li snad věž původu ještě románského, loď a chor jsou původu novějšího. Dle Volného jest nynější kostel vysta-

věn r. 1517, sklenut a rozšířen teprve r. 1789, čemuž nasvědčuje jak rozvrh půdorysu, tak i veškerá úprava a větší rozměry. Loď jest 13 m dlouhá, 11,50 m široká s rohy zvenčí zaokrouhlenými, z níž vystupuje k východu užší chor po způsobu choru Svitavského zbudovaný, 14,50 m dlouhý a okrouhle zakončený. Chor jest sklenut ve stejné výši s lodí (7,80 m).

Na straně evangelní nalézá se ve zdi jednoduché malé 60 cm vysoké gotické sanktuarium se železnou mřížkou. Hlavní vchod věží probourán byl později. Paměti tohoto kostela nezachovaly se žádné.

Kaple Matky Boží u hradu Veverří

ve farnosti Veversko-Bytyšské.

Popis její z roku 1890. Podává Karel Eichler, farář.

(Pokračování a dokončení.)

Zprávy ze století XIX.

1. Oprava kaple Matky Boží r. 1815—16, 1822.

Nezbytná oprava provedena r. 1815 a zaplacená sbírkou 120 zl. po celém městečku učiněnou a půjčenými 107 zl. 21 kr. z obecní pokladny Vev.-Bytyšské. R. 1816 pokračováno a vynaloženo na kapli 246 zl., na kostnici 390 zl.; obec zase půjčila 59 zl. 6 kr.

Úhrnem vynaloženo za ta dvě léta na opravy kostela a kostnice 863 zl. 21 kr. hotových peněz, a práce tažné a nádenické v ceně 252 zl.

Obec r. 1822/opět na jakousi opravu vydala 25 zl. 82 kr.

Domnívalať se, že její vydaje budou rozvrhnuty na všechny poplatníky (vrchnost a přiřazený Hvozdec); když však se repartice nemohla dovolati, vyškrtla r. 1826 všecky tři obnosy z obecních účtů.

2. Spór o právo vlastnické na kapli M. Boží a hřbitov kol ní
r. 1834.

Když r. 1831 vypukla cholera a od 28. října do konce roku 31 obětí ve farnosti Vev.-Bytyšské si vyžádala, nestačil hřbitov u kaple Matky Boží pro obmezenost místa k jich pochování. I posvěcení kousek pole za městečkem a na něm mrtví ukládání; hřbitov ten proto sluje podnes cholerovým.

An ostatně hřbitov u kaple pro počet duší ve farnosti — během času vzrůstší — byl těsný, nařídil vrchnost

stenský úřad k rozkazů c. k. krajského úřadu ze dne 7. ledna 1832, č. 410, připsaným dtdo 31. prosince 1832 obci Vev.-Bytýšské, aby se postarala o nový hřbitov buď rozšířením stávajícího cholero-vého nebo vytknutím místa blíž městečka a slíbil jménem vrchnosti, že po přeložení hřbitova zachová kapli Matky Boží službám Božím a na se vezme opravu i budoucí vydržování její.

Tehdejší vrchnost byl princ Gustav Wasa, protestant augsburského vyznání, který rozuměl zachování kaple službám Božím tím způsobem, že dne 11. března r. 1833 dal na hřbitově těsně při kapli pochovati co nejslavněji, superintendentem augsburského vyznání z Brna, svého nejvyššího hofmistra, protestanta Polliera Vernanda. Tím hřbitov dle církevního práva byl znesvěcen.

Farář Borsutzki, ač o pohřbu Vernandově byl vrchním uvědoměn, nejen že ničeho proti němu nepodnikl, nýbrž i na dále katolíky na hřbitově pochovával. Byltě patrně Josefinistou.

Obec Vev.-Bytýšská r. 1833 nového hřbitova nevystavěla. Jen sbořila starou kostnici u kaple a prodala z ní dříví sprácnivělé. Načež vrchnostenský úřad pokáral obecní představenstvo, že opovážilo se »posvěcenou budovu« odstraniti a oznámil mu, že podobných změn trpěti nebude. Považovalať vrchnost sebe za majitele kaple a hřbitova kolem ní; obec však se také patronem a majitelem obou objektů býti domnívala. Spor z toho povstalý c. k. krajský úřad výnosem ze dne 9. června 1834, č. 9948 rozhodl tím způsobem, že odkázal obec na právní cestu. Dal tedy vrchnosti za pravdu. Obec právní cesty nevyhledávala.

Během r. 1834 a 1835 obec vyjednávala o vystavění nového hřbitova a r. 1836—37 jej vskutku vystavěla hned u městečka. Od té doby nebylo pochováno ani na cholero-vém hřbitově, ani u kaple Matky Boží.

3. V předsíni kaple M. Boží prozatímne pochován syn a otec prince Gustava Wasy, majitele Veverí.

R. 1832 pochován byl v kapli, to jest v boční lodi čili předsíni, prozatímne, než by si vrchnost vystavěla rodinnou hrobku, syn majitele Veverí.

R. 1837 tamže — opět prozatímne

uložen otec prince Gustava Wasy, bývalý švédský král Gustav Wasa IV.

Pro církevní úřady byl pohřeb ten v kapli velmi choulostivou věcí. Bývalý král totiž byl protestant augsburského vyznání a dle církevních zákonů pocho-vání protestanta v katolickém kostele má za následek jeho znesvěcení.

Gustav IV. uložen byl ve výklenku pod schody na kůr vedoucími v předsíni čili v boční lodi, ne však v hlavní lodi kaple; z toho lze si vysvětliti, že kaple nebyla považována za znesvěcenou a odbývány v ní i nadále katolické služby Boží.

Vrchnost si k tomu vymohla povolení nejen úřadu politického, nýbrž, jak se zdá, i církevního; neboť děkanem bylo farář Borsutzskému pouze nařizeno, aby toho nenápadně dbal, by se v kapli Matky Boží neděly úpravy, které se nehodí do katolického chrámu Páně. Tomu pak ovšem nemohl zabrániti, že pastor pochovávající v kapli činil řeč; oznámil to však děkanu, aby si mohla vrchnost církevní do toho stěžovati u zemského presidia.

4. Obnovení sporu o právo vlastnické na kapli Matky Boží a její hřbitov.

Ač se byla vrchnost zavázala, že počne rodinnou hrobku stavěti ještě r. 1837, neučinila ničeho ani roku příštího. Jsouc k tomu nutkána, znova určila počátek stavby na r. 1839. Když však leto uplynulo, anižby byl kdo prstem hnul, naléhal sám biskup u zemského presidia na splnění slibu.

Z jara r. 1840, dne 19. března, farář byv tázan, chystá-li vrchnost stavivo, odpověděl děkanu: »V únoru bylo asi 8000 cihel na hrobku určených dovezeno ke kapli, avšak zdá se, že vrchnost nebude stavěti nic. Viděl jsem několik plánů hotových u zdejšího zednického mistra, nebude však žádný z nich proveden. Co do otázky Vaší Důstojnosti, bude-li ke kryptě použito částečně zdíva kaple? — netroufám dle nejnovějšího plánu, že jest se toho obávati.«

Z řečeného vysvítá, že vrchnost hrobku zbudovati chtěla na bývalém hřbitově. Proti tomu však bránila se obec, tvrdíc opět, jako již r. 1833—34, že hřbitov i s kaplí je vlastnictvím městečka.

Povstal tedy spor nový o právo vlastnické na kapli a hřbitov, do něhož

se mísilo napominání farářovo, aby úřad vrchnostenský dal opraviti kapli (jakož i kostel farní a faru, do níž se byli zloději r. 1840 vloupali).

Borsutzski, farář, otázav se děkana Knorra, jaké by měl k tomu sporu a ku docilení oprav nutných zaujati stanovisko, musil zodpovídati otázky mu od děkana předložené. Uvedeme je i s odpověďmi. Otázka: Jaké důkazy uvádí Vev. Bytyška pro právo vlastnické? Odpověď: Byla prý vždy patronem. — Ot.: Kdo platil opravy kaple a zdi kolem hřbitova? Odp.: Naposledy r. 1817 vydala obec na opravu střechy kaple 105 zl. 2r. kr. a 59 zl. 6 kr. — Ot.: Nejsou v archivu akta, dle nichž Bytyští r. 1794 prosili vrchnost za dovození, aby jim bylo i nadále dovoleno dávat sloužit mše sv. za zemřelého v kapli na jejich hřbitově stojící?*) Odp.: Ne. — Ot.: Má nebo měla obec a kaple pozemky? Odp.: Býval tam kdysi domek se zahradou a polem pro kostelníka-hrobaře, částečně i od obce vydržovaného; to všechno si však časem vrchnost přivlastnila. — Ot.: Co o kapli, její založení, poměru ke kostelu farnímu atd. zapsáno jest ve farním archivu? Odp.: Vždy byla považována za jedno s farním kostelem sv. Jakuba, takže jeden neměl, co neměl druhý. — Ot.: Vedou se o kapli zvláštní účty? Odp.: Kaple ničeho neměla a nemá. Teprv r. 1826 v kostelních účtech na konci vyskytuje se poznámka o ní, že ničeho nemá a že je vydržována od obce Vev.-Bytyšské. — Ot.: Je konsekrována? Odp.: Neví se. — Ot.: Jsou při ní nadace? Odp.: Nejsou. — Ot.: Jaké se v ní konají bohoslužby a kdo má klíče od kaple? Odp.: Zvykem je, služby Boží konati tam o svátcích Mariánských a častěji o nedělích, na požádání i ve všední dny. Klíče jsou na fare; chce-li vrchnost na hřbitov nebo do kaple jíti, vypůjčí si klíče z fary.

Dodatkem pak ještě oznámil farář k dotazům děkanovým: »Kdo vede náklad na služby Boží?« že dobrodinci a v poslední řadě farní kostel; »je-li starší kaple či farní kostel?« že neví, a »jak se stalo, že pozemky kostelníkovy vzala si vrchnost?« že také neví.

Rada bisk. konsistoře byla ta: Nalé-

*) Dle té otázky zdá se, že už tehdy vrchnost za vlastníka se považovala. Knorr k otázce té asi našel podnět v děkanském archivu.

hejte u patrona na opravy; a kdyby hospodářský úřad Veverský městečku bránil v opravách (kaple), hledejte pomoc u c. k. krajského úřadu. Borsutzski tehdy psal v té příčině Jeho královské Výsosti, oznamuje, že přes opětne žádosti vrchní ničeho neopravuje.

Mezi tím se vrchnost račím krokem chystala ku stavbě rodinné hrobky. Dne 7. července r. 1840 odbývána komise, k níž se i farář musil k rozkazu děkanovu dostaviti, aby se dozvěděl, má-li krypta přiléhat ku zdím kaple. Pak vyšetřováno, kdo a kdy byl na tom místě stavebním pochován, čímž na jevo vyšlo, že tam leží 14 odrostlých, z nichž poslední byl pohřben r. 1831. Po delším vyjednávání rozhodlo gubernium výnosem ze dne 10. září 1841, č. 33.857, že dovoluje stavbu rodinné hrobky dílem na bývalém hřbitově, dílem na panském pozemku vedlejším dle plánu navrženého, dle něhož hrobka nebyla bezprostředně spojena s kaplí a vchod měla míti z pole. Dále pak praví výnos: »Co do právní otázky o domnělém vlastnickém právu a) na kapli, b) na bývalý hřbitov, c. k. krajský úřad výnosem ddt. 9. června 1834, č. 9949 obec Vev. Bytyšku sice odkázal k důkazu domnělého práva na cestu právní (soudní), přes to však c. k. zemské gubernium co do kaple poznamenává, že kostelní budovy, a sice zde jak farní chrám tak i nevyjednaná kaple Matky Boží, jelikož dosud za to se vždy mělo, že ke kostelu farnímu patří, je majetkem církevním a nikoli soukromým po případě patronátním, a proto také od soukromníka nebo patrona kapli nesmí se vládnouti, nejsou-li zvláštní soukromá práva dokázána. Proti použití nepatrné plochy hřbitovní ku kryptě nelze však nesnázi činiti.«

Výnosem tím třetí domnělý vlastník kaple — farní kostel — poznačen.

O kryptě v krátkosti dodáváme, že na podzim r. 1843 vrchnost se vzdala práva stavěti hrobku u kaple, ana prý si vyhlídla místo jiné v lese naproti zámku, ve vzdálenosti 380 sáhů ode hradu. Avšak ani tam ji nezbudovala, nýbrž prodala panství r. 1844 baronu Sinovi.

Spor o vlastnictví kaple a hřbitova zůstal nerozhodnut, neboť ani obec ani kostel práva svého dále nepohledávaly, ani vrchnost.

5. Tělesné pozůstatky krále Gustava Wasy IV. a jeho vnuka převezeny do Oldenburku. Fundace mešní za vnuka toho při kapli.

Dne 27. března 1845 byly tělesné pozůstatky krále švédského Gustava IV. i jeho vnuka z předsíně kaple Matky Boží převezeny do rodinné hrobky v Oldenburku. Ovdovělá velkovévodkyně bádenská, Štěpánka, matka manželky prince Wasy, býv. majitele Veverí, a tudíž babička malého prince, založila vyjádřením v Mannheimu 3. dubna 1846 daným při kapli jedním stem zl. na památku toho převezení fundací, dle níž 27. března každoročně má v ní býti sloužena andělská mše sv. za malého prince. Listina fundační vyhotovena teprve r. 1854.

6. Kaple Matky Boží za barona Jiřího Siny a kněžny Ypsilentiové.

Oprava kaple, se kterou dřívější vrchnost byla tak dlouho otálela, provedena nákladem barona Siny velmi důkladně hned r. 1846.

O vlastnictví její za nové vrchnosti nebylo vedeno sporů. Poznámka, která ku kostelním účtům bývala (od r. 1826) přičiňována, že kaple nemajíc jmění je udržována od Vev. Bytyšky, pozměněna už r. 1840 v ten smysl, že ku každým bohoslužbám věci potřebné dodává farní kostel. K roku 1844 opět se vyskytuje v účtech stará poznámka, že je vydržována od Vev. Bytyšky. Poněvadž však vrchnost r. 1845 kapli všelicos poskytla, učinil farář jinou poznámku, totiž i že je vydržována od nynější vrchnosti Jiřího svob. p. ze Siny v Hodosu a Kisíři.

Děkan s ní nebyl srozuměn a žádal 23. ledna 1846 na faráři, aby ji za souhlasu vrchnostenského úřadu opravil ve smyslu gub. výnosu ze dne 10. září 1841, kterým kaple byla označena za kostelní majetek.

Když pak farář vrchnímu Nedopilovi v té příčině psal, obdržel odpověď tak příznivou, jaké se ani nenadál, totiž: »Přesvědčil jsem se ze mnohých akt o vlastníku kaple jednajících, že patří kostelu, a raduji se, že zbavena bude vrchnost břemene vydržovati kapli (dne 27. ledna 1846).

Pln radosti oznámil to Borsutzski děkanu. Děkan uváživ vše, odepsal mu: Miněním soukromým vrchního není spor

o vlastnictví kaple vyřízen. Věc zůstala, jaká byla. Uložte však list vrchního pro budoucí časy do archivu (30. ledna 1846).

A kterak vyhověl Borsutzski rozkazu děkanovu? K účtům za r. 1846 přičinil poznámku: že »kaple udržována je od obce Vev. Bytyšky, že však roku tohoto (1846) od vrchnosti značným nákladem opravena.« Při visitaci děkan slova, že »kaple udržována je od obce Vev. Bytyšky«, přeskrtl.

Od té doby se připojoval k účtům prostě inventár (chudický) movitých věcí, končící slovy: ostatné kaple vlastních kapitálů nemá.

Úřednictvo považovalo kapli za majetek kostela a vrchnost za její patrona. Toho náhledu byl ještě i správce Jan Svoboda (do r. 1883). Obec o svém nějakém právu na kapli už nikdy nemluvila.

7. Nový spor o právo vlastnické na kapli a hřbitov; jeho ukončení. Oprava kaple r. 1888—89.

Když r. 1887 zakládána byla ve Vev. Bytyšce pozemková kniha, byl první ke správě volán velkostatek. Zástupce jeho Fr. Stephan, zároveň patronátní zástupce, mezi jiným dal dle katastru k Veverí připsati také kapli Matky Boží i s její hřbitovem. Když po dvou dnech předvolán byl farář nynější (K. Eichler), aby vyznačil majetek kostela a fary, žádal, aby kaple se hřbitovem připsána byla kostelu. Sudí (jenž knihy sám zakládal) při nejlepší vůli již to o své újmě změnit nemohl a odkázal faráře, aby se dohodl s vrchností či s její zástupci. I zadal dvakráte k centrálnímu ředitelství do Rosic (16. května a 27. srpna r. 1887) obšírné promemoria; ředitelství (Veverí už patřilo baronu Mořici Hirsch-Gereuthovi od r. 1881 a nový ředitel neznal dřívějších tradic) zaujalo rozhodně stanovisko, že kaple i se hřbitovem patří velkostatku, jelikož prý je má z dřívějších dob připsány v pozemkové knize a že od nich neupustí. Ano po soudu otázaných znalců nedalo se ničeho dosíci proti vrchnosti, upuštěno od procesu a ponecháno jí obojí.

Na to pak baron M. Hirsch-Gereuth ku přímluvě centrálního ředitele Eduarda Svobody dal kapli r. 1888 značným nákladem opravit. Dána na ni nová střecha, zomítáno a oličeno zdivo, stropy obnoveny v lodi i v předsíni. Starožitnosti — ač to bylo slíbeno ku prosbám fará-

řovým — bohužel jen částečně šetřeno z ohledů finančních. Malba totiž na stropě pozůstávající z 30 obrazů ze života P. Marie, svěřena samouku, který o barvách a malířství poněti neměl. Přemaloval je neuměle — zachovav z nich však přece komposici. Staré ty obrazy pocházely, jak jsme už naznačili, bezpochyby z r. 1638, kdy kaple byla důkladně opravována. Uměleckou prací se nevyznaňovaly; nynější ovšem jsou horší.

Starožitné malby okrasí na stropě

předsně, kterým znalci přisuzují cenu velikou, čekají ještě na opravu.

Co zachováno bylo, zachováno po nejvíce zásluhou Fr. Mittnera, pojezdného ve dvoře pod zámek, jenž k rozkazu ředitelovu každodenně k opravám dva i třikráte dohlížel a barbarské ničení starých památek zamezoval. Jeho ponuknutím vložen do bány věžky pamětní spis od faráře sestavený a asi 15 podpisy čelnějších osobností opatřený; v téže báni ponechán také pamětní spis při opravě r. 1846 do ní daný.

KOSTEL V BLÍŽEJOVĚ.*)

Blížejov, Blyzyeyow, Bliziegiow, (hejtmanství a soud Týn Horšovský), čítá 47 domů, 301 obyv. německých. Kdy kostel v Blížejově vystaven byl, o tom zpráv určitých se nedostává, jistě to bylo před r. 1350. Brzy potom osoboval si právo podací Hněvek, vladka chotiměřský, byla mu však jen polovice přiřknuta, druhou polovici držel Hroch z Blížejova.¹⁾ Před rokem 1403 byl tu farářem Jan řečený Kropáč, který asi toho roku zde zemřel, načež sem ustanoven nejmenovaným patronem Jan, kněz z Poleny.²⁾ Tehdy přel se o právo podací s Hrochem z Blížejova, Vilémem a Sezimou, bratřími rodnými z Chotiměře, Sezema z Ronšperka řečený Skákalík, seděním na Kasejovicích, který tu asi měl jakási práva, ale neprokázal práva toho, a proto 2. list. 1403 potvrzen klient Hrochův dotčený Jan z Po-

leny.¹⁾ Když pak Jan, farář, r. 1406 měnil s Jindřichem, farářem v Čevici, objevuje se Sezema z Chotiměř sám jediný jako patron, jakož i r. 1416, když měnil Jindřich s farářem Janem do Ůboče horního k sv. Václavu.²⁾ Jak dlouho Jan tu byl farářem, není známo, ježto k roku 1423 připomíná se farář Jakub Rotek jako zemřelý, a tehdy podával sem Sezema z Chotiměře kněze Ondřeje, býv. faráře vrčanského.³⁾ Farář blížejovský platival r. 1384 ze svých příjmů půlletního církevního desátku 14 grošů.⁴⁾

Co se tu dalo v dobách válek husitských, zahaleno jest rouškou zapomenutí. Teprv po 100 letech opět vyskytují se další zprávy. V té době totiž prodal r. 1540 Jeroným Tas z Peruce Chotiměř s třemi dvory kmetci pustými a s podacím v Blížejově Kašparovi Gotfridovi jinak Bernáškovi z Žebnice a manželce jeho Barboře z Chotiměře.⁵⁾ Tehdy byl kostel Blížejovský valně sešlý a proto dal Kašpar Gotfrid r. 1556 postavití nový kostel, jak hlásá nápis nad vchodem do nynější sakristie.

Jestliť tam ve zdi zasazený kámen, jenž má ve středu 4 erby a kolem nápis: »Léta MDLVI založena gt. tato kapla od urozené wladky pā Kas. Gof: Zieb: Pa: Podda: na Lhotě:« Erby v středu náležejí: První panu Kašparovi, představující (bílý) štít uprostřed (černým) břevnem příčným předělený, mající nad ním 2 lastuřice (červené) a pod ním

*) Pomůcky: Libri Confirmationum. Tinkl I. a, II., V. Emler I. b, III., IV. a VI.—X. — Libri Erectionum dle Borového, I.—IV. — Regesta I.—IV. — Acta iudiciaria dle vydání Ferd. Tadrý, I., II. — Jednání a dopisy konsistoře horní a dolní dle Borového. — Dějiny konfiskace od Tomáše Bílka. — Kanceláře a písaři v zemích českých králů z rodu lucemburského od Tadrý. — Hradý a zámky od Sedláčka, díl IX. — Beckovský, Poselkyně starých příběhů. — Die Geschichte der Bischöfe und Erzbischöfe von Prag od Antonina Frinda. — Geschichte des Bisthums und der Diocese Budweis od Františka Mardetschlägra. — Historisch-statistische Beschreibung der Diocese Budweis od Jana Trajera. — Program vyššího gymnasia v Domažlicích r. 1889. — Palackého Archiv český. — Památky archaeologické. — Pamětní knihy jednotlivých far. — Seznam míst v království Českém na základě sčítání z r. 1890 a j. — Archiv Domažlický (v museum, u p. děkana).

¹⁾ Act. jud.

²⁾ Libri, conf. VI., 92.

¹⁾ Libri conf. VI., 105.

²⁾ Libri conf. VI., 175, VII, 214.

³⁾ Lib. conf. VIII., 29.

⁴⁾ Mard. 235.

⁵⁾ D. Z. 6, D. 6 a rel. tab. I., 312.

jednu. Druhý erb jest první manželky jeho Barbory z Chotiměře a představuje štít uprostřed ve dvě pole na přič předělený (hořejší pole bílé a dolejší černé). Ta zemřela v sobotu před nedělí judica r. 1541. Třetí erb náleží druhé manželce jeho Anně z Vitenfelsu, mající v erbu veverku na polštáři louskající ořech. Čtvrtý erb náleží Markétě z Vráňova, příbuzné páně Gotfridově s erbem, v němž obrněná ruka s mečem.

Gotfrid ze Žebnice neměl potomků mužských a proto přešlo zboží to na dceru jeho Dorotu, provdanou z Václava Perstejnára z Perstejna seděním na Borovech¹⁾, tak aby po smrti její je dostala dcera její Anna. Dorota asi dceru svou přeckala, neb zemřevši roku 1596 odkázala statek Chotiměřský vnuku svému synu Anninu Václavovi mladšímu Kocovi z Dobře na Těšetinech a Borovech.²⁾ Ve jménu této Anny r. 1573. podával sem kněze Václava Fromholda manžel její Bohuslav Koc z Dobře.³⁾ Když potom před r. 1588 farář Václav Fromhold zemřel, žádaly Dorota Perstejnárova a dcera její Anna opětně provdaná Fremutová Martina Strakonického, známého katolického reformatora a děkana prachenského, aby v Blížejově faru převzal. Tehdy byl Martin Strakonický již jednak stářím, jednak namáháním a utrpením již zdraví chatrného, neboť dokládá ve své žádosti o potvrzení, že již velmi schází, jsa již živ v tom stavu kněžském beze čtvrti 42 letě.⁴⁾ Proto dlouho tu nepobyl, neboť zemřel v pověsti světce r. 1589 a tu v chrámě pohřben.

V té době, aneb nemálo později přešlo právo podací na město Týn Horšovský, jakým způsobem se to však stalo, není mi známo. Byl to pak farářem Johannes Claudonis kolem r. 1600 a Jan Engelbrecht. Před r. 1644 působil tu farář Václav Jindry Lohovčický, od něhož pochází nejstarší matrika, počínající 14. dubnem 1644. Týž jmenuje se na jiném místě Venceslaus Henrici. Psal matriky česky, z čehož patrno, že celá osada tehdy byla ještě česká. Přifařeny byly ještě vedle Blížejova: Malonice, Přivozec, Chotiměř, Nahošice, Výrov, Mrchojedy a Lazeč. Za něho připojena fara Osvračinská, tehdy ochuzená a bez

kněze, k faře Blížejovské, o čemž v matrice ke dni 13. Sept. 1650 paměť toho takto jest připsána: »Začínají zde z Wostračina od leta 1650«. Po něm asi tu byl farářem Laurentius Černovský, není však jisto, byl-li farářem neb jen zastupcem na krátkou dobu.

Již kdesi před r. 1664 byl ustanoven farářem Blažej Ignac Vencelius Holický, doktor svobodného umění literního, svato-svaté theologie kandidát. Od něho zanesena tato paměť v matrice: »Ad Majorem Dei Maximi gloriam. Já kněz Blažej Hynek Holický, farář Blízivský a Ostračinský, k větší cti a slávě Boží a k chvále sv. Mikuláše biskupa, dal jsem obnoviti a omalovati obraz starý, který v dole u malého oltáře, na způsob ženské osoby přistrojený, některým lidem ku posměchu stával, jakož ze třech žen Blízivských posměšných jedna hned než z kostela vyšla, znemocněla, a k svému zdraví, dokud se nekála a pleny na týž obraz nedarovala, prvnějšímu nepřišla. Jest pak obraz sv. Mikuláše; k němu jsem dal přidělati kněze, knihu, hůl biskupskou a tři jablka, neb tři kruhy zlata, a všecken znova na můj náklad omalovati, jenž byl tři zlatý rejnský a devět krejcarů. Přinesen jest tak omalovaný z Týna Horšova, jakož též i toto zaznamenáno jest 3. Octobris leta Páně 1664.«

Nástupcem v úřadě byl r. 1667 farář Matěj Hroznata Borovský a od r. 1671. Jiří Rach. Jak dlouho ten tu úřadoval nelze určit, jelikož již r. 1692 připomíná se úmrtí faráře Jiřího Winkléra. Následující nástupce připomínám pouze dle postupu.

Tomáš Josef From † r. 1704. Křištof From resignoval r. 1721. Jan Jiří Jenel z Týna Horšova resignoval r. 1741. Ferdinand Donatin, protonotář apoštolský, osobní děkan † r. 1775. Vojtěch Khisl z Týna Hor. resignoval r. 1806. Tadeáš Hamperl z Týna Hor. resignoval r. 1825. Petr Havlasa Prachatický † r. 1838. Jidřich Steinbach resignoval 1847—1853. Jakub Hájek Přestický, def. od r. 1888. † 1891. 7. pros. Karel Konrád Eisenstraský od 11. srpna 1888.

Starší památky jsou tyto:

1. Dvě votivní tabule s nápisy: »Tuto tabuli dal jest udělati urozený vладыka pan Kašpar Gottfrid z Ziebnice a na Chotiměři, jest tuto namalovány s manželkami svými, pán podací kostela v Blíživě za letech 81. Anno Christi 1559.«

¹⁾ Sedláček IX., 209.

²⁾ Sedláček IX., 125. D. Z. 127. C. 8, 14.

³⁾ Sedláček IX., 209, 10.

⁴⁾ Vlast VII., 360.

2. Náhrobní kameny:

a) U vedlejšího vchodu z evangelní strany ve zdi vytesaný z kamene erb představující tři šikmo od levé k pravé straně ležící polokoule s nápisem: »Jiřík Henigar z Žeberka a nečitelný letopočet. Nad štítem helmice. Henigarové drželi Nahošice od r. 1524—1626.

b) Vedle téhož kámen náhrobní s nápisem: »Letha Panie 1615. v neděli po pamatce. Promienienie Krista Pana umrzela jest paní Apolonie (He)nigarova rozena Witañowska z Wlczkovic a zde v tomto chrámu Panie tielo její pochováno. Sv(ého) weseliho od mrtwích wzkrzisenie Pana a Spasitele naseho Jezise Krista oczekavaje giżto, mile dusi Pan Buh milostiw bijti a w poczet: wolenich swich do kralowstwi nebenskeho przijiti racz.« Pod tím štít s radlicí. Byla to manželka některého Henigera z Eberka v Nahošicích.

c) Vedle hlavního vchodu na epistolní straně kámen s erbem o třech husích krkách s hlavami, vycházející z jednoho středu. Dvojitý nápis tolik vyšlapán, že již nečitelný. Patrně tu leží člen některý z rodiny Příchovských z Příchovic, z nichž Alena do r. 1652 držela Chotiměř.

d) V lodi skoro uprostřed leží taktéž některý Henigar ze Žeberka, jak patrně erb ukazuje, ale nápis jest porušený.

e) Na evangelní straně u vedlejšího oltáře jest kámen s chronogramem: »Post herVLae stanter Marlana Roslna qVles-cVnt VtraqVe De OttenthaL Voto TerraqVe. sorores annos qVlnqVe prlor nVmerat non aLtera sCrlbIt Vlse Dies Lassos qVlentos septVagInta.« Nad nápisem štítu jakýsi trojec stojící na dvou koulích, které se v hořejším vrcholu z každé strany opakují. Nad tím korunovaná helmice s křídly dvěma.

f) Za oltářem ve zdi na zdi nalezá se náhrobek s nápisem. »Anno 1724 5ta 7bris sepultus Pie in Domo obiens Perillustri Dominus Joannes Leopoldus Lac. Rom. Imp. lib: ac Immediati status de Schirnding Dmus in Nahoschitz et Bli-siba cum sua unice chara coninge Anna Ludmila de Schiruding nata quoque Sac. Rom. Imp. de Widersperg in eundem locum Ano 1721 10. Octobris Per posterios suos humata, quos canigalis Amor cordicitus coniunxerat nec mors post obitum separare potuit. Eorum denique Animas Deus Aeternus Aeterni paradisi gaudio cum sanctis suis frui facere dig-

netur. Et tu, qui hoc legis ora pro eis.« Výše erb Schirndingárů a Vidrsperkárů.

Kaple vystavená r. 1556. Gotfridem ze Žebnice jest nynější presbyterium, k němuž v pozdější době přistavěna nynější loď. Presbyterium zakončeno jest 5 stranami osmiúhelníku, v němž zachováno ještě jedno gotické okno; na straně epistolní bylo o celou šířku rozšířeno. Klenba jest křížová, rozdělena ve dvě pole o dvou svornících. Žebra jsou jednoduchá a ztrácí se šikmou plochou ve zdi u výši asi 2 metrů. Loď jest opatřena jen plochým rákosovým stropem a pochází asi z počátku minulého století, kdy asi i nový oltář a varhany byly pořízeny.

Oltář jest renesanční z r. 1734. věnován baronkou Širntingarovou z Liebenberku, jejíž oba erby nad obrazem sv. Martina se nalézají. Na tabernakulu v reliéfu vyřezána Večeře Páně. Kristus drží v ruce rozlomený chleb a hledí vzhůru, před ním na stole leží ryba, z každé strany sedí jeden apoštol. Na evangelní straně reliéf: Narození Páně: Panna Maria drží Ježíška z pola v jesličkách plenkami ovinutého, za ní stojí sv. Josef, dva pastýři se klaní, a v oblacích podle střechy chléva anděl s nápisem Gloria, a dvě hlavy, hlavy vola a osla po straně.

Na epistolní straně: Tri-králové: P. Maria jakoby podávala Ježíška dvěma králům klečícím, třetí s nádobou a v turbanu stojí, v pozadí Josef. Podle střechy hvězda.

Přifařená místa:

Františkov půl h. 20 d. 90 ob. č., jest část obce chotiměřské a povstala teprv v minulém století, kdy tehdejší chotiměřský majitel, František Regner, část neplodné půdy na Zukmantlu dal svým poddaným ku vzdělání, kteří obdělali půdu a domky si tu postavili.

Chotiměř, půl h. 34 d. 204 ob. č., jest tu zemský statek, na němž seděli vladykové již v nejstarších dobách. Jméno své má od Chotimíra (jako Jaroměř od Jaromíra.) O tom vypravuje se již při Blíživé až do Václava Koce. Potom přikoupena Chotiměř k Osvračínu, kdež tehdy seděl Jiřík z Kočova, který roku 1619 zemřel, odkázav statky své sestře. Anně Černínové roz. z Kočova i synům jejím Drslavovi, Jiříkovi, Janovi a Humprechtovi, kteří se podělili tak, že Jan Černín z Chudenic dostal Chotiměř. Manželka jeho Anna Eliška z Janovic dostala Chotiměř od manžela svého a odkázala

statek ten dceří své Aleně Barboře z Příchovic z prvního manželství (DZ 144 P20), zemřela pak r. 1635. Aléna Barbora držela pak Chotiměř do r. 1652, kdy jej prodala Lorencovi Hybnerovi ze Streitenfeldu, jenž však již roku následujícího zemřel. Potom držel statek ten Karel Görischen z Pettershofenu, měšťan Menšího města Pražského, jenž ve službě vojenské kdesi neznámo v cizině r. 1677 zemřel. Koupil pak přešel statek r. 1689 na Širntynkary, skrze něž dostal se v držení Henigarů z Žeberka a r. 1735 Kyšperských z Všesovic. Před r. 1741, pak dala Kateřina Mengová z Renfeldu, rozená z Liebenberku postavit kapli sv. Jana Nep. a P. Marie a nadala ji listem daným v Charle roi dne 7. Juni 1741 kapitálem na statku pojištěným. Zároveň nedaleko statku dala postavit horu Kalvarii a sochu sv. Jana Nep. Později bylo tu více držitelů, z nichž poslední statek rozdělil na díly, z nichž pohromadě zůstalo tolik, kolik dnes obnáší.

Lazce (Laz) půl h., panský dvůr města Týna Horšova s 5 ch.

Mrchojedy tři čtvrtě h., 17 d., 82 ob. n., s obcí náleží do Bozdíže (Ostříž) býv. panství Týn Horšův.

Nahošice půl h., 48 d., 252 ob. č.-n. V 14. stol. byla tu tvrz, na níž sídlili zemané. R. 1362 Pavlík, jenž ještě roku 1387 žil. Po něm tu byl r. 1371 Svatozor s Markvartem (1380). Petr Vidlák z Nahošic, připomínaný r. 1416 v příměří Boršů z Oseka a na Přimdě s králem Václavem a arcibiskupem Kunradem, snad v těchto Nahošicích seděl. V druhé polovici XV. století 1454—65 seděl tu Vojslav z Branišova, jsa svědkem v listině, již obnovují se práva poddaných Milavečských skrze jejich pány a později častěji. Všichni jmenují se Vojslavy. Jeho syn r. 1480, Jan Voj-

slav, byl svědkem trhu o dvůr v Staněticích. Po smrti jeho ujal se statku Mikuláš z Branišova, od r. 1515 purrabí v Domažlicích, kdež i podle hradu měl dvůr a držel též Kouto. Manželka jeho byla Konstauce z Vidrspěrku.

Někdy k r. 1524 prodal Mikuláš tyrz, dvůr a ves s mlýnem Nahošice a ve Vyrově, v Blížově a Malonicích c. t. m. a v Hříchovicích 2 celé dvory kmetci a půl třetího Václavovi Henigarovi ze Žeberka za 815 kop grošů českých. Manželka jeho byla Anna z Hognetu, již r. 1547 na díle statku věno zapsal, a zemřel po r. 1554 a pochován jest asi v Blíživě, jak erb jeho dosud znatelný tomu zdá se nasvědčovati. Po něm ujal se statku oteckého Ruprecht Henigar z Žeberka, jenž r. 1561 objevuje se jako svědek na zápisu o jistého člověka podaného Janu Vidrsperkovi na Mutěnině. Zemřel okolo r. 1580 a taktéž asi pochován v Blíživě, jak druhý náhrobek svědčí. Po jeho smrti uvázala se v statek Cecilie Henigarová z Dobrše jako poručnice nezletilých dětí. R. 1616 pak jmenuje se Václav Henigar na Nahošicích, syn asi Ruprechtův, jenž r. 1626 prodal statek Aleně Saloménně rozené Černínové z Chudenic. Nahošice po její smrti r. 1657 dědil třetí manžel její Jan Jindřich Morl z Letín, † 1662, odkázal statek druhé manželce své Johanně Dorothe Měsíčkové z Výškova, která vše prodala Fr. Max. Černínovi z Chudenic jako poručníku dětí nezletilých. V držení jich zůstaly pak Nahošice po drahně let. V minulém století pak tu byli Širntyngarové ze Širntynku, z nichž r. 1724 zemřel Jan Leopold, jehož manželka Anna Ludmila z Vidersperku jej r. 1721 předešla. Kapli sv. Vavřince dal r. 1807 postavit tehdejší majitel Jan Nonner, zjednav pro ni r. 1818 mešní licenci.

(Pokračování.)

Různé zprávy.

Prsteny a bronzové předměty románské v muzeu království českého. Musejní sbírka archaeologie historické obmyšlena byla poslední dobou četnými vzácnými dary, z nichž zvláštní zmínku zasluhuje především starobylý prsten, jež museu daroval p. Aug. Frant. Marsano, velkoobchodník v Praze. Prsten tvoří vlastně zlaté gotické písmeno „r“, jež svázáno je krásně pracovaným gotickým listem a má pro českou archaeologii tím

větší cenu, že byl nalezen blíže Prahy. Prstenem tím a podobným jemu prstenem z písmen „r“ a „a“ složeným, jež spojuje zvláštní květinka (možná i znak pánů z Dražic), jest v musejních sbírkách patnácté století v řadě skvostných prstenů českého původu znamenitě zastoupeno. Dlužno též uvážiti, že v památkách písemných o takových prstenech častěji děje se zmínka, že však až do nedávna ani jedinou ukázkou vůbec známy nebyly. Musejní

síbrka prstenů, uložená ve zvláštní skříni v oddělení historické, ve které též známá starožitná konvice ze stříbra a perleti tvaru koroptve je vystavena, patří vůbec k nejzajímavějším toho druhu. Jsou v ní zastoupeny prsteny od 12. století počínaje, mezi nimiž jest i překrásný prsten románský s císlovanou hlavou Krista a řezanými ozdobami a jiný neméně zajímavý se starobylým nápisem »Anul Zwēnizlava«, a uvnitř »Thebalguthanin«, nalezený v parku v Kostomlatech. Dále ještě uvádíme čtyři zlaté prsteny s krásnými emailovanými ozdobami, jež byly nalezeny zazděny ve zdi domu v Homně u Pcher, a sedm prstenů ze století XVI. až XVII., mezi nimi tři pečetní. Románská, gotická, renaissanční i barokní doba má tu výběr nejvýznamnějších typů, a jak bohatý, svědčí nejlépe, připomeneme-li, že pouze ze století XIII.—XIV. jest vyloženo šest prstenů, jež náležejí k nejvzácnějším. Také jiná odvětví historicko-archaeologické sbírky byla značně obohacena. Sluší zejména uvést bronzové klepátko dveřní s hlavou lvi a bronzovou kaditelnici, oba vzácné předměty z doby románské. J. O. p. hrabě Jan Harrach věnoval zlomky vzácné nádoby tuhé se starobylým nápisem, nalezené u Plané.

Hollareum v Rudolfině. Sněm království Českého zakoupil svého času jednu z nejvýznamnějších sbírek rytin proslulého rodáka našeho Václava Hollara a odevzdal ji v opatrování Společnosti vlasteneckých přátel umění, jež vykazala jí zvláštní místnost při všeobecné sbírce rytin v Rudolfině. Celkem známo jest 2733 rytin Hollarových, z nichž nalézalo se v našem Hollareu 2171 rytin, duplikáty ovšem nečítajíc. Rytiny scházející jsou velice vzácné a zřídka vyskytne se některá z nich ve veřejné dražbě nebo u obchodníků, za ceny ovšem namnoze velmi vysoké. Na žádost Společnosti vlasteneckých přátel umění usnesl se sněm království Českého roku 1892 na tom, že Hollareum pokud možno doplní, a vřadil k účelu tomu ovšem poměrně malou částku do svého rozpočtu. Již r. 1893 zakoupeny v dražbě sbírky Dietzeovy v Berlíně čtyři velmi vzácné rytiny Hollarovy, mezi nimi podobizna Tomáše Chaloneru dle Holbeina, která roku 1818 v dražbě sbírky Towneleyovy prodána byla za 700 zl. — V listopadu roku 1893 prodávána byla v Kolíně n. R. sbírka rytin zesnulého krále Ferdinanda Portugalského, kde koupeno pro naše Hollareum celkem 53 listů, mezi nimi tak zvaná »Augsburská konfese« (číslo Partheyova seznamu 231), jediný to známý exemplář této rytiny vedle exempláře královské sbírky ze Windsoru, dále »řada muší«, 38 listů, jež jsou jednou z největších vzácností a zvláště hledané v Anglicku, kde jest mnoho ctitelů a sběratelů rytin Hollarových. Všecky tyto nově zakoupené rytiny zařaděny jsou v sině Hollarea v Rudolfině.

Na místě nynějšího Smichova ve XIV. a na počátku XV. století. Jižní stráně Petřína v celé

délce své odě zdi městské nad branou Kartouskou (později Oujezdskou) až k Motolu byla větším dílem pokryta vinicemi. První z nich od města hned vedle vinice od křížovníků svatomařských nad Oujezdem, od které ji dělila zeď městská, byla starodávná vinice kláštera Plasského, která se připomíná v nadaci listině téhož kláštera roku 1146. Dosahující od paty Petřína až nahoru k vinicím na zboží strahovském, zaujímala největší část nynější Kynského zahrady. V ní nacházel se dvůr, který se někdy nazývá také klášteřem plasským, pěkné výstavnosti; byl při něm také kostel, a tedy nepochybně přebývali v něm mnichové stále v některém počtu. Jedné části vinice této říkalo se »v ráji«, což svědčí, že již tehdy oceňovalo se krásné položení tohoto místa. S vinicí plasskou hraničila západně vinice kláštera kartouského, a s touto již u Košíř veliká vinice, více než 80 korců výměry, která v prvních letech XV. století náležela Václavu Lauterbachovi »od srpů« (č. 190) na Starém městě pražském, a odtud se později nazývala vinicí Srpovou neb horou Srpovou. Obě vinice tyto byly při patě hory; nad nimi výše dosahovaly jiné až ke zboží strahovskému a břeňovskému na hřbetu Petřína, jichžto polohy se však již dopodrobna určití nedají, taktéž na části stráně od Košíř až k Motolu.

Prostranství rovné blíže řeky Vltavy, na kterém se nyní rozkládá předměstí Smíchov, bylo tehdy ještě větším dílem otevřenou krajinou, ve které se střídaly zahrady s vinicemi, chmelnicemi i polmi. Hned za zdi městskou mezi branou Kartouskou a řekou ležela zahrada probošta mělnického s kouskem louky, a v ní nebo při ní farní kostel sv. Jana Evangelisty, jehož podací náleželo proboštovi. Kostel ten připomíná se ponejprv r. 1365; v pozdějších časech (1421) říkalo se mu také kostel sv. Jana Odraný. Nejspíš stál ještě v místech nynějších hradeb a příkopů pevnostních. Tudíž na blízce za branou Kartouskou bylo i několik domků se zahradami a viničkami, a opodál v levo od cesty, která jest nyní hlavní ulicí smíchovskou, jiný farní kostel sv. Jakuba. Připomíná se ponejprv roku 1360, byl však nepochybně mnohem staršího původu. Podací jeho náleželo abatyšim svatojirským, a již jmenovaného roku nacházel se v něm také oltář Panny Marie. Obadva tyto kostely i domy při nich na blízce počítaly se ještě k Oujezdu na Malé straně pražské, od kterého teprv novou zdi Karlovou byly odříznuty.

Dále za kostelem sv. Jakuba, rovněž v levo od cesty hlavní tudíž, stál slavný klášter kartouský, nádherně založený králem Jana od r. 1341. Místnosti kláštera tohoto zaujímaly celý ochoz nynějších domův a zahrad ve hlavní ulici smíchovské buď hned od rohu blíž kostela sv. Jakuba, buď aspoň od místa nedaleko od něho vzdáleného až k ulici přívozní proti Podskali, spolu s celým objemem pozdější zahrady botanické. Kostel klášterní, založený

na jméno Panny Marie, stál při straně obrácené k nynější hlavní ulici, a tamže tedy nepochybně i vlastní stavení klášterská; ostatek byla veliká zahrada, dle které nazýval se klášter kartouský také domem zahrady sv. Maří. Jinak není o položení jednotlivých částí kláštera nic povědomo, nežli že před klášterem, tedy ovšem vedle cesty od Prahy, stál také domek kováře, náležející ku klášteru. Za klášterem na břehu řeky Vltavy byly mlýny náležející rovněž klášteru, spojené jezem s mlýny kartouskými na Novém městě pod Zderazem. Nedaleko nich připomíná se chýše jakás kláštera strahovského u vody s místem k ukládání dříví plaveného ku potřebám téhož kláštera, z něhož platilo se ročně 12 grošů kartouským.

Teprv za klášterem kartouským, dále od města, ležela malá vesnička Smíchov na konci nynějšího Smíchova, o níž jsou první zmínky od r. 1421.

V krajině na pravé straně od nynější hlavní ulice smíchovské nacházely se zahrady, vinice i polnosti rozličných majetníkův, zvláště také rozličných žadůšů, jakož kláštera plasského, probošta mělnického, faráře u sv. Jakuba před Kartousy, kláštera strahovského, kláštera kartouského. Posledně jmenovanému náležela jmenovitě velká vinice, rozprostírající se v rovině v levo čili na polední straně od nynější silnice plzeňské a dosahující na západ až k vrchům, ježto ověňují krajinu smíchovskou s té strany. Před r. 1396 měl ji v užívání měšťan staroměstský Oldřich Silberceiger; roku 1404 postoupil ji klášter opět měšťanu pražskému Štěpánovi z Kladska právem zákupným, při čemž cenila se na velkou sumu 400. kop grošů pražských.

Cestou, která vedla nynější hlavní ulicí smíchovskou, jezdilo se z Malé strany pražské ke Zbraslavi. Od ní oddělovala se pod vinicí plasskou cesta ku Košířům, dále pak proti klášteru kartouskému, kdež i nyní jest ulice poboční, cesta, kterou se jezdilo ku Karlštejnu. Kdež jest nyní silnice plzeňská, byla jen obyčejná vozná cesta mezi vinicemi. Blízko ní připomíná se potok přicházející od Košíř.

Jdouce po potoce tomto vzhůru ku Košířům, říkáli předkové vrchu prvnímu v levo nad údolím od východu jeho až skoro ku Košířům samým „na Věnečku“. Byl veskrz rozdělen na vinice, a rovněž

také menší vršek řečený Zámýšl nad samými Košíři, asi tu, kdež nyní slove vinice Šalamounka.

První větrný mlýn v Čechách. První větrný mlýn v Čechách zřízen byl dle udání starého kronikáře Neplacha leta Páně 1277 za panování krále Přemysla Otakara II., a sice v Praze na Strahově od řeholních kanovníků premonstrátův, kteréž lid český za příčinou bílého oděvu jejich „bílémi kněžmi“ obyčejně nazývá. V nádherném královském klášteře strahovském byl tenkrát opatem Žibíř čili Siegfried. Muž ten požíval u krále Přemysla Otakara II. velké vážnosti a přízně, jakož mimo jiné i z toho jest patrné, že králem samým ustanoven byl za soudce v jedné rozepři mezi kapitulou vyšehradskou a jejím proboštem Petrem. Opat Žibíř byl též osobním přítelem slavného biskupa pražského Tobiáše z Bechyně (1278—1296) příjímím „osvobodile a mstitelé vlasti“, který za neblahých časů, když Otík braniborský v Čechách řádl a drancoval, v čelo panstva se postavil, a toho také dovedl, že dvanáctiletý král český Václav II. ze svého zajetí u Otíka braniborského do země se navrátil, a že drancující roty cizínské bez odkladu zemi českou opustiti byly donuceny. Mimo to zveleboval opat Žibíř horlivě kázeň řeholní v kanonii strahovské a staral se též velmi bedlivě o zvelebení hospodářství na statech klášterních. Tato poslední péče jeho přiměla jej k tomu, že v roku 1277 na výšině strahovské dal zbudovati první větrný mlýn v Čechách, který nejen klášteru samému, ale i ostatním obyvatelům okolním za tehdejších časů nemalých výhod poskytoval. Vzorek takového mlýnu přinesli premonstráti pražští bezpochyby z Francie, kamž se každoročně několik údů kanonie strahovské ku valné kapitule celého řádu do kláštera Prémonstre zvaného ubíralo. Možná však, že vzorek takový i z Holandska do Prahy přinesli; neboť jest na jisto postaveno, že větrné mlýny již v polovici věku XII. v Holandsku známy byly. První tento větrný mlýn na Strahově ztroskotán byl dle zprávy pokračovatele kroniky Kosmovy v r. 1281 velikým větrem, který tenkrát na den sv. panny Barbory čtyřiaadvacet velikých budov pražských a i zdě městské velice porouchal. Opat Žibíř dal však opět nový větrný mlýn zbudovati, a tak rozšířily se napotom během časů větrné mlýny dle vzoru mlýna strahovského po Čechách a také na Moravě.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc červen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy ozdobené: pro dp. Jos. Ryndu, faráře v St. Louisu v Americe,

pro důst. konvikt ryt. řádu maltézského v Praze, pro vp. Fr. Jos. Hammeršmida, kaplana u P. Marie Vítězné v Praze, pro dp. Karla Krále, faráře v Dublovicích a pro ctih. milosrdné sestry ve Vítkovi-

cích na Moravě. — Pozlacení v ohni: kalichů: pro dp. Fr. Heidra, faráře v Einothu a pro dp. Jos. Stáhalu, faráře v Bohuňovicích; monstrance, ciboria a patenky: pro dp. Fr. Michálka, faráře v Čebíně na Moravě. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Ad. Wagnera, faráře v Ouhonicích, pro veledúst. děkanský úřad v Lokti a ve Friedlandě, pro důst. farní úřad v Milevsku a pro dp. Cyrilla Mašička, administrátora v Babicích. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro veledúst. děkanský úřad v Lokti a pro dp. Cyr. Mašička, administr. v Babicích. — Kaditelnice: pro dp. Jos. Hůlku, deficianta v Praze. — Kropenky: pro veledúst. děkanský úřad v Rakovníku a pro dp. Fr. Michálka, faráře v Čebíně. — Kanonické tabulky: pro vp. Fr. Jos. Hammeršmida, kaplana v Praze.

Rozličné. Soška sv. Methoděje: pro vp. Jana Olivu, kaplana v Chroustovicích. — Missaly: pro J. Jasnost pana knížete Mořice z Lobkoviců v Praze a pro důst. farní úřad v Třeboraticích. — Pultík pod missal: pro důst. farní úřad na Kladně. — Zvonky harmonické: pro dp. Jana Nováka, faráře v Brumovicích a pro blahorodého p. Karla Wenzla v Rychnově.

Paramenty. Celé ornáty (kasule, dalmatiky a pluvial): červené s bohatou úpravou: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze a pro veledúst. děkanský úřad v Rakovníku; bílý: pro vysokorodou paní hraběnku Sittu Nosticovou ve Falknově. — Kasule: bílá: pro J. Jasnost paní princeznu Karolínu z Lobkoviců v Praze a pro sl. správu zemsk. ústavu choromyslných v Horn. Beřkovicích; červená: pro důst. farní úřad v Pcherách; bílá: pro dp. Fr. Heidra, faráře v Einothu; dvě černé: pro vdp. Jana Würla, děkana v Karl. Varech; bílá skvozná: pro dp. Jos. Ryndu, faráře v St. Louisu v Americe; bílá s křížem, bohatě zlatem vyšitým: pro cti. milosrdné sestry ve Vitkovicích na Moravě; bílá: pro J. Jasnost pí. kněžnu Idu z Lobkoviců v Doln. Beřkovicích; červená: pro nejdůst. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově; červená s křížem bohatě vyšitým: pro dp. Pavla Vondráčka, faráře v Hodušíně; bílá: pro veledúst. děkanský úřad v Rakovníku a pro sl. patronátní úřad v Mratině; dvě bílé: pro důst. konvent ryt. řádu maltézského; zelená: pro J. Excellenci paní hraběnku Thun-Hohensteinovou v Praze. — Pluvialy: černé: pro J. Eminenci nejdůst. pana kardinála, kníže-arcibiskupa hrab. Frant. Schönborna v Praze a pro sl. správu zemsk. ústavu choromyslných v Horn. Beřkovicích; dva červené: pro nejdůst. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově; bílý: pro dp. Jos. Ryndu, faráře v St. Louisu v Americe. — Dalmatiky červené: pro dp.

Aug. Krčmáře, faráře v Halsu. — Mitry: dvě bílé: pro J. Eminenci nejdůst. pana kardinála kníže-arcibiskupa hrab. Frant. Schönborna v Praze; zlatá a bílá: pro J. Milost nejd. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně. — Štoly: pro sl. paramentní spolek v Praze, pro sl. správu zemského ústavu pro choromyslné v Horn. Beřkovicích, pro dp. Jiřího Glossauera, faráře v Boru, pro důst. farní úřad v Lašovicích, pro dp. Fr. Michálka, faráře v Čebíně a pro vys. dp. Karla Kmocha, kanovníka ředitele ústavu bluchoněmých v Praze. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro veledúst. děkanský úřad v Lokti a pro dp. Jak. Ludvíka, faráře v Ouheticích. — Vela: pro sl. správu zemsk. ústavu pro choromyslné v Horn. Beřkovicích, pro J. Eminenci nejd. pana kardinála kníže-arcibiskupa v Praze, pro důst. farní úřad v Železně, pro dp. Fr. Michálka, faráře v Čebíně a pro blahorodou paní Annu Šeborovou v Rabensburku. — Pláštík na cifoř: pro blahorodého pana Jana Hirsche, zlatníka v Praze. — Antipendia: pro blahorodou paní Josefínu Girthovou v Pešti v Uhrách a pro blahorodou sl. Mathildu Grafovou ve Falknově. — Korouhve kostelní: pro blahorodého p. Jos. Fuku v Praze, pro vys. dp. dra Mik. Karlacha, kanovníka na Vyšehradě a pro vp. Jos. Čamru, kaplana v Malotických. — Fialové pytlíčky na nádobky pro sv. olej: pro sl. správu zemsk. ústavu pro choromyslné v Horn. Beřkovicích, pro dp. Ad. Wagnera, faráře v Ouhonicích, pro veledúst. děkanský úřad v Lokti, pro důst. farní úřad v Milevsku a pro dp. Cyr. Mašička, administr. v Babicích. — Birety: 28 pro cti. p. Jos. Vitka, bohoslovce v Litoměřicích, dva pro sl. správu zemsk. ústavu pro choromyslné v Horn. Beřkovicích, pro blahorodého p. J. Weissu v Litoměřicích, pro dp. Eug. Fischeru v Oseku, pro důst. farní úřad v Třeboraticích, pro dp. V. Mikuláška, faráře v Markvarticích, a dva červené: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze. — Komže pro kostelníka: pro sl. správu zemsk. ústavu pro choromyslné v Horn. Beřkovicích.

Prádlo kostelní. 18 purifikatorií a 4 pally: pro důst. farní úřad na Kladně; dvě plachty oltářní: pro důst. farní úřad ve Slivenci; 3 rochetty: pro J. Eminenci nejd. pana kardinála kníže-arcibiskupa v Praze; 2 korporalia a 2 purifikatoria: pro vysokorodou paní hraběnku Lažanskou v Praze; 2 rochetty: pro důst. farní úřad v Železně; 4 plachty oltářní: pro J. Jasnost pana knížete Mořice z Lobkoviců v Praze; alba, rocheta, 3 purifikatoria, 2 humerale a 2 ručníčky: pro sl. patronátní úřad v Korunním Poříčí; 3 alby, 2 rochetty, 15 korporalií, 27 purifikatorií a 6 pall: pro veledúst. děkanský úřad v Rakovníku; alba: pro dp. Jana Bečku, faráře v Jablonci.

OBSAH: Dva staré kostely v dekanátu Svitavském na Moravě. Hřbitovní kostel sv. Jiljí ve Svitavech. Farní kostel sv. Ondřeje ve Vendolí. — Kaple Matky Boží u hradu Veverí ve farnosti Veverško-Bytýšské. (Pokračování a dokončení.) — Kostel v Blížejově. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc červen 1895.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHODA“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna „Politiky“ v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 7.

V Praze, dne 31. července 1895.

Ročník XXI.

OBSAH: Románské exkurse. (124—126.) Farní kostel sv. Jana Křtitele na Velizi. — Farní kostel sv. Jiří v Pertolticích. — Klášter Plasský. — Kostel v Blížeově. (Pokračování a dokončení.) — Čechovice. — Červené Dřevo. — Domažlice. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc července 1895.

Románské exkurse. (124—126.)

Napsal F. J. Lehner.

FARNÍ KOSTEL SV. JANA KŘTITELE NA VELIZI.

Metopisec Kosmas vypravuje k roku 1003 jak následuje: »Domáci a družní nepřátelé knížete Boleslava, plémě nenáviděné, pokolení zlé, Vršovici, vykonali zločin ohavný a před tím po věky neslýchaný. Jichžto přednost a jako hlava vši nepravosti byl Kochan, muž nešlechtný a všech zlých lidí nejhorší. Ten a jeho příbuzní, přišedše se synem knížecím Jaromírem k místu loveckému, které slove Velíz, když pověst, která se roznesla, zvěděli, co se stalo s knížetem v Polsku, pravili: Kdož jest tento človíček, rásy mořské sprostší, že má býti vyšším nad námi a pánem se nazývati? Zdalíž se nenajde mezi námi lepší, a který by

byl více hoden panování? O! zlé myslí zlého ducha! Co přemítali střízliví, zjevně vykonali opili. Neb jak se nepravost jejich rozpálila a vínem se jí dostalo rohů, chopili pána svého a ukrutně svázali jej, a nahého, položeného na znak, za ruce a za nohy dřevěnými koly jej přibili k zemi, a křepčili hrajíce v křepot vojenský, křepčíce na koních přes tělo pána svého. Což když viděl jeden z druhů, jménem Dovora, rychle běžel do Prahy, a co se stalo oznámil přátelům knížete, a tu chvíli dovedl jich k hanebnému plesu bez meškání. Které když pachatelé nepravosti spatřili ozbrojené na sebe náhle útočiti, rozutíkali se jako netopýři po

skryších lesních. Oni pak, jak našli knížete od-much zle poštípaného, polomrtvého (neb jako roj včel tak napadlo hejno much na tělo nahé), rozvázali jej a položivše na vůz dovezli na hrad Vyšehrad. Ale sluhovi Dovorovi, vši chvály hodnému knížeti příteli, taková odměna stala se za jeho zásluhu. Voláním hlasatelovým totiž po hradech všude ohlášeno, že jak on sám Davora, tak všecko jeho budoucí potomstvo má býti mezi šlechtici a urozenými na věky a přes to. Mimo to dali jemu také důstojenství lovecké, které přísluší ke dvoru Zbečnu, kteréž od toho času i až doposud drží po pokoleních jeho potomci.«¹⁾

Na památku onoho vysvobození, které se připisovalo zvláštní ochraně sv. Jana Křtitele, zbudován jest na Velizi kostel témuž ochránci zasvěcený,²⁾ kterýž kníže Břetislav (1037—1055) daroval benediktinskému klášteru sv. Jana Křt. na Ostrově, příkázav k němu hlídače z Ostročiněvsi.³⁾ Zde v kostele sv. Jana na Velizi opásal Vít, děkan Pražský, který 16. listopadu 1250 k rozkazu krále Václava přišel jest k němu na hrad Týřov, druhého dne k rozkazu královi

¹⁾ Kosmův Letopis český. Fontes rer. boh. II., 50, 51. — Srovnej Letopisy Hradišsko-Opatovické. Fontes rer. boh. II., 388: Item Vrissovici Jaromir, iuniorum filium Boleslai ducis, ad montem Veliz captum ligaverunt; sed per fidelem servum Douhoram proditi in fugam dilapsi sunt. — Kosmův Let. český. Fontes rer. boh. II., k r. 1108, 158: An unquam mihi ex-cidet de memoria, quod super atavum meum Jaromir in monte Veliz vobis quidem ludicra, nobis autem fecistis sempiterna ludibria?

²⁾ Rýmovaná kronika česká. Fontes rer. boh. III. Str. 69.:

Nemůdři Vršovici toho sě všeho nebojichu, a pro to svého kněze Jaromira jechu. Na velezků horu kněze vzvedu,

— — — — — Str. 70.:

Ale toho i jeden nevidieše, že svatý Jan, boží křtitel, kněze zaslánieše:

— — — — — Str. 71.:

Na tomto místě oltář postavichu, potom kostel svatému Janu učinichu.

³⁾ Erben. Regesta, č. 119, p. 50: Item etiam capellam in Veliz cum omnibus appendiciis suis dedit Piscatores Drazowycy, custodes ejusdem ecclesiae Otrocyniewsy... — Listina potvrzovací krále Přemysla, vyhotovená v Praze, dne 17. ledna 1205. Reg., p. 222—223: ...custodes attamen in villa Otrocyniewes, quos quondam eadem ecclesia per violentiam occupatos amiserat, ecclesiae sancti Johannis Baptistae in Ueliz, suffraganae suae, ad quam, sicut pro certo comperimus, pertinere noscuntur, ascribentes in perpetuum reddimus possidendos.

měčem Nedvěda, vladaře králova na Velizi u přítomnosti mnohých šlechticů českých.¹⁾

Bezpečně datovaný kostel sv. Jana Křtitele na Velizi náleží do skupiny kostelů románských na počátku 11. století zbudovaných, jejichž chor rovně jest zakončen. Datování toto jest v dějinách českého stavitelství proto důležité, že nad veškerou pochybnost i historicky zjišťuje dobu, kdy podobné kostely ve vlasti naší se budovaly, tudíž hned v počátcích stavitelské činnosti, a to současně s rotundami a s kostely, které apsidami se uzavíraly.

Kostel sv. Jana Křtitele na Velizi jest budova skládající se z lodi a pravouhlého choru. Jelikož loď při šířce 8 m jest až k nynější kruchtě 15.40 m, s podkruchtím pak 17 m dlouhá, lze s určitostí tvrditi, že byla v pozdějších dobách prodloužena na západ, za kteroužto příčinou sbořena jest bývalá kruchta spočívající na dvou pilířích příslušnými oblouky přepásaných, dle jejíhož vzoru zbudovali pak nynější kruchtu podobně sestrojenou. Že tomu tak jest, ukazují kostely románské toho druhu jinde zachované, jejichž loď nikde netvoří táhlý obdélník, nýbrž pravouhelník spíše čtverci se přibližující. Navzděčují tomu též dva portálky lomeným obloukem sklenuté a v nové západní stěně tehdejší prodlouženého kostela vzdělané, z nichž jedním z přízemku vchází se do lodi, druhým z choru do vysokého přístavku, který celou průčelní stěnu zakrývá a šířkou svou v pravo i v levo z ní vybočuje. Stalo se to v dobách pozdějších, když benediktini Ostrovští, majíce zde probošství, přizpůsobovali kostel zvláštním potřebám svým. Také románská okna lodní, po dvou v pravé i levé stěně boční, jsou copově přetvořena. Loď zachovala však dosud strop, jako druhy bývalo, nejsouc sklenuta.

Byla-li loď částečně, ač nikolivěk podstatně pozměněna, jelikož staré zdivo státi zůstalo, zachoval chor ráz svůj románský dosud. Prostý oblouk vítězný sklenut jest polokruhově, postrádaje i římsy, která dělívá směr kolmý od kulatého. Chor na čtverci 5.50 m širokým a 5.25 m dlouhém zbudovaný kryt jest dosud klenbou křížovou, pozdějšími žebry opřenou, která jest nižší než strop

¹⁾ Pokračovatelé Kosmovi. Letopisy české 1196—1278. Fontes rer. boh., II., 287.

lodi. Na východní stěně za oltářem, jehož mensa jest zděná, zachovalo se původní okno románské (viz vyobrazení), jaké i na levé straně zazděno se spatřuje.

Kromě toho jest dosud v kostele románská křtitelna kamenná z jednoho kusu provedená, téhož tvaru, jako v sakristii kostela Sedleckého se chová.

Farní kostel sv. Jiří v Pertolticích.

Zvláštní zajímavost v dějinách českého stavitelství románského poskytují dva farní kostely bezprostředně spolu sousedící, Pertoltický a Chřenovický, shodující se naprosto jak architektonickým rozvrhem tak i výstavností, výmluvně svědčíce, že jsou dílem téhož stavitele a že první stal se vzorem druhého. Postupuje-li umění od prostějšího k dokonalejšímu, lze míti za to, že kostel Pertoltický jest starší a tudíž vzorem Chřenovického. Úplně zachovanou částí obou kostelů jsou totiž věže jejich vesměs spolu se shodující, s tím toliko rozdílem, že věž Pertoltická má sdružená okna románská pouze v jednom a to vrchním patře, kdežto věž Chřenovická okrašluje se podobnými okny ve třech patrech postupujícími. Kdyby takových kostelů architektonickými znaky sobě tak nápadně podobných a k tomu spolu sousedících se nám bylo v různých končinách vlasti hojněji zachovalo, byl by dějepisci uměleckému nastal snadný úkol, aby památníky rozvrhl v stavitelské skupiny, na jejichž základě bylo by lze stopovati různé školy stavitelské s jejich zvláštnostmi a tradicemi. Bouřemi válečnými a délkou věků zaniklo však tolik kostelů románských, že nebylo možno pořádku zbylé památníky seřaditi v teritorialní skupiny na základě umělecké stejnorodosti, nýbrž pouze dle rozdílnosti soustav stavebních.

Farní kostel sv. Jiří v Pertolticích (ve vikariátě Ledčském) skládá se z mohutné průčelní věže, z přiléhající k ní lodi a choru polygonálně zakončeného.

Nejznamenitější, zároveň však i nejvíce zachovalou částí kostela jest věž

pevně zbudovaná v nárožích z velkých kvádrů, ostatní pak zdivo z drobnějšího kamene do pravidelných vrstev kladeného. Do věže vstupovalo se druhdy po dřevěných schodech na jižní straně zvenčí přistavěných, jak tomu nasvědčují dosud zazděné dvěře ve výši kruchty se vyskytující. Vrchní patro věže jest oživeno úhlednými okny dvěma sloupky na tři oddělení rozvrženými, a to na všech čtyř stranách. Střechu sedlovou dosud zachovanou podpíralo pět krakorců dubových z každé strany, které při nedávné opravě bohužel byly odstraněny, jak stopy ve zdivu po nich zůstavené zřetelně nasvědčují. Jak vlnadně tímto způsobem podřímsí věžní jimi vyzdobeno bylo, ukazují krakorce na Chřenovické věži dosud zachované. Prázdný prostor, který po odstranění jejich povstal, vyplňuje nyní sprosté pažení dřevěné.

K věži přiléhá loď, jejížto rozměry shodují se naprosto s mírami lodi Chřenovické; jest 9'80 m dlouhá a 5'35 m široká. Kruchta spočívá na románském sloupu, jehož spodek pod nynější zvýšenou podlahou téměř z polovice vězí; svršek jeho na místo hlavice má pouze desku krycí dole otupenou, na níž dva oblouky polokruhové ku stěnám kostela se přepínají. Vchod prolomen jest ve stěně jižní. Okna částečně zachovala původní svůj ráz. Loď jest dosud kryta stropem.

Loď jest oddělena vítězným obloukem od choru. Kdyby nebylo choru Chřenovického, v němž zachovaly se románské sedilie kamenné a sanktuarium, bylo by nesnadno hájiti románský původ choru Pertoltického, jehož vítězný oblouk lomeně sklenutý a klenba žebrová

dřívější ráz jeho valně změnily. Rozměry jeho souhlasící naprosto s chorem Chřenovickým, mohutnost zdí a dvě románská okna zde zachovaná jsou však dostatečným svědectvím, že zdivo polygonálního choru jest románské a pouze vnitřní úprava dřívější tvářnost jeho románskou přeměnila. Nízké opěráky a ostatní přístavky prozrazují i oku méně zkušenému pozdější původ svůj.

Zprávy historických o Pertolticích z doby románské není. První zmínka o nich děje se teprve r. 1239. v listině krále Václava podvržené, kterou potvrzuje majetnost kláštera Kladrubského opatem Reinherem získanou, z níž se dovídáme, že jmenovaný opat koupil Pertoltice od konventu sester blahosla-

vené Anežky na Františku, vyměnil je napotom s klášteřem Nepomuckým.*)

Důst. p. farář Pertoltickému, Václavu Šafránkovi, za zaslání nákresey vnějšku a vnitřku, jakož i panu staviteli a odbornému učiteli řemeslnické školy v Kolíně, Josefu Dvořáčkovi, za pěknou fotografii vzdává redaktor díky nejvroucnější.

*) Erben. Reg., č. 978, r. 1239, 17. Dec., Apud Pragam +++: Emit etiam dictus abbas circuitum beatae memoriae militis nostri, nomine Zwathoborii, ab ecclesia sancti Francisci, a conventu feminarum, inter quas deo dicata femina, soror nostra nomine Agnes, sub regula etiam Francisci domino famulatur, pro mille ac CC marcis, nomine ... Pertoltice... Fecit etiam concabium cum Nepomucensi ecclesia, dans ei duas villas, nomine Radochouich et Pertholtic, adjacentes eidem ecclesiae, ab eis autem unam villam, nomine Snopusse recipiens.

KLÁŠTER PLASSKÝ.

Skorem současně, pouze dvě léta po osazení prvního kláštera Cisterciáckého v Sedlci, založil Vladislav II., potomní král, roku 1144 nebo 1145 druhý klášter téhož řádu v Plasích¹⁾, vyžádav si pro nové sídlo řeholní mnichy z kláštera Langheimského²⁾ z Frank povolání, jimž k obživě kromě dvoru knížecího, kde klášter zbudován jest, daroval i jiné usedlosti v uvedené listině jmenovitě zaznamenané, mezi nimiž nachází se i vinice na Petříně v Praze, kterou roku 1190 biskup Jindřich vyměnil si s opatem Meinherem a konventem za jiný majetek.³⁾ Že klášter Plasský stal se v brzku oblíbeným, dosvědčují četná darování, jakých se mu již v druhé polovici 12. století dostalo od různých dobrodinců, v jejichž čele jest kníže Fridrich, darovav r. 1183 Plasským dědinu knížecí Kopidlo za podíl, jenž klášteru náležel ze cla solního u Děčína. Klášterníci totiž sůl, kterou dostávali ze cla Děčínského, dílem pro vzdálenost, dílem pro loupeže nemohli leč s obtížemi dopravit do Plas; pročez kníže

clo potáhnul k sobě a dal jim za náhradu řečenou dědinu.⁴⁾ Týž potvrdil i výměnu vsí mezi Plasskými a Heřmanem, synem Vilémovým.⁵⁾ Také choť knížete Oty, Helicha, obdarovala klášter statkem pro spásu duše své.⁶⁾ Příkladem knížecí rodiny následovali pak i jiní velmožové, jako učinil Oldřich, syn Dřislavův, nacházeje se za mořem v nebezpečení smrti,⁷⁾ Dětleb, vrátiv klášteru vesnice, které s otcem svým Gumpoldem nejprve daroval a napotom odejmul⁸⁾, a Anežka, manželka Kunova, dcera Gumpoldova,⁹⁾ nejštědřejší dobroditelka Plasských klášterníků. Ze sporu mezi kanovníky kostela Pražského a mnichy Plasskými vzniklého, knížetem a biskupem Jindřichem však vyrovnáno⁷⁾, jakož z koupě statečku Anežkou, Svatojirskou abatyší, Plasským prodáno⁸⁾ souditi lze, že klášter rok od roku se rozmáhal.

Kostel Panně Marii zasvěcený uvádí se v listině vyhotovené okolo roku 1193.⁹⁾ Jelikož však roku 1204 Olomoucký biskup, Robert, s přívolením biskupa Pražského, Daniele, vysvětil

¹⁾ Letopis Jarlochů v. Fontes rer. boh., II., 467: Construxit (Wladislaus) ... domum ... tertiam in Plaz griseo ordini.

²⁾ Erben. Reg. I., r. 1146, 5. Aug. †, p. 118: Ego Wladizlaus, gratia dei Boemorum rex, cum socia thori mei Gerdrude — quosdam fratres viros probatae et sanctae conversationis, fidei non fictae cultores, a sancta matre eorum ecclesia Lanchaimensi pia cordis devotione invitavi, et ut terram Boemiae sanctitatis necessaria cohabitatione illustrarent, — devotissima petitione obtinui...

³⁾ Reg. I., č. 405, r. 1190, 1. Oct., Praeae, p. 184

⁴⁾ Erben. Reg. I., č. 379, Cc. 1183, p. 170

⁵⁾ Reg. I., č. 380, r. 1184, in Becsene, p. 171.

⁶⁾ Reg. I., č. 399, r. 1189, 15. Jun., Praeae, p. 182.

⁷⁾ Reg. I., č. 411, r. 1192, p. 185.

⁸⁾ Reg. I., č. 413, Cc. 1193, p. 186.

⁹⁾ Reg. I., č. 414, r. 1193, p. 187.

⁷⁾ Reg. I., č. 420, r. 1194, 30. Sept., Praeae, p. 189.

⁸⁾ Reg. I., č. 453, Cc. 1200, str. 204.

⁹⁾ Reg. I., č. 413, p. 186: ecclesiae sanctae Mariae in Plaz contulit.

větší kostel Plasský,¹⁾ předpokládá se tím druhý kostel menší. Jako v Želivě, v Milevsku a j. byly tudíž i ve Plasích kostely dva, menší pro farní, větší pro klášterní bohoslužbu. Za příležitosti posvěcení většího kostela dala paní Anežka, nyní již vdova po Kunovi z Potvorova, svých pět vesnic na přilepšenou řeholníkům, jakož i na pohostění chudých v den zeleného čtvrtku.²⁾ Po deseti letech podnikla zbožná paní kajičnou pouť do svaté země. Přijdouc na cestě do Prahy, vyžádala si v průvodu opata Alberta u krále Přemysla slyšení, prosíc jej, aby věnování její potvrdil, jelikož měla obavu, aby v nepřítomnosti její mnichům nebylo násilně odňato, co klášteru darovala. Král prosbu její vyslyšel.³⁾ Že obava paní Anežky bezdůvodnou a lichou nebyla, ukazuje podobný případ po dvou letech se přihodivší, kdy Oldřich z Lutic umíraje kostelu Panny Marie v Plasích statek Ninický odkázal, což po jeho smrti Protiava, bratr jeho, zmařití usiloval, až ku

napomenutí krále Přemysla od toho upustil,⁴⁾ jakož i nevraživost Záviše, synovce Anežčina, který nejprve tetě své statek prodal, potom však mnichy zlehčoval a zle řádl, takže Plasští raději po dobrém s ním se vyrovnali za opata Jindřicha, což Záviš potvrdil před králem,⁵⁾ který po celé živobyti Plasským velice přál,⁶⁾ o čemž vlastní syn jeho Václav král zřejmě svědectví vydává.⁷⁾

V uvedených listinách vyskytují se též jména opatů, kteří po Ivovi r. 1146 z Langheimského kláštera sem povolanému Plasský klášter za doby románské spravovali. Opat Meinher podepsán jest poprvé jakožto svědek na listině Vladislava krále z roku 1169,⁸⁾ kterou věnoval řadu vesnic hospitálu sv. Jana Jerusalemského (čili Maltanům), posledně pak roku 1190, vyměniv s biskupem Jindřichem vinici v podhradí za statek biskupský.⁹⁾ Opat Meingota dovolává se listina potvrzovací krále Přemysla, za jehož živobyti paní Anežka klášter obdarovala.⁷⁾

¹⁾ Erben. Reg. I., r. 1204, p. 222: Cum ego Robertus, Olomucensis episcopus, consecrarem ecclesiam majorem Placensis monasterii... Facta sunt autem ista episcopatus domini Danielis Pragensis episcopi anno quinto, cujus permissione ac voluntate majorem ecclesiam praefati monasterii Plasensis consecravi Anno MCCIV.

²⁾ Reg. I., r. 1204, p. 222: Domina quaedam Agnes nomine, nobilis cujusdam viri Cunonis de Potvorov vidua, villas quasdam Placensi monasterio in ejusdem ecclesiae consecratione contulit... Fuit autem ejus ordinatio talis, ut de redditibus et proventibus harum villarum conventus Placensis haberet oleum et allectia in adventu domini et in quadragesima. Aliam autem villam Wladimierz nomine, quam emit, ad hoc ordinavit, ut de ejus proventu commode et sufficienter procurarentur in coena domini pauperes advenientes. Ut autem haec essent rata et inconcussa, rogavit me ista sub excommunicatine ponere, quod et feci.

³⁾ Reg. I., r. 1214, 15. Mai. Pragae. p. 258: Matrona quaedam, Agnes nomine, nobilis cujusdam Cunonis de Potuorou vidua, tempore ducatus mei villas quasdam deo et beatae Mariae in Plaz... contradidit. Postea vero amore coelestium sancti spiritus illustratione ardentius inflammata, crucis Christi vexillo signata, se suae divinae gubernationi committens, ac sexum fragilem virilis animi constantia divincens, loca passionis ac resurrectionis Jesu Christi, salvatoris nostri, in remissionem peccatorum suorum visitanda suscepit. Sed jam in procinctu itineris constituta, cum Pragam devenisset, metuens, ne quod laudabiliter deo et Placensi monasterio contulerat, per pravorum hominem violentam invasionem, qui hoc sibi indebite usurpare attemptarent, aliquatenus violari deberet, cum venerabili praefatae ecclesiae abbate, domino Alberto, ad me accessit, et ut memoratam donationem privilegii mei testimonio iterato vellem confirmare, devotis precibus a regia liberalitate meruit optinere.

⁴⁾ Erben. Reg. I., r. 1216, 8. Jun., Pragae, p. 265.

⁵⁾ Reg. I., r. 1219, 6. Dec., Pragae, p. 287: Vidua Cunonis nobilis cujusdam de Poturowe, Agnes nomine, a filio fratri sui, Zawissone, praedium quoddam Movscideliz pro centum marcis argenti comparavit, quod fratribus Placensis coenobii — perpetuo jure possidendum contradidit...

⁶⁾ Reg. I., Cc. 1220, p. 288. — R. 1224, 21. Jun. In Creuplat, p. 315. — R. 1229, Pragae, p. 347: Notum esse volumus, quod nos una cum consorte thori nostri, illustri regina Constantia, villam Wsehrdi, quam dilecti nobis abbas et fratres in Plaz pro concambio villae nostrae, nomine Nahodini, nobis tradiderant, eorumdem precibus inclinati et instantia provocati, pro XL marcis argenti vendidimus, in hoc magis eorum consulentes inopiae et paci providentes, quam perituras nostris hereditibus pecunias cumulant. Cui venditioni carissimus filius noster, gloriosus rex Wenczelus, cum venerabili regina domina Cungunda, conjuge sua, gratanter et libere praebuere consensum. — R. 1230, 10. Nov., p. 257.

⁷⁾ Reg. I., Cc. 1232, p. 370: ... Nos itaque vestigiis piaie recordationis patris nostri inherere gestientes, qui praefatum locum, quoad vixit, clementiore respexit oculo, animo coluit et honoribus cumulavit, villas nominatas cum terris, eidem ecclesiae... concedimus...

⁸⁾ Reg. I., p. 143: Meinherus abbas de Plaz.

⁹⁾ Reg. I., č. 405, r. 1190, 1. Oct., Pragae, p. 184.

⁷⁾ Reg. I., r. 1219, 6. Dec., Pragae, p. 287: ... praefatam donationem piaie memoriae abbati Meingoto consignavit. Sanctae igitur recordationis memoratus abbas Meingotus, et omnes successores sui usque ad haec tempora venerabilis abbatibus Henrici...

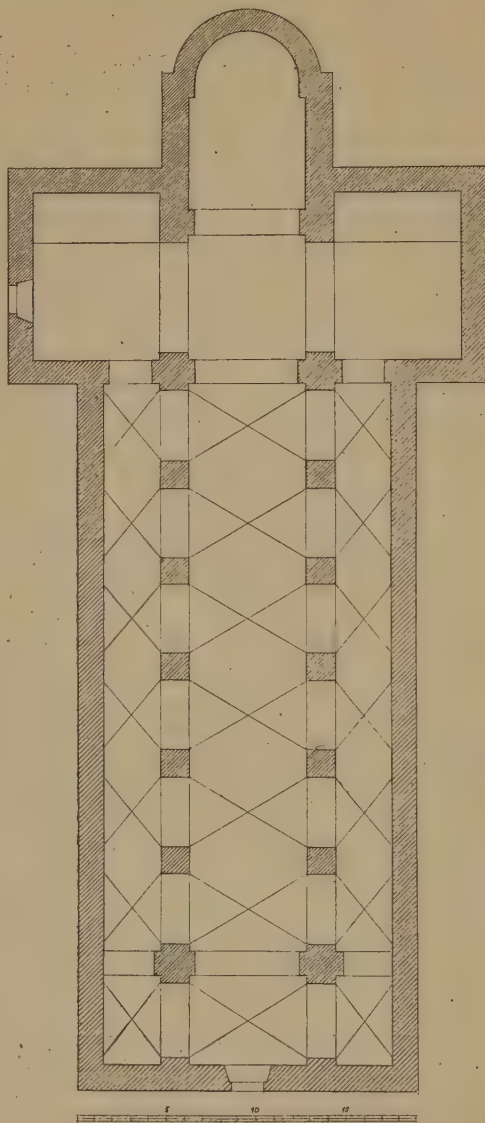
Z veškerého kláštera Vladislavem za doby románské zbudovaného zachoval se kostel opatský jakožto jediná památka. Rozměry svými náleží mezi větší kostely klášterní. Kdyby větší kostel, Olomouckým biskupem r. 1204 posvěcený, byl v té době teprve zbudován, nesnadno lze vysvětliti sloh i přílišnou jednoduchost jeho. V oné době stavělo

se v Čechách již slůhem přechodním a to dosti nádherně, jak křížová loď s chorem polygonálním opatského kostela Milevského a opatský kostel Teplský zřejmě ukazují. Z toho důvodu zamlouvá se tudíž náhled, jako by na počátku 13. věku původní kostel byl se nějakým způsobem pouze větší měrou obnovoval, takže bylo třeba nového posvěcení, jako r. 1182 také na Strahově se stalo. Přílišnou jednoduchostí architektonického sestrojení řadí se totiž kostel Plasský ku starším toho druhu chrámům klášterním. Je to budova trojlodní, mající vysokou loď střední, k níž přiléhají obě nižší lodi boční; pak následuje loď křížová, vybočující z šířky veškerých tří lodí a posléze chor polokruhovou apsídou zakončený.

Do hlavní lodi vchází se průčelním vchodem praobyčejného tvaru novověkého. Že za doby románské tak nebylo, lze s veškerou určitostí tvrditi. Vnitřek jest rozvržen 14 pilíři, po sedmi z pravé i levé strany, na tři pravidelně založené lodi. První a poslední dva pilíře jsou do kříže zbudovány, jelikož první dva nesou kruchtu, poslední dva, mohutnými pásy druhdy s chorem spojené, podpíraly dojista osmistěnnou kupli, která

nad křížovým čtvercem se vypínala, což u kostelů cisterciackých, věží postrádajících, obyčejem bývalo. Ostatní pilíře jsou prostě čtverhranné. Loď střední jest 8.20 m široká, šířka lodí bočních obnáší 4 m, tudíž zcela správnou polovinu lodi hlavní. Úhrnná délka lodí měří 39.25 m. Lodi boční mají dosud starou klenbu křížovou; také klenba

hlavní lodi zdá se býti starou. Jelikož křížový čtverec, kde loď střední s křížovou se protíná, obě křížová ramena a chor již původně byly sklenuty, jak při této soustavě architektonického sestrojení pravidlem bývá, nebyl by se k tomuto uspořádání ani hodil strop. Nynější klenba lodí křížové není původní. Čtverec křížový sklenut jest mělkou kuplí. Druhdy byla do čtverce pásy ohraničeného zasazena klenba křížová, jakou mívala i obě ramena, kde nyní spatřuje se klenba valená. Z východních stěn obou těchto ramen vybočovaly polokruhové apsidy, které později ustoupily pravoúhlým výstupkům valeně sklenutým, poskytujícím prostornějšího místa bočním oltářům, čímž valně porušena jest soustava architektonická posínutím stěn východních o 2.80 m. Stalo-li se tak za příčinou tradic řádových, v němž oblibováno si v podobné úpravě

kaplí v lodi křížové, anebo snad po nějaké nehodě, která zavdala příčinu k této úpravě, nesnadno lze říci. Jest možno, že právě tato proměna dřívější dispozice s jinou větší obnovou zavdala příčinu k novému posvěcení kostela, který větším se nazývá, jak svrchu uvedeno bylo. Loď křížová bez oněch pří-

staveb pro boční oltáře jest celkem dosti prostorná, mající po délce kostela 6.95 m při celkové šířce 24.10 m.

Z lodi křížové vystupuje k východu chor pravidelnou apsidou, zakončený. Jelikož chor tak skromných rozměrů, pouze 7.75 m dlouhý při šířce 8.20 m, jakou střední loď vykazuje, nebyl s to pojmouti četnější konvent, bylo i křížové lodi za tím účelem použito k umístění sedadel mnišských, čímž se mu dostalo prodloužení o 6.95 m. Uvedenými sedadly oddělila se obě ramena křížová od čtverce křížového, jímž chor prodloužen byl a proměněna jsou takto v ohrazené kaple, pouze z bočních lodí přístupné. Takovou úpravou dostalo se choru přiměřeného prodloužení, oběma

ramenům křížovým pak účelného uzavření.

Mohutnost zdiva obnáší 1.30 m.

Z veškerých kostelů klášterních za doby románské ve vlasti naší zbudovaných jest kostel Plasský nejjednodušší, postrádající všelikého detailu architektonického, který při různých opravách naprosto zmizel. A jest za tou příčinou velice tomu se diviti, že v době, v níž Dinzenhofer a Santini starý klášter zbořili a nyníjší velkolepý konvent zbudovali, románský kostel s novověkou nádherou tak značně kontrastující byl ušetřen a došel milosti. Bývalý konvent po zrušení kláštera r. 1785 proměněn jest v zámek knížete Metternicha.

KOSTEL V BLÍŽEJOVĚ.

(Pokračování a dokončení.)

Přívovec, 1/4 hod., 47 domů, 248 ob., škola jednotřídní.

Ode dávna byl sídlem vladyckým. R. 1366 připomíná se Sezema z Přívovce z rodu Osvračinských Dobrohostů jako svědek v listu, jímž Dobrohost z Ronšperka obdaroval dominikánský klášter v Plzni, 2 dvory v Mirošovech u Rokycan. Po něm tu seděl Bohuše z Rožďalovic, jenž r. 1379 držel i ves Milavče. S bratry svými Janem a Alešem z Přívovce prodal Tomín háj r. 1404 lidem svým poddaným v Milavčích. Po smrti Bohuše a Aleše převzal bratr jich Jan statek, ale nedržel ho dlouho, neboť před r. 1414 prodal Přívovec, tvrz, dvůr a ves Hynkovi z Prohoře, jenž se od té doby píše z Přívovce. R. 1416 zapsal plat na Přívovci klášteru Plasskému, ale on i synové zemřeli bez dědiců. Z té příčiny daroval král Ladislav roku 1453 Přívovec, tvrz zbořenou se vším tím zbožím odumřelým Caltovi z Kamenné hory; bylť statek velice vyhuben snad od Němců v těch dobách tu řádících. V pozdějších dobách tu seděli vladykové Opálečtí, z nichž se připomíná r. 1518 Jan Přívovecký z Opálky. Oni asi zase tvrz zdejší vyzdvihli. Od roku 1528 měl v držení statek ten Jan ml. Kanický z Čachrova. Když se synové jeho dělili o statek otecký, dostal Jindřich na svůj díl Přívovec. R. 1590—94

připomíná se jako paní Přívovecká Anna Kanická z Výškova, snad manželka Jindřichova. R. 1604 prodal pak Jindřich Přívovec Jiříkovi Kočovskému z Kočova na Osvračině, od něž jej r. 1608 koupil Smil Vřesovec z Vřesovic. Roku 1655 připomíná se tu Jan Vilém Kyšperský z Vřesovic, jenž r. 1678 zemřel. Poslední byl Jan Max. Kyšperský z Vřesovic, jenž s manželkou svou Annou, hr. Walderode z Eckhausen, měl jedinou dceru Elišku, která r. 1753 se provdala za Jana Bořka Dohalského z Dohalic.

Výrov, 1/2 hod., 20 d., 166 ob. n., dom. Nahošic (2 d. Týn Horšův).

Bukovec (Mogoltzen),

okres a hejtmanství Týn Horšův, třídní ob. škola něm., 37 d., 214 obyvatelů něm.

V Bukovci bývalo jedno z prastarých sídel vladyckých z rozšířené v kraji rodiny Svojšínské (u Stříbra). Z nich připomíná se r. 1289 v listu Tepelském Jaroslav z Bukovce.¹⁾ On anebo jeho potomek přenesl své sídlo do Čechovic, odkud se pak psal. Není pochyby, že tento rod již tehdy měl v Bukovci farní kostel, při němž před r. 1355 byl farářem Zbyněk. V tom roce pak učinil

¹⁾ Dipl. mus.

směnu se Zypotem, farářem v Poleni, při čemž se jmenuje patronem Jaroslav z Čechovic, a lze se domnívati, že byl synem výše jmenovaného Jaroslava z Bukovce, ježto roku následujícího Jarohněv (Jaroslav) z Čechovic se vyskytuje jako patron kostela Čechovického.¹⁾ Tento Jaroslav r. 1362 prodal klášteru Kladrubskému dvě louky u Krňovic,²⁾ a r. 1369 žil v chudobě, přiznává se k dluhu 30 kop gr. č. Benedovi ze Stáhlav. V té také době přešel majetek jeho i s podacími na Jana z Vilhartic, který r. 1371

po smrti Zypotově dosazoval sem faráře Čechovického Žibřida.¹⁾ Jak dlouho zde tento zůstal, na ten čas neznámo. Před r. 1400 však byl tu farářem Prkoš ze Sulislavi, jenž byl spolupatronem s bratrem Janem, řeč. Polákem ze Sulislavi v rodném svém statku Sulislavském. Ještě r. 1416 byl tu farářem, neboť v tom roce s ním podávali kněze ke kostelu v Sulislavi bratři jeho Jan Polák, Budivoj, Jan a Václav, a matka jich Herka ze Sulislavi.²⁾

Ostatní neznámo.

¹⁾ Lib. conf. I., 60.

²⁾ Kopiař Kladr.

¹⁾ Lib. conf. II., 55.

²⁾ Lib. conf., VI., 21, VII., 205.

Č E Č O V I C E.

Čechovice (Czeczowicz, Czieczowicz), okres a hejtmanství v Týně Horšovském, 44 domů, 250 obyv. něm., panský dvůr a kostel sv. Mikuláše.

Z nejstarších a také nejpamětelnějších kostelů v naší krajině nalézá se jistě v Čechovicích.

Panství Čechovické náleželo v XIII. věku vladykům z Bukovce, z nichž r. 1289 se připomíná Jaroslav z Bukovce.¹⁾ On aneb potomek jeho sídle původně v Bukovci, odstěhoval se do Čechovic, držel však statky oba i právo podací nad oběma kostely. Snad syn nebo vnuk jeho Jarohněv z Čechovic dosazoval roku 1356 po smrti plebána Jana nového faráře Theodrika, ježž uváděl farář Nevklovský.²⁾ Theodrik tu dlouho farářem nepobyl, neboť již r. 1358 kamsi změnil, a na uprázdněnou faru podával Jaroslav (sic) z Čechovic kněze Mikuláše ze Žebráka (de Mendico) a uváděl jej nyní farář z Bukovce.³⁾ Jaroslav nebo Jarohněv z Čechovic prodal kolem r. 1363 všecken svůj majetek a žil v chudobě ještě r. 1369.⁴⁾ Neboť když r. 1364 farář Mikuláš ze Žebráka změnil s Václavem, farářem v Krassovicích, vyskytují se jako patronové Jan a Bušek bratři z Vilhartic, a když tento Václav ihned se fary vzdal, dosadili sem v témž roce nového faráře Žibřida (Seyfried), syna Peregrinova z Mlázov, tři bratři, Jan,

Bušek a Václav z Vilhartic, kteří to zboží na sebe byli převedli.¹⁾ Když roku 1371 zemřel v Bukovci farář Zipota, ucházel se o tu faru výnosnější Žibřid a obdržel ji od Jana z Vilhartic, který snad od bratří svých celé to panství převzal.²⁾ Do Čechovic též Jan z Vilhartic dosadil svého střídáka Jakuba, který tu r. 1401 zemřel. Tehdy byl patronem Václav z Vartemberka, seděním na Velíši. Jan z Vilhartic totiž měl dvě dcery, Annu a Kateřinu, které dostaly každá po půl statku. R. 1395 poručník Annin, Jindřich z Rožmberka, učinil směnu s Kateřinou a manželem jejím Janem z Hradce, takže jí dal půl Vilhartic a pro Annu přijal Bor, Petrovice, pak tvrz, popluží, kostel a ves Čechovice, vsi Bukovec, Neměnice a Všekary.³⁾ Anna provdala se podruhé za Václava z Vartemberka, který sem r. 1401 dosadil faráře Zdenka z Hodkovic.⁴⁾ Anna z Vilhartic provdala se po smrti Václava z Vartemberka za Hynka staršího z Náchoda a na Abrspachu, a sídlíc na vzdálených statcích manželových nemohla statek Čechovický náležitě spravovati. Pro učinila r. 1409 v den sv. Víta smlouvu s Jindřichem z Rožmberka, odřeknuvši se práv svých k Boru a Čechovicům za roční plat doživotní 170 kop gr., jež Jindřich jí platívatí měl.⁵⁾ Přece však ještě roku 1412

¹⁾ Reg. II., 634.

²⁾ Lib. conf. I. a, 33.

³⁾ Lib. conf. I. a, 74.

⁴⁾ Sedl. IX., 118.

¹⁾ Lib. conf. I. b, 45, 50.

²⁾ Lib. conf. I. b, 55.

³⁾ Arch. čes. II., 324; Sedl., IX., 118.

⁴⁾ Lib. conf. VI., 55.

⁵⁾ Arch. čes. III., 478.

vykonával právo podací Čeněk z Visel (snad Veliš), jinak z Vartemberka na Bukovci (Budzow?), když Zdeněk šel na hrad Kost za kaplana, a bývalý kaplan u P. Marie a sv. Jana na Kostí, Jan, za faráře do Čechovic.¹⁾ Zdi tento Čeněk z Vartemberka vykonával právo podací z osobní nebo přenesené moci, není jisté. Zdá se však, že právo to již tehdy náleželo Rožmberkům, kteří kostel zdejší znova vyzdvihli v tom způsobu, jak nyní se nalezá. Popis tohoto neobyčejně na kamenické ozdoby bohatého kostelíka nalezá se v Památkách arch. IX., 18—20 a zbudován byl v době krále Václava IV.²⁾ V polovině XV. století asi prodali Rožmberkové Čechovice Dobšovi Snopoušovskému z Čechovic. Potomci Anny Vilhartické ucházeli se o právo své k tomu zboží, bylo však již promlceno a ničeho neporídili.³⁾ Na počátku 16. století vy-

střídalo se tu několik majitelů, až r. 1546 přešlo celé to panství na Jana ml. z Lobkovic, jenž je připojil k Týnu Horšovskému.¹⁾ Za jeho dob, poněvadž sám nakloněn byl podobojím, rozmohli se tu utrakvisté a později lutheránští kazatelové, kteří po bitvě na Bílé Hoře byli vypuzeni. Potom r. 1652 připojen Čechovický kostel jako filiální k Bukovci a při kostele sídlil jen zámecký kaplan. Posledním byl Václav Hájek Domažlický, potomní farář v Milavčích. Při kostele, který věže neměl, postavena roku 1717—24 věž renaissanční. Nyní jest krásný kostel kdysi v stavu velice zbudovaném. Kež by se nalezli dobrodincové, kteří by od úplné spousty zachránili tento vzácný klenot našich předků! Kostel úplně chudý není, neboť má zítter 440 □⁰ polí, zítro 575 □⁰ luk a 1075 □⁰ pastvin.²⁾

¹⁾ Lib. conf. VII., 69.

²⁾ Braniš, II., 91.

³⁾ Sedl., IX., 118. Rel. tab. I., 120.

¹⁾ Sedláček, IX., 118. D. Z. 5, J. 6, 8 A 20.

²⁾ Trajer, 772.

ČERVENÉ DŘEVO.

Červené Dřevo (Rothenbaum) v hejtmanství Klatovském, okresu Nýrském, 10 domů, 67 obyvatelů něm., dvoutrídni škola obecná něm.

Krajina kolem nynějšího Červeného Dřeva byla ještě v druhé polovině XVII. století skoro vesměs lesem porostlá. V lesích a pasekách pásával stáda svá pastýř z blízké vsi Fleků. Ku své pobožnosti vyhloubil v stromě, který červeně omaloval, dutinu na způsob malé kapličky, jak vidáme jí podobné leckde při cestách. Do dutiny té postavil sošku Panny Marie, kterou sám byl zhotovil. U tohoto stromu konával v neděle a ve svátky svou pobožnost, nemoha pro své povolání do vzdáleného farního kostela v Loučimě docházeti.

Kdysi Bedřich, svobodný pán z Lamingeru, kanovník Solnohradský a Řezenský, jehož rodu od r. 1676 panství zdejší náleželo, jsa na honě v těchto lesích přišel až k tomu červeně natřenému dřevu se soškou P. Marie. Zvědav jsa poznati příčinu, proč ta soška tu umístěna, vyptával se provázejících jej myslivců, a ihned v něm uzměl úmysl po zvyku téhdejší zbožné doby, že tu

postaví kostel a pro odlehlý ten kout země zřídí farnost.

Když pak bratr Bedřichův vykázal lesy kolem toho dřeva, aby z nich zřízeny byly pole a louky pro faráře, a on sám nadání učinil, z něhož farář ročně 130 zl. bráti měl, svolil arcibiskup Pražský, aby fara tu zřízena býti mohla. Již dne 9. května 1678 zhotovena specificatio proventus parochiae erigendae ad Rubrum Arborem,¹⁾ a hned počato se stavbou kostela, která již r. 1680 byla dokončena a kostel zasvěcen Bolestné Matce Boží.

V témž roku dosazen sem patronem Lamingrem prvofarář Pavel Pangratz z Velké Vojny (Gross-Aigen) v Bavorích. Za něho hřbitov obezděn. Zůstal v Červeném Dřevě do r. 1700, načež vzdal se fary. Zatím po smrti Volfa Maxmiliána z Lamingerů prodala manželka jeho Kateřina Lamingerová z Lobkovic r. 1697 panství toto Jiříkovi Jindřichovi svob. pánu ze Stadionu, čímž právo podací na Stadiony přešlo.

Proto po resignaci Pangratzově do-

¹⁾ Registra Pražské konsistoře.

sadil sem tehdejší kollator, děkan dómu ve Würzburgu, Stadion, Kašpara Seifrita, minoritu z Augsburské provincie, za faráře, jenž tu zůstal do r. 1706, načež vzdav se fary pro malé příjmy odešel zpět do říše. Za něho ze sbírek osadních postavena věž při kostele a ulity dva menší zvony.

Po něm stal se farářem Jan Bedřich Schwarz z Nýrska, jenž tu zemřel jako farář r. 1744. Za něho koupěn od osadníků velký zvon.

Nástupcem jeho stal se František Ondřej Seidl z Myslíva (Schneiderhof), který tu zemřel r. 1773. Jeho přičiněním učinili osadníci sbírku, z níž postaveny tři postranní oltáře a kazatelna, a kostel celý kvádrovou dlažbou opatřen. Rok před jeho smrtí udeřil blesk do věže a značně ji poškodil.

Po smrti jeho ustanoven za faráře Wolfgang Seidl z Neumarku, který r. 1797 stal se kanovníkem v Budějovicích, kamž 4. února 1798 se odebral. Za jeho úřadování opravena poškozená věž nákladem osadníků. Též tehdy přidány k osadě vsi Sruby (Heuhof) a Šternhof. V téže době zřízena tu kaplanka, ač již r. 1721 až 1722 na krátkou dobu kaplan sem ustanoven byl.

Ustanoven pak sem farářem Tomáš Theofil Maria Sorger ze Starého Sedlště (Altzedlisch), bývalý kaplan v Neumarku a pak lokalista v Maxbergu, jenž zde byl do r. 1805 a paměti Červenodřevské německy napsal.

Po něm stal se farářem Martin Haffner z Jindřichova Hradce, bývalý kaplan v Klenčí a Nové Kdyni a administrator u sv. Anny na Tannaberku.

Nástupcem jeho stal se Josef Reithmaier od r. 1829—1858, ježž následoval Václav Sládeček z Vítkovic, bývalý ka-

plan v Nové Kdyni a administrator u sv. Anny. Zemřel zde r. 1877, načež stal se farářem Václav Tůma z Divína, bývalý kaplan v Klenčí a administrator u sv. Anny. Když pak r. 1887 stal se děkanem v Nové Kdyni, dosazen sem farář Martin Kostreiter z Klenčí, bývalý kooperátor v Nemanicích, lokalista v Milavčích a administrator u sv. Anny.

Matriky zdejší vedeny jsou nepřetržitě německy od počátku osady r. 1680.

Původně přifařena byla místa: Chudiva, Hadrova, Orlovice, Fleky, Fuchsberg, Pláně, Hiršov, Fridrichsthal a Springenberg, z nichž poslední tři vsi náležely dříve do Nové Kdyně, ostatní pak do Loučima. Když r. 1836 zřízena byla v Hiršově samostatná fara, přiděleny ódtud také Fridrichsthal a Springenberg.¹⁾

Nyní přifařena jsou tato místa:

1. Fleky (Flecken), 59 domů, 463 obyv. něm., k nimž náleží Radšín s 5 domy a 41 obyv. něm., Weber- a Lindlhof s 18 domy a 145 obyv. něm. Vzdálenost $\frac{1}{2}$ hod. od fary.

2. Fuchsberg, 40 domů, 260 obyv. něm., $\frac{1}{2}$ hod.

3. Chudiv, 50 domů, 390 obyv. něm., k němu náleží Šternhof s 6 domy a 47 obyv. něm. Tento patřival pod panství Domažlické. V Chudivě vystavěna roku 1834 kaple Pomocné P. Marie, která od r. 1849 jsouc benedikována nabyla mešní licence. Jest tu také jednotřídní škola ob. něm. Vzdálenost 1 hod. od fary.

4. Pláně (Plöss), 22 domů, 163 obyv. něm. s jednotou Einöd, 1 hod.

5. Sruby (Heuhof), 17 domů, 151 obyv. něm. s jednotou Saumühl, býv. panství Domažlické.

¹⁾ Pam. kniha Červeno-Dřevská.

DOMAŽLICE.

Domažlice (Taus), město královské, 179 domů, 2297 obyv. č.; předměstí Bezděkov 159 domů, 1893 obyv. č., předměstí hořejší 91 domů, 1183 obyv. č., dolejší s jednotami 111 domů, 1215 obyv. č., Týnské 89 domů, 1115 obyv. č.; úhrnem 629 domů, 7703 obyv. č. Gymnasion, 8tř. chlapecká a 8tř. dívčí obecná a měst. škola a 3tř. obecná škola, hejtmanství a soud, stanice železniční.

Na Rubrině, přítoku Radbuzy, v dávno-minulých dobách stával hrad župy Domažlické, která se rozšiřovala po krajině nyní pohraniční a rozprostírala se snad i do části nynějších Bavor. Aspoň v tom smyslu můžeme si vyložití znění zakládací listiny biskupství Pražského, v níž se vypočítávají jeho hranice: Tuhošť, jenž dosahuje až do polu řeky Kouby. (Tugast, qui tendit ad medium fluminis

Chub.). Tuhost snad býval starý název hradu župního, který později ustoupil jménu Domažlice. Název poslední vy-skytuje se již r. 993 v listině Břevnovské, v níž se daruje desátek týdně v »Domasilicích« klášteru tomu.¹⁾ Však název starší ovšem zkomolený v »Thust« nalézá se v listinách ještě po celá tři století.

Župa Domažlická později úplně zanikla a území její připojeno k župě Plzeňské; doba však určitě vytknouti se nemůže, jakož vůbec kromě svrchu zmíněné listiny jiných důkazů písemných nemáme.²⁾

Kolem hradu pomezního brzy vzniklo město, neboť již k r. 1037—55 v nadaci listině Ostrovské daruje kníže Břetislav mezi jinými »v městě Domaslicy« týdně desátek cla s kaplí sv. Jakuba Ap. se vším příslušenstvím tomu klášteru.³⁾ Poněvadž výše v darovací listině Břevnovské o kapli té není zmínky, lze souditi, že v letech mezi 993 a 1037 duchovní správa v Domažlicích zřízena byla a to sice pro město. Kostel ten stával na předměstí, bezpochyby totožný s pozdějším farním kostelem sv. Jakuba menšího, který byl r. 1788 císařem Josefem II. zrušen, prodán a rozbořen.⁴⁾

Kníže Vladislav r. 1115 věnoval klášteru Kladrubskému třetí díl cla, o kterýž se s knížetem dělili. V téže listině daroval Děpolt témuž klášteru v Domažlicích místo k bydlení, louku a lesík, a mezi dvěma cestami pole s půl popluží.⁵⁾ Nadání to bylo klášteru od knížete Fridricha r. 1186 znovu potvrzeno,⁶⁾ ač již před tím r. 1183 Kladrubští desátek cla v Domažlicích na místo desátku z rolí svých povinného biskupovi byli postoupili.⁷⁾

Konečně i klášter sv. Jirský měl tu jistý plat celní, který Anežka, opatka, r. 1228 dala sobě ztvditi.¹⁾

Kostel sv. Jakuba byl však bezprávně klášteru Ostrovskému odcizen, pročež král Přemysl Otakar I. r. 1205 jej opět klášteru v ustavičné držení navrátil.²⁾ Obnovu tu stvrdil i vnuk jeho král Přemysl Otakar II. listem daným v Berouně r. 1265, z níž vysvítá, že u kostela sv. Jakuba byla již zřízena kaplanka a že mimo to tu stával i druhý kostel P. Marie, bezpochyby farní pro okolní vesnice. Oba ty kostely se všemi ná-pady a užíváním toho všeho daroval klášteru Ostrovskému.³⁾ Tento kostel P. Marie stával rovněž na předměstí vedle kostela sv. Jakuba a zachoval se v podobě snad novější až na naše doby pod jménem »u Svatých«. Oba kostely byly r. 1310 papežem Klimentem V. se všemi platy, právy a příslušenstvím znovu klášteru sv. Jana Křt. na Ostrově potvrzeny.⁴⁾

Král Václav taktéž měl péči o město, neboť r. 1288 biskup Tobíáš na žádost královu potvrdil darování, které řečený král bratřím postevníkům řádu sv. Augustína učinil, darovav jim místo ve zděch trhového města Domažlic, aby si tu dům a kostel postavili, však bez umenšení farních práv kostela řečeného města.⁵⁾

Na sklonku XIV. století vyzdvížena kaplanka sv. Petra u kostela sv. Jakuba na hřbitově v beneficium non curatum z peněz darovaných od rozličných osob, jež zejména věnovali a sebrali: kramář Martin a Zdislav Kyvačka, Martin Kateřinec, Ondřej, kramář a Oldřich Krychl, měšťané Domažličtí. Příjmy jeho záležely z chmelnice a 6 jiter polí a rozličných platů v Močeradech, ve mlýně Johánkově, v Smolově, Nevolicích a j.⁶⁾

¹⁾ Reg. I., 33.

²⁾ Památky arch. II., 168 sq.

³⁾ Reg. I., 50.

⁴⁾ Mardet., 198.

⁵⁾ Reg. I., 89.

⁶⁾ Reg. I., 177.

⁷⁾ Památky arch. II., 168.

¹⁾ Reg. I., 336—337.

²⁾ Reg. I., 222.

³⁾ Památky arch. IV., 172. Kopiař, pag. 471.

⁴⁾ Reg. II., 971.

⁵⁾ Reg. II., 617.

⁶⁾ Bližší v Lib. erect. IV., 389, r. 1392, 30./10.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc červenec.

Vyřizené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy stříbrné ozdobené; pro dp. Jana Drozda, c. k. gymn. profesora v Praze, pro vdp. Fr. Kunstmüllera, arcikněze v Novém Městě na Moravě a pro vdp. Ant. Přemyslovského, děkana ve Val. Kloboucích. — Pozlacení v ohni: kalicha a dvou patenek; pro vp. Jos. Rybáka, kaplana v Kraslicích; kalicha: pro dp. Jana Nováka, faráře v Brumovicích; dvou kalichů a patenky k nemocným: pro dp. Fr. Porazila, faráře v Moravici; rak. Slezsko. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře v Praze. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře v Praze a pro důst. farní úřad v Charvatcích. — Kadičelnice: pro Její Exc. paní hraběnku Waldstýnovou. — Kropenka: pro Její Exc. paní hraběnku Waldstýnovou v Praze. — Svícny oltářní: 6 pro dp. Jana Vychodila, faráře v Želechovicích, 8 pro sl. c. k. patronátní úřad ve Smiřicích, 6 pro vdp. Jana Cibulku, superiora na sv. Hostýně a 12 pro dp. Fr. Mimru, far. v Krouně. — Lampy oltářní: pro dp. Fr. Mimru, faráře v Krouně a pro Její Exc. paní hraběnku Waldstýnovou v Praze. — Konvičky mešnit: 10 párů pro vdp. Jana Cibulku, superiora na sv. Hostýně a pro dp. Fr. Blažka, faráře v Noutonicích. — Kříž k průvodům: pro sl. patronátní úřad ve Smiřicích.

Rozličné. Dva postranní oltáře: pro vdp. Jana Vychodila, faráře v Želechovicích. — Missaly: pro vdp. Ferd. Kučeru, děkana na Smečně, pro vysokorodého pana barona Leopolda ze Sternbachu, pro důst. farní úřad v Živohošti a pro sl. c. k. patronátní úřad ve Smiřicích. — Pultík pod missal: pro dp. J. Hejtmánka, faráře v Něm. Bělé. — Zvonky oltářní: 4 pro vdp. Jana Cibulku, superiora na sv. Hostýně a pro Její Exc. paní hraběnku Waldstýnovou.

Paramenty. Kasule: zelená: pro dp. Jana Vychodila, faráře v Želechovicích; černá: pro vysokorodou paní hraběnku Marii Nostitzovou v Praze; bílá: pro Její Jasnost paní kněžnu Lobkowiczovou v Praze; bílá s křížem bohatě zlatem vyšitým: pro dp. Narc. Malachtu, kooper. v Pavlovicích; bílá: pro dp. Fr. Blažko, faráře v Noutonicích; červená: pro sl. c. k. patronátní úřad ve Smiřicích; bílá: pro vysokorodou paní hraběnku Clam-Martinitzovou na Smečně; červená: pro Její Jasnost vysokorodou paní kněžnu Lobkowiczovou v Doln. Bečkovicích; bílá s bohatou úpravou: pro vdp. Aurel. Lablera, převora a faráře v Praze; bílá: pro J. Milost nejd. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně; červená a bílá: pro důst. farní úřad v Hostouni; černá: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře v Praze; dvě bílé a dvě fialové: pro důst. farní chrám Páně v Charvatcích; fialová a zelená: pro důst. farní úřad v Korkusové Huti. — Pluvialy: černé: pro dp. Jos. Hasika, faráře ve Smolnici a pro důst. farní úřad v Hostouni;

červený a černý: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře v Praze. — Dalmatiky: bílé s bohatě vyšitými garniturami: pro blahorodou paní N. N. v Krakově a pro dp. Jos. Jandu, faráře v Hlavní Kostelní; červené: pro dp. Jana Vychodila, faráře v Želechovicích a pro dp. Jana Seidla, faráře v Černilově. — Stoly: pro dp. J. Baldermanna v Dobřanech, pro sl. zádušní úřad v Praze, pro vdp. Ant. Štěpánka, děkana v Jaroměři, pro vp. V. Schöbitze, kaplana v Rochlicích, pro ctih. pana Václava Růžičku, bohosslovce v Praze, pro dp. Gězu Szuczyho, faráře v Kis-Léwardě v Uhrách, pro vysokorodou paní kontesku Marii Sylva-Tarouccovou v Průhoních. — Pláštíček na ciboř: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Hostouni, pro dp. dra Karla Řeháka, faráře v Praze a pro dp. Gězu Szuczyho, faráře v Kis-Léwardě v Uhrách. — Vela: pro blahorodou paní Eleonoru Kresslovou, choť úředníka ve Voticích, pro dp. Fr. Blažko, faráře v Noutonicích, pro sl. c. k. patronátní úřad ve Smiřicích, pro Jeho Milost nejd. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně, pro blahorodou paní Stejskalovou na Smíchově, pro důst. farní úřad v Chotusicích a pro vysokorodou paní hraběnku Johannu Nostitzovou v Praze. — Antipendium: pro blahorodou paní Angelu Dauschovou v Praze. — Nebesa: pro vdp. dra Vinc. Luksche, profesora v Litoměřicích, pro sl. c. k. patronátní úřad ve Smiřicích a pro vdp. Frant. Bučku, děkana v Pustoměři. — Korouhve: pro dp. Flor. Němce, faráře v Hradčovicích na Moravě, pro blahorodého Jos. Kirpala, představeného v Šedovicích, pro vdp. dra Vinc. Luksche, profesora bohosslovce v Litoměřicích a pro ctih. milosrdné sestry v Třeboni; 2 červené a 2 fialové: pro důst. farní úřad v Charvatcích. — Prapor spolkový: pro vp. B. Dvořáka, kaplana v Sedčanech. — Prapor pro školní mládež: pro vysokorodou paní hraběnku Lažanskou v Praze. — Příkrov: pro J. Milost nejd. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně. — Birety: pro vys. dp. Jos. Šterbu, kanovníka v Litoměřicích a pro dp. Jos. Hasika, faráře ve Smolnici. — Koberce oltářní: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře v Praze a pro sl. c. k. patronátní úřad ve Smiřicích.

Prádlo kostelní. 3 alby, 1 rocheta a 3 humerale: pro důst. farní úřad v Boroticích; rocheta: pro dp. Fr. Baldermanna, faráře v Dobřanech; tobalia: pro Její Jasnost paní princeznu Terezii Lobkowiczovou v Hořině; 3 purifikatoria a 3 ručníčky: pro vysokorodou paní hraběnku Schönbornovou v Praze; alba, 2 rochet, 6 korporalií a 6 purifikatorií: pro vdp. Ant. Štěpánka, děkana v Jaroměři; alba: pro blahorodou paní Marii Mládkovou v Janských Lázních; 2 cingula: pro ctih. sestru Adelburgu Kugerlovou v Ústí n. L.; 2 alby, 2 rochet, 2 humerale, 6 purifikatorií, 6 korporalií, 3 pally a 1 cingulum: pro dp. dra Karla Řeháka, faráře v Praze; alba: pro důst. farní úřad v Korkové Huti.

„METHOD“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 8.

V Praze, dne 31. srpna 1895.

Ročník XXI.

OBSAH: Románské exkurse. (127.) Klášterní chrám v Kladrubech. — Persekuční edikty vydané proti křesťanům. — Mučenníci a vyznavači. — Domažlice. (Pokračování.) — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc srpen 1895.

Románské exkurse. (127.)

KLÁŠTERNÍ CHRÁM V KLADRUBECH.

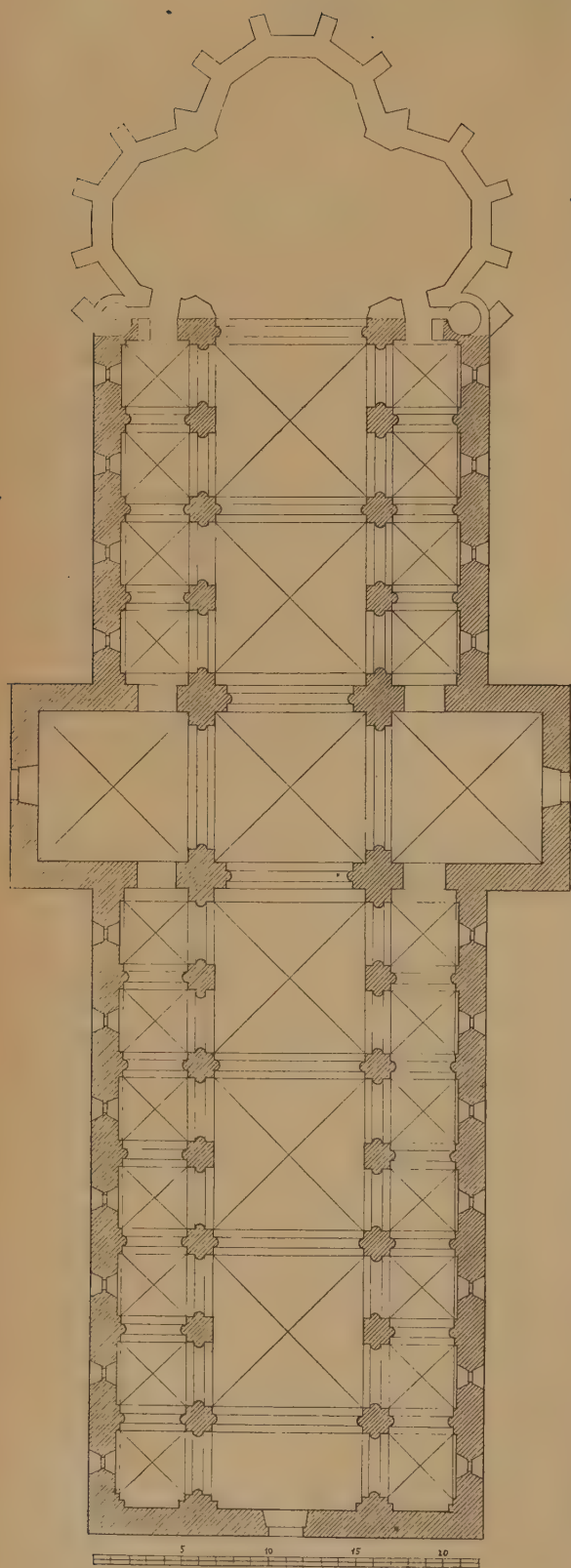
Napsal F. J. Lehner.

Půdorys Kladrubského velechrámu jest s podrobnou pravidelností vedle zásad slohu románského sestrojen a to měřítkem velmi značným. Jest zcela pravidelně založen do kříže latinského. Mírou rozlohy jeho jest střední čtverec uprostřed budovy se nacházející, kde loď podélná s křížovou se protínají, jehož stranice 10 m obnáší. Dva čtverce k jihu a severu, po pravé i levé straně jeho tvoří loď příčnou či křížovou. Ze dvou čtverců k východu čelících sestrojen jest chor mnišský, k němuž družila se svatyně oltární. Jelikož i nynější centrálně sestrojený rozvrh její na čtverci se zakládá, jest na snadě oprávněná domněnka, že snad i tato důležitá část chrámová hned původně založena byla rovněž centrálně po způsobu kostela Reznovického na Moravě, kde takéž kolem čtverce tři polokruhové apsidy se rozprostírají, což by bylo znamenitě odpovídalo velkolepému rozvrhu celku. V tom případě byly by boční lodi se pokračovaly jakožto ochoz kolem tří apsid po způsobu podobných kostelů Porýnských. Čtyři čtverce k západní straně směřující tvořily loď kostelní.

Ze čtvrtého čtverce zbyla nyní pouze polovina. Druhé polovice použil obnovovatel minulého věku, který zbořením strany průčelní nešťastnou prací restaurační započal, k umístění gotické býti mající předsíně otevřené, pošinuv novou stěnu průčelní k nejbližším oběma pilířům, jejichž arkády zdíkem uzavřel, zvenčí opěráky opřel, hlavní loď novou stěnou zakončil, v níž při zemi střízlivý vchod, svrchu pak veliké okno upravil, nad římsou pak nový štít copářskou gotikou okrášlil (!).

Velkým čtvercům hlavní lodi odpovídají zcela pravidelně dva poloviční čtverce v lodích bočních po obou bočích se táhnoucích.

Pravidelný tento rozvrh půdorysu ze čtverců vesměs se skládající jest bezpečným a nezvratným důkazem, že celý kostel byl založen na klenbu soustavně vedle zákonů slohu románského sestrojenou. Klenba podmiňovala nutně proměnu pilířů, o jejichž čtverhranné jádro 150 m silné opíraly se na všech čtyř stranách polokulaté přípory jakožto podpěry klenbových pasů pro sestrojení klenby křížové, která o ně se opírajíc

do pevného rámce jejích zasazena byla. Veškeré pilíře, jimiž západní část chrámu na tré lodí se dělí, zachovaly v podstatě starou tvářnost, jsouce ze tří stran polokulatými příporami obehnány, pouze na čtvrté straně do hlavní lodi čelící přeměnil restaurátor polokruhové přípory ve hranaté, které se pnou až ku klenbě hlavní lodi a to opět přesně dle požadavku konstruktivního ob jeden pilíř od spoda do výše klenby, jakožto přípory hlavních pasů ku protější stěně v hlavní lodi se přepínajících, kdežto na pilířích mezi nimi uprostřed se vyskytující přípora teprve ve výšce náběžníkové římsy počíná, postrádajíc úkolu konstruktivního. Jelikož však při obnově bývalá klenba křížová se odstranila a klenbě valené ustoupila, postrádají ovšem ty i ony přípory bývalého významu konstruktivního, sloužíce pouze k oživení hladkých stěn, které tímto způsobem na tolik polí se dělí, kolik pilířů po každé straně kostel čítá.

Jestliže pilíře v západní části chrámu původní podobu celkem zachovaly, jsou přípory pilířů v choru částečně zazděny ve stěně, která odděluje chor od lodí bočních, částečně odstraněny.

Čtvero pilířů čtverce křížového uprostřed chrámu, kde loď podélná protíná loď křížovou, jest přirozenou měrou valně sesíleno, jelikož na nich přepínají se mohutné oblouky k veškerým čtyř stranám; na nichž již v době románské spočívala vysoká kuple, která střed budovy i na venek mocně vyznačovala. Polokruhové oblouky tyto dosud zachované ovládají celým vnitřkem tou měrou, že veškeré zmodernisování nedovedlo zničití velkolepý dojem románské basiliky, kterou nebylo lze uměřiti ani neslohovou obnovou minulého století, takže zcela snadno lze si představití obraz hlavní lodi, pokud nepozbyla původní klenby křížové, kterou spisovatel na půdorysu správně vyznačil, jak druhdy bývala.

Mohutným obloukům klenbového čtverce křížového odpovídají menší oblouky arkad, oddělující loď střední od obou lodí bočních. Také tyto oblouky pilíř s pilířem spojující podržely svůj původní, poněkud převýšený polokruh. Detail pilířů, patky, hlavice a ostatní výzdoba románská bohužel barbarismem obnovovacím naprosto zmizela. Hrany

čtverhranných pilířů jsou sraženy, čehož důsledkem byla i přeměna postamentů.

Pilířům svobodně stojícím odpovídají poloviční pilíře na protější stěně boční rozestavené, z nichž přepínají se vesměs staré polokruhové pásy, jimiž oddělují se klenbové čtverce bočních lodí, jejichž klenba přilepenými žebry znešvařena jest tímže způsobem, jako v hlavní lodi se spatřuje. V bočních lodích po obou stranách choru jsou však na místo přípor pouhé krakorce a na stěnách jen liseny s hranami sraženými. Zde též bývalé arkády polokruhové ustoupily otvorům překlenutým obloukem lomeným. Pásky však příčné i zde zachovaly původní polokruh, jejichž hmotnost dobře vyznačuje dobu, v níž kostel zbudován byl.

Ovládá-li oblouk polokruhový ve čtverci křížovém, jakož i v arkádách lodí veškerým vnitřkem budovy, háje platně původní ráz románské basiliky, ačkoli veškerá okrasa slohová naprosto zmizela i s bývalými okny, která vesměs zvětšena a lomeným obloukem sklenuta jsou, přispívají k velkolepému dojmu, jemuž nikdo při vstoupení do velebné svatyně se neubrání, zejména velmi šťastné poměry délky k šířce a výšce, jakož i znamenité rozměry mistrné stavby. Délka lodí obnáší 36·25 m, křížového čtverce 10 m, choru 21 m, celá délka od vchodu až na konec choru mníšského úhrnem 67·25 m. Přičteme-li k tomu délku přistavěné svatyně oltářní 16·90 m, jest chrám 84·15 m dlouhý. Loď křížová jest 27·75 m široká. Šířka veškerých tří lodí obnáší 19·65 m. Výška pilířů arkádových oddělujících loď hlavní od lodí bočních 5·28 m. Vzdálenost pilíře k pilíři po délce 5·10 m. Šířka hlavní lodí od osy k ose 10·15 m. Šířka boční lodí od osy pilíře ku stěně 4·75 m. Mohnutnost zdívá 1·40 m.

Jestliže za příčinou architektonického sestrojení a velkolepých i krásných poměrů vnitřek kostela Kladrubského původ románský na vzdor obsáhlému přetvoření na počátku minulého věku přece zřejmě ukazuje, dovedl obnovovatel v nějšek jeho tou měrou cizím rouchem přioditi, že po slohové úpravě a výzdobě jeho ani stopy nezbylo. Zbouráním průčelní stěny zmizel románský portál, který dojista v souhlasu s krásou veškeré architektury s nevšední nádherou proveden byl. Nová stěna průčelní o půl

klenbového čtverce k východu pošinutá jest tak slabá, že v ostění svém by ani nebyla poskytla místa slušnému portálu slohovému. Obnovovatel byl si patrně vědom, že nesmí starobylý památník zmodernisovati slohem tehdejší běžným. Jal se tudíž budovu gotisovati, jelikož tehdejší jediná gotika za sloh starobylý platila. A jaká gotika! Kde po stěnách a nárožích byly románské liseny, postavil opěrné pilíře, avšak pouze na západní a severní straně, které příchozímu bylo lze obejíti. Stranu ku klášteru čelící cizímu nepřístupnou nechal na pokoji, ušetřiv jí zbytečné hříčky pilířové. Okna vesměs rozšířil, nahradiv polokruh obloukem lomeným. Korunou negotické gotiky jest kuple s lucernou a skutečnou korunou, vznášející se nad čtvercem křížovým jakožto středisku budovy. Na hlavu budovy knížecí posaditi korunu knížat českých jest dojista myšlenkou důmyslnou i krásnou, již vyslovuje se vděčnost ku knížeti Vladislavovi jakožto zakladateli slavného chrámu i kláštera. Ostatně dlužno spravedlivě uznati, že obnova tímto duchem provedená nezničila velkolepost nejznamenitějšího památníku doby románské. Přítel vlastenec-kých památek s vděkem bude pamětliv těch, kteří v patrném sebezapření nepřetvořili kostel vkusem tehdejšího věku, jako se stalo s četnými památníky.

Kráčí-li poutník z města Kladruha po silnici a zraku jeho objeví se poprvé staroslavná, ctihodná svatyně z mírné vzdálenosti, kde stopovati lze pouze obraz celkový bez podrobností architektonických, noha bezděčně se zastavuje a mysl velebou a krásou uchvácená s rozkoší oddává se jedinému toho druhu ve vlasti naší pohledu. Na temeně mírně vystupující skály zvedá se velkolepý chrám jako královna na trůnu, zdělaný z kvádrů čistě pracovaných, jejichž jasně hnědá barva lahodně odráží se od temně zeleného pozadí lesem porostlých vrchů přímo za klášterem se táhnoucích. Chrám po celé délce viditelný stojí v popředí jako strážce kláštera za ním seskupeného a k němu se tulícího. Jest však zároveň v posvátné samotě zkamenělým prosebníkem krajiny, v jejíž středu stojí. Velebnějšího a krásnějšího místa pro útulek klášterní si ani mysliti nelze. Bezděčná lítost jímá poutníka, že neslyší rozléhati se zpěv mnichů z tak rozkošné svatyně, která jest zkamenělou modlitbou tolika věků.

Persekuční edikty vydané proti křesťanům.

Dle Mariana Armelina podává Josef Vajs.

Nenávist proti křesťanům neomezila se ve svých projevech na slova, brzy přešla ke skutkům, a k pronásledování lidu křesťanského se strany židů a lidu římského spojili se i Caesarové.

Počátek učinil Nero, kterýž, jak známo, svalil na ně vinu, že oni jsou původci požáru, kterým lehl Řím, jež však on sám zosnoval.

Ale po jeho tragické smrti, i když s ním zašly jeho dekrety, nová nařízení císařská nepřestávala vydávati se po tři věky, a od Lactantia víme, že Domitius Ulpian sebral množství takových rescript.¹⁾

Cav. E. Blant, jeden z nejučenějších archaeologů francouzských, jednáje po prvé o této věci, totiž na jakém právním základě vedly se soudní procesy s křesťanskými mučenníky, dokazuje, že byli souzeni dle paragrafů (římského zákonníka) jednajících o svatokrádeži, o urážce majestátu, o spolicích a shromáždování nedovoleném.

Tedy celkem dí totéž co druhdy Tertulian: »Summa haec causa imo tota est, ... sacrilegii et majestatis rei convenimur.«

Nad to užili proti nim i zákona zakazujícího všelijaký cizí kult, který nebyl schválen od senátu. V tuto kategorii bylo počítáno i křesťanství. Pronásledování však sama v prvních třech stoletích neměla téhož rázu, ani téhož průběhu.

Třetí století a počátek IV., jak vykládá Rossi, valně liší se od století II. V prvních pronásledováních byli křesťané souzeni a často popraveni pro příčiny svrchu uvedené, ale vždy jako jednotliví vyznavači zapovězeného učení. Později však (v století III. a zač. IV.) měli pronásledovatelé namířeno v první řadě na »corpus cristianorum« — církev jako společnost, která konala svá shromáždění, která měla svoji hierarchii, která měla své hřbitovy.

Všimněme si blíže alespoň letmo pronásledování prvního i druhého.

Persekuce Neronova, která zanechala po sobě i zřejmé stopy v lidu, byla na počátku způsobena jako prostředek, jímž

zmíněný Augustus chtěl zastříti přehmaty svých prefektů Tigellina a Ninfidia Sabina, jakož neméně i hříchy své vlastní. Tím pronásledováním chtěl odvrátiti od sebe pozornost lidu. Proto obětoval křesťany k hrozným mukám ve svých zahradách vatikánských dnem i nocí, tak ukájel krvežíznivé oči chátřy, tak konejšil její touhu pomstiti se křesťanům, kteří platili za nenáviděné nepřátely veřejné. Z tohoto důvodu vysvitá, že pronásledování Neronovo nebylo snad jen místní, ale spíše všeobecné po celé říši, jak poznamenává sám Rossi.¹⁾

S výtkou, že zapálili město, začalo pronásledování v Římě; kdežto, když soudem byla jim dokázána vina druhá, že jsou veřejnými nepřátely státu, byla persekuce nařízena všude.²⁾

Ostatně nebylo šetřeno v tomto pronásledování ani na venek nějaké zákonité formy jako ve všech skutcích Neronových, pro kteréž urychlil si smrt a poskrnil na věky svou památku. Po jeho smrti nařízení jím vydaná pozbyla platnosti, a protože sama osoba jeho upadla v nenávist, měli křesťané pokoj na 30 let.

Moudrá a pravděpodobná jest domněnka Rossiho, že křesťané v tomto období dostali se do stavu, v jakém byli před pronásledováním.³⁾ Toto domnění slavného archaeologa opírá se o jednání Domitianovo. Tento totiž obnovil sužování křesťanů, ale tak, že zahrnul v ně i židy i všecky cizince, kteří přijali víru křesťanskou. Židy nutil, aby platili jakousi daň pod jménem »fiscus iudaicus«, všem pak zakázal pod trestem vyhnanství a smrti žítí po židovsku (v náboženském smyslu) »profiteri vitam iudaicam«.⁴⁾

Proti křesťanům, kteří veřejně vyznávali svoji víru, zakročil pro jejich »atheism« co nejpřísněji, takže neušetřil ani svých příbuzných nejbližších, jako byly dvě Domitilly, Flavius Clemens a mnoho jiných osob senátorských.

¹⁾ Bull. arch. crist., 1865, p. 93.

²⁾ Hoc initio (s požárem) in Christianos saeviri coeptum est; post etiam datis legibus religio vetabatur, palamque edictis propositis christianum esse non licebat Sulp. Sev. Hist. Sacr., II., 41.

³⁾ Bull. arch. crist., 1865, 94.

⁴⁾ Suet. in Domitiano, § XII.

¹⁾ Rescripta principum nefaria collegit, ut doceret quibus poenis affici deberet eos, qui cultores Dei confiterentur. In Nerone, c. XVI.

Domitian podlehl vzpouře a jeho nástupce Nerva, jak víme od Diona,¹⁾ zrušil celé dílo Domitianovo. Sprostil židy zmíněného poplatku, čehož svědectví máme na penízu za něho raženém »FISCI IVDAICI CALVMNIA SVBLATA«, a nedovolil, aby kdo byl viněn z bezbožství. Proto také o něm čteme v knize »De mortibus persecutorum«, že církev za něho nejen do bývalého stavu se vrátila, ano i mnohem slavněji zkvétala.²⁾

Ale právě v těchto dobách začali již úřadové, ba i sám lid přesně rozeznávat křesťany od židů, takže za Trajana stáli tu křesťané úplně od židů odloučení, a jako takoví viněni ne již z čarodějství neb z bezbožství, ale z křesťanství. To vysvětluje z pověstného listu Pliniova k císaři Trajanovi, v němž dává zprávu o křesťanech poznamenává, že Krista cti za svého Boha.³⁾

Za Trajana byla tedy otázka křesťanů v říši římské rázu čistě náboženského a jemu bylo souditi prvněmu o křesťanství z tohoto nového hlediska, protože u soudů římských přestaly všechny svazky mezi židy a křesťany na vždy.⁴⁾

Rozluštění této otázky, tak jak je Trajan provedl, málo mu slouží ke cti. Známý jest jeho kontradiktorní reskript, v němž hleděl spojití svoji osobní mírnost s pohanskou nesnášenlivostí proti křesťanům.

»Nikdo nemá udávat křesťany u soudu pro jejich náboženství, ale udá-li je kdo, nechť jsou potrestáni.«⁵⁾ Touto formulí, dí Rossi, dostalo se obžalobám a pronásledování křesťanů jakés soudní oprávněnosti, kdežto židé, až na malé výjimky, těšili se dále státní ochraně a požívali výsad. A po celé II. stol. sloužila tato slova za právní výnos proti křesťanům neb i za ochranu, podle toho, jak byli k nim císařové snášenliví. Tím si vysvětlujeme, jak mohl r. 186 býti k smrti odsouzen křesťan senator Apollonius pro svoji tvrdošijnost ve víře v Krista zároveň se svým udávatelem.⁶⁾

Neboť zdá se, že Antoninus Pius potvrdil prvou část reskriptu Trajanova

trestem smrti proti udávacům křesťanů, ale i druhá část zůstala v platnosti.

Ostatně nebylo těžko nepřátelům křesťanství i za těchto císařů ujití tomuto trestu všelijak nastrojenými vytáčkami.

V knize »Filosofumena« vypravuje se o Kallixtovi, že jej židé udali praefektu Fuscianovi. Ale nevinili jej rovnou z křesťanství, nýbrž že vešel jim do synagogy a tam je znepokojoval, vychloubaje se, že jest křesťanem.¹⁾

Proto vidíme, že za těchto císařů byl v procesech zachováván zákonitý pořádek jak v otázkách tak i v trestech, čehož dříve nebylo. Proto žaloby v této době nebyly již tak hlučné, ne tak nezákonné svojí formou, ne tak zběsile vedeny rozkaceným lidem, někdy i mírněny osobní laskavostí některého císaře či jeho choti.

Nicméně nejnovější bádání potvrzují vždy více, že pronásledování II. století byla velmi krutá, mezi nimiž nejvíce M. Aurelio, které zavodí co do krutosti s nejhroznějšími století třetího. A to proto, že zdánlivý klid, který zavládl následkem reskriptů císařských, byl nahrazen horečným slíděním po křesťanech nejvíce od úředníků v provinciích.

Četné spisy obranné, hromadné usmrcení křesťanů v Lyonu, kruté zahlázení Cecilie, mladé Římanky z rodu senatorského, to vše dostatečně ukazuje, jakého rázu a stupně bylo pronásledování Marka Aurelia, který ve všem sledoval politiku Antonína Pia.

Celsus, pohanský filosof a přeurputný nepřítel křesťanů, jež nikdo nebude bráti v podezření, praví o křesťanech, že i v skrýších a na útěku po nich pásli.²⁾

Pokročíme nyní k pronásledování století III., které vzbudil Sept. Sever. Již od r. 197 rotila se lůza římská proti křesťanům a s křikem žádala na císaři, aby byly pohnány před soud mnohé osoby senatorské, které opustily modlářství. Ale i za tohoto císaře dlužno rozeznávat dvě periody v příčině pronásledování. V období prvním lze viděti, že Sever odpíral žádostem lidu, jak víme od Tertuliana.³⁾ Snad nechtěl rozhněvati se s tolika vznešenými rodinami římskými, v nichž tu a tam byli křesťané. Proto mu přišla vhod válka na východě, kamž se odebral zanechav snad nějaké

¹⁾ Hist. LXVIII, I.

²⁾ Non tantum in statum pristinum ecclesia restituta est, sed etiam multo clarius ac floridius enituit.

³⁾ Epist. X., 97.

⁴⁾ Rossi: Bull. arch. crist., 1865, p. 94.

⁵⁾ »Conquirendi non sunt, si deferantur et arguantur, puniendi sunt.«

⁶⁾ Euseb. Hist. eccl., V., 24.

¹⁾ Rossi: Bull. arch. crist., 1865, p. 5.

²⁾ E vobis si quis adhuc errat latitatque morte plectendus quaeritur.

³⁾ »Populo furenti palam restitit.«

tajné instrukce senátu, jak by si měl vésti vůči křesťanům. Neboť sotva že odtáhl, začalo tajné pronásledování, v němž byli tajně souzeni a i často hromadně překvapení a pobiti na svých shromažďovacích místech.

Z této příčiny stýská si Tertulian do senátu.¹⁾ Ano ze slov téhož spisovatele vysvitá, že senát zdvojnásobil počet vyzvědačů a udavačů, jichž úkolem bylo vypátrati den a místo, kde se křesťané sejdou.²⁾

Smrtí Septimiovou, kterýž ještě na radu mnoha filosofů vydal nový edikt proti křesťanům, přestalo pronásledování, takže po r. 211 církev si oddechla.

Snášenlivost a pokoj, jakého dopřál křesťanům Alexandr Sever, byla tak veliká, že by náboženství jejich bývalo došlo jakéhos státního uznání, kdyby to kněží pohanští nebyli překazili. Ti totiž, dle svědectví Lampridiova, pohanského dějepisce, pochopivše, že by křesťanství brzy zvítězilo nad pohanstvím, takže by všichni stali se křesťany (*omnes christianos futuros*), opřeli se mocně císaři, který se musil omeziti na to, že křesťany jen trpěl.³⁾ Ale toto trpění bylo takové, že je lze přirovnati k onomu, jakému se těšila církev za Konstantina. Vždyť církvi bylo přiznáno právo stavěti v obvodu městském shromažďovací budovy.⁴⁾ Než nikdo nezapomeň, že i v této tak mírné době tu a tam padli křesťané za obět pohanské zuřivosti.

Tato osobní laskavost císařova shoduje se úplně s tím, co vyprávějí o něm pohanští dějepisci. Známo jest, jak byl nakloněn evangeliu i samému Kristu, jehož obraz postavil ve své domácí ložnici (*lararium*).⁵⁾

A Lampridius zmiňuje se o nápisech, jež Alexander kázal umístiti v paláci na místech nejvíce navštěvovaných. Tak na př.: *QUOD TIBI NON VIS ALTERI NE FECERIS* (Co nechceš, aby jiní tobě činili, nečiň ani ty jim). Zásadu tuto, dle téhož dějepisce buď prý od židů neb od křesťanů slyšel a jí se držel.⁶⁾

Když však byl Alexandr zabit, přestál tento utěšený stav věcí a děsný byl obrat za Maximina od r. 235—237, ačkoliv jeho pronásledování čelilo především proti papeži, biskupům a kněžím.¹⁾

Od r. 246—251, či až k ediktům Deciovým byl pokoj, ale v těch letech rozružil se znova boj jako nikdy před tím, ba škodlivější než samo rozštěpení způsobené Novatianem. Decius hleděl překaziti volbu nástupce papeže mučenníka Fabiana.

Když však zvěděl, že zvolen byl za papeže Kornel, rozvzteklil prý se až neuvěřitelně, protože prý v něm viděl většího nepřítele než nějakého soka na trůně císařském.²⁾ Děsným mukám vydal odsouzené věřící (*in acerbissimos cruciatus absque solatio mortis*).

Krutěji nežli Gallus i předchůdce pronásledoval křesťany Valerian, o němž ponejprv čteme, že zapověděl křesťanům scházeti se na jejich pohřebišti. Zřejmé zprávy o tomto z počátku příteli, ale pozdějším přeurputném škůdci křesťanů nalézáme v listech souvěkého sv. Cypriana.

Z těchto vychází na jevo, jak přemnozí křesťané byli odsouzeni do lomů a dolů — *ad metalla* — nejvíce biskupové.³⁾ V tomto pronásledování utrpěl sám sv. Cyprian. Konečně, když byl Valerian, tehdy již 70letý stařec, do otroctví odveden a uvězněn, vrátil se církvi pokoj, jenž až do dnů Dioklecianových nebyl přerušen vyjma za Klaudia Gota a za Aureliana.

Politika těchto posledních vládců se měnila. Jednou přáli křesťanům, podruhé je pronásledovali. Tak na př. o Aureliánovi víme, že rozkázal Pavlu Samosatskému, aby vydal odňatý majetek křesťanům, kteří byli ve spojení s biskupy v Itálii a Římě; sám pak na konec je pronásledoval.⁴⁾

Totéž lze říci o Dioklecianovi, jenž na počátku své vlády následoval šlépějí Alexandra Severa, takže křesťané v domnění, že budou míti i za něho déle

¹⁾ »Ad hanc solam speciem auctoritas vestra in publico aut timet aut erubescit inquirere.«

²⁾ Scitis et dies conventuum nostrorum; itaque et obsidemur et opprimimur et in ipsis arcanis congregationibus detinemur.«

³⁾ »Christianos esse passus est.« Lampridius in Alex. Sev., cap. 22.

⁴⁾ Rossi: Bull. arch. crist., 1864, 94.

⁵⁾ V. Greppo: Dissertation sur la laraires de l'Empereur Sévère Alexandre Belley, 1834.

⁶⁾ Lampridius in Alex. Sev., p. 51.

¹⁾ Euseb. Hist. eccl., VI., 28.

²⁾ »Multo patientius audiret levari adversus se aemulum principem, quam constitui Romae Dei sacerdotem.« S. Cyprianus, ep. 52 ad Antonian.

³⁾ »Non foveatur, tak dí o nich, in metallis lecto et cultrici corpus... humi iacent fessa laboribus viscera, squalent sine balneis membra situ et sorde deformia, panis illic exiguus... vestis algentibus deest... semitonis capitis capillus horrescit.«

⁴⁾ Eusebius, Hist. eccl., VII., 30.

trvající pokoj, jali se stavěti v městě chrámy a budovy k posvátným shromážděním. Ale r. 303 vypuklo pronásledování opět, poslední sice, ale horší všech předchozích. Chrámy nedávno vystavěné jim bořili, listiny pálili, pohřebiště jako za Valeriana zavírali, a všude nastalo nevypravitelné krveprolévání.

Tentokráte zuřili pohané nejen proti osobám a místům, ale jaksi více proti knihám a nářadí obřadnímu. Něco podobného tu a tam přiházelo se také dříve, jak víme z akt nejnověji v Paříži nalezených.¹⁾ Tam čteme, jak prokonsul táže se křestanů: »Jaké knihy máte zavřeny ve vašich skříních?« Načež jeden z mučenníků, Speratus, odpověděl: »Knihy evangelií a epístoly sv. Pavla.«

Nebyl-li tento druh pronásledování (náboženských knih) ničím novým, byl alespoň násilnější a všeobecný.

Jest pravda, že mezi 6. a 7. rokem tohoto pronásledování na východě lze znamenati jakés umírnění, což připisuje Eusebius únavě pronásledovatelů sámych.²⁾

Ano týž dějepisec vypráví, že odsouzeným »ad metalla« bylo dopráno takové volnosti, že si mohli poblíže míst svého trápení postaviti i chrámy a kaple, v nichž slavili božská tajemství.

Ovšem, že když na věc přišel správce Palaestiny, udal vše císaři, a úředník, který stál nad odsouzení (praepositus metallorum), jednak aby ukázal, jak jest horlivým, jinak také aby kryl sebe u císaře, počal krutěji nakládati s nebohými, mezi nimiž bylo i mnoho staříckých biskupů. Schromili je, oslepili je, aby jim učinili zaměstnání ještě obtížnější, ano většinu z nich i pobili.

Jak bylo již dříve známo, potvrzuje

¹⁾ Aube. Etude sur un nouveau texte des Actes des martyrs Scillitains. Paris 1881.

²⁾ Rossi: Bull. arch. crist., 1868, p. 21.

se novými objevy v Africe vždy více, že pronásledování Dioklecianovo mělo dvě období.

V prvním byl postižen hlavně vyšší klerus, kdežto lidu se pouze zakazoval pod trestem smrti jakýkoliv úkon náboženský. V tyto dny řadí se dle Rossiho¹⁾ tak zvaní »dies traditionis«, protože mnozí vydali pronásledovatelům posvátné knihy.

V druhé periodě pak nazvané »dies thurificationis«, která počíná koncem r. 303, byli všichni věřící nuceni mukami přeukrtnými k modloslužebnosti.

Tehdy na každém trhu, u každé studnice, na každém rohu byly postaveny modly a oltáře, aniž by mohl si něco koupiti neb vody nabrati, neb po ulici jíti, aby neobětoval bohům.²⁾

Slavný jeden nápis, který se našel v minulých letech v antickém městě Cirtě v Africe, připomíná tyto neblahé dny:

TERTIV IDVS IVNIAS DEPOSITIO
CRVORIS SANCTORVM MARTYRV
QVI SVNT PASI SVB PRESIDE
FLORO IN CIVITATE MILEVITANA
IN DIEBVS TVRIFICATIONIS INTER
QVIBVS HIC INNOC

Nesmíme však mysliti, že snad v prvním období či za dnů »traditionis« bylo málo mučedníků; vždyť, jak víme od sv. Augustina,³⁾ alespoň v Africe jich bylo velmi mnoho. Nejnovější nápisy tamže odhalené vypravují v pamětech o neznámých nám mučennících persekuce Dioklecianské.

¹⁾ Bull. arch. crist., 1876, p. 59.

²⁾ V. Tillmont. Hist. eccl., p. 49.

³⁾ »Tot martyres (v Numidii) cum tradere nolissent excruciatí et occisi sunt... non quilibet infirmi, sed etiam patres familias crudelissimis mortibus occisi.« S. Aug. Brev. Collat. cum Donat. III., 15.

Mučenníci a vyznavači.

Dle prof. M. Avelina podává Josef Vajs.

N obrazu o pronásledování křestanů, jež jsme hrubými tahy nakreslili, každý snadno postřehne, že počet křestanů, kteří padli za oběť pohanské pověře a zuřivé chátře, byl mnohem větší nežli jest zaznamenáno v starých mar-

tyrologiích a passionálech, zvláště ve 2. polovici III. století.

Přes to však nesmíme domnívati se, že jméno *μάρτυρ* (martyr, mučenník) v dobách pronásledování bylo udíláno ze soukromé zbožnosti věřících komukoliv.

Naopak. Veřejná správa církevní zachovávala v této věci sama opatrných pravidel.

Tento čestný titul nepříslušel a nebyl dáván jedině těm, kdo za víru dokonali život v mukách, ano ani tehdy nepsalo se jméno »mučenník« na hroby těchto slavných obětí bez souhlasu biskupova.

Slavný archaeolog Rossi činí zvláštní poznámku v této věci o řeckém nápisu na hrobě papeže sv. Fabiana¹⁾ v hrobce papežů na hřbitově Kalixtově. On totiž dokazuje, že na uvedené desce původně nebylo nápisu »martyr«, ačkoliv mučennictví sv. Fabiana bylo tak známo, že kněžstvo římské dávalo o něm zprávu všem ostatním církvím. Tento titul však byl tam připsán později jinou rukou.

Původně stálo tam, jak jsem četl sám:

ΦΑΒΙΑΝΟΣ ΕΠΙ (επισκοπος, biskup).

Jméno mučenník bylo přidáno teprve, až byl týž sv. papež řádnou církevní auktoritou za takového uznán (vindictatus). Tím jménem bývali tudíž počtí toliko mučenníci za takové jaksi v církvi uznání.

Toto uznání (vindictio) nemohlo se však vždycky díti hned při pohřbu, a odtud si vysvětlujeme, proč tak zřídka čteme na náhrobních nápisích čestné jméno »mučenník«.

Dějiny rozkolů Donatova, v němž hrála důležitou úlohu mocná Kartaginka Lucia, přejíc Bostrovi a Celeusiovi, kandidátům to biskupství Kartagského proti Cecilianovi, nás poučují, že tento, když byl ještě jáhnem Mensuria, Kartagského biskupa, pokáral ji za to, že zlíbala ostatky kteréhos mučenníka ale ještě neuznaného (nondum vindicati). Tak vypraví sv. Optát Milevitský.

Rozdílní od mučenníků byt ne počtem řidší byli vyznavači (confessores). Vždyt toto jméno bylo dáváno přemnohým křesťanům, kteří byli vězněni, trýznění, do dolů odsouzeni, jižto však byli osvobozeni, takže v mukách těch neskonali.²⁾

O vyznavačích často zmiňují se církevní spisovatelé prvních čtyř věků, především pak Tertullian, sv. Cyprian, Laktancius a Eusebius. Od těchto víme, jak veliký počet byl vyznavačů, jak si jich církev vážila a jak laskavě o ně pečovala, aby jim jen jejich strasti zmír-

nila.¹⁾ Eusebius nám zachoval drahocenný důkaz této mateřské lásky v listě Dionysia, biskupa z Korintu, jímž děkuje papeži Soterovi a církvi římské za hojně almužny, jež poslali bratrům, kteří jsou v dolech.

Tertulian ve své obraně tam, kde mluví o pronásledování Sept. Severa, činí zmínku o vydajích, které se zapravovaly z církevní pokladny zásobované láskou věřících, a uvádí tam také naklad na stravu odsouzeným do dolů, jež nazývá žáky svého vyznání (trápení).²⁾

Tudíž titul vyznavače na rozdíl od mučenníka dával se i živým, a jest známo, že v Miláně ještě za živa připravil si kterýs věřící hrob, na nějž si dal jméno »v y z n a v a č«.³⁾

AVRELIVS DIOGENES CONFESOR
ET VALERIA FELICISSIMA BIBI (vivi)
IN DEO FECERVNT.

Na témže náhrobku však bylo lze čísti vepsané jinou rukou:

ET A DOMINO CORONATI SVNT
BAEATI CONFESORES COMITES
MARTYRORVM (!).

Z čehož Rossi správně uzavírá, že vyznavači nejmenovali se coronati dříve, než dokonali své vyznání také svatou smrtí.

Vyznavači tvořili mezi lidem křesťanským zvláštní třídu vedle panen a vdov, o kterých děje se ještě zmínka v bohoslužbě na velký pátek, kdy mezi jinými vyzývá kněz k modlitbě i za vyznavače. Sv. Cyprian, který je miloval jako své vyvolence, doporučoval je stále péči svých kněží, a napomínal je, aby zůstali hodni svého čestného jména.

Od těch, kteří první zásluhy své poskvrnili — které však přece nepřestává jmenovati vyznavači — rozeznává confessores bonos et illustres, ale praví, že tito slouží církvi k slávě, za ony pak že se církev stydí.

Mučenníci Lyonští ve svých mukách vytýkali některým věřícím, že je nazývají mučenníky, pravíce, že jen ti jsou hodni toho jména, jež Kristus za své přijal a jichž mučennictví potvrdil; oni však že prý jsou jen ubohými opovrženými vyznavači.⁴⁾

¹⁾ Hist. eccl., IV., 23.

²⁾ »Alumni confessionis suae«. Apolog., c. 39.

³⁾ Rossi: Bull. arch., 1864, p. 30.

⁴⁾ Eusebius. Hist. eccl., V., 2.

¹⁾ Rossi: A Roma sott., I., II., p. 60.

²⁾ Rossi: Bull. arch. crist., 1875, p. 120.

DOMAŽLICE.

(Pokračování.)

Před tím již dávno Domažličtí byli si na svůj náklad pod hradbami městskými vystavěli špitál s kostelem, jehož zasvěcení bylo asi původně Duchu sv. Snad se jim kdosi v jich právo vtíral, pročež r. 1331 prosili krále Jana o ochranu, které se jim dostalo, aby říditi a nakládati a kněze správce ustanovovati mohli ustavičně dle své vůle, nepřipouštějice žádnou osobu řeholní, ať by byla z řádu Antonínského aneb jiného kterého.¹⁾ Když pak r. 1344 zavítal biskup Arnošt na svůj statek Týn Horšovský, odebral se tam rychtář Jindřich Wolko, Albrecht řečený Roykowicer, Otto a Oldřich řečený Písař s konšely, ucházejíce se o potvrzení toho špitálu sv. Ducha, které s výminkami jistými jim dáno bylo a zejména povoleno, aby kněze vhodného s plebánem — tuším od sv. Jakuba — svobodně ustanovovati směli.²⁾

Zdali již tehdy byla také fara v městě samém, není lze prokázati, jelikož confirmace vždy zmiňují se o kostelích sv. Jakuba a Panny Marie. Je-li pravdivá domněnka, že kostel sv. Jakuba byl farním pro město a Panny Marie pro vesnice, pak dovedeme si vysvětliti, proč onen r. 1384 platil půlletního papežského desátku i k. 24 gr. a tento pouze 40 grošů.³⁾

Ohlédneme-li se po osobách, které bývaly faráři u sv. Jakuba, nalezneme k r. 1337 v jakémsi sporu kapituly a děkana kostela Pražského mezi svědky Svatoslava z Domažlic, plebána kostela, aniž lze určití, byl-li skutečně plebánem v Domažlicích aneb byl-li z Domažlic rodilý.⁴⁾ Však když Domažličtí žádali biskupa Arnošta z Pardubic o potvrzení svých práv k špitálu, vyskytuje se r. 1344 farář Kliment, jenž se za Domažlické přimlouval, poněvadž za práva svá masným krámem (maccellum) byl odškodněn.⁵⁾ Tuším, že tento Kliment byl farářem u sv. Jakuba, poněvadž v pozdějších dobách farář odtud nazývá se »principalus patronus«.⁶⁾

Po Klimentovi stal se farářem Šimon, jenž r. 1372 s povolením patrona opata Ostrovského měnil s Něprem, oltářníkem sv. Maří Magdaleny v Praze.¹⁾ Ani tu určitě není kostel jmenován, ale kladu jej sem z té příčiny, že skoro současně dosazuje se k výslovně jmenovanému kostelu P. Marie jiná osobnost a v městě asi v té době zvláštní fary ještě nebylo. Týž Něpr byl asi uvykl na Prahu a nedržel residenci, pročež mu dne 23. května 1379 nařízeno, aby do letnic se odebral k svému kostelu osobně a do Nanebevzetí P. Marie opatřil se kazatelem německým.²⁾ Snad ani toho vyzvání neuposlechl, neboť brzo na to jest tu farář Mikuláš, který roku 1383 ve srozumění s králem Václavem měnil s Velislavem do Tachova.³⁾ Brzy potom farářoval tu Zvěstoň, který r. 1388 s povolením krále a opata Ostrovského měnil s Wofardem do Horšova.⁴⁾ Wolfard, farář, byl asi prudké povahy, neboť pro jistou příčinu zranil měšťana Martina, začož byl do odčinění r. 1395 excommunikován.⁵⁾ Po způsobu tehdejší doby nedbaje příliš residence měl za sebe vikáře neb zastupce Matěje, jenž v témž roce padělal citace k soudu arcibiskupskému, patrně aby předvolané pohněval.⁶⁾ Wolfard zemřel okolo r. 1404, načež králem dosazen mistr Jan z Kralovic,⁷⁾ který se stal r. 1410 kanovníkem Pražským a Vyšehradským. Byl to muž vynikajícího ducha, pročež r. 1416 povýšen za děkana kapitulního, a od té doby stal se v bouřích husitských obezřelým a energickým vůdcem nejen kapituly, ale celé církve české. On byl duší všech rozhodných kroků proti husitismu, a když pro bouře nemohl déle v Praze setrvati, odvedl prchající kanovníky do Žitavy, vzal s sebou sv. ostatky metropolitní, působil na kněžstvo a věrné katolíky, že se zrekli odpadlého arcibiskupa Konráda z Vechty, proti němu vystoupil s žalobou v Římě a způsobil, že volen za arcibiskupa Jan, biskup Olomoucký, v jehož jměnu ujal se administrace arcibiskupství Pražského.

¹⁾ Reg. III., 712.

²⁾ Reg. IV., 562.

³⁾ Mardet., 235.

⁴⁾ Reg. IV., 165.

⁵⁾ Reg. IV., 562.

⁶⁾ Lib. conf., VII., 168.

¹⁾ Lib. conf., II., 68.

²⁾ Act. jud., II., 353.

³⁾ Lib. conf., III., 160.

⁴⁾ Lib. conf., III., 203.

⁵⁾ Form. dict., 329.

⁶⁾ Act. jud., 193.

⁷⁾ Lib. conf., VI., 129 a 130.

Ze Žitavy hleděl zachrániti v Čechách, co se ještě zachrániti dalo. Napomínal duchovenstvo i lid k věrnosti, ustanovoval kněze, kde třeba bylo, horlil slovem i censurami proti odpadlíkům a přijímal otcovsky navracující se zbloudilce. A tak řídil církev českou až do smrti své ve vyhnanství v Žitavě r. 1430.¹⁾ Mistr Jan z Kralovic nazývá se r. 1411 též farářem u P. Marie;²⁾ jest to patrně mýlka, jaká se často v těch knihách přihází, neboť tehdy byl u P. Marie farář Matěj, který teprve r. 1427 zemřel.

Farář mistr Jan brzo po svém povýšení vzdal se fary v Domažlicích, neboť v těch letech připomíná se tu Bohuslav z Krňova, doktor dekretů, do r. 1415 ještě živý, ale již 1416 mrtvý.³⁾ Po jeho smrti dosazuje sem s králem opat František z kláštera Ostrovského naposledy faráře kněze Václava, oltářníka u sv. Kateřiny v Králově Hradci a kaplana královského.⁴⁾ V těch dobách počalo již v Domažlicích jitření, náboženské novoty se ujímaly, a brzo Domažličtí přidrželi se husitismu; tím klášter Ostrovský přišel o své výsady a kostel dán utraquistům.

Zmínil jsem se výše, že u kostela sv. Jakuba při oltáři sv. Petra byla zřízena kaplanka r. 1392, a tehdy dosazen na to beneficium dosavadní kaplan Jan, syn Mikulášův z Domažlic.⁵⁾ Po něm r. 1395 jmenuje se Matěj, kaplan, snad totožný s oním Matějem, padělatelem svrchu připomenuté citace k soudu arcibiskupskému. K r. 1407 připomíná se kaplan Jidřich, řečený Jindroušek.

Ohlédněme se nyní ke kostelu Panny Marie, řečenému též Svátost ante Tust. Když r. 1360 ustanoven byl Jan z Domažlic ku špitálu Domažlickému, byl ovodem jeho farář od P. Marie.⁶⁾ Jméno jeho není známo; snad to byl Svatoslav, jenž r. 1376 ve srozumění s Mstislavem, opatem Ostrovským, měnil s Václavem, farářem v Jilovém (Elaw).⁷⁾ V týž den 14. června 1376, v který byl Václav do Domažlic potvrzen, domáhal se klášter Ostrovský závazku 4 kop gr. Pražských u tohoto kostela každoročně splatných, a nový farář se závazku tomu podvolil.⁸⁾

V následujícím pak roce slíbil, že do sv. Jana Křt. splatí úrok 24 kop gr. Pražských za zmíněné 4 k. gr., které přijal za odkázané pole od panny Mhlře za anniversarium za duši její.¹⁾ V tomto roce i později nedržel residenci, nýbrž bydlel v Praze, kdež r. 1378 jmenuje se kanovníkem Vyšehradským a spolu plebánem Domažlickým.²⁾ V té době, co Václav se zdržoval v Praze, zastával jej bezpochyby mistr Matěj, farář v Strážově, jenž na tuto faru resignoval teprve r. 1404.³⁾ Aspoň ve svrchu zmíněné padělané citaci vikáře Matěje r. 1395 uloženo mistru Matějovi, faráři u P. Marie, a faráři Kdýnskému, aby věc tu náležitě vyšetřili.⁴⁾ Mistr Matěj zemřel tu asi r. 1427, a tehdy sem dosazen Zdeňkem z Drštky na Týně Horšovském, purkrabím Domažlickým, poslední farář Šimon, bývalý plebán Třebnický.⁵⁾

Zbývá nám v té době promluvit ještě o špitále sv. Duchů neboli sv. Antonína. Před r. 1360 byl správcem toho kostela kněz Bohuslav, jenž asi toho roku zemřel. Rychtář a přísežní ihned přistoupli k nové volbě a zvolili Jana z Domažlic, jenž došel potvrzení dne 11. března 1360.⁶⁾ Po delší dobu není sem dosazen žádný nový správce, ač Jan tu již nepůsobil. Kolem r. 1408 opravoval špitál kněz Martin, jenž r. 1411 odešel za faráře do Přestavlk, odkud sem s přivolením patronů mistra Jana z Kralovic, faráře u sv. Jakuba, rychtáře a purkmistra s konšely dosazen tamní farář Eliáš.⁷⁾ Po čtyřech letech odešel Eliáš za faráře do Letin a odtud sem městským úřadem presentován tamní plebán Jan, při čemž se výslovně jmenuje kostel neb špitál sv. Antonína.⁸⁾ Jan však ještě v červenci nebo srpnu t. r. zemřel, a tehdy Bohuslav, doktor dekretů, farář u sv. Jakuba s ostatními patrony dosadil kněze Mikuláše (16. srpna r. 1415).⁹⁾

V té době zřízen při špitálním kostele zvláštní oltář P. Marie, při němž vydržován kněz. Prvním asi byl oltářník Mikuláš, jenž r. 1416 ku presentaci krále Václava měnil s Jindřichem, farářem

¹⁾ Frind, 127.

²⁾ Lib. conf., VII., 32.

³⁾ Lib. conf., VII., 168.

⁴⁾ Lib. conf., VII., 210 a 211.

⁵⁾ Lib. conf., V., 138.

⁶⁾ Lib. conf., I. a., 118.

⁷⁾ Lib. conf., III., 54.

⁸⁾ Act. jud., I., 156.

¹⁾ Act. jud., II., 192.

²⁾ Act. jud., I., 160, 255; II., 256.

³⁾ Lib. conf., VII., 117.

⁴⁾ Form. Přimdův, 93.

⁵⁾ Lib. conf., VIII., 128.

⁶⁾ Lib. conf., I. a., 118.

⁷⁾ Lib. conf., VII., 32.

⁸⁾ Lib. conf., VII., 161.

⁹⁾ Lib. conf., VII., 168.

v Mělnicích.¹⁾ Však Jindřich tu asi nepobyl, neboť již v srpnu t. r. k volbě purkmistra a konšelů potvrzen k tomu oltáři kněz Petr.²⁾

Ještě bylo by tu na místě promluvíti o klášteře Augustiánském, než pro nedostatek pramenů jest mi na ten čas nemožno něco spolehlivého uvést. Pročež odloženo na dobu pozdější.

Jaké poměry církevní zavládly v bo-
jích husitských, o tom málo dokladů lze nalézt. Jediné to říci možno, že Domažličtí brzo přilnuli k novému učení, načež buď kněží tu ustanovení sami odešli nebo vyhnáni byli. Horlivost pro kalich byla asi značná, neboť Domažličtí se zdvihli, vlády v městě se zmocnili a k bratrstvu Tábořskému se přidali. Proto byly ustavičné půtky s okolními pány katolickými. Tak r. 1421 přitáhli Domažličtí k Starému Heršteínu, hradu dobyli a hranici zdvihli, na níž 17 katolíků upálili. Při tomto tažení byl i klášter Pivoňský zpusťován a se všemi památkami a památkami zkažen.³⁾ Obě strany vstoupily r. 1428 v příměří a pokoj na ten čas zavládl, rušen jsa jen spory s Bavořem, který krajiny zdejší často přepadal a škody veliké působil, i kostely a fary pustošil. Však proto přece Domažličtí stále na katolíky nevražili a r. 1478 docela své katolické sousedy z města vyháněli. Pro tu příčinu jim důtklivě domlouval Zdeslav ze Sternberka, purkrabí Domažlický, ano i mocí jim hrozil.⁴⁾ V těchto dobách nepokojných, ne-li již dříve, při bývalé hradní hlásce postaven nynější děkanský kostel bez presbyteře slohem pozdní gotiky. Že býval kostel ten v slohu gotickém, tomu nasvědčují okna původně v špicatém oblouku zaklenutá, jak se při opravě r. 1892 po odstranění omítky ukázalo.

Na počátku 16. stol. počala se tu

ujímati sekta českých bratří a rozšiřovala se zejména po venkově od Klatov až po Bor.¹⁾ Tak na Janovicu konali tajné schůze, v nichž kázal Jan, poustevník, nebo jinak Zborník. Proti nim žalovali Pavel, děkan Klatovský, i Vít, děkan Domažlický.²⁾ Z vůle krále Vladislava na mnohé žaloby r. 1503 pronásledování čeští bratří všude. V našich končinách zajal Švamberk 6 bratří ve vsi Oujezdě u Domažlic, z nichž byli 4 řemeslníci a 2 sedláci. Když pak od bludného učení nechtěli ustoupiti, dal je roku 1524 v pondělí po Všech svatých v Boru upáliti.³⁾

Císař Ferdinand I. svolal na 1. května r. 1543 sněm a administrator Mistopol duchovenstvo bratrské, jemuž předložil otázky: 1. Je-li mše sv. obětí; 2. máme-li svaté vzývatí a 3. zdali dobří skutkové aneb víra před Bohem ospravedlňuje. První článek byl hned zavržen, o druhých hádali se bez výsledku. Ferdinand předložil jim kompaktata, aby se dle nich spravovali, sněm však je odmítl, chtěje se držeti jen písma. Mezi těmi, kteří drželi s písmem, tedy přecházeli k lutheranismu, bylo i město Domažlice.⁴⁾ Přece však tu k zjevnému lutheranismu nikdy nedošlo, jak z následujícího vysvitne.

Tehdy nastalo nové pronásledování českých bratří; nucení, aby se buď bludů svých odrekli aneb ze země se vystěhovali. Tak zejména bylo od r. 1548. Zajiště i v Domažlicích byl ne jeden český bratr, z nichž Jan Roh z Domažlic i bratrským biskupem byl zvolen, ale již před tím r. 1547 zemřel v Mladé Boleslavi. Však ještě i r. 1568 byli ti tak zvaní Pikharté v Domažlicích, pročež místodržící městu domlouvalo, že posud tuž je podporuje a v městě jim shovívá.⁵⁾

(Pokračování.)

¹⁾ Lib. conf., VII., 206.

²⁾ Lib. conf., VII., 208.

³⁾ Balbín a Beckovský.

⁴⁾ Arch. český, IV., 234.

¹⁾ Gindely, I., 92—93.

²⁾ Gindely, I., 215.

³⁾ Gindely, I., 119.

⁴⁾ Gindely, I., 264—265.

⁵⁾ Gindely, II., 52.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc srpen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: stříbrné, ozdobené: pro vp. Jos. Rybáka, kaplana v Kraslicích,

pro dp. Václ. Čejku, faráře v Strašicích, pro vp. Jindř. Vodoucha, kaplana ve Chvalkovicích a pro vp. Fr. Novosada, kaplana v Jedšovicích na Moravě. — Pozlacení a postříbření v ohni:

kalicha: pro vp. Jos. Rybáka, kaplana v Kraslicích; kalicha a dvou pacifikálů: pro důst. farní úřad v Mokropsích; dvou křížů a kaditelnice: pro dp. Jos. Jurka, faráře v Archlebově na Moravě; kalicha: pro vp. Al. Jedličku, kooper. v Lanžhotě na Moravě; kalicha a patenky k nemocným: pro dp. Jos. Jirše, faráře v Lišné; kalicha: pro děkanský úřad v Konici na Moravě; kalicha a kaditelnice: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Lukové; kalicha, monstrance a ciboria: pro dp. Jana Koblihu, faráře v Louče na Moravě. — Patenky k zaopatřování nemocných: dvě pro vdp. Ant. Přemyslovského, děkana ve Val. Kloboukách na Moravě, pro vp. Ant. Suchánka, kaplana v Komárově (rak. Slezsko) a pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích u Olomouce. — Nádoby na sv. olej: dvě pro vdp. Ant. Přemyslovského, děkana ve Val. Kloboucích, pro vp. Ant. Suchánka, kaplana v Komárově a pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích. — Lampa stříbrná: pro dp. Fr. Pallu, faráře v Otrokovicích na Moravě. — Kropenka: pro vdp. Ant. Henkeho, arciděkana v Hrádku. — Kropáček: pro veleďst. děkanský úřad v Konici. — Mešní konvičky: pro dp. Jos. Kuřila, faráře v Choťšicích, pro dp. Fr. Bejčka, faráře v Štěpánově, pro dp. Jana Šuchu, faráře v Popovičkách, pro vp. Jak. Krále, kaplana v Bezděčicích, pro dp. Jos. Kašpara, faráře v Rudě a pro veleďst. děkanský úřad v Konici. — Lucerny k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Postelmově a pro dp. Jos. Jurka, faráře v Archlebově. — Kříž k průvodům: pro sl. c. k. okresní hejtmanství v Třeboni. — Stroj na pečení hostií: pro důst. farní úřad v Lišné a v Bučicích.

Rozličné. Křížová cesta: pro dp. Jos. Bindra, poděitele kníž.-arcib. semináře v Praze. — Missaly: pro sl. c. k. okresní hejtmanství v Třeboni, pro ctihodné karmelitky v Praze a pro dp. Ed. Kohouta, faráře v Milíři. — Pultíky: dva pro vys. dp. dra Mik. Karlacha, kanovníka na Vyšehradě.

Paramenty. Kasule: červená: pro vdp. msgra Fr. Čihala, pap. komořího a děkana v Slatině na Moravě; bílá, červená a černá: pro sl. c. k. okresní hejtmanství v Třeboni; bílá ze zlatého brokátu: pro sl. kníž. patronátní úřad v Černém Kostelci; bílá: pro sl. c. k. patronátní úřad v Smřicích, pro vdp. dra Vinc. Lukšce, prof. bohosloví v Litoměřicích, a pro důst. farní úřad v Příměticích; bílá a červená: pro dp. Ed. Kohouta, faráře v Milíři a pro J. Jasnost paní princeznu Vilému Lobkovicovou v Eisenbergu; bílá a fialová: pro dp. Edm. Langra, bibliotekáře v Děčíně; černá: pro dp. K. Hüttnera, faráře v Ojstřici v Uhrách; červená: pro vysokorodou paní komtesku Sylva-Tarouccovou v Praze; bílá: pro vp. Ant. Suchánka, kaplana v Komárově u Opavy a pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Lukové; červená a zelená: pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích u Olomouce. — Pluvial fialový: pro sl. c. k. okresní hejtmanství v Třeboni. — Dalmatiky bílé: pro

sl. c. k. okresní hejtmanství v Třeboni. — Bílé tunicelly: pro J. Milost nejd. p. biskupa dra Fr. Bauera v Brně. — Štoly: dvě pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Lukové a pro dp. Ed. Kohouta, faráře v Milíři, pro vysokorodou paní hraběnkou Kláru Stollbergovou v Paskově na Moravě, pro blahorodého pana Jos. Kaštáka, řidičního učitele v Rovensku a pro vp. Ant. Suchánka, kaplana v Komárově. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro vdp. msgra Fr. Čihala, děkana v Slatině, pro blahorodou paní Marii Novákovou v Jindř. Hradci, pro vp. Ant. Suchánka, kaplana v Komárově, dvě pro vdp. Ant. Přemyslovského, děkana ve Val. Kloboucích na Moravě a pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích. — Vela: pro nejd. p. dra Václ. Horáka, velmistra řít. řádu křižovníckého v Praze a pro blahorodého pana Jana Michalčíka v St. Hrozinkově na Moravě. — Pláštiky na cibor: pro vysokorodou pí. komtesku Waldstýnovou v Praze, pro vp. Jos. Rybáka, kaplana v Kraslicích, pro vp. Ferd. Zárubu, kaplana v Rokycanech, pro dp. Ad. Pažouta, faráře v Sadské a pro blahorodého pana Jana Hirsche, zlatníka v Praze. — Antipendia: pro dp. Jos. Jurka, faráře v Archlebově a pro dp. V. Mikuláška, faráře v Markvarticích; bílé a červené s bohatou úpravou: pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích. — Korouhve: pro dp. Vinc. Krátkého, faráře v Lovčicích a pro důst. farní úřad v Brumovicích. — Spolkový prapor: pro blahorodého p. Jana Jirouška v Plattmouthu v Americe. — Pytlíčky fialové na nádoby pro sv. oleje: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Loukové, pro blahorodého pana Jana Hirsche, zlatníka v Praze, pro vp. Ant. Suchánka, kaplana v Komárově, pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích, a dva pro vdp. Ant. Přemyslovského, děkana ve Val. Kloboucích. — Pokryvka na pult: pro dp. Jos. Kašpara, faráře v Rudě. — Zlaté třepečky ku klíčku od tabernaklu: tři pro dp. dra Ed. Knoblocha, faráře v Praze. — Příkrov: pro sl. c. k. okresní hejtmanství v Třeboni. — Birety: pro dp. Edm. Langra, bibliotekáře v Děčíně, dva pro vp. Jana Richtra, neomystu v Hanšpachu, a tři pro důst. farní úřad v Bučicích. — Komže pro ministranty a kostelníka: pro sl. c. k. okresní hejtmanství v Třeboni, pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Loukové a pro důst. duchovní správu na Karlově.

Prádlo kostelní. Rocheta: pro dp. Fr. Kuřila, faráře v Chutěšicích; alba, humerale, 2 rochety a 3 korporale: pro sl. c. k. patronátní úřad ve Smřicích; 4 rochety, 3 pally, 6 purifikatorií, 3 korporale a 6 ručníčků: pro důst. farní úřad v Bučicích; 4 korporale, 4 purifikatoria a 3 pally: pro dp. Vinc. Němečka, faráře v Kněžicích; 2 pally: pro dp. dra Ed. Knoblocha, faráře v Praze; 2 cingula: pro vys. dp. Ant. Husáka, č. kanovníka v Nymburce; alba a rocheta: pro dp. Ed. Kohouta, faráře v Milíři; 4 rochety: pro dp. Fr. Pohla, faráře ve Světicích; 6 rochet, 2 alby, 24 purifikatorií, 12 ručníčků, 6 korporalií a 6 humeralií: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Loukové.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHODA“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna „Politika“ v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 9.

V Praze, dne 30. září 1895.

Ročník XXI.

OBSAH: Románské exkurse na Moravě. 24. Klášter Velehradský řádu cistercijského. — Praktické pokyny k V. titulu provinciální synody Pražské. — Různé zprávy.

Románské exkurse na Moravě.

24. Klášter Velehradský řádu cistercijského.

Napsal F. J. Lehner.

Poslední nejen z cistercijských, nýbrž z klášterů vůbec, které výstavností svou do doby románské se řadí v zemích koruny české, jest klášter Velehradský, ačkoli v době, kdy založen a zbudován jest, stavělo se u nás takměř vesměs již slohem přechodním, takže klášterem Velehradským zakončuje se znamenitá a rozsáhlá doba stavitelství románského, jejíž jest závěrkem rovněž důstojným, jako velkolepým.

Na základě novějšího badání historického všeobecně se uznává, že Velehrad jakožto sídlo velkomoravské říše hledati dlužno v končinách, kde nyní vesnice Starým městem zvaná se rozkládá.¹⁾ Roku 1130 uvádí se Velehrad co dědina v řadě zádušných statků kostela Spythněvského,²⁾ v listině pak potvrzovací krále Přemysla Otakara z r. 1228 slove civitas.³⁾

¹⁾ V. Brandl: Poloha starého Velehradu. 1862, p. 39.

²⁾ Listina Jindřicha Zdíka, biskupa Olomouckého, v níž zaznamenati dal majetek biskupský, když stolec biskupský z kostela sv. Petra ku kostelu sv. Václava přenesl. Erben, Regesta I., č. 214, r. 1131, p. 96—97: Hae villae ad Spithneusenem ecclesiam petinent: ... Velehrad tota.

³⁾ Reg. I., č. 735, r. 1228, 27. Nov., p. 343:

V bezprostředním sousedství osady Velehradské stával kostel sv. Jana Křtitele, na jehož jméno zasvěceno bylo valně nejstarších kostelů českých za doby románské, o němž zpráva z roku 1043 dí, že župan Bělský Eppo obdržel za výsluhu dědinu Kostelany a daroval ji příbuznému svému Matějovi, řeholníku u sv. Jana, kteráž po smrti Matějově připadnouti měla bratřím řeholním.¹⁾ Byla to patrně cella řehole benediktinské, tehdáž v Čechách a na Moravě jediné. Později dostal se kostel sv. Jana Křt. v držení Benediktinů Litomyšlských z darování prý Břetislava II. (1093—1100), což r. 1201 Přemysl král listinou stvrdil, říka, že darování toto stalo se od Břetislava II. bez právní formy a bez listiny. Zároveň dovolil král opatovi Litomyšlskému, Myslenovi, že smí usedlost tuto prodejem postoupiti markrabímu Vladi-

... Possessiones vero ejusdem coenobii sunt haec: Velehrad civitas, primo modo burgus.

¹⁾ Reg. I., r. 1043, 19. Maj., pag. 43: Notum sit etc., quod ego Eppo, miles, Brecizlao duce famaso ducatum tenente ... contuli fratri Matheo, consanguineo meo, de cella S. Johannis de Moravia ad tempora vitae; his vero expletis — remaneat fratribus in eadem cella degentibus — in perpetuum tenenda.

slavovi, zamýšlejícímu na Velehradě založiti klášter Cistercijský.¹⁾ Dvorec Svatojanský, kdež kostel stál, byl toho času zanedbaný a pustý; polností měl sotva 200 jiter a koupěn jest za 10 hřiven stříbra a dán jest jakožto první statek klášteru Velehradskému.²⁾ Kostel sv. Jana byl v bezprostředním sousedství s klášterem cistercijským nově založeným (*adjacens clastro*), stoje přímo vedle něho (*juxta Welegrad*).³⁾

Markrabí Vladislav chystající se k založení a stavbě kláštera cistercijského na Velehradě, jednal prozřetelně, zakoupiv kostel sv. Jana od pradávna zde stávající, s nimž spojena byla i stavení, v nichž druhdy řeholníci Svatojanští přebývali, jakož i statek, jímž kostel byl nadán, s budovami hospodářskými na statku Svatojanském přirozenou měrou se nacházejícími. Pro první konvent mnichů, který markrabě na Velehrad povolati mnil, bylo takovou měrou přichystáno vše, čeho řehole vyžaduje: kostel ku konání pravidelné bohoslužby, příbytky řeholní a nejnutnější stavení hospodářská, takže nebylo třeba jednak stavěti kostel i klášter prozatímny, jako jinde častěji se stávalo, jednak ukvapovati se z budováním nového, velkolepého kostela a kláštera, jakým vedle úmyslu vznešeného zakladatele památník Přemyslovců býti měl.

Dílo dávno chystané v skutek uvedeno jest roku 1202, kdy markrabí Vladislav za souhlasu Roberta, biskupa Olomouckého, a po úchvle bratra svého

Přemysla Otakara I., jakožto krále českého, bez jehož svolení a potvrzení žádný kníže Moravský trvalé nadání učiniti nesměl, založil a nadal klášter Velehradský řádu cistercijského.¹⁾ První konvent mnichů zavlal na Velehrad s opatem svým Techelínem, jehož jméno vyskytuje se již roku následujícího mezi svědky na listině Jindřichově právě uvedené z roku 1203,²⁾ vyslaných, jak se obecně za to má, z kláštera Plasského.

Započal-li štedrý zakladatel budovati

¹⁾ Listina potvrzovací krále Přemysla Otakara z r. 1202. Reg. I., r. 1202, p. 211: *Inclitae memoriae frater noster Wladislaus, marchio Moraviae, claustrum Cisterciensis ordinis Welegrade nomine fundavit et possessionibus amplis et ceteris necessariis dotavit; et hoc totum actum est auctoritate nostra, quia principes Moraviae nichil possunt conferre perpetualiter aliquo monasterio, vel militi, vel alii, nisi interveniat ejus consensus et confirmationis auctoritas, qui summus est in regno Boemiae, et illius terrae tenet principatum.* — Nadační a potvrzovací listina krále Přemysla Otakara z r. 1228. Reg. I., č. 735, r. 1228, 27. Nov., p. 343: *Noverint itaque tam praesentes, quam futuri, nos ex consilio et petitione fratris nostri Wladislai, quondam illustris marchionis Moraviae, nec non et reverendissimi patris nostri Roberti, episcopi Olomucensis, assensu, domum Cisterciensis ordinis in Welegrade construxisse, et prout tunc temporis potuimus, eandem ditasse, ut servis dei ibi degentibus quotidianus inde proveniat victus et vestitus, nec non etiam in nostram et successorum nostrorum tutelam et protectionem, sicut merito debemus, eandem recepisse, cum omnibus ibi commanentibus, eorumque praediis et possessionibus, sive acquisitis, sive etiam acquirendis, et a nostra benignitate, nec non inclitae memoriae fratris nostri antedicti, impensis et expensis fundato et aedificato, hanc libertatem donasse...*

— Darovací listina markrabí Vladislava klášteru Hradištskému u Olomouce, řádu praemonstrátského, z roku 1203. Reg. I., č. 468, r. 1203, 22. Febr., p. 212: *... cum ecclesia in Welegrad fundaretur...* — Listina Roberta, biskupa Olomouckého z roku 1222. Reg. I., č. 657, r. 1222, p. 305: *... ad petitionem incl. marchionis Moraviae, Wadislai nomine, qui fuit fundator monasterii praefati...* — Listina krále Přemysla Otakara z roku 1228, již do své ochrany přijímá klášter Oslavanský. Reg. I., č. 734, r. 1228, 7. Nov., Ozlauan, p. 342: *Cui monasterio eandem dedimus libertatem, quam dedimus Welegradensi coenobio Cisterciensis ordinis, a nostra benigne et inclitae memoriae fratris nostri Wladislai, quondam marchionis Moraviae, impensis et expensis fundato et constructo.* — Listina markrabí Přemysla z r. 1233 klášteru Rajhradskému. Reg. I., r. 1234, 2. Nov., p. 405: *Noverint etc., nos cuidam monasterio fratum, quod Raygrad dicitur, ... eandem dedisse libertatem, quae data est Welegradensi coenobio Cisterciensis ordinis, a felice patre nostro Premisl, rege Boemorum, et inclitae memoriae patruo nostro Wladislao, quondam marchione Moraviae, fundato et constructo...*

²⁾ Reg. I., č. 468, r. 1203, 22. Febr., p. 212: *Testes...: Techelinus, abbas Welegradensis...*

¹⁾ Reg. I., r. 1201, m. Juni, pag. 205: *... Item in remedium animae pie memoriae Breiczlai, ducis Moraviensis de provincia Breiczlaue, confirmo auctoritate regia capellam S. Johannis in Moravia cum suis pertinentiis eidem fratribus in Lutomizle, licet per praefatum ducem sine juris modo et privilegio formata ipsis collata esse dicitur, concedens ipsis, ad petitionem fratris nostri dilecti, Wladislai nomine, marchionis Moraviae, facultatem, praefatam capellam cum suis pertinentiis, propter viarum distamen inanibus, praefato fratri nostro vendendi.*

²⁾ Reg. I., r. 1202, p. 211: *Inclitae memoriae frater noster Wladislaus, marchio Moraviae... emit quidem ab abbate et fratribus de Lutomusle quoddam praedium, adjacens clastro, in quo erat sita ecclesia sancti Johannis, sed nunc temporis vacua et deserta, vix CC jugerum pro decem marcis argenti, quod et clastro contulit. Licet enim illud praedium non poterat conferri a duce Brechislao Lutomislensi ecclesiae, tamen nos ob reverentiam beatae Mariae illam donationem dissimulavimus, et concessimus fratri nostro emere et clastro Welegradensi conferre.*

³⁾ Reg. I., č. 735, r. 1228, 27. Nov., p. 343: *... Ecclesia sancti Johannis juxta Welegrad cum agris suis...*

velkolepý kostel ještě před příchodem mnichů, anebo teprve po jejich sem zavítání, nelze s určitostí říci. Že r. 1203 se ještě stavělo,¹⁾ jest zjištěno. Kostel tak obrovských rozměrů a tak nádherného díla, jakým dle souvěkého svědectví,²⁾ jakož i dle architektury dosud stávající souditi lze, vyžadoval dojista i při knížecí štedrotě a hojných prostředcích zakladatelových víceleté a pilné práce. Jelikož však nedlouho potom královna Konstancie, vdova po Přemyslu Otakarovi, klášter Tišnovský stavěla již nádherným a vyvinutým slohem přechodním, kdežto kostel Velehradský budován jest ještě přesným slohem románským, zamlouvá se náhled, jakoby markrabě Vladislav se stavbou svého kostela byl započal ještě před příchodem mnichů cistercijských, čemuž i architektura dosud zachovaná nasvědčovati se zdá, jejíž ornamentika zejména označuje se veškerou rázovitostí slohovou, kterou spatřujeme na nejpozdnějších stavbách románských, které v poslední čtvrti 12. století u nás ustupovaly již slohu přechodnímu. Pouze výminečně přidržováno se slohu téměř již zakončeného na několika stavbách, které jsou posledním výběžkem slavné doby románského stavitelství. Posledním akordem, jimž zka-menělá symfonie románské architektury doznívá, jest chrám Velehradský, jehož architektura poukazuje na úplné zakončení slohu tohoto na sklonku 12. a v prvních letech 13. věku, což při dalším popisu zřejmě se objeví a s dobou historicky zjištěnou naprosto souhlasí. Jako však nelze s určitostí stanovití rok založení, také rok dokončení stavby nemožno udati. Víme pouze, že kostel dokončený byl biskupem Olomouckým, Robertem, slavnostně ke cti blahoslavené rodičky Boží, Marie Panny³⁾ za přítomnosti krále Přemysla Otakara s chotí svou Konstancií a syna svého Přemysla posvěcen.⁴⁾ Přítomnost krále

s královnou, syna jejich a předních velmožů říše české jest zřejmým dokladem, že svěcení kostela Velehradského dalo se s velikou nádherou a nevšední oslavou, při kteréžto příležitosti král za přítomnosti syna svého Přemysla a urozených pánů českých světitele žádal, aby kladbou vyobcoval všechny, kteří by porušili výsady a svobody královskou štedrotou klášteru propůjčené. Velebnost a nádhera kostela Velehradského vysvětluje se netoliko štedrotou knížecího zakladatele, jehož věkovým památkám býti měl i s kláštelem při něm zřízeným, jakož i královskou pomocí Přemysla Otakara, který dle možnosti své klášter nadal,¹⁾ nýbrž zejména proto, že dle úmyslu zakladatelova byl určen za hrobku Přemyslovců, v níž knížata moravská po smrti měla odpočívati.²⁾ Jako na hradě Pražském nejprve v kostele sv. Jiří, napotom v Spitihněvově kostele sv. Víta knížata česká odpočívala, zbudoval markrabě Vladislav rovněž velkolepý chrám, aby v něm těla knížat Moravských slavného vzkříšení očekávala, čímž opatský kostel na Velehradě povýšen jest mezi přední svatyně moravské a stal se opětne »velehradem« knížecím. První, který sem byl uložen, byl dojista zakladatel sám, jenž tak vznešené mausoleum Přemyslovců zbudoval.

S velkolepostí kostela souhlasila výstavnost kláštera, jak tomu nasvědčují jednak rozměry křížové chodby a prostor konventních na starých základech dosud stojící, jednak nedávno objevený portál díla mistrného, který

rum *Robertum*, Olomucensem episcopum, in praesentia filii nostri Premisl, marchionis Moraviae, nec non baronorum nostrorum, ut omnes, qui praefati monasterii violarent immunitatem et libertatem, eidem nostra regia munificentia collatam, qui etiam tunc temporis ecclesiam eandem consecravit, cui consecrationi nos cum illustri conjuge nostra Constantia et filio nostro Premisl sapredicto praesentialiter interfuimus, excommunicaret; quod et factum est ab eodem. Et hoc etiam omnibus volumus esse manifestum, quod sine offensa nostra erit, si praescriptus episcopus et ejus successores nostrarum constitutionum in hac pagina contentarum secundum ecclesiastica jura punierint transgressores.

¹⁾ Reg. I., č. 735, r. 1228, 27. Nov., p. 343: ... et prout tunc temporis potuimus, eandem dotasse ...

²⁾ Darovací listina Přemysla, markrabě Moravského, klášteru Velehradskému z r. 1238. Reg. I., č. 951, r. 1238, 1. Aug. In Welegrad, p. 442: Ad haec renovans donationem patris sui Wladizlai, quondam Moraviae marchionis, confirmat et de novo limitat dicto monasterio, praesertim cum ibidem sepulturam nostram, deo volente, cum patribus nostris habituri sumus ...

¹⁾ Reg. I., č. 468, r. 1203, 22. Febr., p. 212: ... cum ecclesia in Welegrad fundaretur ...

²⁾ V Granum Catalogi Praesulum Olomucensium čte se k roku 1201: Idem marchio una cum providentia Roberti Epi. Monasterium Welegrad de loco primo funditus submoventes, in alio loco opere mirifico decorantes, construxerunt.

³⁾ Darovací listina Oldřicha, syna knížete Kotutanského z r. 1247. Reg. I., č. 1168, r. 1247, 28. Apr., p. 546: ... claustrum sacratissimae dei genitricis et virginis Mariae in Welgrat ...

⁴⁾ Reg. I., č. 735, r. 1228, 27. Nov., p. 344: ... Insuper rogavimus venerabilem patrem nost-

jako jediný pozůstatek bývalé výzdoby ukazuje, jakou nádherou architektonickou skvěla se památná hrobka Přemyslovců na Velehradě. Že stavební činnost zde dlouho trvala, připomíná listina darovací, kterou markrabí Přemysl roku 1238 věnoval na stavbu budov rudu železnou v zemi objevenou.¹⁾

Markrabí Vladislav, který s tak znamenitým nákladem kostel i klášter Velehradský zbudoval,²⁾ knížecí štědrostí klášter nadal, s bratrem svým, králem Přemyslem Otakarem, aby bratři zde žijící dostatečně opatření byli potřebným živobytím i šatstvem.³⁾ Král, který veškeré nadání potvrdil, jak jmenovitě listina potvrzovací uvádí, přijal klášter do své i nástupců svých ochrany⁴⁾ a nadal jej kromě toho tak znamenitými výsadami a svobodami ve jmenované listině dopodrobna uvedenými, že i jiné kláštery, jako Oslavanský,⁵⁾ Litomyšlský,⁶⁾ Rajhradský⁷⁾ a Zábřdovický⁸⁾ se jich dožádaly, ustanoviv zároveň, aby biskup Olomoucký, Robert a nástupci jeho vedle kanonického práva trestali přestupníky, kteří by se proti ustanovením těm provinili.⁹⁾

¹⁾ Reg. I., č. 951, r. 1238, 1. Aug. In Welegrad, p. 442: *Praeterea confert eodem clauastro ad aedificia ipsius construenda mineras ferri, quae in praesentis repertae sunt, vel ubicunque in terra nostra poterunt de cetero reperiri, et reditus ad easdem pertinentes, qui nobis jure cedebant.*

²⁾ Reg. I., č. 735, p. 343: ... domum Cisterciensis ordinis in *Weligrade* construxisse ... *impensis et expensis (Wladislai) fundato et aedificato* ...

³⁾ Reg. I., č. 735, p. 343: ... *eandem ditasse, ut servis dei ibi degentibus quotidianus inde proveniat victus et vestitus* ...

⁴⁾ Reg. I., č. 735, p. 343: ... *in nostram et successorum nostrorum tutelam et protectionem* ...

⁵⁾ Reg. I., č. 696, r. 1225, 26. Jun. Pragae, p. 322: ... *ut illa domus eidem gaudeat privilegiis, quibus laetatur domus Weligradensis Cisterciensis ordinis.* — Reg. I., č. 933, r. 1238, p. 433: ... *quod vulgo vocatur Vallis S. Mariae easdem libertates, quas habet coenobium Wellegradense.*

⁶⁾ Reg. I., č. 824, r. 1233, 27. Dec. Olomucii, p. 387: ... *monasterii Lutomislensis possessiones in Moravia... eximit secundum tenorem privilegiorum ecclesiae Weligradensis.*

⁷⁾ Reg. I., r. 1234, 2. Nov., p. 405. ... *nos cuidam monasterio fratrum, quod Raygrad dicitur, ... eandem dedisse libertatem, quae data est Wellegradensi coenobio Cisterciensis ordinis* ...

⁸⁾ Reg. I., č. 863, r. 1234. In Opavia, p. 406. ... *libertatem sibi plenariam concedens secundum tenorem privilegiorum Welgradensis monasterii* ...

⁹⁾ Reg. I., č. 735, p. 344: *Et hoc etiam omnibus volumus esse manifestum, quod sine offensa nostra erit, si praescriptus episcopus et ejus successores nostrarum constitutionum in hac pagina contentarum secundum ecclesiastica jura punierint transgressores.*

Ještě za živobytí prvního opata Techelina potvrdil r. 1208 též papež Innocenc III. založení kláštera Velehradského, jakož i práva a řádová pravidla bratří řeholních.¹⁾ Z potvrzení papežského souditi lze, že v době této stavba opatského kostela, jakož i kláštera již dokončena byla.

Nástupcem Techelinovým stal se Sifrid, jehož jméno vyskytuje se r. 1213 na listině zakladatele Velehradského, markrabí Vladislava, potvrzujícího statky řádu sv. Jana Jerusalemského na Moravě a propůjčujícího mu svobody, z jakých klášter Velehradský se těšil.²⁾ Že tehdejší klášter Velehradský již znamenité vážnosti požíval, dosvědčuje listina papeže Honoria III., již opatu Velehradskému a děkanu Olomouckému svěřuje vyšetření sporu v příčině desátku mezi biskupem Pražským a opatem Teplským.³⁾ Také za jeho správy nepřestávali přední dva příznivci i dobrodincové kláštera, král Přemysl Otakar a biskup Olomoucký, Robert, bratřím Velehradským osvědčovati přízeň svou, král darováním vesnice Žarošic,⁴⁾ biskup propůjčením výsad,⁵⁾ osvobozením od desátku chrámu katedrálnímu povinovaného,⁶⁾ jakož i propůjčením práva farního při kostele Velehradském klášterem zbudovaného a biskupem Robertem posvěceného.⁷⁾ Příkladu krále i biskupa následovali i jiní dobrodincové, Radoslav, arcijáhen Olomoucký,⁸⁾ a Konrád hrabě z Hardeku, z jehož darovací listiny se jeví, že řeholníci Velehradští byli dobrými hospo-

¹⁾ Reg. I., č. 511, r. 1208, 30. Apr., Laterani, p. 233.

²⁾ Reg. I., č. 546, r. 1213, 31. Dec., Prostějow, p. 254: ... *Omne jus, quod ego per fratrem meum Premisszl, regem Boemiae, abbatiae Welegradensi concessi, etiam eidem domui concedo* ... *Testes: ... Sifridus, abbas Welegradensis.*

³⁾ Reg. I., č. 577, r. 1217, 23. Mai, Romae, p. 270.

⁴⁾ Reg. I., č. 626, r. 1220. Hodonin, p. 293.

⁵⁾ Reg. I., č. 795, r. 1232, p. 374: *Quicquid continetur in privilegio abbas de Wellegrad a nobis concessio et sigillo nostro munito... totum sit ratum.*

⁶⁾ Reg. I., č. 627, r. 1220, m. Aug. Olomucz, p. 293. — Reg. I., č. 1252, r. 1250, 4. Oct. In Berne, p. 581.

⁷⁾ Reg. I., č. 657, r. 1222, p. 305: ... *in villa, quae vocatur Vrshan, quam ipse cum jure suo dederat ecclesiae Welgradensi perpetuo possidendam, ecclesiam quondam fundari permissimus, et ei in ipsius consecratione per nos facta jus parochiale assignavimus, eam certis terminis limitando; insuper decimas ejusdem villae ei integraliter assignavimus* ...

⁸⁾ Reg. I., č. 665, r. 1222, p. 309.

dáři, zakládajíce a pilně pěstující vinice na svých statcích.¹⁾ Moudrá hospodárnost umožnila, že mohli rozhojnití statek klášterní koupí vesnice Jarošova od Sifrida, kanovníka Olomouckého.²⁾

Také za třetího opata, Alberta, objevujícího se na prvním místě mezi svědky na listině Přemysla Otakara z r. 1228, již do ochrany své přijímá klášter Oslavanský,³⁾ zmáhala se zámožnost kláštera, že bylo lze odkoupiti od Jindřicha, opata Langheimského, statek Doloplaský.⁴⁾ Téhož roku (1228) udělil král Přemysl Otakar klášteru Velehradskému různé výsady, potvrdiv veškerá dosavadní darování i majetek obširnou listinou zde několikrát již uvedenou, v jejíž první částce vypočítávají se výsady a práva, v druhé pak jména a hranice majetnosti klášterní,⁵⁾ což po něm opětoval také král Václav⁶⁾ listinou vydanou na Velehradě r. 1232.

Ku prosbě opata Hartmana, který byl nástupcem Albertovým, hojně obdaroval též král (1236) klášter Velehradský, nahradiv takovou měrou škody v jisté válce vojskem způsobené⁷⁾ na majetku klášterním, v čemž jej následoval též Přemysl, markrabí Moravský, za příčinou výslovně podotknutou, že i on s předky svými na Velehradě bude jednou odpočívati, povolil při té příležitosti klášteru na vystavění různých budov dobývání rudy železné.⁸⁾

Roku 1250 potvrdil markrabí Jindřich veškerá darování a výsady, jimiž všichni jeho předkové klášter Velehradský obmyslili,⁹⁾ což posléze i papež Innocenc téhož roku učinil, přijav klášter do ochrany stolice apoštolské.¹⁰⁾ Obširný list papežský poskytuje kromě toho pěkný

obraz o právech a kázní řeholní za onoho věku.

Z pramenů historických v popisu jednotlivě uvedených bylo lze vyličiti dějiny vzniku a rychlého rozvoje kláštera Velehradského podrobněji nežli při jiných klášterích v době románské založených, o nichž nezachovalo se tolik paměti.

Objasňují-li stránku historickou doklady listinné, za stránku uměleckou, zejména architektonickou mluví památník sám v podstatě své dosud zachovaný, jsa výmluvným hlasatelem ducha uměleckého, který na úplném sklonku doby románské oživoval mrtvý kámen. Kostel i klášter objevují se co jednotné, organicky založené a soustavně provedené dílo jedné a to určité stavené doby. Tvary architektonické, které k archaeologovi mluví s touž určitostí a jistotou, jakou památníkové listinní dějepisce seznamují s příběhy věků minulých, souhlasí na Velehradě naprosto s tím, co doklady historickými se zjišťuje.

Cistercijský kostel Panny Marie na Velehradě jest budova dle pravidel slohu románského řádně založená i sestrojená do kříže latinského, na východ zakončená třemi apsidami, mající loď křížovou a tři lodí podélné. Veškerá část východní, zahrnující chor hlavní apsidou zakončený, po jehož obou stranách se vyskytují dvě kaple, z nichž první dvě s chorem přímo sousedící rovně, druhé pak dvě polokruhovými apsidami jsou zakončeny, jakož i celá loď křížová jsou ve zdivu dosud neporušeně zachovány, jak stavitel románský je byl založil a zbudoval. Z lodí podélných zbyly veškeré vnější stěny a pouze vnitřek jest přeměněn. Po velkém požáru totiž v roce 1681 odstraněny jsou staré románské pilíře, které budovu na tři pravidelné lodě dělily a založením zcela nových a jinak rozestavených, a to pouze sedmi pilířů, nabyl vnitřek tvárností zcela jiné. Novým sestrojením jest hlavní loď rozšířena, bývalé však lodě boční proměněny jsou v pouhé kaple do hlavní lodi otevřené. Jelikož ale celá východní část i s lodí křížovou původní rozvrh dosud podržely, lze z toho, co stává, sestojiti a doplniti to, co zmizelo. Sloh románský sestrojoval totiž půdorys i nárys s tak soustavnou pravidelností, že lze s naprosto určitostí a jistotou nakreslit

¹⁾ Reg. I., č. 628, r. 1220, p. 294: ... quia vineae, quae sunt sitae in praedicto praedio, labore fratrum ecclesiae Welegradensis, quae est ordinis Cisterciensis, sunt plantatae et exultae.

²⁾ Reg. I., č. 625, r. 1220. In Brunna, p. 293.

³⁾ Reg. I., č. 734, r. 1228, 7. Nov. Oslavan, p. 342. Testes: Albertus, abbas Welligradensis, Hugo et Hermannus, monachi ejusdem Cisterciensis ordinis.

⁴⁾ Reg. I., č. 856, r. 1234, p. 400.

⁵⁾ Reg. I., č. 735, r. 1228, 27. Nov., p. 343.

⁶⁾ Reg. I., č. 776, r. 1232, 18. Jan. Welegrad, p. 365; č. 777, p. 365.

⁷⁾ Reg. I., č. 889, r. 1236, 18. Jan. In Welegrad, p. 418.

⁸⁾ Reg. I., č. 951, r. 1138, 1. Aug. In Welegrad, p. 442: ... monasterio Welegradensi in manus Hartmanni abbatis ...

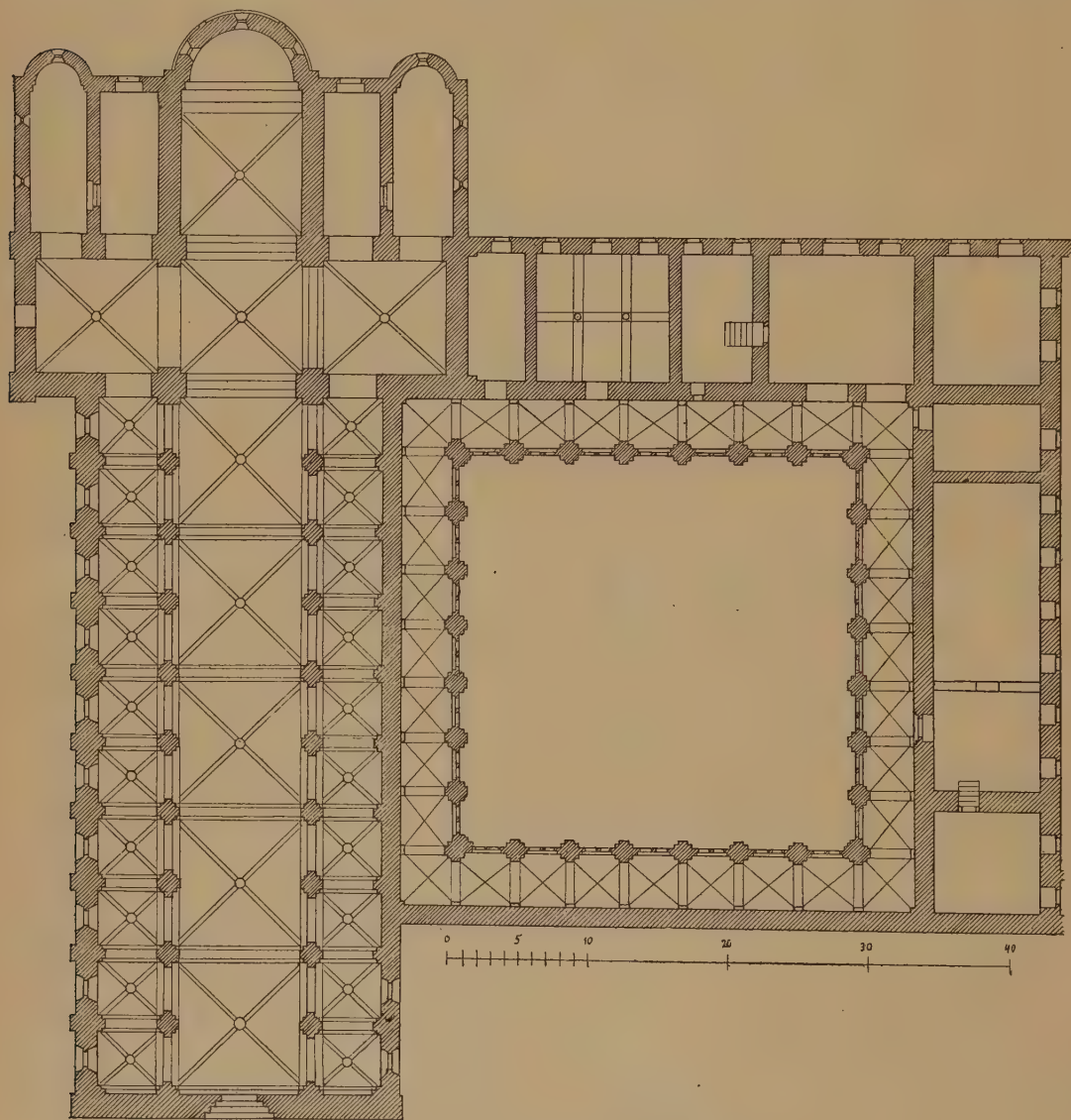
⁹⁾ Reg. I., č. 1246, r. 1250, m. Apr., p. 579.

¹⁰⁾ Reg. I., č. 1256, r. 1250, 18. Dec. Lugdun, p. 582.

půdorys i nárys veškerých tří lodí, jak za doby románské byly zbudovány. Kostel Velehradský byl totiž stavěn v době nejvyššího rozkvětu slohu románského, kdy veškeré prostory chrámové klenbou soustavně založenou se pokrývaly.

Mírou celé budovy byl čtverec křížový, v němž loď střední s křížo-

vičných v lodích bočních. Čítala tudíž každá z obou lodí bočních po deseti čtvercích klenbových. Deset čtverců klenbových vyžadovalo tolikéž svobodně stojících pilířů, a to z pravé i levé strany, o které pásy arkádové se opíraly a do jejichž rámce takto sestrojeného klenba křížová se zasazovala. Za

Obr. 1.

vou se protíná. Ze dvou čtverců po levé a pravé straně přidaných povstala loď křížová; ze čtverce k východní straně utvořen jest chor. Přenášejí-li se tytéž čtverce do lodí podélné, shledáváme, že jich bylo v románské době pět. Každému ze čtverců v lodi střední odpovídal dvojnásobný počet čtverců polo-

tou příčinou sestrojoval se pilíř do kříže, o jehož čtyry ramena opíraly se čtyry okrouhlé přípory silnější, na jejichž hlavicích spočívaly pásy podélné a příčné, v rozích pak kříže zvedaly se čtyry přípory slabší, na jejichž hlavicích spočívala žebra klenby křížové diagonálně k protějším rohům čtverců klenbových

se přepínající. Kostel Velehradský budován byl v době úplně vyvinuté klenby. Klenba jeho křížová spočívala tudíž na žebrech, jak v pokročilé této době stavitelství románského veškerá soustava klenuté budovy kostelní toho vyžadovala. Co zákony slohovými se oznamuje,

Obr. 2.

potvrdila objevená patka pilířová (Obr. 2.), když z nařízení centrální komise kostel důkladně ohledáván jest, za kteroužto příčinou znalci sem povolánému i kopání na různých místech i ohledávání základů umožněno bylo ku zjištění výzkumu archaeologického.¹⁾ (Viz vyobr.) Co tudíž před

níku. Věda archaeologická a umělecko-historická poskytuje však té výhody, že lze alespoň nákresem opětně sestrojiti, oč nepřející živel nás oloupil. Hlavní loď 9·20 m široká skládala se tudíž z pěti čtverců klenbových, jímž z obou stran odpovídalo 10 čtverců v lodích bočních 4·60 m širokých. Vzdálenost pilíře k pilíři obnášela 5·35 m. Průčelních věží, jaké při nynějším kostele Velehradském se spatřují, kostel původní neměl a shoduje se v tom rovněž s velkolepým kostelem Kladrubským na podobnou klenbu založeným s tím toliko rozdílem, že tam pilíře poukazují na klenbu křížovou bez žebor, kdežto pilíře Velehradské klenbu žebrovou naznačují.

Trojlodní budova rozšiřuje se lodí

Obr. 3.

tím pouze na základě bádání vědeckého bylo lze důvodně tvrditi, nyní i objevením patky pilířové bezpečně se potvrdilo, že totiž Velehradský kostel náleží k nemnohým památkám českého stavitelství, který důsledně provedenou klenbou na žebrech spočívající byl opatřen a již za tou příčinou k nejznamenitějším budovám slohu románského náležel. Jest tudíž želeťi velice ztráty nenahraditelné, kterou způsobil zhoubný požár ku konci 17. století zničením klenby, oloupiv dějiny umělecké o jednu z hlavních okras veledůležitého památ-

křížovou na 30 m. Klenbový čtverec křížový spočíval na mohutnějších pilířích ve výši hlavní lodi polokruhovými oblouky přepásaných, které podpíraly osmistěnnou věž do značné výšky se vypínající. Centrální věž tato horizontálními římsami na čtyry patra rozvržená a románskými okny ve všech polích osmistěnnou náležitě oživená podržela původní podobu svou románskou až do roku 1681, jak spatřiti lze na známém vyobrazení Hirschmentzelově, kde názorně a správně ukazuje se celý klášter i s kostelem z ptací perspektivy pojatý s veškerými budovami a středověkým opevněním, jímž kolkolem oběhnán byl vedle pravidel tehdejší strategie příkopem, valem a hradbami. Pouze

¹⁾ Úkol ten světila centrální komise konseruatoru svému, architektu a profesoru Aug. Prokopovi, který výsledky ohledání uveřejnil v Mitheil., XIX. Jahrg. Neue Folge, 62—65, 166—170.

přilba střechy věže, která za doby románské mívala prostou střechu na způsob osmistenného nízkého jehlance sestavenou, obdržela v době renaissance známý tvar, skládající se ze tří bání v poměru s přibývajícím výškou se zmenšujících, drobnou arkaturou oddělených a posléze vysokou tyčí zakončených. Upřílišnělou výškou barokní přilby byl ušlechtilý ráz slohu románského, který se zakládá na mistrně odměřeném poměru délky, šířky a výšky, značně porušen. Po požáru však celá věž zmizela, ustoupivši nyní větší kupli. Věž centrální byla přirozeným střediskem veškeré budovy.

Ku křížové lodi přidružuje se ve veškeré její šířce chor s přidruženými kaplemi bočními. Chor býval po pravé i levé straně od bočních kaplí oddělen plnými stěnami; jest až dosud zakončen polokruhou apsidou, jakožto svatyní oltární, pravidelně sklenutou conchou a třemi okny osvětlenou. Chor Velehradský nebyl povýšen nad ostatní podlahu chrámovou, jelikož pod ním se nerozprostírala žádná krypta, jak za románského stavitelství při katedrálách a velkých kostelích opatských pravidlem bývalo. Ukazuje to výška apsidy nyní ovšem valně zasypané, která toho nedopouštěla, což při posledním výzkumu též ohledáváním základů v těch místech bylo potvrzeno. Jest totiž veškerý pozemek kolo kolem kostela i s nyníjšími podlahami v kostele a křížové chodbě klášterní zvýšen za příčinou povodní a škodlivého vlivu, jaký spodní voda působila. Zvýšení toto obnáší $2-2\frac{1}{2}$ m. Zjištěním úrovně dřívější podlahy, pod kterou základy pouze 80 cm obnášejí, se ukázalo, že pod chorem žádná krypta býti nemohla, což ostatně shoduje se i s tradicemi řádu cistercijského, který byl prvním, jenž budování krypt opo-

míjel. K bokům choru přiléhají kaple, dvě a dvě z pravé i levé strany. Obě kaple na venek volně zakončují se apsidami polobáňovitě sklenutými a jedním oknem osvětlenými. Řád cistercijský si oblíboval v řadě kaplí v těch místech upravených, jak v pozdějších dobách stavitelských se jasně objeví.

Je-li vnitřek kostela Velehradského zvýšením podlahy, změnou pilířů v lodi a tím podmíněnou novou dispozicí a klenbou valně porušen, zachoval zevnějšek jeho u větší míře původní ráz

svůj románský, což platí zejména o východní jeho části, která se na vyobrazení podává tak, jak dosud se objevuje. (Obr. 3.) Z východní stěny chrámové moderními dveřmi, okny a okénky prolomené vystupují mohutně na venek všechny tři apsidy, které přes veškeru manii obnovovatelskou zachovaly původní ráz svůj románský. Jak ze zběžného pozorování na první pohled se pozoruje, jest spodní část obnášející $2:37$ m utopena v navázce za příčinou zvyšování pozemku předsevzaté. Obě boční apsidy mají dosud původní střechy z kurek, opírající se o stěnu v rovné čáře, kdežto střecha hlavní apsidy jest již copářsky sko-

Obr. 4.

molena. Podřízenost obou jest vyslovena prostotou architektonické výzdoby, záležející v pouhé římse dobře zachované. Bývalá okna jejich jsou zazděna. Za to vyniká apsida střední jakožto svatyně oltární nevšední nádhrou. (Obr. 4.) Z trnože v navázce skrytého, 90 cm vysokého, svrchu trnožní římsou zakončeného vystupují v rozích liseny článkované, v popředí apsidového polokruhu pak na místě lisen mnohem nádhernější přípory opatřené dole slohovými patkami, svrchu pak hlavicemi ozdobnými, z nichž jedna z vlnatých kvítků, druhá ze stylisovaných lístků se skládá. Oběma

lisenami a příporami rozvržen jest polokruh apsidy na tři pole, v jejichž středu okna jsou prolomena. Z lisen vybíhá svrchu obloučkové podřímí pěkně článkované, které v pokračování opírá se o hlavice přípor. Jest to zvláštnost, která pouze na Velehradské apsidě se vyskytuje, jelikož vedle pravidel slohových má přípora státi samostatně uprostřed liseny, do níž obloučky zabíhají. Nad obloučkovým podřímím táhne se ornament kosočtverečný, světlem a stínem oku lahodící, nad kterým vystupuje mírně, avšak účinnivě římsa ze dvou článků tvořená. Z ušlechtilé a bohaté výzdoby střední apsidy souditi lze, jak nádherná byla architektura původní celého kostela. Veškeré tři apsidy vzdělány jsou z tesaných kamenů řemeslně pracovaných, z jakých celý kostel zbudován byl.

Ze straně východní odpovídala i protější průčelná strana západní, zntel slohu románského snadně si domyslí. Portál Velehradský byl do jista ornamentální i figurální výzdobou svou

nejznamenitějším dílem veškeré bu-

dovy, na němž se soustředilo řemeslo kamenické a umění sošnické. Jestliže malé a podřízené dvře v křížové chodbě klášterní nedávno objevené, jimiž do refektáře se vcházelo, tak ozdobně pracovány jsou, jak dále se ukáže, s jakou nádhrou vynikala asi hlavní brána Velehradu, kterou celá Morava s knížaty svými do přední svatyně své vstupovala, kde i knížata z rodu Přemyslovců kolem slavného zakladatele hlavy své ukládali k odpočinku, pokud trouba soudu posledního je z chrámu Velehradského nepovolá do chrámu Jerusálema nebeského. Na jmenovaném nákresu Hirschmentze-

lově spatřujeme skutečně hlavní portál byt i jen hrubě naznačený, jak drobné vyobrazení toho dopouštělo, který šířkou i výškou, jakož i vrženým stínem ukazuje, že to byl vchod slavnostní, pracovaný dle pravidel slohu, v jehož hlubokém ostění pravidelně ustupujícím stávaly sochy, oblouky pak pokryty byly bohatým ornamentem. Že v tympanonu nescházel pod Vykupitelem v mandorle, anebo snad Rodičkou Boží, již kostel byl zasvěcen, klečící zakladatel, markrabí Vladislav Jindřich, bezpochyby

s bratrem svým, králem Přemyslem Otakarem, lze souditi z portálu Tišnovského též románsky provedeného, kde Vykupitelisekoří vdova Otakarova, královna Konstancie se synem svým Václavem. Nad portálem ve štítu hlavní lodi jest na obrazu zcela správně veliké okno kulaté, oknem Kateřinským zvané, které bylo vyplněno rovněž uměleckou prací kamenickou a osvětlovalo vydatně zejména stěny a klenbu hlavní lodi, nástěnnými malbami nádherně vyzdobené.

Jestliže ani nepatrné kostely ves-

nické nepostrádaly maleb, opatský chrám na Velehradě bez nich do jista nebyl.

Západní stěna průčelní bohatě okrášlená a protější strana východní apsidami výtečně oživená poskytovaly umění románskému příležitost ukázati veškeru krásu svou. Stěny boční byly jednoduše rozvrženy lisenami na tolik polí, kolik klenbových čtverců vnitřek čítal. Lisenám z venčí odpovídaly totiž pilíře uvnitř. Sestrojováním půdorysu na základě čtverce křížového se svrchu zřejmě objevilo, že lodi boční čítaly deset klenbových polí. Při odstranění omítky za posledního ohledávání objevily se sku-

Obr. 5.

tečně liseny 15 cm ze zdiva vystupující po celé západní stěně severní lodi boční a to na příslušných místech, kde za románské doby uvnitř stávaly pilíře, čímž proveden jest zároveň důkaz, že celé stěny boční jsou ještě původu románského. A že lisenami povstalo na venkovských stěnách bočních deset polí s tolikéž okny uprostřed každého z nich, která odpovídala klenbovým čtvercům uvnitř kostela, výborně ukazuje obraz Hirschmentzelův dle skutečností věrně kreslený, kde na jižní straně hlavní lodi skutečně 10 polí lisenami oddělených s tolikéž okny se spatřuje. Kreslic tehdaž jistě se nenadál, jak znamenitou službu prokazuje dějinám umění českého, když s takovou správností klášter Velehradský vyobrazoval. — Štítu lodi křížové měly svrchu veliké okno sv. Kateřinské, podobné onomu ve štítu průčelním, pod ním pak dvě okna podélná, jak rovněž na řečeném vyobrazení se ukazuje. Také jedno z původních oken románských při výzkumu se objevilo, jehož spodní hrana pouze 62 cm nad nynější podlahou počínala. Jelikož však při kopání základy teprve v hloubce 2½—3 m se objevily, bývalo okno druhdy 3 m nad tehdejší podlahou umístěno.

Uvedeným popisem se ukazuje, že kostel Velehradský byl jak obrovskými rozměry, tak mistrností i nádherou architektury jedním z nejslavnějších a nejkrásnějších památek českého stavitelství za doby románské.

S velkolepostí kostela souhlasí i výstavnost kláštera, jehož křížová chodba dosud stávající na starých románských základech jest zbudována, ač nynější dlažba násypem roku 1586 provedeným o 1½ m jest zvýšena. Zde objeven jest

r. 1892 románský portál, který architektonickými tvary, jakož i prací shoduje se naprosto s apsidami a poskytuje nezvratný důkaz, že kostel i klášter zbudovány jsou současně. Spodní část jeho věží v navázce, kterou bylo třeba odstraniti, aby celistvě se objevil. (Obr. 5.) Jest sestrojen ze tří pravoúhlých ústupků nestejných rozměrů. Kolem celého portálu obíhá diamantový řez s nevšední zručností pracovaný. Sražené hrany pravoúhlých ústupků jsou rozmanitě článkovány žlábků a oblouky, nejbohatěji však ústpek druhý, který v polokruhovém oblouku vlnovité se zatáčí do šesti menších obloučků na způsob obloučkového vlysu tvořených. Drobný řez diamantový propůjčuje článkování jeho neobyčejné nádhery, která na žádném jiném portálu českém se nevyskytuje. I trojúhelníky vlnitého vlysu jsou ornamentálně vyplněny a to okrasami různými důmyslně komponovanými. Bohatá ornamentika tato jest rovněž ojedinělým případem při podobných portálech českých. Obdivuhodná technika ukazuje, k jaké dokonalosti dospělo kamenictví české za doby románské a lze z toho důvodně domyslíti si, s jakou nádherou architektonickou zbudován byl portál hlavní, okna Svato-Kateřinská a hlavice přípor, jakož i ostatní ornamentální část bývalé výzdoby architektonické, takže letopisec Olomoucký neupřílišňoval chválu obou mužů, stédého markrabí Vladislava Jindřicha a moudrého rádce biskupa Roberta, kteří společným úsilím zbudovaný kostel Velehradský vyzdobili dílem podivuhodné krásy.¹⁾

¹⁾ V Granum Catalogi Praeselum Olomucensium. (Viz str. 99., 1. sloupec; poznámka 2.)

Praktické pokyny

k V. titulu provinciální synody Pražské.

Podává Josef Vajs.

Kaskavý čtenář mi promine, že jsem poněkud pozměnil titul svých článků. Učený Gersen praví ve své »Zlaté Knize«¹⁾ »Co prospějí vznešené hovory o Trojici, nemáš-li pokory, takže se nelíbíš Trojedinému?« Podobně myslím si,

¹⁾ »Následování Krista«, kn. I., hl. 1.

co prospějí krásné stati o umění církevním, neuvádí-li se ve skutek? Jakkoliv ony svojí povahou předcházejí, přece quoad nos, dávám přednost článkům, jimiž čtenáři bude dáno na ruku, jak by požadavkům křesťanského umění zjednal průchod, kdekoliv se udá k tomu příležitost. Odtud také pozměněný titul

»Praktické pokyny« zároveň přesněji vymezuje povahu příštích článků, jež jsou jen pokračováním statí předešlých.

Mohu říci, že mne k této práci přivedly samy okolnosti. Koho by nebolelo, vidí-li tak časté poklesky proti požadavkům umění církevního.

V L. mladý horlivý farář chtěl si kostel vyzdobiti; postavil tam 2 nové oltáře, ale tak nešťastně, že by byl lépe kostelu posloužil, kdyby tam nestály. V H. mají nový pěkný oltář, ale některé části tak nešťastně upraveny, že jsou nepraktické a i proti předpisům církevním. Co chyb nadělají při zhotovování bohoslužebných rouch nejen osoby soukromé, ale i veřejné paramentní ústavy! Vedle těchto ryze uměleckých výrobků jsou i jiné věci do oboru církevního spadající, které také zasluhují, aby se o nich tuto promluvilo a tak alespoň budoucně mnohemu zlu se předešlo. V P. mají novou faru; myslím však, že kolikrátkoli nový pan farář půjde do kostela, že povzdychne si, co ti lidé dělali a kam hlavu dali, když ji stavěli tak daleko od kostela, přes to, že měli místa v samém sousedství chrámu dosti.

Na nový hřbitov v Z. zase neradi lidé pochovávají, aby se prý ještě po smrti neutopili, a při každé nepohodě bolestně dojmají člověka stesky, jímž tu lid průchod dává vůči těm, kdož určili za svaté pole místo snad nejnepríznivější v celém okolí.

Nejpřirozenější pořádek byl by začítí se stavbou chrámu; uchylují se však zúmyslně od něho, ponechávají si tuto stat' na dobu pozdější. Tentokrát pojednáme:

I. O opravě chrámu.*)

S potěšením můžeme říci, že se opravuje za našich dnů dosti, ba mnoho chrámů. Kanonická visitace výroční neb generální bývá jakés »dies fausti« i u těch kostelů, kde dlouhou dobu leželo vše ladem v příčině oprav, jinde zase již příchod nového duchovního správce na osadu neb i změna správce zádušního jmění přináší s sebou v téže věci obrat k lepšímu.

Má-li se však chrám opravovati, tu především nastává otázka: jak? Nelze upříti, že tu a tam provádějí se opravy dosti dobře; myslím však, že nepřepí-

nám, tvrdím-li, že celkem bývá tato náprava nedostatečná.

Takový věkem sešlý kostelík obyčejně stůně obojí nemocí: vnitřní i vnější; bývá tudíž svěřen ranhojičům obojího druhu, někdy dosti nedovedným a necitelným. Zedník s pokrývačem vezmou si na starost vnějšek, uvnitř pak bývá universitas causarum svěřena nějakému pozlačovači (vulgo štafirovi) s truhlářem. Zmínění řemeslníci dovedou snad zakrytí na čas nejkřiklavější mezery a nedostatky, a pozlačovač, bude-li skromným, popraví vetché již památky umělecké, jinak bude-li chtíti sám na svou vlastní pěst pracovati, mnohé ještě pokazí.

Řekl jsem úmyslně, že lze opravami toho druhu leccos na čas zakrytí, ale ne trvale napravití. Takovou opravu však považují za nedostatečnou.

Má-li býti oprava trvalá, jest nezbytno, aby byla důkladná v každém směru. Při tom ještě bude potřeblí držeti se jakéhos pořádku, a sice tak, aby se počalo s věcmi nejdůležitějšími, nevyhnutelnými, po kterých přijdou na řadu věci užitečné. Skončíme pak tím, co slouží k okrase a jest pouze příjemné. Podle toho bude první úlohou poříditi si jakýsi plán veškerých oprav, jímž se budeme při další práci řídití.

Abychom však věděli, co jest nám v takový projekt opravných prací zahrnouti, bude potřeblí předem celou budouv důkladně prozkoumati. K nemocnému voláme lékaře. Zavolejme si tudíž na pomoc osvědčeného znalce a projdeme s ním všecko dle výše uvedeného pravidla.

Jako při rozličných nemocech ohlížíme se, pokud možno, i po lékaři odborném, jest zřejmo, že i v této příčině poradíme se s více osobami odborně vzdělanými.

1. Prozkoumáme neb dáme ohledati základy, zdi vnitř i vně, pilíře, klenbu, střechu, věž, omítku, podlahu, okna, dvěře atd. Kde zpozorujeme nedostatky, vady, vypátráme příčinu, která vězí snad v špatném materiálu nebo v nedbalé práci. Bedlivému prozkoumání doporučuje se sroubení na střeše a na věži, kam málo kdy se kdo podívá, a přece, jak známo, tato místa nejvíce trpí deštěm, větrem, bleskem atd. Trámce bývají posunuté, nahnílé, nalomené. Snad tu a tam kus někdo odřízl, aby si jinde vypomohl, a nyní jeví se zlé následky.

*) Srovn.: Acta Prov. Syn., c. II. De ecclesiarum restauratione. — Gerardy: Praktische Rathschläge. Paderborn, 1895.

Snad krovy jsou průhnuty, neb prolo-
meny, takže střecha není více rovná.
Jedno dřevo bude seschlé, druhé nabot-
nalé, takže celek nemá pevného složení;
jinde červ, jinde houba snad ztrávili již
velkou část dříví, takže není tu více
bezpečnosti. Zkušéné oko postřehne již
zvenčí mnohé vady, ale k důkladnému
prozkoumání jest nezbytno ohledati
věc pokud možno z blízka. To platí
zejména o klenbě a o střeše.

2. Tak jako jsme si prohlédli budovu,
ohlédneme se po věcech v chrámě, a
sice zase po pořádku, počínajíce s věcmi
nejdůležitějšími.

Prohlédneme si oltář, kazatelnu, křti-
telnici, zpovědnici, stolice, mřížky atd.
Zkušéní v těchto věcech radí, aby se
každý při horlivém opravování varoval
vandalismu. Pročež neodstraňujme

nic, co ještě svému účelu slouží, nemo-
houce to nahraditi ničím lepším.

Podle toho nebudeme snad ničiti ol-
táře, kazatelnu, zpovědnice, křtí-
telnice, lavice jenom proto, že nejsou přesně
gotické neb románské. Snad nová věc,
kterou na místo těchto postavíme, daleko
se jím trvanlivostí nevyrovná, a kdož ví,
bude-li opravdu pěkně provedena. Mějme
zřetel i na tradiční úctu, kterou
osadníci k mnohým věcem chovají, at
nikde nenarazíme!

Pouze věci opravdu nepěkné, jako
bývají mnohé oltáře z copánské doby,
přeplněné polonahými anděly neb ošklivé
odděnými světci, jež na věřící trapně
působí; takové věci čím dříve odstra-
níme, tím lépe a opravdu zbožnému lidu
se jistě zavděčíme.

(Pokračování.)

Různé zprávy.

**Starobylá svatyně Svatováclavská na Novém
Městě.** Píše se nám: Modlíme se, zpíváme i horu-
jeme: »Svatý Václave, nedej zahynouti nám i bu-
doucímu!« ale k památkám světa a orodovnicka
země české nechováme žádoucí šetrnost. Taková
myšlénka bezděky mne napadá, kdykoli kráčím po
prostranství bývalé trestnice na Zderaze, a vidím
jak rozdílný osud se chystá dvěma odsvěceným
kostelům sv. Karla Boromejského a sv. Václava.
Kostel sv. Karla se šetří a k vůli zachování určuje
se nová (ke všemu ještě nevýhodná) regulační
čára. Proč? Jmenovaný kostel jest dílem Diezen-
hoferovým z roku 1732. Za to kostel sv. Václava
z r. 1180, jediný starobylý chrám, původním zasvě-
cením dědici země České v Praze věnovaný, se
zanedbává a nechává pustnouti. A přece není ko-
stel sv. Karla jediným dílem Dienzenhoferovým
v Praze, máme zde ještě kostel sv. Mikuláše (nyní
ruský) na Starém a kostel stejného jména v Menším
Městě pražském; kostel sv. Tomáše tamtéž byl
v nynější podobu také Dienzenhoferem uveden.
Máme i soukromé stavby od něho, na příklad jeho
letohrádek v ulici u Karlova. Poukazuje-li se při
kostele sv. Karla na krásu slohu, nenilž kostel
sv. Václava slohu čistě gotického, klenba lodi
dílem uslechtilým, uměleckým, po působu sálu
Vladislavského a kostela sv. Barbory v Kutné Hoře?

Může-li tedy při objektivním posouzení věci býti
pochybností, kterému z obou kostelů náleží v otázce
zachování přednost? O kostelu sv. Karla víme, že
bude zachován, postaralí se o to i ve Vídni.
O kostelu sv. Václava víme jen tolik, že pražská
obec žádala na zemském sněmu podporu k restau-
rování jeho a že žádost byla zemskému výboru
k šetření odkázána. Tomu ale již dlouho a pro-
skakují slechy, že onen starobylý, památný, ochranci
země České zasvěcený kostel co nejdříve počne
se bourati. Což nebylo v Praze dosti gotických
památek pobořeno? Připomínáme jen v nynějším
čtvrstoletí kostel sv. Ondřeje v Poštovské ulici,
sv. Kříže Většího na Janském náměstí, sv. Bar-
toloměje při chudobinci. Má se v tom ještě pokračo-
vati? Volá se po zachování starobylého rázu
Prahy i při soukromých domech, při nichž se těžko
co dělati dá a starobylé kostely, které lze spíše
zachovati, boříme na pořád. Je to věru smutné.
Nejsem vůbec pro odstranění památek stavitelských
a přeji tudíž také zachování kostela sv. Karla,
jeli skutečně pamětihodným; ale vedle toho by se
za žádnou cenu nemělo dopustiti, aby kostel sv.
Václava snad pouze z ohledu na finanční stránku
vzal za své. Nemohl by se utvořiti spolek k za-
chování tak vzácné památky, sahající až do daleké
minulosti naší drahé vlasti?

H.

Veskeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHODA« vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok
2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zasílány do expe-
dice v Akademii křesťanské v Praze (Retězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 10.

V Praze, dne 31. října 1895.

Ročník XXI.

OBSAH: Románské exkurse na Moravě. 25. Kostel sv. Petra na Hoře v Brně. — Vyšivaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895. — Jodok (Jošt) Devogt, S. J. — Praktické pokyny k V. titulu provinciální synody Pražské. (Pokračování.) — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc září.

Románské exkurse na Moravě.

25. KOSTEL SV. PETRA NA HOŘE V BRNĚ.

Napsal F. J. Lehner.

Jako chrám sv. Víta na vrchu Hradčanském v Praze, tak kostel sv. Petra na Petrově vévodí Brnu. S hory 45 metrů nad hladinu mořskou se vypínající naskytuje se jeden z nejvýběžších rozhledů po markrabství, zejména na jižní Moravu až ku vápencovým skalám Mikulovským a k pomezím horám uherským. Nelze tudíž diviti se, že na téměř vrchu ovládajícího širošířý okršlek požehnané Moravy záhy postaven jest kostel jakožto památník vítězný křesťanské víry a osvěty, který za tou příčinou nazýván jest v starých listinách kostelem sv. Petra na Hoře.¹⁾

Kdy a kým kostel sv. Petra byl zbudován, z listinných zpráv se nedozvídáme; zachovaly se však mince, z nichž lze souditi na dobu i budovatele kostela. V červnu r. 1853 nalezeny jsou v Rokytně na Moravě denáry Konráda, knížete Brněnského (1055—1093). Na lici straně spatřuje se lidská hlava (kníže) a kolem ní nápis CHVONRADVS, na

zadní straně lidská postava s křížem ve pravici (sv. Petr) a kolem nápis SCS PETRVS. Na jiném denáru čte se na přední straně jméno CHONRADVS a uprostřed jest kříž, po jehož pravici a levici spatřují se dvě korunované hlavy, představující bezpochyby Konráda a manželku jeho. Na zadní straně jest vyobrazen způsobem tehdejších obvyklým románský kostel tři věže mající a na hoře stojící, a kolem něho pak nápis S. PETRVS. Není-li vyobrazení kostela na hoře a sv. Petra na denárech Konrádových bez všelikého významu, poukázalo by přirozenou měrou na kostel sv. Petra na Hoře (in Monte) a na knížete Konráda, jakožto budovatele, který na památku posvěcení chrámu na sídle svém vystavěného dal raziti denáry s postavou světce, jemuž kostel na Hoře zasvěcen byl. Tím by se vysvětlovala i nejasná, patrně ze starých pramenů čerpaná zpráva Balbinova, že Konrád založil kostel kollegiatní,¹⁾ t. j. kostel

¹⁾ Reg. I., č. 499, p. 547: ecclesiae S. Petri de Monte dictae; — p. 578: ecclesiae S. Petri in Monte sitae Brunnae.

¹⁾ Miscell. Regni Boh., L. VII., c. 28, p. 103: Conradus nihil memorabile gessit praeterquam quod ecclesias collegiatam fundavit.

sv. Petra v Brně, který později a to roku 1296 Dětrichem, biskupem Olomouckým, na kollegiatní povýšen byl. Budováním velkého kostela na sídle svém v Brně byl by Konrád následoval příkladu obou bratří svých, Spytihněva II. (1055—1061) a Vratislava II., kteří vystavěli na hradě Pražském velkolepý chrám biskupský sv. Víta, nejznámější, nejrozsáhlejší a architektonicky nejbohatější svatyni celé země o dvou chórech. Jestliže Spytihněv II. dal dosavadní kostel sv. Víta zbořiti z té příčiny, že byl malý a potřebám nevyhovoval, nebyl by dojista ani Konrád příkladu bratří následující a s nimi čestně závodící budoval kostel rozměrů nepatrných, jako v prvních dobách křesťanských sv. Václav a jiní zakladatelé činili. Z velkoleposti a nádhery kostela sv. Víta lze tudíž souditi jak na rozměry, tak na úpravu kostela sv. Petra, a kníže Brněnský v obětovnosti dojista nezůstal pozadu za bratřími svými v Praze vévodícími.

Uvážili-li se, že ve zlomku listiny z r. 1084 uveden jest již probošt (praepositus) kostela sv. Petra v Brně,¹⁾ ježž Soběn, kastelán Znojenský, obdaroval s manželkou svou Strěženou majetkem v dávno zaniklé vesnici Manicích za úchvaly knížete Konráda,²⁾ nabývají důvody právě uvedené o zakladateli kostela sv. Petra rázu určitějšího. Průběhem čtyř desítiletí zmohtněl a nabyl kostel Brněnský takové váhy, že v listině Jindřicha Zdíka, biskupa Olomouckého, z roku 1131, již stolec biskupský z kostela sv. Petra v Olomouci převádí na kostel sv. Václava nim zbudovaný, řadí se kostel Brněnský mezi přední arcijáhenské kostely moravské v Přerově, Spytihněvě, Břetislavi a Znojmě.³⁾ Na

sklonku téhož století nazývá se správce kostela sv. Petra na Hoře rektorem,⁴⁾ jakož před sto lety jmenován byl proboštem, z čehož se jeví, že v něm přísluhoval četný sbor duchovenstva s jinými lidmi kostelu přidělenými, jakož i žákovstva na škole kostela sv. Petra vydržovaného a vyučovaného.⁵⁾ V době té byl Spytihněv, kníže moravský, zvláštním příznivcem kostela,⁶⁾ jemuž král Otakar, mající v úmyslu založení kostela v Kuřimi, odkud od pradávna (ab antiquo) kostel Svato-petrský bral desátek, nový kostel jakožto filiální přidělil,⁴⁾ což Přemysl, kníže moravský, později potvrdil,⁵⁾ nahradiv spolu i škody od nepřátel způsobené, jako již dříve král Václav podobně byl učinil.⁶⁾ Právo patronátní, které

Mileiucich I. Tesaz I. Veligrad. Satcane tota. Bogusouici tota. Vgezdec.

¹⁾ Reg. I., č. 425, Cc. 1195, p. 191: Verumtamen quoniam ex ore veridicorum virorum et privilegio abbatis de Trebech mihi exhibitio lucidissime compertum habeo, praefatas decimas nec ad ecclesiam montis sancti Petri, sicut rector ejusdem asserebat... Decerno nihilominus, quatinus ecclesia sancti Petri in possessione sua in supra nuncupata villa Maniz eisdem fratribus nihil decimarum praestare debeat. Venerabilis autem episcopus Moraviensis Engilbertus, hanc meam restitutionem collaudans, canonice legis edicto firmare promisit...

²⁾ Reg. I., č. 923, r. 1237, 14. Aug., Brunnae, p. 430: Idem capellanus noster Sdzilaus de praediis in Medlan et Brezowiz, ad scolae ecclesiae S. Petri pertinentibus, ac de praediis in Wasan et Bzowe, ad vicarios et ad alios homines ecclesiae pertinentibus, — cessit nobis.

³⁾ Reg. I., č. 434, r. 1197, p. 196: Zpitigneu, dux Morauensis, confert, in remedium animae Agnetis, sororis meae, quae jam iter aeternum est ingressa — ecclesiae S. Petri in Bruna praedium in Malomirici, quod a Pribizlao, viro nobili, redemi et pecunia exsolvi parata, LXXX videlicet marcis. Et haec traditio facta est coram venerabili episcopo Olomucensis Engilberto, et fratre meo Suatopluk, duce Moraviensi. MCXCVII.

⁴⁾ Reg. I., č. 708, r. 1226. In Bruna, p. 329: Othacarus rex, quum intencionem haberet fundare ecclesiam in villa Corim nomine, in eadem villa autem ecclesia Brunensis S. Petri jus decimarum habuerit tempore ab antiquo, statuit, ut praefata Corimensis ecclesia sit filia ecclesiae S. Petri in Bruna... Actum in Bruna, anno MCCXXVI, ind. XIV.

⁵⁾ Reg. I., č. 1243, 1250, 3. Feb. Apud Brunam, p. 578: Premyzel, marchio Moraviae, ecclesiam in Churin ecclesiae S. Petri in Monte sitae Brunnae, per violentos detentores olim sequestratam, cum plenis decimis et quibusdam laneis perpetuiter adjungit, ita simul unitae debeant inseparabiles permanere, et dicta ecclesia in Churin ecclesiae S. Petri tamquam filia matri debeat subiacere.

⁶⁾ Reg. I., č. 923, r. 1237, 14. Aug. Brunnae, p. 430: ... nec non pro dampnis et spoliis ec-

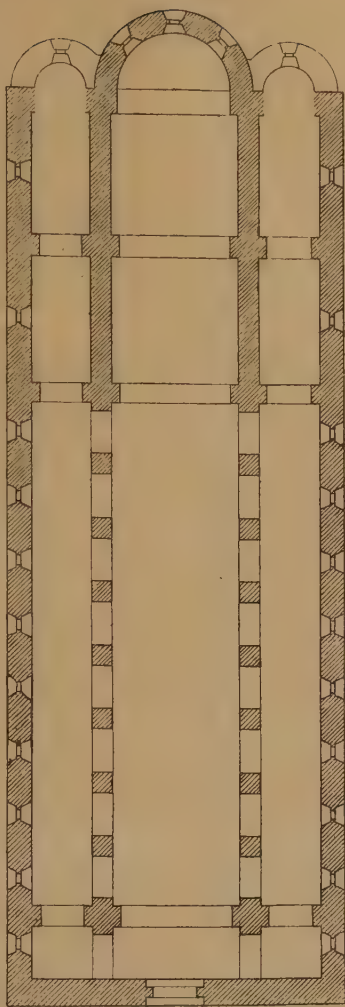
¹⁾ Reg. I., č. 164, r. 1084, p. 71: Otto, dux Olomucensis, confert Z, praeposito ecclesiae S. Petri in Brenna, de portione hereditatis suae quaedam emolumenta.

²⁾ Reg. I., č. 176, Cc. 1088, Brinne, p. 81: Soben miles, castellanus de Znoim, ecclesiae in Brinne confert, terram ad tria aratra in Manihi secus praefatam civitatem, cum rusticantibus per me pecunia mea redemptis: Crina... Conthoralis autem mea Ztrezena addidit ortulanum Zizna cum orto locando ibidem. Collatio autem haec ordinata est laudante illustri duce meo Chuorodo et firmante venerabili sanctae Moraviensis ecclesiae episcopo Veczel. Actum in Brinne coram dominis praefatis...

³⁾ Reg. I., 1131, p. 97: ... Hae vero (villae) ad Brennensem sc. ecclesiam pertinent: Modrici tota. Biscupici tota. Voyconicich I. Koropureh I. Blasouicich I. Velesiucich IV. Loucicich II.

do roku 1240 náleželo kní-
žatům zemským, přenesl
týž král z úcty k památce
zbožné máteře své krá-
lovný Konstancie, zaklada-
telky kláštera Porta Coeli,
kde i pochována býti žá-
dala, na řečený klášter.¹⁾
V náhradu pak za fili-
ální kostel sv. Mi-
chala konventu domini-
kánskému postoupený, do-
stalo se kostelu sv. Petra
přiměřené náhrady od
markraběte Přemysla, což
soujmený nástupce jeho
potvrdil k žádosti kaplana
svého Alberta,²⁾ který
kostel sv. Petra spravoval,
jakož i předchůdce jeho
Zdislav, jenž úřad mark-
rabského kaplanství s fa-
rářstvím Svatopetrským
v jedné osobě zastával,³⁾
z čehož důvodně lze sou-
diti, že kostel čtán jest
k předním chrámům mo-
ravským.

Románský kostel sv.
Petra na Hoře průběhem
času ustoupil nové budově
gotické na též místě vy-
stavěné, nezanechav na
povrchu žádných stop po
sobě. Teprve v nejnovější
době, když zvěčnělý bi-
skup Brněnský, Karel Nöt-
tig, věnovav na vysta-

vení věže, již biskupský
chrám postrádá, 50.000 zl.,
vyzval tehdejšího profe-
sora na technickém učení
Brněnském, architekta Au-
gusta Prokopa, aby vypra-
coval nejen nákresey na
stavbu věže, nýbrž na slo-
hovou obnovu veškerého
kostela. Vyzvání toto za-
vdalo odborníku archaeo-
logicky vzdělanému víta-
nou, příležitostí, aby pátral
po stopách bývalého ko-
stela románského, což se
mu též skutečně zdařilo.¹⁾

Při pátrání po román-
ské kryptě objeveny jsou
v zemi na různých mí-
stech stopy kostela román-
ského značnějších rozměrů.
Přišlo se na dvě krypty
stavby moderní, z nichž
větší byla v lodi, druhá
menší v choru, jejíž se-
verní stěna, nad kterou též
stěna choru se zvedá, uka-
zovala strukturu starší,
sahající před dobu goti-
ckou. Výstupek zdíva po-
važován jest nejprve za
proste sesílení základní
zdi. Jakmile však dlažba
kostelní v choru na straně
jižní vylámana byla a rum
se odstranil, přišlo se ve
hloubce 1'30 m na dobře
zachovaný zbytek zdi,

clesiae ab exercitu nostro, in eandem
permutationem perduximus...

¹⁾ Reg. I., č. 1012, r. 1240, 7. Dec. In Tusno-
wicze, p. 469: Domina et mater nostra... Con-
stantia... monasterio Portae Coeli... ubi... ele-
git et voluit sepeliri, omne jus patronatus quarumdam
ecclesiarum, quod ad nos spectabat, ecclesiae
videlicet b. Petri in Brunna... contuli-
mus perpetuo possidendum.

²⁾ Reg. I., č. 1058, r. 1241, p. 499: Premisl,
marchio Moraviae, ad petitionem capellani
sui Adalberti de Monte S. Petri in
Bruna, concedit et confirmat eidem ecclesiae
tres laneos cum molendino et quosdam piscatores
cum ipsorum attinentiis in Zwittavia juxta Brunam
sita, qui ad beneficium dapiferi pertinebant, quos
patruus ejus Przemisl, quondam marchio Mor. »in
recompensationem ecclesiae S. Michaelis, filiae
ecclesiae S. Petri de Monte dictae,«
contulit, et Robertus quondam Olomuc. episcopus,
suo privilegio roboravit, »in qua nunc dilecti fra-
tres ordinis Praedicatorum oratorium construxerunt.«

³⁾ Reg. I., č. 923, r. 1237, 14. Aug. Brunnae,
p. 430: Universis — duximus declarandum, quod
cum fidei capellano nostro Sdislao, plebano

2'13 m mohutné, s podobným výstupkem,
při čemž se nyní ukázalo, že není pou-
hým sesílením základů, nýbrž basamentem
nástěnných sloupů bývalé krypty. Tím
zjištěna byla šířka a místo západního
ohraničení krypty. Kopáním pod nynější
kruchtou, kde pátráno bylo po základech
věží, objevila se rovněž stará zeď prů-

ecclesiae S. Petri in Brunna, permutati-
onis contractu hinc inde sollempniter ac legitime
celebrato, totum, quicquid in villa Bozonoch po-
sedimus, sive cultum, sive incultum, — assignavi-
mus ecclesiae praenominatae... Licet autem per-
mutatio fuerit inaequalis, quia plus de bonis nostris
in ipsam venit, quam praedicti capellani nostri,
totum tamen, quicquid in Bozonoch habuimus, pro
fidelitate ac servitio ipsius...

¹⁾ Sveden však planými náhledy Gruebero-
vými, jako by v 11. století u nás nebylo bývalo
žádných velkých kostelů z kamene zbudovaných,
nepovažoval výzkum za zbytky kostela Konrádova,
nýbrž pozdější stavby románské, v druhé polovici
12. století od neznámého budovatele vzdělané.

čelní, která dle jednotlivých stop ukazovala tutěž strukturu jako stěny krypty. Uvedeným objevením dána byla délka lodi románské. Dalším ohledáváním na severovýchodním rohu nynějšího kostela objevil se též roh, v němž stěna podélná s průčelní bývalého kostela románského se srážela, při čemž se ukázalo, že podélné stěny stavby románské vnitřkem nynější prostory kostelní se táhly. Takovou měrou stanovena byla šířka krypty, tudíž i šířka starého choru, jakož i západní a severní hranice románské lodi. Jižní stěnu podélnou nebylo však lze nalézt, jelikož veškerý vnitřek kostelní jest proházen a do hloubky 3 m naplněn rumem, částečně též rakvemi a jednotlivými hrobkami. Dle známých pravidel i poměrů staveb románských bylo však přece lze sestrojiti úplný půdorys bývalého kostela románského. Polovice objevené délky lodi vzata jest za úhrnnou šířku lodi, načež tato stanovená jednotka třikrát přenesena jest, čímž skutečně stanovila se úhrnná délka kostela v souhlasu s vykopanými zbytky. Polovice úhrnné šířky budovy dala šířku střední lodi, čtvrtina dala šířku lodí bočních; nápotom kopalo se směrem pilířů lodi střední na nákresu vynesených, jejichž základy skutečně daly se stopovati, a to ve vzdálenosti 4·10 m. Měla tudíž budova románská rozměry, jak následují: šířka lodí bočních 4·43 m, šířka lodi střední 8·86 m, veškerá šířka 17·72 m, veškerá délka až k apsidě

53·16 m, vzdálenost klenbových polí 4·10 m.¹⁾

Z půdorysu na základě objevených zbytků v základech, jakož i dle ustálených pravidel slohu románského sestrojeného lze snadno a určitě představit si nárys i vnitřek bývalého kostela sv. Petrského. Jelikož v žádném kostele v Čechách a na Moravě z doby románské nejsou lodi od sebe děleny sloupy, nýbrž pilíři, měl kostel Brněnský prosté čtverhranné pilíře bez přípor, spojené polokruhovými oblouky bez všelikého článkování. Lodi boční byly klenuty klenbou křížovou, která již v nejstarších kostelích trojlodních v Čechách se vyskytuje, vysoká loď střední byla však kryta stropem dřevěným, jakým i současně budovaný velechrám sv. Víta na hradě Pražském opatřen byl. V bočních stěnách bylo po pravé i levé straně tolik oken, kolik klenbových polí v obou lodích se vyskytovalo. Prostranný chor poskytoval dostatečného místa četnějšímu duchovenstvu i žakovstvu při bohoslužebném zpěvu zaměstnanému a zakončoval se polokruhovou apsidou, jimiž i lodi boční se bezpochyby uzavíraly. Pod chorem rozprostírala se krypta na sloupech sklenutá. Prostranností svou, jakož dojísta i vnitřní výzdobou řadil se kostel sv. Petra na Hoře důstojně k předním svatyním markrabství.

¹⁾ Mittheilungen, IX. Jahrg. Neue Folge, pag. 46—50, 104—110.

Vyšívaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Českoslovanské 1895.

Podávají Ed. Šittler a Dr. Ant. Podláha.

Expozice vyšíváných rouch bohoslužebných zaujímala hojností i bohatostí svou přední místo v oddělení církevním i výtvarném Národopisné výstavy Českoslovanské. Obeslána byla ze všech končin vlasti českoslovanských rouchy náležejícími téměř všem různým obdobím uměleckým, takže poskytovala dosti úplný obraz vývoje umělého vyšívání rouch bohoslužebných ve vlasti naší od dob nejstarších až do doby nynější. Všeobecně se uznávalo, že by byla veliká škoda, kdyby dojem skvostné této sbírky

nebyl slovem i obrazem aspoň poněkud zachycen a budoucnosti uchován. Stalo se tak sice již částečně v »Illustrovaném katalogu odboru církevního a výtvarného«, a stane se tak později — ovšem velmi stručně — i v oficiálním díle »Národopisná výstava Českoslovanská.« Než v obou těchto publikacích zobrazeny býti mohly z padesáti předmětů nanejvýše jeden nebo dva, a mnohé jiné; jakkoli velice cenné předměty musily býti vynechány. To platí o všech odděleních přebohaté expo-

sice cenných památek výtvarných vůbec. Proto bylo nutno pomýšletí také na to, aby jiným způsobem publikovány býti mohly aspoň předměty nejcennejší z každého oddělení. I sestoupil se z obou svorně spolupůsobících odborů: církevního a uměleckého zvláštní komitét, aby vydal společnou práci podobnou publikací o cenných památkách výtvarných na N. V. Č., jako před dvěma roky to učinilo »Umělecko-průmyslové museum v Praze«, uveřejnivši redakcí dra Chytila nádherný výběr předmětů z retrospektivní výstavy r. 1891 v krásných reprodukcích světlotiskových. Bude to ovšem publikace velice nákladná, než komitét doufá pevně, že nalezne hojně odběratelův, zejména také v kruzích uměnilovného duchovenstva, zvláště když cena skvostného díla zamýšleného bude poměrně velice mírná. Této publikace jest nutně potřebí i vedle zprávy podané ve zmíněném již oficiálním díle o N. V. Č., neboť dílo toto podati má stručný povšechný přehled o celé výstavě, i nemůže ovšem podrobněji pojednávatí o nižádném oddělení jejím zvláště — to ponecháno býti musí publikacím zvláštním, z nichž na předním místě státi bude dílo zamýšlené.*) Než

*) Neopomeneme v listě tomto podávati čtenářstvu zprávy o dalších přípravných pracích k tomuto dílu, prozatím prosíme, aby mu vldpp. čtenáři naši připravovali půdu mezi známými svými! Budeť to teprve třetí svého druhu v naší literatuře — jak málo to na tolik uměleckých pokladův ve vlastech našich!

ani toto dílo nebude moci vyčerpatí ve vyobrazeních, jež přinéstí hodlá, veškeren materiál nashromážděný. Onoť podá sice velice mnoho předmětů uměleckých v dokonalé reprodukci světlotiskové, aby z nich domácí náš umělecký průmysl vybíratí sobě mohl vhodné vzory i v nejmenších detailech zcela zřetelné, nicméně však bude musiti pominouti mnohé velice cenné předměty, aby příliš se nezdražilo.

Z té příčiny odhodlali jsme se v listě tomto podati popis i vyobrazení pokud možno všech cenných rouch bohoslužebných, jež nalézala se na N. V. Č., a jež ve zmíněném velikém díle nebudou moci býti uveřejněna. K tomu připojití hodláme podrobný popis i oněch rouch, jež sice v díle onom budou vyobrazena, nikoliv však šíře popsána. Slavná Akademie křesťanská přispěla nám obětavě na pořízení zinkografických obrazův, a vdp. redaktor otevřel nám ochotně sloupce svého listu, jsa nám nadto při práci naší ochotným a laskavým rádcem; za to vše vzdáváme vroucí svoje díky! Budeť zajisté tím poslouženo věci dobré. Jsou totiž řádky tyto jednou z přípravných studií k chystanému námi dílu o české paramentice. A takž počínáme dnes s popisem vyšívaných rouch církevních podle jednotlivých epoch slohových, všímajíce si netoliko vyšívaní samého, nýbrž i toho, kterak umění textilní vyzdobilo látky, z nichž bohoslužebná roucha ušita jsou.

I. Roucha bohoslužebná z doby románské.

Že v době románské vyšívaní rouch církevních pilně a se zdarem bylo pěstováno jmenovitě v klášterích ženských a v komnatách šlechticů i měštek, o tom podávají nám souvěké zprávy nejedno výmluvné svědectví. Dovídámeť se z nich na příklad, že biskup Daniel poslal bohoslužebná roucha od jeptišek kláštera Svatojirského vyšívaná samému papeži, jenž krásu jejich pochvalně uznal; dále, že týž biskup obmyslil vzácnou kasulí patriarchu Jerusalemského, a konečně, že česká paní Seztibraná (»Seztibraná, quaedam mulier Slava ex Boëmia«) darovala klášteru Zvifaltskému ve Švábsku roucho ozdobené obrazy trůnicího Vykupitele a Karla Velikého.¹⁾

Na výstavě naší bylo období toto zastoupeno toliko třemi předměty: mítrou a dvěma pontifikálními rukavicemi sv. Vojtěcha, ačkoliv, jak uvidíme, ani tyto předměty nenáleží v nynější své podobě do doby, do které je podání klade, ano, že snad některé části jejich výzdoby povstaly teprve v období, kdy vládl již sloh gotický. Než i to lze se starobylou tradicí uvéstí v dobrou shodu: jestiť pravděpodobno, že relikvie co do látky skutečně pocházejí z doby tradice, anebo i, že v době pozdější vyzdobovány byly způsobem v době té obvyklým, anebo i, že prvotní výzdoba — snad již vetchá — později novou ornamentikou z části nebo zcela byla nahrazena.

Mitra sv.-Vojtěšskou nazývaná zhotovena jest z hedvábneho

¹⁾ Braniš, Dějiny umění středověkého, I., 54.

Mitra sv. Vojtěcha z pokladu sv.-Vítského. (Přední strana.)

aksamitu barvy karmínové. Strižena jest způsobem ve starších dobách vůbec obvyklým; jestiť poměrně velice nízká,

a hořejší kraje její do špice vyběhající jsou zcela rovné, nikoli, jako v dobách

pozdějších, segmentovité. Jest 28 cm vysoká, a tolikéž obnáší i šířka její. Na přední straně spatřujeme přišitý řecký monogram Kristův IHC, na zadní pak XPC, nad nimiž (po obou stranách stejný) románský jednoduchý ornament v ladně prohnutých liniích se rozkládá, vyběhaje uprostřed v rovnoramenný kříž. Nad křížem i po obou jeho stranách jsou 3 šestihré hvězdice. Písmena jsou na rozích pěknými románskými lalůčky zdobena. Vyšívání — nyní již ovšem velmi sešlé — zhotoveno jest způsobem, jehož začali užívati asi na počátku 13. věku, a jenž od některých terminem »opus anglicum« nazýván bývá.¹⁾ Jsou

¹⁾ Viz: Bock: Geschichte der liturgischen Gewänder des Mittelalters, I., 209. Muratori: Antiquitates Italicae medii aevi, tom. II., col. 401. Glossarium Du Cange sub verbo »Opus angelicum«.

totiž písmena i ornament proloženy stříbrným, výtečně zlaceným tenkým plískem, jenž přehnut jest přes výstřížek pergamenový.¹⁾ Výplně tyto pošity byly dosti velikými, nebroušenými rubíny, z nichž na přední straně dosud 1, na zadní 5 se spatřuje. Kaménky jsou provrtány, a perličkou, již nit provlečena, na pergamen přišity. Kontury celého výkresu tvoří dvě řady vedle sebe našivaných perliček na hedvábné niti navlečených. Vedle nich zvenčí obíhá přišívaná nit ze zlata spirálového (tak zvaného bouillonu nebo canetillu). Spodní část mitry ozdobena jest (nepochybně v době pozdější) 3 cm širokou páskou, na níž vyšito jest na zlaté půdě prolétající se listoví. Podložkou ornamentu však není více zlatý plech a pergamen, nýbrž plátno. Kontury opět utvořeny jsou ze šňůrek perličkových. Modré a červené kaménky jsou oble broušeny a v mědi osazeny. Přišity jsou za ouško vezpod.

Mitru tuto kladou někteří nikoliv do doby sv. Vojtěcha (982—997), nýbrž do doby daleko pozdější.²⁾ Tak na př. Dr. Bock³⁾ soudě podle uvnitř nalezené látky, prý maurské (podobné látce, z níž domnělá kasule sv. Václavská zhotovena jest), století XII. ji přičítá. »Výběr umělecko-průmyslových předmětů z retrospektivní výstavy v Praze 1891«, kdež její zadní stranu velmi zdařile světlostiskem vyobrazenou spatřiti lze,⁴⁾ do století XIII. nebo XIV. ji položiv, za obal zbytkův mitry původní ji považuje.⁵⁾ Podobnou mitru »de axamit rubea, cum litteris quibusdam exoticis ex gemmis et auro, cujus fimbria in circuitu est gemmata quibusdam floribus« uvádí Pešina⁶⁾ v inventáři pokladu sv. Vitského na hradě Pražském z r. 1368, nazývaje ji mitrou Ondřeje, biskupa Pražského (1214—1224).

Jiným — a to v pravdě vynikajícím

¹⁾ Pergamen, jehož použito bylo, jest popsán. Písmo jeví charakter XIII. stol.

²⁾ Rohault de Fleury v důkladném díle svém »La Messe« zobrazil ze století X. toliko pečeť z r. 968, na níž spatřujeme biskupa s nízkou mitrou na hlavě, ozdobenou napřed třemi malými kruhy.

³⁾ L. c., I., 205.

⁴⁾ Tab. I.

⁵⁾ O mitě sv. Vojtěcha zmiňuje se také Boleucký ve spise »Rosa boémica« na str. 388, řka, že dal r. 1667 zobraziti ji na rytině sv. Vojtěcha předstávající. Rytiny této nemohli jsme se dopídití.

⁶⁾ Phosphorus septicornis, str. 427, č. 5. Srov. Dr. Zíbrt: »Dějiny kroje v zemích českých«, str. 393.

— skvostem umění vyšivačského jest rukavice¹⁾ též sv. Vojtěchu přičítaná, ze Staré Boleslavi. Rukavice sama (vlastně jen nepatrné zbytky z ní na jiné, podložené, našité) jest z hedvábí stářím sežloutlého pletena. Okraj její tvoří pás,²⁾ jenž se stkví překrásným figurálním vyšíváním. Spatřujeme tam tři poprsí: Krista Pána, sv. Petra a sv. Pavla, o nichž možno věru říci po způsobu starých, že »jehlou jsou malovány«. Každá z vyobrazených osob vyšita jest v náplni, utvořené ze 4 polokruhů, ovroubených dvojitou šňůrou drobných perliček na hedvábné niti navlečených, z nichž arcit již jen pranepatrné zbytky se zachovaly. Náplně tyto spojeny jsou dvěma malými, zeleně podloženými, zlatem vyšitými kruhovými terčí. Jiné dva terče při koncích pásky mají červené jádro. Vyšíváno jest na dosti hrubém, ale pravidelně mřížkovaném plátně, což umožnilo vyšívající ruce dělati stehy úplně stejnoměrné.

Náplně samy měří v průměru 6,2 cm a zabírají celou šíři pásky. Prostřední nese obraz Spasitelův. Půda jest pozlacenou nití, nyní již značně otřelou³⁾ vyšívána tak, že se jeví po celé ploše rozprostřený vlnitý obrazec, tvořený rovnoběžnými kosmými čarami, jež směrem

¹⁾ O užívání rukavic jakožto součástí roucha liturgického činí se zmínka již v VII. stol. po Kr. (na př. v životopise sv. Hildeberta † 680); v t. zv. Missa Illyricorum, jež pochází nejpozději z X. století, nalézá se již zvláštní modlitba, kterouž biskup říkati má, oblékaje rukavice; podobná modlitba nalézá se v sakramentáři Ratolda, opata Korbejského († 986); ve stol. XI. udílejí papežové některým opatům právo nositi spolu s jinými odznaky biskupskými také i rukavice. Ve středověku nazývaly se rukavice *gwantus* nebo *wantus*, což jsou latinosovaná jména germánská. Srov. Bock, II., 131 a násl.; Ch. Rohault de Fleury, La Messe, vol. VIII. (1889), str. 191—197 (článek: *Gants liturgiques*).

²⁾ Široký tento pás, jenž pokrýval zápěstí a dolejší okraj rukávů alby nebo rochetty, posud jest součástí pontifikálních rukavic. Ve středověku nazývány byly tyto široké pásy: *limbi*, *prae-textae in circuitu*, nebo i *manicae* v užším smyslu. (Srov. Bock, II., 138). Nyní nazývají je francouzští spisovatelé (Mgr. Barbier de Montault ve spise *Les gants pontificaux*, 1877, a j.) prostě: *manchettes*.

³⁾ Až do XV. století užívalo se — zejména ke zlatým tkaninám — hedvábných nití, jež pomoci neznámého nyní pojiva přímo byly pozlacovány. Teprve v XV. stol. začalo užívat se hedvábných nití zlatým drátem opíedených. Pokusy, jež činěny byly k vypátrání způsobu, jímž až do XV. stol. hedvábné nitě byly pozlacovány, nevedly k cíli. Srov. Bock, I., 48—50. Nyní připravují se zlaté nitě ku vyšívání také ze stříbrného, velmi jemného drátu, který silně v ohni pozlacen jest.

vodorovným ve velmi ostrém úhlu lámány jsou. Tak tomu jest i v obou druhých náplních. Ostatní pak půda pásy jest rovněž zlatem vyšívána, avšak tak, že stehy vždy čtyři pospolu pravouhlé mřížkování tvoří.

Postavy Spasitele i obou apoštolů vyšívány jsou toliko hedvábím, a to tak drobounce, že to až úžas vzbuzuje. Stehy pichány jsou vždy do prostřed stehu předcházejícího, takže tvoří souběžné řady drobounkých řetízkův, jež ne všechny jedním směrem, nýbrž dle potřeby nákredu, vždy několik, aby jeden záhyb roucha nebo sval v obličejí a pod. vyplnily, spirálovitě do sebe se zavíjejí.¹⁾

Spasitel hledící plným obličejem přímo v před, oděn jest rouchem červeně (karmínem) konturovaným i stínovaným, jež kolem hrdla zlatou má obrubu. Roucho svrchní, přes ramena splývající, jest modré. V pravici drží jakousi čtyřhrannou zelenou destičku. Levice spočívá na prsou. Vlas i vous jsou hnědé. Křížová svatozár jest vyšita karmínem. Škoda, že obličej přeložením v záhyb valně jest vytřelý.

Po pravé straně vyšita jest podoba sv. Petra (která nejlépe jest zachována,

¹⁾ Vyšívací způsob tento — bez odporu ze všech nejmolejší — nazýván bývá nyní: steh anglický — opus angelicum. Shledáme se s ním na výstavě naší ještě jednou na kasuli z doby gotické.

poněvadž přiléhajíc ku stěně relikviáře a tudíž ukryta jsouc, více byla ochráněna), jenž zpola ku Kristu jest obrácen. Šat jeho jest modrý, plášť tmavou červení konturován. Pravici má jakoby ku poučování pozdviženu, v levici nese stříbrný klíč, ozubem vzhůru obrácený. Tvář jest velmi výrazná; vous i věnec vlasů (corona) jsou šedomodře stínovány.

Sv. Pavel po levici, rovněž zpola ku Kristu hledící, vypodobněn jest v zeleném rouše, červeně konturovaném pláští, s mečem na rameno položeným v pravici. Dlouhý vous i vlas po skráních jsou hnědé. Čelo jest — tradicionelně — lysé.

Překrásný tento pás byl k rukavici přišit nepochybně teprve ve stol. XIV., jak tomu způsob vyšívání nasvědčuje.

Dílo toto, jemuž co do jemnosti a krásy provedení u nás i jinde sotva se kterékoliv jiné vyrovná,¹⁾ výborným jest dokladem, jak vyspělé bylo umění vyšívací — zajisté zásluhou zbožných a pilných řeholnic našich — v dobách rozkvětu naší křesťanské kultury.²⁾

(Pokračování.)

¹⁾ Srovnej figurálně vyšité »I m b y«, nalezené v hrobě biskupském v domě Splitském z konce XIV. stol., jež sice celkovou dispozicí našim se podobají, provedením svým však daleko za nimi stojí, v Mittheilungen der k. k. Central-Commission, 1887, str. 87, s vyobr.

²⁾ Světlotiskové vyobrazení přinese chystané dílo o výtvarných památkách Národop. výstavy.

Jodok (Jošt) Devogt, S. J.

Příspěvek k dějinám uměleckého průmyslu v Čechách.

Podává Dr. Ant. Podlaha.

Různých odvětví uměleckého průmyslu zkvétalo v Čechách odedávna také umělé zámečnictví. Již v době Karlově proslul kovář Václav, jenž činný byl při stavbě velechrámu svato Vítského v letech 1372—1378 jakožto velmi dovedný hotovitel ozdobných kování. Z pozdější doby gotické poukážeme na znamenité mřížky kamenného sanktuaria Rejskova v chrámě sv. Ducha v Hradci Králové. V době renaissanční nastupuje umělé zámečnictví použitím železa prutového ve spirálové tvary stáčeného nový směr.¹⁾ Mříže byly ve

století XVI. a v první polovici století XVII. komponovány a prováděny výhradně v rovné ploše; pruty kruhového profilu tvoří v plynulých ladných křivkách geometrické ornamenty, při čemž často vzájemně se prostupují a prstenci spojujány jsou. Z hlavní plochy mříže vystupují toliko někdy kytice ve středu mříže v před ohnuté.¹⁾ Ve druhé polovici století XVII. prováděny byly mříže rovněž z prutů kruhového profilu, jež stáčeny bylo v rovněž bohaté spirály, zároveň však na mnohých místech pře-

¹⁾ Dr. Chytil v Ottově Slovn. Naučn., VI., str. 385.

¹⁾ K. B. Mádl, »Kované práce zámečnické v Praze« ve »Zprávách architektů a inženýrů«, ročn. XXII. (1887), seš. I., str. 30. a násl.

Mřížová dvířka v zábradlí před oltářem sv. Františka Xaverského v kostele sv. Salvátora v Praze, dílo Jodoka Devogta.

měněny kladivem v rozmanité podoby (lidská těla, fantastické podoby zvířat) z prutů se vyvíjející, v rozmanité úponky, listy atd. Než vše to ponecháno jest jen v šířce původního prutu, čímž celkový ráz čistě prutových mříží doby dřívější se napohled dodržuje. Spojení pomocí prstenců tu již nepřichází.¹⁾ Tento ráz mříží pěstoval se asi do roku 1680. Z doby té pochází mříž dělicí předsíní chrámu sv. Salvátora od hlavní lodi, jakož i mřížky před oltáři Panny Marie Bolestné a sv. Jana Nepomuckého. Kolem roku 1680 počíná se objevovati v Praze jiný ráz v umění mřížovníckém, jenž věští již sloh barokní. Vedle prutu profilu kruhového užívá se již také prutu průřezu čtyřhranného, jehož se v době pozdější výhradně užívalo. Pruty posázeny jsou hojně dlanitými listy, jež podobají se nejčastěji listům dubovým; mimo

to vyskytují se časem i celé akanthy a figurální motivy.¹⁾

Ačkoliv zachovalo se z doby této hojně vynikajících památek umění mřížovníckého, nebyl nám znám až dosud bližší žádný z jejích původců. Probíráje se v letopisech Pražské kolleje Klementinské (*Litterae annuae Societatis Jesu ad S. Clementem Pragae*), jež nalézají v rukopisu v kníž. Lobkovické knihovně v Praze,²⁾ nalezl jsem při roce 1710 stručný nekrolog tohoto znění: »Jodocus Devogt, in temporalibus coadjutor, natus 12. Augusti 1648 Arenduni Brabantiae, vulgatae peritiae serrarum, uti complura Boemiae campanilia ad artificem pulsandi facilitatem ab eo reformata, et nitida sancti martyris Heraclii lipsanoteca, crates ad altaria

¹⁾ Kouda, na místě uvedeném.

¹⁾ J. Kouda »K rázu starších mříží Pražských«, tamže v seš. III, na str. 8—10.

²⁾ Za ochotné zapůjčení rukopisů těch vzdávám vřelou díky, vys. dp. dru Ant. Vřešťálovi, univ. profesor a správci knihovny Lobkovické.

Sancti Patris nostri (Ignatii) et S. Francisci Xaverii in templo Salvatoris loquuntur, mortuus est anno 1710.« Sděluje nám tudíž nekrolog tento životopisná data bratra laika z Tovaryšstva Ježíšova, jenž přišel z Brabantska v Čechách jako dovedný zámečník působil, a udává spolu nejhlavnější jeho díla. Z těch zachovala se dodnes mistrná mřížka (dvířka v zábradlí) před oltářem sv. Františka Xaverského v kostele sv. Salvátora v Praze, jež nese shora vyličený ráz mříží po roce 1680. Mříž, která se nalézá nyní před oltářem sv. Ignáce, nese na sobě ráz doby daleko starší, i nezdá se býti dílem Devogtovým; domníváme se tudíž, že původní mříž Devogtova, o níž nekrolog se zmiňuje, později nahrazena

byla mříží nynější odjinud sem přenesenou.

Reliquiář (lipsanoteca) sv. Heraklia, o němž nekrolog s pochvalou se zmiňuje, dnes již v chrámech v Klementinu se nenalézá. Rovněž nevíme, které zvonice a jakým asi způsobem od Devogta byly ku snažšímu ovládnání zvonů upraveny. Než přes to, že bychom si byli přáli o Devogtovi zpráv obsírnějších, musíme býti vděční letopisci kolleje Klementinské, že zaznamenal nám data svrchu uvedená a uchoval nám aspoň tak stručnou zprávu o dovedném umělci-řemeslníku, kterouž těmito řádky z úkrytu archivního veřejnosti sdělujeme jakožto vzácný příspěvek k dějinám uměleckého průmyslu v Čechách.

Praktické pokyny

k V. titulu provinciální synody Pražské.

Podává Josef Vajs. (Pokračování.)

3. Po náradí přijde konečně řada i na výzdobu chrámu. Nejprve uvažme ozdobu stěn. Prostého bílého nátěru nenalezneme dnes ani v obyčejných světnicích leč na vesnici (a i tam u lepších rodin potkáme se ve světnici s malbou), tudíž nehodí se také ani do kostela.

Jak si povedeme při obstarávání malby, o tom promluvíme jinde. Vedle malby slouží k okrase i sochy, ovšem pěkně provedené. I okna zvláště v kostelích románského i gotického slohu mohou býti opatřena na místě prostého skla malebným. Také podlaha hlavně v presbytáři připouští všelijakých ozdob, jen ne žádných obrazů, sv. kříže a svatých. Svícny buď na stojanech neb na ramenech do zdi zaražených nebo na sloupech připevněných, lustry a t. pod. dodávají chrámu půvabu.

Při všech těchto okrasách jest bedlivě přihlížeti k tomu, aby nebyly profanní; neboť potkáváme-li se v kostele s věcmi, které vidáme doma, v hostinci, v divadle, pak se necítíme v kostele, ale spíše někde jinde. Rovněž jest dbáti toho, aby byly opravdu krásny, neprotivice se zákonům aesthetiky, a to jak samy o sobě, tak také aby stály v souladu s celkem; neboť mnohá věc o sobě pěkná nepěkně se nese jen proto, že se nehodí k svému okolí.

4. Nyní, když jsme si takto všecko prohlédli a poznamenali, bude nám snadno sdělati svrchu zmíněný projekt opravných prací. Pro jednotlivé věci jest radno učiniti si podrobné náčrtky, dle nichž bude možno předem stanoviti i přibližné výlohy.

Jsmeli s to zapraviti všecko, provedeme opravy po pořádku všecky; nestačí-li však prostředky, omezíme se zatím na opravy nejnutnější.

Nezapomínejme při tom, že opravné práce bývají obtížnější nežli dílo zcela nové; pročež jest radno svěriti je mistru osvědčenému.

II. O malbě chrámu.*)

Svrchu zmínil jsem se, že pouhý bílý nátěr omezen jest dnes na nejužší kruh světnic nejprostších vesničanů. Z toho si vysvětlujeme, proč každý správce duchovní, který dbá o výzdobu svého chrámu, pomýšlí na malbu. O malíře není zle; noviny bývají plny oznámení nabízejících se lacino, ba i zdarma (z lásky!) vymalovati kostel. Jsou-li však to lidé schopní, to jest jiná otázka. Vymalovati chrám přiměřeně k jeho

*) Srov. Decreta Conc. Prov., c. VI. De sacris Imaginibus. Gerardy: Praktische Rathschläge. Jacob: Die Kunst.

slohu a všem okolnostem jest kus umělecké práce. Malíř, který chce slušně kostel malbou ozdobiti a ne snad jen pestrou směsicí stěny vyplniti, musí býti také obeznámen s architekturou, aby mohl zvoliti ornamenty hodící se právě do kostela toho slohu. Snad dovede mnohý provésti slušný obraz sám o sobě, který se však do kostela s určitým okolím nehodí.

Jiný zase vyzná se v architektuře, dovede navrhnouti i způsob dekorace, ale schází mu malířského smyslu k dobré volbě barev.

Dle toho docílí se malby, která by sloužila chrámu opravdu k ozdobě, jediné tam, kde malířské umění se stavitelským svorně kráčí, jinak bude lépe alespoň na čas nechat stěny bílé, neboť uráží-li ucho nepěkná hudba a zpěv, nemůže lahoditi oku závadná malba.

1. Po stránce aesthetické především nezbytně musíme žádati, aby malba nejprve byla důstojna domu Božího a ne profanní, tak aby neurážela citu náboženského. To jest nejprvnější požadavek, ale není ještě všecek.

Ne každá malba již tím, že jest střízlivá, hodí se do každého kostela. Každý sloh vyžaduje malbu svého rázu; nelze tudíž ornamentem renaissančním zdobiti stěny chrámu gotického nebo románského, tím méně v jedné a téže budově užití v pestré směsici ornamentu brzy toho, brzy onoho slohu a rázu.

Ano mluvíme-li o malbě slohu přiměřené, sluší přihlídati k místu, v které části chrámu, a k rozměrům, v jakých lze jednotlivých ornamentů užití; jiné zajisté okrasy vyžaduje strop a jiné stěny, a tyto zase jiné v nižších a jiné ve vyšších vrstvách.

I méně vycvičené oko cítí spor, jaký nastane tam, kde nezkušený malíř nahromadil věci, které k sobě nijakž nepatří, jako ornamenty různých dob a slohů; ještě méně cviku bude potřebí, aby ucítilo tyto nesrovnalosti tam, kde malíř postavil k sobě věci zcela nepřirozené. Tak na př. kdyby na spodní části stěny namaloval koberec a ve vrchní části téže stěny sloupy. Na čem stojí ty sloupy, oč se opírají? Toto nepřirozené seskupení působí nelibý pocit, člověk se takřka bojí, aby se to nesřítlo

vše, proto se nemůže nikomu taková nepřirozená malba líbiti.

Jinde zase vede malíř ovrubnici (příčný trámec, vlys) přes svislý tenký sloup, jakoby se mohlo jedno s druhým protínati. Takové ozdoby nejsou přirozené a proto nepěkné, nemohouce se nikomu líbiti. Konečně vyskytují se i malby tak hrubé, které urazí i necvičené oko každého prostého člověka, jako na př. napodobování kvádrů nebo hrubě postříkané přízemí a pod., což se hodí spíše k ozdobám vnějším, ale uvnitř nepěkně se nese.

Jako v každém oboru tak i v malířství jsou jednotlivci, kteří myslí, že mají umění veškeré spachtováno a na své malby patent; takoví by rádi, aby se kolem nich točil celý svět, a co oni uznají pěkným, aby také každý měl za takové.

Pán Bůh dal každému člověku smysl a cit pro krásu; ten, pokud není pokazen, sám jest nám nejlepším vodítkem.

2. Vedle aesthetické stránky jest nám uvážiti při malbě i stránku technickou. Kterých barev, čím a jak jich při malování užití.

a) Mluvíme ze zkušenosti vlastní. Viděl jsem stěny před dvěma lety dekorované a jaké jsou dnes? Barvy laciné brzy zajdou. Proto brávají nejraději jen takové, na kterých se ani za celý věk ničeho nezmění, na př. šedivou, špinavě žlutou a pod. K čemu však nám dal Tvůrce přírody tolik krásných barev plných života, jako jest červen a zeleň? Ty bývají namnoze jen pro skoupost malířovu z našich chrámových maleb vyhostěny. Co jsem řekl o barvách, ještě více platí o zlatě, jehož se tu a tam k pozlacení hvězd a pod. užívá.

b) Pojidlo (klíž, bílek, vosk, olej atd.), jímž se barvy rozdělávají, podmiňují povahu barev samých. Barvy olejové se lesknou, klížové jsou bez lesku; jedny spíše s podkladem se slučují, druhé rády se odchlípují, tyto podržují svůj ton, kdežto ony, jsouce stěnou jaksi vyssávané, blednou. Tak může nastati v době krátké nemilá změna v odstínech jedné a téže malby, není-li malíř dosti opatrným v této věci.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc září.

Vyřizené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro vdp. Karla Seyssa, bisk. kons. radu v Bohosudově, pro dp. A. Vodrážku, faráře v Horách Matky Boží, pro důst. farní úřad v Hluboké a pro blahorodou Terezií Johnovou v Birkigtu. — Pozlacení v ohni: monstrance: pro dp. Fr. Chudobu, faráře v Cetechevích. — Lžíčky stříbrné dvě ku kalichu: pro vdp. msgra Frant. Zottmanna, pap. prelátu v Castui (Istrie). — Kaditelnice: pro dp. Fr. Trnku, faráře v Piňovicích. — Kropenka: pro dp. Hynka Sauera, faráře v Napajedlích na Moravě. — Stříbrný kropáček: pro dp. Hynka Sauera, faráře v Napajedlích. — Mešní konvičky: stříbrné: pro dp. Fr. Trnku, faráře v Piňovicích; skleněné: pro vp. Karla Šamšíňáka, kaplana v Č. Dubu, pro vdp. prelátu msgr. Frant. Zottmanna v Castui, pro nejd. pana dra Ed. Tersche, kap. probošta v Praze, pro dp. A. Vodrážku, faráře v Horách Matky Boží a pro blahorodou paní Terezií Johnovou v Birkigtu. — Svícny oltářní: 6: pro dp. Jana Limberského, faráře v Bušicích a pro blahorodou paní Terezií Johnovou v Birkigtu; 2 pro dp. Ant. Willa, faráře v Mutěnicích. — Kanonické tabulky: pro dp. A. Vodrážku, faráře v Horách Matky Boží. — Umyvadlo do sakristie: pro nejd. pana dra Ed. Tersche, kapit. probošta v Praze a pro dp. A. Vodrážku, faráře v Horách Matky Boží.

Rozličné. Dva klečící andělé: pro blahorodého p. Rud. Maurera, továrníka ve Vidni. — Missaly: pro vysokorodého p. hrab. Karla Waldštýna ve Štáhlavě, pro blahorodou pí. Marii Švestkovou v Praze, pro dp. Jos. Boška, faráře v Marburgu, pro nejd. p. dra Ed. Tersche, kap. probošta v Praze, pro dp. Aug. Pospíšila, faráře v Dačicích, pro blahorodou pí. Terezií Johnovou v Birkigtu a pro dp. Klem. Gottwalda, faráře v Bělovicích. — Pultíky pod missal: pro vp. Karla Šamšíňáka, kaplana v Č. Dubu, pro nejd. p. dra Ed. Tersche, kap. probošta v Praze a pro blahorodou paní Terezií Johnovou v Birkigtu. — Kříže pro školu dva: pro dp. Václ. Koryntu, faráře v Jazlovicích. — Harmonické zvonky: ku sakristii: pro dp. Aug. Pospíšila, faráře v Dačicích; oltářní: pro blahorodou pí. Terezií Johnovou v Birkigtu, pro důst. farní úřad v Otavě v Uhrách, pro důst. konvent ryt. řádu maltéžského v Praze a pro c. k. ředitelství vyššího gymnasia v Praze.

Paramenty. Celý fialový ornát (kasule, dalmatika a pluvial) bohatě zlatem vyšíty: pro dp. Kasim. Reichlina, faráře v Clewelandě v Americe. — Kasule: dvě bílé: pro vp. Vinc. Švehlu, kaplana na Smíchově;

bílá: pro důst. farní úřad v Radobíci; tři bílé, červená, fialová, zelená a černá: pro nejd. pana dra Edv. Tersche, kap. probošta v Praze; bílá a červená: pro vp. Ant. Skřivana, kaplana v Plzni; červená, zelená a černá, bohatě zlatem vyšíta: pro dp. Kasim. Reichlina, faráře v Clewelandě a pro dp. J. M. Koudelku, faráře v Clewelandě v Americe; černá: pro dp. A. Vodrážku, faráře v Horách Matky Boží; fialová s křížem, zlatem vyšíta: pro vys. důst. p. Štěp. Paláska, probošta v Dubu na Moravě; červená, bílá a fialová: pro blahorodou paní Terezií Johnovou v Birkigtu. — Pluvialy: černý se zlatým vyšívaním: pro dp. Kasim. Reichlina, faráře v Clewelandě v Americe; bílý a černý: pro nejd. p. dra Ed. Tersche, kapit. probošta v Praze, a černý: pro vp. Karla Šamšíňáka, kaplana v Č. Dubu. — Štola zlatem vyšíta: pro blahorodého pana Rud. Maurera, továrníka ve Vidni. — Vela: pro nejd. p. dra Ed. Tersche, kap. probošta v Praze, a dvě: pro blahorodou sl. Annu Mádlovou v Praze. — Pláštiky na ciboe: pro sl. patronátní úřad v Černém Kostelci a pro vp. Jos. Brhovského, kaplana v Ondřejově. — Korouhve: pro dp. Jos. Chvala, faráře v Radobíci a pro sl. patronátní úřad v Černém Kostelci. — Prapor pro školní mládež: pro slavný spolek krejcarový v Bohumině (rak. Slezsko). — Dvě vyšíte stuhy: pro blahorodou pí. Marii Bergrovou v Bohumině. — Biret: pro dp. Jos. Tichého, faráře v Lipolticích. — Komže pro kostelníky a ministranty: pro dp. J. Kačera, duch. správce na Karlově, pro nejd. p. dra Ed. Tersche, kap. probošta v Praze a pro dp. A. Vodrážku, faráře v Horách Matky Boží.

Prádlo kostelní. 6 alb, 1 rocheta, 12 korporalií, 12 purifikatorií, 12 humeralií, 12 ručnicků, 6 cingulí a 6 pall: pro vdp. dra Čeňka Luksche, prof. bohosloví v Litoměřicích; 2 cingula a 5 korporalií: pro vdp. msgra Frant. Zottmanna, pap. prelátu v Castui; 3 alby, 3 rochetty, 6 humeralií, 3 cingula, 7 plachet oltářních, 12 purifikatorií, 6 korporalií a 6 ručnicků: pro nejd. p. dra Ed. Tersche, kapit. probošta v Praze; 6 purifikatorií a 3 korporale: pro vp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni; 4 rochetty, 6 korporalií, 6 pall a 6 purifikatorií: pro dp. A. Vodrážku, faráře v Horách Matky Boží; 2 alby, 3 korporale, 3 humerale, 3 purifikatoria, 3 ručnický a cingulum: pro blahorodou paní Terezií Johnovou v Birkigtu; 6 korporalií, 12 purifikatorií, 6 pall, 6 humeralií a 2 cingula: pro dp. Ant. Willa, faráře v Mutěnicích.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHOD“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamacie buďte zasílány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 11.

V Praze, dne 30. listopadu 1895.

Ročník XXI.

OBSAH: Vyšívání roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895. (Pokračování.)
— Praktické pokyny k V. titulu provinciální synody Pražské. (Pokračování.) — Domažlice.
(Pokračování.) — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc říjen a listopad.

Vyšívání roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895.

Podávají Ed. Šittler a Dr. Ant. Podlaha. (Pokračování.)

Daleko prostší sice, za to však i v nynější své podobě mnohem starší jest druhá rukavice sv. Vojtěchu přičítaná, jež chová se v pokladu sv. Vítském.

Rukavice tato nyní již ovšem velice sešlá, zhotovena jest sešíváním jednotlivých částí vystříhaných z jakéhosi tkaniva, jež, majíc vlas nyní již stářím otřelý, nápadnou podobu s pletivem jeví.¹⁾ Do švů — zejména tam, kde jednotlivé prsty byly všívány — vložena byla k vůli větší pevnosti úzká, hnědě po obou stranách orámovaná portička, kterouž ještě na dvou místech spatřiti lze.

Tkanivo toto zhotoveno z vlny velmi jemně předené, ačkoliv se zdá, jakoby i jiná látka, len anebo hedvábí, přimísená byla bývala.²⁾ Při spodním konci

vsunuty jsou tři rovnoběžné proužky z barevného hedvábí, jež prostíčkým vyšíváním ve zlatě jsouce ozdobeny, tvořily »praetextam».¹⁾

z různých látek zhotovovány. Byly vystříhávány a šity dílem z plátna (dle Brunoa z Asti † 1125), dílem z těžkého cendelinu, jenž hustým tkanivem svým rovnal se látce, z níž robeny byly sandály biskupské (Bock, o. c. II., 135; z takovéhoto husté a na svrchní straně huňaté látky zhotoveny jsou na př. rukavice sv. Tomáše Kanterburského († 1170), jež chovají se ve chrámě v Conflensu v Savojsku. Rohault de Fleury, o. c., 194. — Racinet: »La costume historique«, III., (Paris, 1888), list 193.) a dílem tkány na způsob tkaniva trikotového z bílého hedvábí. Takovouto rukavici ze šedého tkaniva (d'un tissu gris) uvádí Rohault de Fleury z pokladu chrámu Saint-Sernin v Toulouse, která prý náležela sv. Germierovi, biskupu Toulouskému († 561), kterou však Rohault klade za století XII. (Viz vyobrazení u Rohaulta de Fleury na tabulce DCLXXIX. Srov. tamže rukavici hedvábnou nalezenou v hrobě opata Saint-Germainského Morarda († 909). A této rukavici podobá se co do tkaniva naše rukavice svato-Vojtěšská. (Srov. Bock, II., 139: »Aus einer nicht viel jüngern Epoche (XIII. Jahr.) herrührend trifft man heute noch im Schatze zu St. Veit in Prag bischöfliche chirothecae an, die, irren wir nicht, als diejenigen des heil. Bischofs Adalbert bezeichnet werden. Dieselben, als Reliquien in einem Glasverschlusse aufbewahrt, bestehen aus einem Gewebe aus weisser Seide...«)

¹⁾ Rukavice pletené vyskytují se podle úsudku některých badatelův teprve ve stol. XVI., kdy umění pletářské vynalezeno bylo. Srov. Bock, o. c. II., 146, ačkoliv jiní uvádějí doklady, že ještě do X. stol. rukavice nesešívány »inconsutiles«, tedy pletené, a to (obyčejně bez prstův) se nosily. Srov. Müller-Mothes: »Archaeologisches Wörterbuch« (Leipzig und Berlin, 1877), heslo: »Handschuhe«.

²⁾ V době románské byly rukavice pontifikální

¹⁾ Tato vyšívání dolejší část — »praetexta« — rozšiřovala se při rukavicích z doby románské

Monile z rukavice svato-Vojtěšské.

pozvolna, ale stejnoměrně až ku okraji, a dala se lehce — jsouc hebká — přes okraj rukávů alby a taláru přehrnouti, aniž by třeba bylo ji rozstříhovat i zapínati. Vyšívání její tvořilo pak zároveň vkusný a ozdobný lem zmíněných obřadních rouch. Když pak později výzdoba tato, jsouc bohatší

Proužek prostřední jest poněkud širší (14 mm), zelený s modrou obrubou při krajích, na němž jednoduchý románský vlysek (proti sobě spirálovitě se zavinující křivky) ve zlatě vyveden jest.

Zlatá — a sice plíšková — nit není našívána, nýbrž prostě okolo jednotlivých vláken tkaniva na příslušných místech výkresem označených ovínována. Dva krajní proužky jsou velmi úzké, z hedvábí modrého se hnědým ovroubením. I na nich jeví se prostická ozdoba svislých vlnitých čárek, kteréž pásku jako by přepínaly, obtáčením zlatou nití vyvedená. Po obou stranách celé této ozdoby patrný jsou zlaté tečky. Spodní okraj rukavice též jest zlatou nitkou ozdoben a drobným címburím podobným ozubením zakončen.

Uprostřed na hořejší straně rukavice sv.-Vojtěšské spatřujeme malou stříbrnou, ze šesti polokruhův utvořenou destičku s emailovým obrázkem sv. Benedikta na tmavomodré půdě. Světec zobrazen jest sedící, oděn v řasnaté mešní roucho zelené barvy palliovým křížem ozdobené. Komže jest fialová, talár žlutý. Tvář světce s benediktínskou tonsurou, s krátkým vousem na bradě jest velmi výrazná, vzdávajíc, jakož i celé dílo toto, velikou chválu svému rytci. Ve pravici dolů skloněné drží světec biskupskou berlu románského jednoduchého tvaru, jejíž závit vy-

(«limbi, praetextae in circuitu»), nabyla vzhledu tuhých manšet, nutila ovšem zhotovovatí rukavice při spodu rozříznuté (jako jsme viděli při rukavici Staro-Boleslavské), jež po oblečení zapínány nebo svazovány býti musily.

plněn jest smaltem červeným. Levicí pozdvihuje blánku tyrkysové barvy s nápisem † SV BENEDICT' †.¹⁾

Obrázek celý lehce je vyryt do destičky a pokryt průhledným inkrustovaným smaltem,²⁾ jenž při spodním konci již valně jest setřen.

Takovéto destičky kovové, pokryté z pravidla různobarvým emailem, nazývaly se ve středověku »lamina, tasselli, paraturae, fibulae, monilia«, a činí se o nich výslovná zmínka

¹⁾ Omylem zajisté četl Frant. Beneš slova tato za ADA(lbertus), jakož i destičku za vyšívaný obraz považoval. Viz »Pam. arch.«, VII. (1868), str. 261.

²⁾ Email in cruste, opus musivum nanášen býval na předmět tak, že barvy jednotlivé bezprostředně sebe se po způsobu mosaik dotýkaly, aniž by mezi nimi jakých rozdělovacích příhrádek bylo, jak tomu při emailu buňkovém i sklípkovém. Bylo ho užíváno se zálibou v nejstarší periodě západního umění až do stol. XIII. Srov. Müller-Mothes: »Archaeologisches Wörterbuch« (Leipzig und Berlin, 1877), heslo: »Email«.

ve XII. stol.; pravíť papež Innocenc III. (1198—1216), že pontifikální rukavice »circulum aureum desuper habet«. Připomínáme ještě, že inventář chrámového pokladu svato-Vítského, sestavený roku 1387, vykazuje v rubrice »De chirothecis« několik přeskvostných rukavic.¹⁾

Dílko toto, ač neveliké, znamenitým jest uměleckým skvostem.

Rukavici tuto starobylé podání obestřelo legendou, že ji svatý Vojtěch, zázračně bratry svoje na Libici povražděné pochováváje, při tom byl v Čechách zapomněl.²⁾

¹⁾ Primo chirothecae argenteae deauratae cum limbo... circum manicam argentum deauratum habentes, et in parte superiori agnum in fibula, et in secunda episcopus sedens in cathedra; item aliae chirothecae cum fibulis etc.²⁾ Viz: Pešina z Čechorodu: »Phosphorus septicornis« (Praha, 1673), str. 472—473; Dr. Podlaha ve »Vlasti«, 1895, str. 937.

II. Roucha z doby gotické.

Z doby gotické vystaveno bylo na výstavě naši několik figurálně vyšívaných kasulí, jimž věnovati hodláme v přítomné stati podrobnější studium, jak toho roucha ta zasluhují.

Měli bychom se ovšem zmíniti především o stříhu těchto kasulí, avšak pohříchu nezachovala žádná z nich tvar prvotní: malebně řasnatý a s ramenou až k loktům splývající, nýbrž byly vesměs v době pozdější v nynější užší a kratší formu přistřiženy, při čemž bohužel nůžky ani vyšívaných postav nedbaly, bez milosrdenství i v půli je přestřihávající.

Obrátíme tudíž pozornost svou předem k látce, z níž kasule ty jsou zhotoveny. Původní látka zachovala se toliko na pěti kasulích, a sice na třech kasulích Rokycanských, dále na kasuli Budyňské a Meziříčské; při ostatních kasulích byly vyšívané kříže přešity později na látku moderní. Kasule tyto zhotoveny jsou z krásně barveného sametu, sytých, hlubokých barev (jež při detailním popisu udány budou), pokrytého vkusným vzorkem granátového jablka, jenž do jemně srstnaté látky tak jest vyhlouben, že objevuje se rovná základní její půda ve slabším aneb i jiném tonu barevném. Tím již označena jest přibližně doba, v níž látky tyto povstaly.

Vstoupilaf XIV. stoletím výroba sametu v nové stadium. Až do té doby byl samet z pravidla jednoduše beze všech dessinů pracován. Odtud však a ještě více během stol. XV. vyskytují se již krásné látky sametové s uměle vyhloubenými dessiny. Tyto dessiny hotoveny byly podle domnění některých tím způsobem, že srstnatý vlas sametu na dotýčných místech uměle byl vystříhán, takže vlastní pevné tkanivo, do něhož vlasová vlákna přtkávána jsou, holé, bez vlasu se jeví.¹⁾

¹⁾ Srov. Bock, o. c. I., 106—107. — G. Jakob: »Die Kunst im Dienste der Kirche« (Landshut, 1870), str. 316 a poznámka 2. Nelze však nikterak tvrditi, že by staří nebyli znali způsob již tkaním samotným bez obtížného a nepraktického vystřihování samety takové vyráběti, zvláště když i zlatem samety tyto protkávati dovedli, jak toho na jedné z kasulí Rokycanských, do jejíž látky květ granátový zlatem jest vetkán, svědectví máme. — Zláštná doba naše padělá ovšem krásné tyto staré vzory tím, že květy a ornamenty horkými válci do sametových látek, z pravidla bavlněných, vtlačuje. Látky takové jsou ovšem bezcenné, byť i na pohled sebe krásnějšími býti se zdály, poněvadž slisovaný vlas po nějakém čase ohybáním a třením zase vstane a tak vzorek z látky zmizí. Proto před koupí takovýchto padělkův co nejrozhodněji varujeme, a to tím více, poněvadž možno od nedávného času věrně a dokonale nápodobeniny těchto starých látek obdržeti. Vyrábí se ve známém sídle textilního umění církevního v Krefeldu v Němcích, kde sobě i naše »Akademie křesťanská«, nemohouc ovšem dosaváde doma si je vyráběti, látky tyto podle vzorů u nás zachovaných hotoviti dává.

Obr. 1. Kasule z Budyně.

Obr. 2. Kasule z děkanského chrámu v Rokycanech.

Stereotypním ornamentem sametových tkanin těchto jest granátové jablko, a to buď jako květ anebo, což nejčastěji se vyskytá, jakožto pouzdro plodové obklopené květy, větvicemi a listovím.¹⁾ Ladné tyto skupinky plodů, květů a listů rozloženy jsou po celé látce, takže pravidelně se střídají.

Obklopují a od sebe je oddělují okrouhlé nebo oválovité rámce složené z pěti,²⁾ sedmi,³⁾ devíti nebo i jedenácti⁴⁾ menších laloků na způsob tak zv. oslích hřbetů (—) prohnutých a ve hrot vybíhajících.

Mnohdy bývá granátové jablko obklopeno jiným ještě věncem, utvořeným z dvou trnitých prutův,⁵⁾ které stejnoměrně se prohnuvše květ granátový obepínají, nad ním i pod ním se spojující,⁶⁾ kdež buď volně sebe se doteknuvše neb korunkou spjaty jsouce zas kolem následujícího květu se rozvírají. Takž bývá po celé látce — jakoby síť nějaká — rozložen ornament vzájemně se tvořících oválových, kruhových nebo listových polí, která ve středu svém chovají zmíněné skupiny plodů, květů i listů granátových.⁷⁾ Ornamentika tato bývá nejčastěji tvořena jen konturami v srstnatý povrch sametu vhloubenými, ačkoliv leckdy tomu i naopak bývá, že totiž kontury mnohdy i celé plochy květů z hladké pudy jako samet vystupují.⁸⁾

V zájmu klassického umění církevního, jakož i trvanlivosti bohoslužebných rouch odporučujeme více látky druhu tohoto s upřímným přáním, aby v bývalou zase u nás vešly oblibu.

¹⁾ Že i jiné ornamenty v oblibě i v užívání byly, dosvědčují na př. dvě kasule ze stříhaného sametu chované v Kolíně Rýnském, jež reprodukuje Dr. Bock v díle svém: „Das heilige Köln“ (Leipzig 1859) na listu XXII. a XXVII., do stol. XV. je klada, z nichž na jednom spatřujeme vzorek z vinných listů a hroznův, na druhém arabeskové skupiny, ač-li nejsou obě tyto kasule již mladší — do doby probouzející se renaissance spadající. (Z doby této dochovala se i u nás kasule blah. Sarkandra, jež rovněž ze vzork. sametu jest zhotovena, o níž řeč bude na místě příslušném.)

²⁾ Na př. na kasuli Meziříčské.

³⁾ Viz na kasuli Budyňské. Obr. I.

⁴⁾ Viz na kasuli Rokycanské. Obr. 2. Srov. Bock: „Das heil. Köln“, list XXXI. a XXXIII. Jacob, o. c., tab. XVIII. a XIX.

⁵⁾ Tyto pruty nebo větve jsou na starších látkách úzké, kdežto od počátku XVI. století nabývají však značné šířky a zatlačují, jakožto dominující ornament, granátové plody i květy do pozadí. Srov. Dr. Otto von Schorn: „Die Textilkunst“, 1885, str. 40—41.

⁶⁾ Viz na obr. 2.

⁷⁾ Místo granátového jablka vyskytuje se též časem i plod ananasový.

⁸⁾ Tak tomu na př. při zbytcích jedné z kasulí

Látky na kasulích tohoto druhu na N. V. Č. vystavených zhotoveny jsou všechny podle některého z popsaných způsobův. Výjimku jedinou tvoří tmavě fialová kasule z Rokycan, na níž spatřuje se i jablko granátové i jeho orámování zlatem v sametovou látku vetkané.

Není pochybnosti, že ornament granátového jablka¹⁾, jenž se po dlouhý čas ve všech možných modifikacích na skvostných látkách sametových udržel, není bez hlubšího významu. Obvykle vykládá se symbolika jeho takto:²⁾ Granátové jablko jest symbolem lásky křesťanské, která z víry vyplývající dobrými skutky účinně se projevuje a nese ovoce života věčného; korunka,³⁾ která se někdy v ornamentu tomto nad granátovým jablkem vznáší, symbolem jest odplaty nebeské, již dobré skutky z lásky plynoucí jedenkrát dojdou; než, jelikož není vítězství bez boje a namáhání, obklopeno jest granátové jablko se svými květy a plody věncem trnovým.⁴⁾ Ve starých inventářích označují se sametové látky vyličeným způsobem ozdobené slovy: panni serici cum virgulis et pomellis. V česky psaném inventáři Krumlovském z r. 1418 čteme mezi jinými názvy více méně již nesrozumitelnými a záhadnými také: »ornat modry axamytny wyrazowany s rozyssczkamy czrwenymi«. ⁵⁾ Tyž název shledáváme i ve zlomku inventáře chrámu Polického, chovaného nyní v Břevnově,⁶⁾ kdež čteme: »Item casula viridis coloris clavata i. e. vyrazevaná«. Zdá se, že terminem »vyražovaný« označovali předkové naši samet, o nějž nám právě jde.⁷⁾ (Pokračování.)

Rokycanských, kde z červenavě žluté pudy modré aksamitové květy — široce rozložené — vystupují.

¹⁾ Viz o ornamentu tomto také ve spise dra

O. v. Schorna: „Die Textilkunst“, 1885, str. 36—41.

²⁾ Srov. Bock, o. c. I., 88.

³⁾ Korunku takovou spatřujeme na kasuli Rokycanské.

⁴⁾ Jinou pěknou symboliku podává Hahn-Hahnová v „Maria Regina“, I., str. 12.: »Granátové jablko, kteréž ve tvrdé slupce chová množství zrn, jež když dozrají, slupku svou roztrhují, jest symbolem hořkého utrpení Spasitelova, jakož i milosti, kteréž v přehojném nadbytku zraněného srdce Jeho skrývá; květ pak granátový ve tmavočerveném kalichu svém přináší ustavičnou oběť nejsvětější krve.« Srov. Jakob, o. c., 316.

⁵⁾ »Method«, IV., 43.

⁶⁾ Vydal Dr. Emler ve »Věstníku král. české společnosti nauk«, 1889, str. 293. Srov. Dr. Zibrť: »Dějiny kroje«, str. 407.

⁷⁾ Staročeský překlad bible užil slova »vyražovaný« na vyjádření slova »riq má hā« = opus plumarium. (Ez., 27, 16).

Praktické pokyny k V. titulu provinciální synody Pražské.

Podává Josef Vajs. (Pokračování.)

3. Konečně zmíním se i o způsobu, jak se barvy na stěnu nanášejí. Zhusta děje se to pomocí vzorců (šablon, patron). Pomíjím nedbalosti mnohého malíře, který vzorec ani rádně nepřiloží neb neopraví chybu, která se stala snad nedopatřením. Ale podívejme se na vzorec (patronu) sami. Málo aneb ničím se neliší od šablon, jichž užívá při malbě soukromých příbytků. Proto Gerardy*) rozhodně se vyslovuje proti malbě chrámové tohoto způsobu (t. j. pomocí šablon) a radí, aby se spíše užívalo vkusných tapet.

Myslím, že není třeba pro nedbalost toho neb onoho malíře vyhostiti malbu patronovou zcela. Ale k tomu jest bedlivě přihlídati, jaké vzorce chce nanášeti a jak je nanáší.

Ovšem lépe by bylo, kdybychom měli tolik a mohli všem těmto lenochům v umění malířském dáti výhost z našich chrámů.

Malba provedená živou, volnou rukou má v sobě život a také ze sebe život dýše, zcela jinak působí na pozorovatele než malba z mrtvého vzorce chladně přenesená na stěnu.

Ovšem že taková malba jest poněkud dražší, aniž tomu může jinak býti. Než i v této malbě může býti rozdíl v práci a tudíž také v ceně.

Kdo chce míti nástěnnou malbu úplně provedenou, bude práce dlouho trvati a také mnoho státi; toho však není všude potřeba. Ve středověku v dobách malířského rozkvětu takto si při malbě nevedli. Nástěnné obrazy té doby jsou více nákresy v hlavních rysech (kontury) barvou stejnoměrně vyplněné, bez provedení jednotlivých podrobností a

odstínů. Celkový dojem těchto obrazů jest také velkolepý (kdo bys chtěl slyšeti posudek o nich, najdeš jej u Didrona*), a co jest hlavním v naší otázce, že tyto malby jsou mnohem levnější.

4. Jest tudíž radno, chceš-li vyhnouti se uvedeným chybám a nabyti zmíněných výhod při malbě, abys povolal muže, který bude s to chrám aestheticky krásně i technicky správně ozdobiti. Není však potřeba, aby on sám provedl celou malbu, přišla by jistě velmi drahá; dostačí, učiní-li pouze nástin (nejlépe v přirozené velikosti) s udáním všech podrobností; provedení pak samo může býti svěřeno zručnému dekorativnímu malíři. Ovšem že duchovní správce neb jiná spolehlivá osoba bude přihlížeti k tomu, aby malíř věrně se držel nástinu a v všech podrobných údajů.

Prov. synoda obnovila dekrety sv. sněmu Tridentského i arcidiecéšní synody v příčině malby obrazů, které buď svojí neobvyklostí nedůstojností mohly urážeti oko věřících, zároveň vyslovujíc své horoucí přání, aby duchovní správce hleděli malebnou ozdobou působiti na srdce věřících, ne však bez vědomí biskupa, vyjma obrazů a maleb, jež se těší všeobecné přízni ve svaté církvi katolické.

Jak opatrnými sluší býti při malbě chrámu, vysvítá nejlépe z posledních slov synody, která nařizuje, aby správce chrámů nepřijímali obrazů neuměle provedených, byť i zdarma nebo ze zbožnosti chrámu byly věnovány.

Myslím, že soudím správně logicky, díím-li, že tedy tím méně má si kdo dáti svůj chrám zostuditi nepěknou malbou ještě za peníze!

(Pokračování.)

*) Rathschläge über kirchl. Gebäude. Paderborn, 1895.

*) Handbuch der Malerei, § 94—98.

D O M A Ž L I C E.

Napsal Fr. Lang, farář v Dolilavčích. (Pokračování.)

Pro mnohé zmatky, které v té době v zemi panovaly, nelze udati, kterak obě fary od kněží utraquistických byly spravovány. Snad před r. 1530 byl již

v městě farářem kněz Pavel, jenž t. r. odešel do Stříbra. Snad za něho byli tu kaplaní r. 1514 Václav a r. 1523 Jan. Za faráře, jehož jména neznám, nechtěl r. 1533 kaplan býti, pročež se ucházeli Domažličtí skrze posly u konsistoře dolejší o jiného kaplana, a na přimluvu Pavla, faráře svato-Jilského a krajana Domažlického, dán sem za střídníka nebo kaplana Jan od sv. Jilji v Praze.¹⁾ Snad již tehdy byl tu kněz Vít děkanem, jenž jistě r. 1534—39 se tu připomíná. Týž Vít také, jako svrchu připomenuto, vystoupil jako žalobník proti českým bratřím. Kaplana Jana nebo některého jiného vystřídal r. 1539 kněz Petr.

Kostel u Panny Marie nebo Svátost zůstal v těch dobách stále pro vesnice, a fara ta slula též farou Chodskou nebo dolejší na rozdíl od fary městské nebo hořejší. V pamětech Domažlických připomíná se r. 1481 kněz Tomáš, farář u Matky Boží v předměstí Domažlickém. Tehda věnoval Petr z Postřekova louku svou svobodnou v Chodově tak, aby drželi ji po smrti jeho půl do Klenče kostela a půl k Matce Boží.²⁾ Potom není do r. 1509 žádný farář znám, až toho roku se jmenuje kněz Jira u Svátých. V té době aneb nedlouho později byl tu farářem Petr, jenž se nazývá farářem Chodovským, a r. 1534 byl už zemřelý.

Buď tu nebo u hořejší fary byl kaplan Václav s vypálenou tváří, jenž prý pod svými kázáními obmýšlil krveprolití a rozbroje; jako kněz Šmakal, farář Bolešlavský, u konsistoře proto byl r. 1535 žalován.³⁾

V městě byl tehdy děkanem Pavel Nymburský, jemuž r. 1539 dán byl kaplan Matěj z Nového města Pražského,⁴⁾ který právě z Vlach od svěcení přišel a přijat byl od konsistoře pod oboji slibiv poslušnosti a poddanosti. Však Pavel z Nymburka nechtěl v Domažlicích býti předkem pro kněze Řehoře, faráře Janovského, a potom pro kaplana Matěje, jenž mu život ztrpčoval snad pro rozmařilý život, jsa dlužen městu 12 kop míš. Proto obesláni Řehoř i Matěj od konsistoře.⁵⁾ Nemenší příčinou, proč chtěl Pavel z Domažlic odejít, byly i malé příjmy.

Proto r. 1543 obě fary hořejší i dolejší sloučeny a v pátek po sv. Lucii učiněna smlouva tak, aby na děkana a faráře k nadepsaným farám nebo také kaplana obec městská dva díly a osadní dolejší fary třetí díl nákladu dávati povinni byli, farář však byt svůj míti má na fare v městě, ale o to péči míti má, aby dolejší fara slušně při náboženství křesťanském opatřena byla; purkmistr a rada pak pozůstávají si právo podací. Od fary dolejší ponecháno farářům: stodola, zahrada, rybníčky, haltýře a jiné, však osadní, což by v tom opravovati potřebného bylo, to mají na svůj náklad opravovati.¹⁾

Když byly věci takto uspořádány, zůstal Pavel v Domažlicích až do své smrti r. 1554. Kaplan Matěj asi při konsistoři neobstál, neboť r. 1544, hned jak noví bohoslovci z Vlach přišli od svěcení, dosazen sem za kaplana Josef Navarka. Potom si děkan Pavel sám Jeronyma z Domažlic vychoval, jenž r. 1553 v Benátkách Vlašských sv. kněžství dosáhl a do Domažlic na 7 let dán byl.²⁾ Zatím ale Pavel již roku následujícího zemřel a Domažličtí dostali za děkana Václava Kanice-Žateckého, jemuž na 6 let dán Matouš z Domažlic r. 1555 právě z Benátek příšlý.³⁾ Václav, děkan, však již r. 1556 zemřel. Nástupcem jeho stal se Adam Městecký a od r. 1571 až 1574 Tomáš Vodňanský. Příjmy byly asi stále malé, a odtud lze si vysvětliti ty stálé změny. Proto, když se stal děkanem Valentin Šubar Landškrounský a sobě do nedostatku strany svého opatření, obzvláště, co se dotýče desátkův a snopného, stěžoval, učiněna úmluva tak, aby děkan od toho platu ustoupil, a obec jemu postoupila dědinu Kočičovskou s podnivím při ní ležícím podle stezky jda k vsi Radonicům, s tím uvolněním, aby ouředník špitálský tu dědinu pod každou setbu, kdy a jak bude potřeby, koňmi obecnými zorati a zasíti, zvláčet i hnůj vyvzíti, obilí z dědiny i z louky seno a otavu svěsti dáti měl. Poněvadž i jiné platy špatně se scházivaly, ustanoveno, aby příště děkan dostával na novosedlí z lásky krmného vepře, peněz každého téhodne 1 kopu 10 gr. míš., žita 24 kbelců, piva 24 věrtelův, a jestliže by se tolik nevybralo, tehdy na penězích za věrtel, po čem se

¹⁾ Jed. a dop. kons., I., 74.

²⁾ Žádušní kniha z r. 1675 v Domažlicích.

³⁾ Jed. a dop. kons., I., 110.

⁴⁾ Tamtéž, I., 140.

⁵⁾ Tamtéž, I., 170.

¹⁾ Žádušní kniha z r. 1675 v Domažlicích.

²⁾ Jed. a dop. kons., I., 317.

³⁾ Tamtéž, I., 327.

platí pivo, 4 věrtele piva řídkého pro čeleď, hrachu čistého 3 kbelce, ječmene čistého na kroupy 4 kbelce, soli 3 prostice, zeli tunku k tomu vyměřenou, smetany ze špitálu 4 žejdlíky, mléka 8 žejdlíků do týhodne, ve vsi Radonických na slad 3 kbelce ječmene a 1 kbelec pšenice, od sedlákův desátky z Chrastavice a Nevolic, na vychování vepře žita 2 kbelce a ječmene 1 kbelec do roka, z chaloupek 1 kopu gr. m., kuchařce 4 kopy, dříví k palivu co potřeby, kolledy 5 kop, místo sýrův 5 kop, od dědin, z luk a zahrad 5 kop, z krámu masného 1 kámen loje a jiná accidentia, na Škarmaně zahradu pro domácí potřeby, rybníky u fary tři a čtvrtý u Dmontuk vlastnímu opatrování. Úmluva tato stala se v den sv. Basilia r. 1581.¹⁾

Děkan Valentin Šubar zemřel zde r. 1583, od které doby tu byl Jan Řehoř Březnický. Ačkoliv platy za jeho předchůdce byly uspořádány, přece ještě jemu nepostačovaly, neboť často se ucházel r. 1587 o nadvešení toho týdenního platu, který se mu vydával a s nímž pro mnohou čeleď s dítkami, které má, vycházeti nemohl. Pro mnohé těžkosti, ač neradi, přece jemu úplně vyhověti nemohli, takže r. 1588 odešel z Domažlic. I nástupce jeho Václav Dvorský tu spokojen nebyl, a proto od Havla r. 1590 dal jim Domažlickým výpověď.

I smlouvali se Domažličtí s knězem Havlem Polickým, na ten čas děkanem Stříbrským, a dosáhli toho, že v ten čtvrtek po Stětí sv. Jana Křt. r. 1590 konsistoř pod obojí jim jej potvrdila na všechny řády církve sv. starobylo v jich straně podobojí způsobou od starodávna zvyklé, aby tak a nejináč, jak se zachovávají v kostelích Pražských, je vykonával.²⁾

Však Havel Polický již před 26. dubnem 1591 v Domažlicích zemřel, od kterého dne do 18. května 1591 tu byl Petr, dříve děkan Berounský. Když však jim odešel, žádali skrze vyslané v Praze, aby do sv. Havla příštího prozatímně v městě jejich lidu Božímu Jeronym, farář Loučimský, přisluhoval, což jemu nařízeno dopisem z 18. května 1591.³⁾ Konfirmován sem potom Jan Žlutický, jenž pro jistou příčinu dvakráte citován do Prahy se nedostavil, takže měl býti na půl léta zavřen, což se mu na krátké

vězení odpustilo, když se před administrátora 29. března 1601 postavil.¹⁾

Však s ním Domažličtí nebyli spokojeni a žádali o jiného kněze, načež od sv. Jiří r. 1603 stal se děkanem Václav Klement Kostelecký, děkan z Pisku. Pobyl tu krátce, a od r. 1605 ustanoven sem Jan Plachta, který se však Domažlickým taktéž nelíbil. Proto žádali konsistoř pod obojí, aby od sv. Jiří r. 1606 dán jim byl Adam Lištanský, farář Švihovský, jenž se jim již zakázal a zamluvil. Poněvadž však dle popisu daného v pondělí po sv. Kateřině roku 1605²⁾ v konsistoři kněze Adama neznali, žádal administrator, aby se mu postavil a svůj format předložil, načež ve čtvrtek po sv. Ondřeji r. 1605 potvrzen však na ten a takový způsob, aby v řádu matky církve sv. stál, mši sv. v ornátě sloužil, elevationem sacram činil, slovo Boží v čistotě kázal, svátostmi velebnými od Pána Krista nařízenými věrně a upřímně lidu Božímu posluhoval.³⁾

Však ještě téhož roku vzdal se děkanství a nastoupil místo jeho Daniel Gregoriades, jenž se poděkoval z děkanství, že déle sloužit nebude než do sv. Jiří r. 1611. Proto konfirmován 8. října r. 1610 poslední utraquistický děkan mistr Ondřej Kračovský, jenž ještě roku 1621 byl v Domažlicích, kde jemu od Jeronyma Gelasta plat z ouřadu nadvěšen byl. Když pak r. 1620 dne 8. října vzato bylo město od císařského vojska, opustil r. 1621 nebo 1622 město a ušel do Sas, vzav matriky s sebou.⁴⁾

Hned po pokoření odboje započato s katolickou reformací. V Domažlicích, kde dochovaly se obřady podobojí, tedy řády od katolických málo odchýlné, snáze než kde jinde se provedla. Správu duchovní zatím do r. 1627 vedli řeholníci z kláštera Augustiniánského.⁵⁾

Ovšem obrácení úplné a dokonalé tím se ještě nestalo, a trvalo dosti dlouho, než přijali víru katolickou, zvláště u těch, kteří se přidržovali českých bratří a lutheránů. Z těch někteří ušli z města a země, jiní potají se scházivali.

Komisař nad reformací Jan starší Řičanský Kafka z Řičan dne 19. října r. 1628 dopisuje prelátovi (Týnskému?),

¹⁾ Archiv Domažlický.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ Tamtéž.

⁵⁾ Viz zprávu Beckovského, díl II., svaz. III.

¹⁾ Kn. snes. obec. v Domažlicích.

²⁾ Archiv Domažlický.

³⁾ Tamtéž.

aby všichni děkanové a faráři pod jurisdikci pana preláta poručení a do jeho revíru náležitě vyšetřili všechny osoby ze stavu vyššího k jich osadě příslušné, též i poddané s čeládkou, kteří ještě k víře katolické nepřistoupili a posavad z jakých příčin přistoupiti nechtí; o těch osobách dle jména a místa, kde se zdržují, aby rejstřík učinili a jemu zaslali.¹⁾

Hned na to dne 31. října 1628 oznamuje Domažlickým, že jim tam vypraví P. Albrechta Chanovského, známého reformatora v Prácheňsku a Klatovsku, jakožto informatora a instructora, aby jej jakožto služebníka Božího náležitou uctivostí předcházejíc pohodlným ložmentem a stravou dobrou opatřiti neopomenuli. Zároveň jim poroučí, aby všechny, kteří ještě k víře katolické nepřistoupili, na rathouz v jistý den obeslali, kdežby jim P. Albrecht Chanovský náležité poučení dáti mohl tak, aby se s celým městem u víře srovnali. Také poručeno jim, aby nikomu městského práva neudělovali, ani obchodu a živnosti mezi nimi provozovati nedopouštěli ani žádného netrpěli, leč by se vykázal, že jest víry katolické. I knihy bludné a kacířské a zapovězené aby všichni odvedli, jako bible, evangelia, postyly, výklady, kancionály, písně a jiné duchovní, historické a politické knihy na rathouz složili a přinesli. O těch knihách měl býti učiněn katalog s udáním, komu kniha náleží; pak měla zvláštní komise knihy ty přehlédnouti a nezávadné majitelům navrátiti.²⁾

Že to vše nepomohlo, tomu nasvědčuje dopis k radě městské ze dne 27. Augusti 1641, v němž si stěžuje Ondřej Stredonius, superior kollegia jesuitského v Klatovech, kterak ustanoven jsa, aby spolu s děkanem Domažlickým některé emigranty akatolické v městě zůstávající církevním vyučováním bludův jejich dostatečným vykázáním a otcovským napomináním k víře sv. katolické přivésti se usilovali, ničeho nepořídil. Neboť po jednom i druhém s dotčenými emigranty rozmlouvání, světlým bludův jejich vyjevení a jejich emigrantův zastávání argumentův a přícií, ani bludův svých hájiti nemohouce, urputile jim to za poslední odpověď dali, aby tak daremné práce před sebe nebrali, jich nevyučovali, že oni nemohou a nechtějí

se jinak učití a k jinému učení přistoupiti, než kterému od mladosti zvykli a od kterého žádným způsobem nechtějí ustoupiti.¹⁾

Prvním děkanem katolickým v Domažlicích stal se r. 1627 Matouš Longolius, jenž se r. 1623 psal farářem v Loučimě a Klenčí. Ustanoven byl od arcibiskupa a pozdější pak od rady městské. S ním obnovena úmluva z let 1581 a 1587 tak, aby na maso týdně 1 kopu 30 gr., na chléb žita 16 kbelců do roka, ječmene 2, pšenice a hrachu po 1½ kbl., piva 15 sudů, soli 2 prostice dostával, též dědiny se měly od obce zorati, rybníky nasaditi, a ostatní mělo zůstatí jako prve. R. 1629 učiněna nová smlouva a tu ustanoveno: na maso týdně 2 zl. 30 kr., ročně žita 26 kbl., pšenice a hrachu po 3 kbl., ječmene 5 kbl., piva bílého 24 věrtele a řídkého piva z každé várky džber, soli 3 prostice, másla 30 žejdlíkův, místo vepře 5 kop gr., dříví do roka 70 later, koledy 5 kop gr., též měl dostati nádobí: škopů, věder, lžic, talířův jak se slušelo, ale v mírnosti; rybníky se měly spraviti, po lovení nasaditi, zahrada farní ohraditi, nová stodola vystavěti, a kuchaře dáti 5 kop gr. m. Chodové a Domažličtí poddaní k záduší Matky Boží přináležející dávali děkanovi od starodávna 50 kop gr., a když se tolik od nich nesešlo, měli to Domažličtí doložiti. V Radonicích zůstalo při starém. Mimo to bylo od děkana vymíněno, kdyby Klenečská fara odtržena byla, že na to místo má Lstínská fara puštěna býti, anobrž kdyby děkan kaplana choval, tehdy jak Klenečská, pokudž by kollator toho jemu prál, tak i fara Lstínská má se mu pustiti.²⁾ Tato smlouva učiněna byla ve čtvrtek po novém letě 4. Januarii 1629. Na žádost jeho, aby pro snadší vychování officialův mu plat nadvejšen byl, přidáno mu 20. října 1629 každého týdně ještě 30 krejcarů.³⁾

Ostatní děkany podávám prostě v posloupnosti:

Václav Jindry 1634—37, Matouš Vojtěch Malachovský z Kornberka 1637—53, Dr. Th. Jan Václav Reger z Regerů z Litic 1653—64, Václav Alois Skobis Litomyšlský 1664 do 16. října 1678, Jiří Mauritius Borovský z Dobřan, C. Dr. Th., † 1. dubna 1692, Jan Ludvík Steyer

¹⁾ Archiv Domažlický.

²⁾ Tamtéž.

¹⁾ Tamtéž.

²⁾ Kniha snesení obecních v Domažlicích, 3.

³⁾ Tamtéž, 4.

Litomyšlský 1692—1707, Ludvík Josef Blovský 1707—10, Antonín Příhoda Domažlický 1710—49, Friderich Karel Bělohradský z Kosmáčova, † 10. října 1763, Šebestian Lounský z Tiefenthalu Do-

mažlický, † 29. května 1799, Jan Beran, † 19. srpna 1806, Aegidius Veselý, † 1826, Jan FASTER, † 9. dubna 1867, Karel Hájek, † 1. června 1889, a Jan Dobrý.

(Pokračování.)

Různé zprávy.

Nalezené staré malby. Ve starém kostelíčku sv. Jiljí v Uhlířských Janovicích objevil profesor náboženství píl. c. k. gymnasiu v Příbrami dp. dr. Vincenc Oehm, dosti zachovalé fresky, kterými jest celé gothické presbyterium pomalováno. Fresky tyto, pocházející asi z konce XIV. století, budou znalci prohlédnuty a dle jich úsudku bude s nimi naloženo. Kostel sv. Jiljí, druhdy farní, založen je ve sluhu gothickém v polovici XIII. století od pánů ze Šternberka. Z celého kostelíčka zachovalo se presbyterium v původním sluhu gothickém, jehož klenbu uzavírají dva svorníky, od nichž vybíhajíci

žebra končí v konsolech na postranních zdích. V obou těchto svornících vytesány jsou erby, z nichž jeden šestipaprskovou hvězdu pánů ze Šternberka, původců to a zakladatelů stavby, označuje. Ostatní část kostelíčka mnohými opravami a přestavbami byla pokažena. Roku 1795, když nový kostel sv. Aloisa byl vysvěcen, měl tento starý býti sbořen. Obecní zastupitelstvo ujalo se jej tehdy chvályhodným způsobem, aby tak město nepozbylo své ozdoby, r. 1871 kostelíček opraven a služby Boží v něm opět konány.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc říjen.

Vyřizené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy stříbrné: pro dp. Fr. Špačka, faráře v Doubravici a pro slavný patronátní úřad v Boru; bohatě ozdobený: pro dp. Jana Kraupnera, faráře v Knihnicích. — Ciboria stříbrná: pro důst. farní úřad v Šumvaldě a v Brodku na Moravě. — Monstrance stříbrná: pro dp. Fr. Heidra, faráře v Renotách na Moravě. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalichů: pro dp. Jana Kraupnera, faráře v Knihnicích, pro důst. farní úřad v Olbramově, v Tatobytech, ve Velkém Ořechovém, v Kněžicích a v Plané; pacifikálů: pro sl. hospodářský úřad v Praze a pro dp. Fr. Diviše, faráře v Předíní; kaditelnice: pro sl. c. k. patronátní úřad ve Smiřicích. — Nádobky na sv. olej: pro dp. Jana Bílého, faráře v Sulkovicích, pro dp. Vojt. Laurera, faráře v Chotěšově, pro dp. Al. Šklíbu, faráře v Krombachu, pro důst. farní úřad v Brodku, pro vysokorodou paní hraběnku Sylva-Tarouccovou v Průhonicích, pro dp. Mart. Zemličku, faráře v Kostelci a pro nejd. p. dra Ed. Tersche, kapit. probošta v Praze. — Patenky ku zaopatřování nemocných: pro dp. Jana Bílého, faráře v Sulkovicích, pro dp. Vojt. Laurera, faráře v Chotěšově, pro důst. farní úřad v Brodku a pro nejd. p. dra Ed. Tersche, kapit. probošta v Praze. — Relikviář: pro dp. Jana Bílého, faráře v Sulkovci. — Mešní konvičky: pro sl. obecní úřad v Loukově, pro dp. Vojt. Laurera, faráře v Chotěšově a pro dp. Al. Šklíbu, faráře v Krombachu. — Kaditelnice: pro sl. obecní úřad v Sulkovci, pro dp. Al. Šklíbu, faráře v Krombachu, pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštyňovou v Praze a pro sl. městský hospodářský úřad v Praze. — Kropenky: pro sl.

obecní úřad v Loukově a pro dp. Al. Šklíbu, faráře v Krombachu. — Kropenka mramorová do stěny: pro sl. městskou radu v Berouně. — Svícny oltářní: 4 pro důst. maltézský konvent v Praze; 6 pro dp. Fr. Špačka, faráře v Doubravici a 8 pro dp. Al. Šklíbu, faráře v Krombachu. — Kanonické tabulky: pro dp. Al. Šklíbu, faráře v Krombachu. — Umyvadla do sakristii: pro důst. farní úřad v Předbořicích, v Kněžicích a v Kozojedech.

Rozličné. Missal: pro J. Excellenci pana hraběte Waldštyna v Praze. — Pultík pod mešní knihu: pro důst. farní úřad v Mýtě. — Kříže na stěnu: pro dp. Václ. Müllera, gymn. katechetu v Roudnici a pro důst. farní úřad v Kněžicích. — Harmonický zvonek k sakristii: pro důst. Maltézský konvent v Praze.

Paramenty. Celé ornáty (kasule, dalmatky a pluvial): bílý: pro dp. dra Karla Vondrušku, faráře u sv. Havla v Praze a pro důst. dominikánský klášter v Ústí n. L.; černý: pro důst. maltézský konvent v Praze. — Kasule: dvě fialové: pro důst. maltézský konvent v Praze; bílá: pro dp. Al. Škardu, faráře v Urbanově a pro důst. farní úřad v Brodku; fialová: pro blahorodého p. Jos. Kleinera v Praze; bílá, zlatem vyšíťá: pro důst. dominikánský konvent v Praze; bílá: pro vdp. Ant. Kura, děkana na odpoč. v Plzni a pro vdp. Jana Kačera, duch. správce na Karlově; černá: pro dp. Fr. Snopka, faráře v Blazicích na Moravě; 4 bílé, 4 červené, fialová a černá: pro vdp. dra Vinc. Luksche, prof. bohosloví v Litoměřicích. — Pluvialy: bílý a černý: pro sl. obecní úřad v Loukově; fialový: pro dp. Al. Šklíbu, faráře v Krombachu; bílý a černý: pro sl. c. k. patronátní úřad v Buštěhradě; černý: pro důst. farní

úřad ve Těch Sekerách; bílý: pro dp. Václava Karlacha, faráře ve Slabci: dva bílé: pro dp. Edm. Langra, bibliotekáře v Děčíně. — Černé dalmatiky: pro důst. redemptoristický klášter ve Filippsdorfu. — Štoly: pro sl. hospodářský úřad v Praze, pro důst. farní úřad v Kozojedech, pro dp. J. Horáka, faráře v Chotětově a pro nejd. pana dra Ed. Tersche, kapit. probošta v Praze. — Vela: pro důst. maltézský konvent v Praze, pro důst. farní úřad v Kamýku, pro dp. Pavla Vondráčka, faráře v Hodušíně, pro vdp. dra Vinc. Luksche, prof. bohosloví v Litoměřicích a pro dp. Ant. Baselta, faráře v Bosni. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro vdp. Fr. Weisa v Ústí n. L., pro dp. Mart. Žemličku, faráře v Kostelci, pro nejd. pana dra Ed. Tersche, kapit. děkana v Praze a pro vdp. dra Vinc. Luksche, prof. bohosloví v Litoměřicích. — Velum do Božího hrobu: pro dp. Fr. Horáka, faráře v Chotětově. — Antipendium: pro ctihodné školské sestry v Budějovicích. — Pláštiky na ciborium: pro dp. Mart. Žemličku, faráře v Kostelci a pro dp. Fr. Palečka, faráře v Předbořicích. — Okrasa na katekiznu: pro dp. Maxm. Lubojackého, administr. v Paskově na Moravě. —

Birety: 3 pro blahorodého p. Bedř. Kauckého, nadučitele v Toušeni; 19 pro ctih. p. Jos. Vitka, bohoslovce v Litoměřicích; 1 pro nejd. p. dra Ed. Tersche, kapit. probošta v Praze. — Příkrovy: pro dp. Jana Sládka, faráře v Sedlci a pro slavný obecní úřad v Loukově. — Komže pro kostelníka: pro důst. maltézský konvent v Praze.

Prádlo kostelní. 2 rochet, 8 plachet oltářních, 1 alba, 4 humerale, 12 ručnicků a cingulum: pro sl. hospodářský úřad v Praze; 5 rochet: pro sl. správu zemské nemocnice v Praze; alba, 3 korporale, 3 humerale, 3 purifikatoria, 3 ručnický a cingulum: pro vysokorodou pl. hraběnkou Žerotinovou v Praze; 5 plachet oltářních: pro vysokorodou pl. Mariannu z Riedl-Riedensteinu v Hostovicích; plachta oltářní: pro dp. Fr. Mikšánka, faráře v Němčicích; 2 cingula: pro důst. farní úřad v Kozojedech; 3 cingula: pro důst. farní úřad v Maršovicích; alba a plachta oltářní: pro dp. Fr. Snopka, faráře v Blazicích; 3 alby, rocheta, 9 korporalií, 6 humeralií, 10 purifikatorií, 6 ručnicků, 13 pall a 2 cingula: pro vdp. dra Vinc. Luksche, prof. bohosloví v Litoměřicích.

Zpráva za měsíc listopad.

Vyřizené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: stříbrné: pro slavný patronátní úřad v Boru a pro dp. Lohela Schmidta, tajemníka na Strahově; bohatě ozdobený: pro dp. Jos. Bindra, vicerektora kníž.-arcib. semináře v Praze. — Monstrance stříbrná: pro dp. Augustina Krčmáře, faráře v Halsu. — Patenka k zaopatřování: pro vp. Jana Hájka, kaplana v Jenišovicích. — Hostiarium: pro vys. důst. proboštví v Mariensternu v Sasku. — Kropenka s kropáčkem: pro důst. farní úřad v Bělé. — Mešní konvičky: pro sl. ředitelství c. k. české realky v Karlíně. — Šest svícňů oltářních: pro sl. ředitelství c. k. české realky v Karlíně. — Kanonické tabulky: pro sl. ředitelství c. k. české realky v Karlíně. — Stroj na pečení hostií: pro dp. Fr. Jenčíka, faráře v Chotusicích. — Umyvadlo do sakristie: pro dp. A. Vodrážku, faráře v Horách Matky Boží.

Rozličné. Soška Vzkříšení Páně: pro důst. farní úřad v Chrástě. — Missaly: pro dp. Jos. Bindra, vicerektora kníž.-arcibisk. semináře v Praze a pro důst. farní úřad v Středoklukách. — Pultíky pod missal: pro dp. Jos. Bindra, vicerektora kníž.-arcib. semináře v Praze a pro vys. dp. kanovníka dra Mik. Karlacha na Vyšehradě. — Harmonický zvoněk: pro sl. ředitelství c. k. české realky v Karlíně.

Paramenty. Kasule: bílá a zelená: pro sl. ředitelství c. k. gymnasia na Vinohradech; červená: pro dp. Jos. Bindra, vicerektora kníž.-arcib. semináře v Praze; fialová: pro vysokorodou paní hraběnkou Wratislavovou v Praze; zelená: pro nejdůst. p. dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křižovníckého; bílá: pro J. Excellenci paní hraběnkou Thunovou v Praze a pro paní N. N. na Vyšehradě; bílá, bohatě vyšitá: pro blahorodou paní Jenny Hančlovou v Nov. Bydžově; fialová: pro vp. Ant. Cetkovského, kaplana v Uhersk. Hradišti na Moravě; červená s křížem zlatem vyšitým: pro nejd. proboštví v Mariensternu v Sasku; bílá, bohatě vyšitá: pro blahorodého p. Jos. Mazance na Smíchově a pro dp. Fr. Dospivu, faráře v Příměti-

cích; bílá ze zlatého brokátu: pro nejd. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově; červená, bohatě vyšitá: pro dp. Jos. Kašpara, faráře v Rudě na Moravě; bílá s křížem zlatem vyšitým: pro dp. Jos. Bušinu, admin. v Hradisku na Moravě, a bílá: pro dp. Lohela Schmidta, tajemníka na Strahově. — Pluvial s garniturou zlatem vyšitou: pro dp. Jos. Bušinu, administr. v Hradisku. — Štola: černá: pro dp. Maxm. Lubojackého, faráře v Paskově na Moravě. — Pláštík na ciborium: pro dp. Jana Piskera, kaplana ve Wolfsbergu v Korutanech. — Vela: pro dp. Tom. Švrdlíka, duch. správce c. k. trestnice v Mírově na Moravě, pro dp. Jana Hruše, faráře v Oslavanech a pro důst. farní úřad ve Vepřku. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro sl. správu nemocnice v Heřm. Městci a pro důst. farní úřad v Nížboru. — Korouhve kostelní: dvě fialové: pro blahorodého pana Ign. Spinara, nadučitele v Polné; dvě červené a dvě zelené s bohatou úpravou: pro vp. Jos. Kučeru, kooper. v Stangendorfu na Moravě. — Polštáře oltářní: pro blahorodého pana dr. Fr. Pižla, lékaře v Říčanech. — Birety: pro důst. farní úřad v Kralupech a Středoklukách. — Komže pro kostelníky: pro dp. Tom. Šmýda, faráře ve Zborovicích a pro vdp. Aurel. Lablera, převora v Praze.

Prádlo kostelní. Rocheta: pro dp. Jak. Kružíka, faráře v Rakvicích; 2 cingula: pro dp. Bedř. Weinera, faráře v Laškově; 3 plachty oltářní: pro blahorodou paní Sochovou ve Lstiboři; 10 purifikatorií a 10 ručnicků: pro sl. ředitelství c. k. akad. gymnasia v Praze; 3 plachty oltářní: pro kapli polepšovaciho ústavu v Praze; 24 purifikatorií a 6 korporalií: pro důst. farní úřad v Kralupech; alba: pro dp. Jos. Bindra, vicerektora kníž.-arcib. semináře v Praze; 4 plachty oltářní, alba, cingulum, 4 purifikatoria, 2 humerale, 2 korporale a 2 ručnický: pro sl. ředitelství c. k. české realky v Karlíně; 6 pall: pro dp. Jos. Pospíšila, faráře v Lužci; 6 korporalií, 6 humeralií a 6 ručnicků: pro důst. farní úřad v Stěžerách.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 12.

V Praze, dne 31. prosince 1895.

Ročník XXI.

OBSAH: Vyšívaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895. (Pokračování).
— Praktické pokyny k V. titulu provinciální synody Pražské. (Pokračování). — Domažlice.
(Pokračování). — Různé zprávy.

Vyšívaná roucha bohoslužebná na Národopisné výstavě Československé 1895.*)

Podávají Ed. Šittler a Dr. Ant. Podlaha. (Pokračování.)

Od vkusné ornamentace, již textilní umění ve století XIV. a XV. okrašlovalo látky rouch bohoslužebných, obrátíme nyní zřetel svůj k důmyslnému způsobu, jímž i umění vyšivačské dovedlo tehdáž roucha tato zdobiti.

Nemohlať doba tehdejší, význačná upřímným svým náboženským nadšením, provanutým hlubokou poesíí mystickou, zdobíc sobě chrámy i knihy liturgické přeskvělými malbami figurálními, spokojiti se s ornamentální pouze výzdobou rouch bohoslužebných, nýbrž chtěla také i je míti okrášleny barevnými obrazy bytostí a osob posvátných. Opatřovati pak ozdobu tuto dáno za vznešený úkol umění vyšivačskému.

Na kasulích byla umění tomuto vykázána poměrně skrovná toliko prostora, totiž úzký pás, jenž táhl se svisle středem vzorkované látky na zadní a nezdídku i na přední straně kasule. Někteří domnívají se, že pás tento vznikl z pruhů (clavi, ῥάβδοι, trabes), jimiž roucha u Řekův a Římanův bývala ozdo-

bována,¹⁾ a jež spatřují se také (velice úzké) na některých starokřesťanských obrazech.²⁾ Na pozdějších vyobrazeních však nevyskytují se již jakožto ozdoba kasulí, nýbrž teprve zase od počátku X. století. Zdá se, že měl původně svislý pruh ten pouze zakryti šev dvou kusů látky, z nichž kasule byla uprostřed sešita. Později pak přidáván byl ještě pruh příčný, aby vznikl tak obrazec kříže, spolu pak jevila se při tom snaha nápodobiti arcibiskupské pallium. Bylyť přišívány stejné kříže na přední (pektorální) i zadní stranu (dorsální) kasule tak, aby příčná jejich břevna vidlicovitě ze svislého břevna vystupující († nebo †), nebo v prohnuté linii přes ně přeložená († nebo †) na ramenou kněze v jedno splývala.³⁾ Na starých vyobrazeních v rukopisech če-

*) Oprava. V předešlém čísle má podpis pod obrázkem na str. 122. zníti správně: Rukavice svato-Vojtěšská, ozdobená kovovým „mónilem“.

¹⁾ „Clavus, ein Purpurstreif, breit oder schmal, welcher an der vorderen Seite der Tunica vom Halse bis zum unteren Saume herabliel. Der erste (breit) war eine Auszeichnung der Senatoren, der zweite (schmal) der Ritter.“ Lübker, Reallex. des class. Alterth., str. 220. — Srov. Velíšský: Život Řekův a Řím., str. 174 a 176.

²⁾ Srov. Ch. Rohault de Fleury, o. c. VII., 114—116.

³⁾ Rohault de Fleury, o. c. VII., 180.

ských vyskytá se obojí forma. V rukopise Štítného z konce století XIV. jest na příklad vyobrazen kněz, podávající věřícím nejsv. Svátost oltární, oděný kasulí s křížem vidlicovitým,¹⁾ kdežto biskup v rukopise kapitulní knihovny vyobrazený oděn jest kasulí, která na přední straně ozdobena jest širokým pruhem podoby Υ .²⁾ Kříž vidlicovitý shledáváme také na pečeti Pražského biskupa Pelhřima (1224—1225).³⁾ Později, asi od konce XIV. nebo od počátku XV. století, dáván byl zmíněným pruhům tvar rovného latinského kříže ($\dagger$), kterýž obyčejně pak jen na stranu dorsální přiříván býval, kdežto stranu pektorální zdobil jen svislý pás (columna), nebo kříž podoby $\mathbf{T}$.⁴⁾ V českém rukopisu Života sv. Františka z konce XV. věku spatřujeme na kasulí celebrujícího kněze římský kříž na straně dorsální.⁵⁾ Pásky nebo kříže tyto nazývají se ve starých rukopisech: *praetextae*, *crucēs*, *tramites*, *vittae*, *listae* a p.⁶⁾ Český inventář Krumlovský z r. 1418 nazývá je: »tkanycze« (»ornat atlasowy s tkanyczy, ornat czrweny axamytny s tkanyczy prostu, o. czrweny atlasy s troczunowu tkanyczy«), nebo »krziz« (»ornat s perlowim krzizem«).⁷⁾

Dobrá vkus ovšem toho žádal, aby podlouhlá úzká plocha těchto pásů byla úměrně v jednotlivá menší pole rozčleněna. K tomu užíváno bylo z pravidla architektonicky vytvořených gotických baldachynů,⁸⁾ neb vkusných gotických medailonů. A na plochách takto orámovaných vykouzleny byly jehlou postavy Krista, Matky Boží, andělů, světců a světic, a leckdy i podobizny dárcův. Posvátné postavy spatřujeme na rouších těchto v nejrozličnějších způsobech a variacích: brzo vidíme jednotlivé postavy světcův s ustálenými jejich odznaky (attributy), podle kterých i bez nápisů věřící je poznávali, brzo zase spatřujeme celé skupiny a výjevy z příběhů biblických a ze života svatých, plné života a dojemné poesie náboženské. Neboť, tak jako illuminátoři obsah knih liturgických drobnomalbami znázorňovali

a vysvětlovali, a jako malíři na obrazech tabulových, nástěnných, ba i na oknech věřícímu lidu výjevy posvátné způsobem všechněm srozumitelným předvésti se snažili, právě tak i umění vyšivačské, povzbuzeno jsouc velikolepými úspěchy sprátených uměn sesterských, se přičiňovalo, aby také i na rouších bohoslužebných dokonalým způsobem vystihnouti dovedlo pestré výtvořiny štetce malířského.¹⁾ A snaha jeho neminula se cíle; divíme se nyní právem, sledujeme-li jeho plody, kterak dovedla jehla vyšivací zástiněti častokráte i štetec malířův, ačkoliv překonávati ji bylo daleko větší obtíže a překážky technické.

V epoše, o níž mluvíme, jeví se nám umění vyšivačské již jako dokonalé umění domáhající se úspěšně vznešeného svého cíle. Stalť se v době této jehla v ruce vyšivače neb vyšivačky opravdu takorba štetcem, jimž skvělé barvy jemných nití hedvábných na plátno byly nanášeny, tvořice měkký, lahodný kolorit. Což divu, že ušlechtilé toto umění došlo záhy veliké obliby u paní a dívek i nejvznešenějších, a že stalo se jejich oblíbeným zaměstnáním kratochvilným.²⁾ Takž i královna Blanka, choť Karla IV., ozdobovala spolu s komonstvem svým roucha chrámová umělými pracemi vyšivačskými. Svědčí o tom dodnes pozůstatky bohatého vyšívání perlového, jež chovají se v pokladu chrámu Svato-Vitského, jakož i záznamy starobylého inventáře téhož chrámu.³⁾ Rozumí se ovšem samo sebou, že zbožné jeptišky pěstovaly rovněž ideální toto umění, jež pro ně nejlépe se hodilo. Než již na konci XIII. století stalo se vyšívání také i živností; v Paříži sestoupilo se toho času 82 vyšivaček a 13 vyšivačů⁴⁾ ve zvláštní cech, rovněž tak utvořil se v Kolině nad Rýnem cech vyšivačů obrazů a znaků, jenž spojil se s cechem malířův.⁵⁾ V Pražských zápisech z let 1348—1419 činí se mezi jinými řemeslníky zmínka také o 13 krumpéřích a o 1 ornatníku (ornatista).⁶⁾

¹⁾ V tomť již v dávném starověku spatřován byl cíl umění vyšivačského; odtud název »*ac u pictor*« = »malíř jehlou«. Schorn, o. c., 107.

²⁾ Bock, o. c. I., 237, 238.

³⁾ Srov. Bock, o. c. II., 120 sq., Zibrť, o. c. 406.

⁴⁾ Z toho vysvitá, že i cechovní provozování tohoto uměleckého řemesla spočívalo hlavně v rukou ženských.

⁵⁾ Otto v. Schorn, o. c. 124.

⁶⁾ Tomek, Děj. Prahy, II., 373 a 380. — Názvy krumpér, krumpelř = vyšivač, krumplovati = vy-

¹⁾ Vyobr. viz u Zibrty, Dějiny kroje, 405.

²⁾ Vyobr. viz u Zibrty, o. c. 404.

³⁾ Pam. arch., 1868, 310; Zibrť, o. c. 424.

⁴⁾ Rohault de Fleury, o. c. VII., 176.

⁵⁾ Winter, Dějiny kroje, str. 213.

⁶⁾ Zibrť, o. c. 406 sq.; Winter, 212; Müller-Mothes o. c., heslo »Casula«.

⁷⁾ »Method«, IV., 43 a 44.

⁸⁾ Dr. Otto v. Schorn, Die Textilkunst, 127.

Bylo tu-
diž i v Če-
chách s do-
statek rukou
dovedných,
které pečo-
valy o nád-
hernou vý-
zdobu rouch
bohoslužeb-
ných, jimiž
honosily se
dle slov Ae-
neáše Sylvia
v Čechách i
kostelíky vesnické.¹⁾

Věnujmež nyní po-
zornost svou jednotli-
vým pozůstatkům bý-
valé nádhery, pokud
nám je Národopisná
výstava na odiv po-
dávala.

Přední — a to prá-
vem — místo zaují-
mala kasule s vid-
licovým křížem z
děkanského chrá-
mu Rokycanského.
Látka původní (nepo-
chybně aksamitová se
vzorkem granátového
jablka) nezachovala se,
a nahrazena byla mo-
dravou hustě pruhova-
nou látkou s drobnými
naturalistickými kvít-
ky, jakáž v předešlém
století za doby Lud-
víka XVI. vešla v ob-
libu.²⁾ Při nešťastné
této »obnově« zkrá-
cena i ztenčena staro-
dávná forma na oblí-
bený tehdy basovitý
tvar, ale tak nemilo-
srdně, že při tom kříž
pektorální úplně byl
zkažen: vyšité figury

šívatí, a krumplovaný = vyšíváný, vzaty byly do
staré češtiny z německého krumpen, krumpeln,
avšak vyskytují se i správné české názvy na př.
ve Vodňanského »Lactifer«: »acupicta vestis = vy-
šíváný oděv; frygiones = vyšívači«. Zíbrt, o. c.
370—371.

¹⁾ Praví Sylvius (Histor. bohém., cap. 36):
»... kněžská roucha drahými perlami krumplovaná,
příprava (ornatus) všecka bohatá... Takoví chrá-
mové netoliko v městech a městech, ale i ve
vsích ku podivu se spatřovali.« (Překl. Veleslav.)

²⁾ Otto v. Schorn, o. c., 49 a 53.

Obr. 3. Vidlicový kříž z kasule Rokycanské.

přestříhány,
částky otře-
né asi bez
milosrden-
ství zahoze-
ny, zbytky
pak bez ladu
a skladu do-
hromady se-
šity, takže
nyní spatřu-
jeme hořejší
polovici
překrásného
obrazu sv.

Alžběty (viz obr. 5.)
dole, dolejší pak část
obrazu jiné světice
právě nad ní; opět jiný
přestřížený obraz Ma-
donny s Děťátkem a
zbytky ustrížených kří-
del andělův v žalost-
ném zmatku vyplňují
mezeru ostatní. Škoda,
přeškoda, že nenahra-
ditelně zničen skvost
takový.¹⁾

Kříž dorsální (viz
obr. 3.) zachoval se
— až na malé přistři-
žení při koncích — po-
měrně bez pohromy.
Sešit jest ze dvou ku-
sův, na nichž spatřuje-
me vyšité dva výjevy
ze života Matky Boží.

Dolejší obraz (obr.
4.) ilustruje případně
verš staré krásné ro-
rátní písně:

»Neb Duch svatý
[vstoupí v Tě
a zastíní Tobě,
že počneš a porodíš
všem nám drahé robě,
a porodíš nezrušíš
panenství čistého,
ale čistou zůstaneš
skrže Syna Tvého.«

Maria Panna sedí pod baldachyem
neseným dvěma bílými, oblými sloupy,
na nichž postaveny hnědé kulaté věžky,
prolomené gotickým kružbovým okén-

¹⁾ Popisujeme zkázu tuto jen proto, abychom
upozornili, jakého barbarství dopouští se mnohdy
neznalost, a jak důležitě jest, aby opravy uměle-
ckých předmětů nikdy nesvědčovaly se rukám ne-
povoláným.

Obr. 4.

kem. Věžky přikryty jsou kuželovitými stříškami modrými, na nichž kůrková krytina jest naznačena. Mezi oběma věžkami klene se okrouhlé cimbuří (— podobným jsou i obě věžky ozdobeny —), podepřené v zadu zdí se třemi obdélníkovými okny. Nad ním spatřuje se opět modrá, však v sedlo vybihající střecha, podepřená dřevěným sloupem, jenž na jiném příčném trámci s konsolou spočívá. Tak utvořen jest baldachyn, pod nímž sedí Panna Maria na kamenné stoličce přikryté pruhovanou poduškou. Celá postava její, i hlava pokorně nachýlená, i ruce poslušně, jakoby k modlitbě mírně pozdvížené, hálí se ve dlouhé, řasné roucho modré barvy, výtečně stínované. Podšívka roucha jest zelená. Roucho lemováno jest zlatou obrubou. Střechou baldachynu padá s nebe zlatá zář, po níž slétající bílá holubička k Panenské Matce se nachyluje.

Druhý obraz vyveden jest právě tam, kde vidlicovitá ramena ze svislého břevna vyrůstají. Spatřujeme na něm v mandorle vznášející se Madonnu, ať Ježíška pozdvihuje. Nesena jest třemi anděly s krásnými, v bohatých duhových barvách vyšitými pávímí křídly. Nahoře byl rovněž anděl vyšit, který však při zmíněné nešťastné opravě byl ustřižen. Panna Maria jest tu opět v rouše modrém se zlatou obrubou, jež ve skvostně stínovaných bohatých záhybech s ramen jí splývá. Hlava není zahalena rouchem, nýbrž hnědé vlasy, zlatou páskou spjaté, splývají nezapleteny dolů. Andělé — dolejší i horní v šatě žlutě zeleném, oba postranní pak v růžovém, posetém zlatými hvězdičkami — představeni jsou v prostomilých malebných posách. Spodní pod tíhou břemene svého se prohybá, levý pokorně se klání, ruky máje na prsou zkráceny,

pravý jednou rukou lem roucha nesa, druhou Děťátku jablíčko zlaté podává, hořejší pak zlatou hvězdíkovitou korunu nad hlavou Matce Boží drží.

Z předního kříže, jenž, jak již vzpo-

splývají hermelinové »pachy«,¹⁾ okolo ramene ovinuté.

Hlava světice ozdobena zeleným korunkovým věncem. V rukou má světice košíček zelený, pletený. Dle toho sou-

Obr. 5.

menuto, celý byl porušen, nejlépe ještě se zachovala část, na níž spatřujeme obraz světice (obr. 5.) ve žlutě-zeleném těsném rouše, v modravém, na rameně zlatou sponkou spjatém plášti. S rukávů

dili bychom, že to obraz sv. Alžběty.

¹⁾ Slovem tímto rozuměti jest z ciziny k nám ve XIV. stol. zanesené a brzy u velikou u mužů i žen oblibu vešlé úzké pruhy, které — obyčejně hermelínem podšity, k úzkým rukávům kabátce

Nad obrazem jejím vyobrazena jest čtyřhranná věž bez střechy s cimbuřím uprostřed dvou domů, ozdobených trojúhelníkovou, bohatě ozubenou lomenicí a opatřených obdélníkovými okny.

připínány byly. Spatřujeme je přehojně na obrazech i miniaturách té doby. Tak na př.: na obraze v kostele Libišském má je jeden ze sv. Tří králův (vyobr. viz v Pam. arch., 1854, obr. 8.); na Očkově votivním obraze mladý králevic Václav jimi jest přizdoben (vyobr. tamtéž, obr. 13.). Rovněž je spatřujeme v rukopise Štitného (vyobr. Zibrt, o. c. 364), v rukopise kapit. knihovny (vyobr. tamtéž, 375) i jinde. Vrtkavá móda mnoho a mnoho jimi se zabývala, stále víc je rozšiřující a křiklavě ozdobující. Což divu, že nevole tehdejších mravokárcův, Miliče, Husa, Rokycany i jiných, nad nimi byla tolik veliká. (Srov. Zibrt, o. c., str. 373, sq. 316, 364. Winter, Dějiny kroje, str. 45, 126, 135.)

Všechny obrazy vyšity jsou na zlaté, drobně kostičkované půdě. Pouze mandorla na obr. 4. jeví půdu sestrojenou ze spirálovitých točení.

Jak znamenité bylo asi dílo toto, když vyšlo z ruky tvůrce svého! Vždyť ještě dnes, po pěti stech letech, kdy skvělost barev dojísta valně již byla vybledla, kdy zub času i nemoudrost lidská také krásy nepřidaly, nemůžeme se dosti mu nadíviť. Bylo by věru záslužno, aby trosky nevšedního tohoto skvostu, jež nelze již nikterak upravit, tak, aby důstojně v chrámu mohlo se jich užívat, uloženy byly v církevním muzeu našem, kdež by skvělé vydávaly církví i předkům našim svědectví.

(Pokračování.)

Praktické pokyny

k V. titulu provinciální synody Pražské.

Podává Josef Vajs. (Pokračování.)

III. O čistění chrámu.*)

Iž arcidiecéšní synoda z roku 1605 ukládá, aby chrámy vždycky vyznamenávaly se co největší čistotou; koncil pak provinciální uvádí čistotu jako prostředek k zachování chrámu a vůbec všeho náradí a náčiní kostelního.

Občasného čistění vyžaduje jak budova a věci prachem a špinou potřísněné, tak i sám prostor naplněný zkaženým vzduchem.

I. Mluvice o čistění v užším smyslu, t. j. o cidění budovy, náradí a náčiní, rozeznáváme:

1. Pravidelné cidění každého téhodne se opakující před nedělí (t. j. nejlépe v sobotu); tam však, kde v sobotu jest zvykem slyšení sv. zpověď, nelze-li jinak, staniž se tak dříve.

Při tom budiž zametena navlhčenými drtinami podlaha a smeteny hrubší pavučiny a prach se stěn, dále budiž pozorně setřen prach navlhlym šátkem s oltáře, soch, kazatelny, křtitelny, zpovědnice, lavic a varhan; konečně budiž vyciděno i náčiní, jehož se denně užívá,

jako jsou konvičky, tácek, pultík, zvoněk atp.

Kde se toto pravidelné čistění děje, tam nemůže se nikdy nahromaditi tolik prachu a špíny, jak se v mnohých chrámech vyskytuje. Každý sebe prostší spořádaný člověk má rád ve svém příbytku čistotu; co mám tedy více říci o chrámu, kam shromažďují se lidé všech vrstev i nejvyšších, a který jest příbytkem samého Boha živého.

Divná věc, že mnozí mají rádi ve chrámě mnoho oltářů, mnoho soch, obrazů, svícňů, lustrů a kdož ví ještě čeho. Budiž. Hlavní chybou však jest, že ty věci samy se nečistí, a na druhé straně příjmy našich kostelníků nejsou všude takové, aby z nich mohli žítí a tak kostelu zcela oddati se a více si jej všimati.

A přece první dobrou vlastností kostela jest čistota. Mnozí nenavštěvují některých chrámů, protože kdykoliv si chtějí kleknouti nebo sednouti, dříve si musí místo oprášiti. Někteří lidé jsou zvláště až úzkostlivě šetrní a opatrní na svůj šat, hlavně v městě; takový člověk si nikdy neklekne do lavice pískem a prachem znečištěné.

Nevyznamenávají-li se žádoucí čistotou ani ta místa, která v nejprvnější řadě pro svoji posvátnost toho zasluhují, jako oltář a celý presbytář, neb

*) Srovnej: Decreta prov. conc. Prag., c. II., de eccl. conservazione. — Gerhardy: Praktische Rathschläge, § 10.

kteřá jaksí více do oči bijí, jako věci, k nimž věřící mají volný přístup, což teprve tajné skryše a výklenky za oltářem a pod ním (non sacra sacraria!), skříňe a skřínky v sakristii? Ty by měly býti každému duchovnímu správci jakýmsi zkušebním kamenem, na němž se přesvědčí o svědomitosti kostelníkově v této příčině.

2. Jako však v každém soukromém příbytku vedle častého a pravidelně opakujícího se cídění konává se jednou neb i vícekrát do roka (obyčejně z jara a na podzim na venkově známé »bílení«) jakési generální čistění domu, všech jeho částí i se vším náradím, tak tomu má býti i s budovou a náradím kostelním.

Při tomto cídění však neomezíme se pouze na podlahu a části snadno přístupné, tentokrát nesmíme opomenouti ničeho. Počneme (při otevřených oknech) smítati prach a pavučiny s klenby a stěn, věnujme pozornost všem výklenkům, koutům a mezerám. Po tom mohou býti umyta okna, na oltáři (ovšem pozorně!) očistěny sochy, obrazy, kazatelna, křtitelna, varhany. Jemnější části buďtež alespoň pozorně navlhčeným šátkem otřeny, načež lze je natřítí lněným olejem. Na konec budiž celá podlaha teplou vodou navlhčena, kartáčem vydrhnuta, umyta a dobře vytřena.

Lid čistivá své příbytky z jara před Vzkříšením a na zimu před poutí neb posvícením; tytéž termíny hodí se více méně i k této generální purifikaci chrámu.

3. Polovičním čistěním jest upravití okolí chrámu tak, aby příchozí nanesli do vnitř nečistoty co nejméně.

O to budiž postaráno dobrými cestami, co možná tvrdými; není-li cesta vydlážděna, budiž alespoň vyštěrkována, tak aby stále byla suchá a snadno udržována v čistotě. Písek (není-li hrubozrnný) a výpalky z uhlí (škváry) dávají cestu prášivou a špinivou. Tyto cesty musí býti často meteny, nejlépe při každém metení kostela, sic jinak, necháme-li smetí před vchodem, snadno zase do vnitř se nanese.

Bezprostředně před vchodem (nebo i v samé předsíni) budiž utíradlo obuvi; ne však na způsob hřebel umístěných po stranách vchodu, kterých si nikdo nevšimne, ale spíše v podobě dřevěných

mřížek nebo lépe z kovaného železa a uprostřed vchodu tak položených, aby každý byl jaksí nucen přes ně jíti a tak bezděky obuv otříti. Tyto mřížky nebudtež příliš vysoké, aby snad někdo nedopatřením o ně neklopýtl.

Zvířatům budiž zamezen přístup dveřmi, okny neb kterýmikoliv jinými otvory. Nejlépe bude opatřiti zmíněné otvory příhodnými sítkami nebo mřížkami, po případě snadno odstranitelnými. Konečně budiž i o to postaráno, aby nemohla nikudy zatékatí voda a tak nepůsobila nemilé vlhké a špinavé skvrny v malbě.

Snad mnohý si povzdechne, že všechno jest dobré a užitečné, co tuto bylo praveno, ale není odkud na to vzítí. Tam, kde nemá kostel, jak obyčejně bývá, nezbude nic jiného nežli lidu učiniti exhortu o čistotě v chrámu. To patří také k bohoslužbě. Jsem jist, že ani sebe chudší ničeho proti tomu nenamítne a dle možnosti rád přispěje, jen uvidí-li dříve v kostele čistotu.

II. Vedle budovy a věcí v ní umístěných vyžaduje čistění i sám chrámový prostor. Tento bývá naplněn zkaženým vzduchem, a to jak kouřem hořících svící a pálícího se kadidla, tak i dechem a potem osob a výpary ze stěn, podlahy, šatu, náradí atp.

Mnozí omlouvají svoji nepřítomnost v chrámu právě tímto nesnesitelným zkaženým ovzduším, jež bývá příčinou nepříjemného omdlávání.

Celkem můžeme říci, že se provětrávání věnuje malá péče, spíše ponechává se pouhé náhodě, kdy kdo dvěře neb okno otevře, nebo i samé náhodě, jako tam, kde tabulka v okně schází nebo okna a dvěře dobře nepřiléhají a p.

A i otvírá-li svědomitý kostelník časem okno, bývá tím málo zpomoženo. Zkažený ohřátý vzduch hromadí se ve vyšších vrstvách pod klenbou, kdežto okna obyčejně otvírají se v části dolejší, protože horní křídla bývají nepřístupna. Vedle toho má tento způsob větrání i tu vadu, že jim snadno povstává škodlivý průvan. Ano ani otvory ve stropě nepomáhají, jestliže jimi vyšlý zkažený vzduch na půdě odevšad uzavřené se hromadí.

Proto jest nevyhnutelně třeba k řádnému provětrávání, aby zkažený vzduch odcházející otvory ve stropě byl přiveden bezprostředně do styku a proudu s čerstvým vzduchem.

Toho docílíme rourou vedenou od otvoru ve stropě až k samé střeše a i nad ní. Taková roura odvádí zkažené plyny z chrámu, jako komín kouř z domu. V našem kostele koná výborné služby.

Kterýs dp. farář ve svém vlhkém kostele dal zříditi tři takové roury a kostel prý vysušil zcela. Jiný píše, že v chrámu, v němž na ranní bohoslužbě bývá přítomno několik tisíc duší, přes poledne úplně vzduch se pročistí. Jiný konečně praví, že v kostele majícím dva takové vodiče zkaženého vzduchu, sotva lze cítiti kouř z kadidla.

Můžeme tudíž doporučiti tento provětrávací aparát co nejvřeleji. Každý se může o tom přesvědčiti snadnou a lacinou zkouškou. Necht postaví nad otvor ve stropě prostý ze 4 třeba nehlazených prken sbitý truhlík (v průměru as 20 cm, více neb méně dle otvoru ve stropě), ale tak, aby dole na otvor ve stropě dobře přiléhal a na hoře až

nad střechu poněkud vyčníval. Ovšem že vnější část nad střechou bude třeba slušně upravití a snad nějakým příklopem ve způsobě sítky opatříti, aby nemohli ptáci a jiná zvířata vnikati dovnitř. Náklad na tento ventilator nebude velký a účinek znamenitý, zvláště otevře-li se po službách Božích dole okénko, aby tak snáze nastalo proudění. Ale ani toho není potřebí, vždyť ve světnici také schválně neotvíráme okna, aby studený vzduch vnikal do světnice a tak tlačil kouř do komína.

Studeného vzduchu, který má zatlačovati teplejší zkažené vrstvy, vniká dovnitř při každém otevření dveří dosti, takže nastává proudění samo sebou, aniž bychom je více musili podporovati.

Kde jest tento vzduchovod příliš široký, lze jej zásuvkou na šňůře zavřítí a tak proudění vzduchu zameziti, nebo zase dle libosti snadno otevřítí.

D O M A Ž L I C E.

Napsal Fr. Lang, farář v Dolilavčích. (Pokračování.)

Nyní nalézají se v městě Domažlicích tyto kostely:

Děkanský kostel Narození P. Marie na náměstí.

Kdy tento kostel postaven byl, nelze s určitostí vyšetřiti, jelikož nestává ani písemných zpráv ani podle slohových známek, z nichž původního skoro nic nezůstalo, není možná doba tu určití. Snad v stol. XIV. aneb XV. kostel ten založen. Určitě stával r. 1572, kdy sem dávány veliké varhany. Při ohni dne 26. července 1747 shořel i kostel a gotická klenba propadla, až na levou loď, která se dochovala až na naše dny. Podle plánu stavitele Dinzenhofera upraven kostel jednolodní, bez sloupů a bez apsidy, v slohu renesančním a dohotoven roku 1756.

Děkan Antonín Příhoda r. 1745 dal zříditi v levé lodi oltář panny Barbory z pozlaceného spěšového plechu s masivními stříbrnými ozdobami v ceně 16.000 zl. rýn. Oltář ten jest nyní hlavním oltářem a velikou ozdobou chrámovou. Malby v kostele provedl Plzeňský malíř Julius Lux. Nad vchodem z náměstí přistavěna kůpka, na níž tři veliké sochy Michala Arch. a sv. ap.

Petra a Pavla od Pražského sochaře Františka Ringelhahna roku 1746 uměle zhotovené. Vedle kostela stojí bývalá hradní hláska jako věž kostelní. Věž ta kryta byla původně 6 malými cibulovitými věžičkami, nyní pak kryta známým klobukem. Na věži nalezaly se také staročeské hodiny orloj, které také při požáru r. 1747 zničeny byly. Pod kostelem nalezá se krypta, v níž rakve s nápisy některých radních a kněží se nalézají.

Kostel sv. Antonína Pad. na dolejší předměstí.

Jak z předchozího vysvitá, byl kostel u špitála již před r. 1360 založen. Později pak poustl, takže v době protireformace 1620–28 v přiznání majetku kostelů Domažlických uvádí se jako rozvalina od mnoha let spuštěna. Tehdy Bedřich Vilém Kaplánek ze Sonnenfelsu dal jej zrestaurovatí a přikrytí. Bratr jeho dal sem postaviti oltář Nejsv. Trojice, na němž dosud se spatřuje jeho erb se začátečními písmeny a letopočtem F. G. K. d. S. 1659. Dostavěn byl úplně roku 1666. Však již 8. června 1695 neopatrnosti šafářky špitálské vzniklým ohněm byl zničen, při čemž oltáře asi

byly zachráněny. Na to postaven od základů kostel v nynější křížové způsobě o nízkém klenutí a malých zakrouhlených oknech r. 1699. Kostel ten rozličnými dary potom nabyt značného jmění, takže při něm zřízena zvláštní administratura. Fundace tyto s povinností sloužiti mše sv. přeneseny r. 1786 k nově zřízené lokalii do Milaveč.

Kostel Zvěstování P. Marie u Svatých.

Starobylá stavba věže a čistě gotické presbyterium kostela toho ukazují na vysoký věk jeho. Snad jsou to i zbytky původní stavby z 14. století. Letopočet 1522, který se nalézá za presbyterií pod střechou, snad upomíná na

větší jeho opravu, neboť v pamětech Domažlických r. 1574 připomíná se jako kostel starobylý. R. 1650 udeřil blesk do kostela a při vzniklém požáru sřítla se bezpochyby klenba lodní, jak tomu nápis na obou zvonech nasvědčovati se zdá. Klenba tu více učiněna nebyla. nýbrž strop prostě prkenný pořízen, až r. 1830 učiněna i omítka.

Vedle toho kostela stával až do roku 1788 kostel druhý gothický sv. Ap. Jakutovi menšímu zasvěcený. Oba kostely potom, když v městě zřízena fara, nazývaly se fara dolejší ještě r. 1699. Za císaře Josefa II. kostel ten zrušen a 1. září 1788 za 154 zl. prodán a zbořen. Byl 12¹/₂ dlouhý a 6¹/₂ široký.

(Pokračování.)

Různé zprávy.

Výroční zpráva Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta na hradě Pražském za správní rok 1894.

Velectěné shromáždění!

Ředitelstvo Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta pro lepší přehled rozvrhlo výroční zprávu za r. 1894 na tři odstavce, jichžto první týká se Jednoty samé, druhý prostředkův hmotných, ježto toho roku byly na snadě, třetí pak podává zprávu o pracích při chrámě vykonaných. I s nemalým jest potěšením zvěstovati, že zpráva výroční vesměs zni příznivě.

Jednota sama, pokud týká se členův, r. 1894 nedoznala změn podstatných; neboť toliko v seznamu členův s příspěvkem níže 5 zl. nastal úbytek, který však na jiných stranách došel náhrady. Čítala Jednota roku minulého zakladatelův 16, podporatelův 2, členův skutečných 545, přispívajících 195, členův pak s příspěvkem níže 5 zl. 1056.

Jednatelův v r. 1894 Jednota Svatovítská čítala 71, jichžto působilo na venkově 25, v Praze pak 46 a to 3 na Starém městě, 4 na hořejším, 6 na dolejším Novém městě, 26 pak na Malé Straně i na Hradčanech; 7 jednatelův Pražských nebylo zařadeno do žádného odboru.

Pokud se týká prostředkův hmotných, jež r. 1894 byly na snadě, ředitelstvo opět nemalou z toho má radost, že velectěnému valnému shromáždění podati může zprávy naskrz příznivé; neboť ačkoli výlohy naproti roku předcházejícímu neněznačně se zvýšily, předce všecko dalo se uhraditi z hotového, aniž zásoby ty úplně byly vyčerpány. S vyloučením cenných papírův v ceně 127.820 zl., veškeré příjmy r. 1894 dosáhly výše 143.546 zl. 67¹/₂ kr., výlohy

pak obnášely 115.389 zl. 37 kr., tak že koncem roku objevil se přebytek 28.157 zl. 30¹/₂ kr.

Z výsledků těchto vychází na jevo, že obětovnost, jížto se Jednota naše již po delší dobu těší, neochabla, tak že pro budoucnost možno oddávati se naději, že vznešené snahy Jednoty Svatovítské i na dále doznávati budou všude podpory zasloužené. Ředitelstvo chová přesvědčení, že velectěné valné shromáždění jednomyslně ráčí se připojiti k projevům důkův nejhlubších, kteréž se tímto vzdávají všem šlechetným a spanilomyslným podporovatelům vznešené úlohy Jednoty naší.

Poslední odstavec zprávy výroční, jenž pojednává o postupu prací při chrámě sv. Víta, i tentokrát zahájiti možno zvěsti potěšující, že jako roku předcházejícího také i r. 1894 vykonáno mnoho důležitého. Přehled, jenž níže následuje, vyňat jest z podrobných zpráv, kteréž architekt p. Mocker podával ředitelstvu ve schůzích roku toho odbývaných. I opět byly to čtyry hlavní oddíly chrámu, o nichž se pracovalo, totiž západní věže průčelní, vysoká loď, severní strana lodí křížové a konečně věž vysoká.

V zimních měsících, když počasí ovšem nepřipouští vlastní práce stavební, činnost omezovala se převážně jen na vykonávání potřebných částí, kvádrův totiž a ozdob v huti kamenické.

V prvních měsících r. 1894 osadily se v obou věžích průčelních všecka žebra okenní a kružby při všech 16ti oknech lucerny dolejší, rovněž i zakončení štítův i jehlance nárožních pilířův a jiné části ostatní; v měsíci březnu pokračováno v pracích osazovacích v předešlém roce až k lucerně vykonaných při schodišti věže severní, i osazovaly se nejprve oblouky okenní se štítky, jakož i kružby

oken a pásy klenby, tyto pak na 8 cm cihlami se zaklenuly a omítly. Nad tím nacházející se helmice schodiště kružbami a hraby na hranách opatřená osadila se úplně až k růži křížové, rovněž i fiály nárožní a růže křížové nad štítky, kteréž pro větší bezpečnost pomocí opasek měděných upevnilly se na helmici. Také při jižní věži vykonaly se jak zevnitř, tak i uvnitř vřady dodatečné práce a také dohotoveny rosetty svorníkův v lucernách obou věží. Současně vykonaly se také výběžky štítův volně stojících piliíův nárožních ve výši gallerie vysoké lodě, ježto opatřeny jsou hraby; s osazováním prací těch započalo se v měsíci září. Osazování dalo se na maltu, v loži však umístěny byly měděné čepy, kteréž zalily se olovem; pro větší jistotu do obou ramen štítu zasadily se měděné skoby.

Při obou věžích průčelních, jak to postup práce připouštěl, sbourala se za ten rok dvě patra lešení, díví pak z nich, pokud shledáno ve stavu dobrém, užilo se k lešením, ježto se jinde postavila.

Ve vysoké lodi na straně jižní započalo se s pracemi osazovacími 19. března 1894 a sice nejprve vrstvy kamenné, v loni jen na sucho položené, osadily se na maltu; potom pokračovalo se v osazování na piliích a osadily se vrstvy kamenné XVIII. a XIX., na které pak přišly hlavice, na nichž spočívá dalších 6 vrstev patky klenbové. Při těchto piliích západních práce úplně se vykonaly, při při dalších dvou piliích, 4. a 5. dospělo se do září jen k první vrstvě patrové. Kromě toho na jižní straně lodi vysoké triforium posunulo se až k věži vysoké.

Na severní straně vysoké lodě zapotřebí bylo postaviti lešení; proto huť kamenická, kteráž tam stála do té doby, musela se odkliditi. Když se to stalo, zbudovaly se tam nejprve pilíře cihlové, jako svého času na straně jižní. Lešení dčené v měsíci dubnu dosahovalo již do výše triforia, počátkem července postaveno bylo již i druhé patro, tak že 10. července mohlo se počítí s osazováním pokrovní římsy triforia; skládat se tato — jak tomu jest také na jižní straně — ze dvou částí, vnitřní totiž do kostela obrácené, na kteréž spočívá gallerie se zábradlí kružbovým, a z části zevnitřní, kteráž nese kameny okrajové stěch lodě postranní, jakož i zeď zábradlí se žebry oken a kružbami zevnitřní gallerie triforia. Obě tyto části mezi sebou spojeny jsou měděnými skobami zalitými olovem měkkým.

Dále pracováno pak o osazování vrstev kvádrových čtyř volně stojících piliíův lodi střední, jakož i pilíře křížového i vykonána práce ta až pod desky pokrovní triforia; jednotlivé kvádry v každé druhé vrstvě mezi sebou sloučeny jsou skobami měděnými. Po ustavení 36ti sloupkův triforiových s podklady v lodi dlouhé, taktéž i žeber a kružeb gallerie zevnitřní spojeny mezi sebou pilíře lodi střední pomocí kleští železných průřezu čtvercového, kteréž zapuštěny jsou do stvolu sloupův a zality olovem neb asfaltem. Potom osazovaly

se hlavice sloupův a kružby nad nimi se nacházející a přikročilo se ku kladení triforiových desk pokrovních, kteréžto jako i kružby řečené navzájem spojeny jsou skobami měděnými. Když práce tyto úplně byly dohotoveny ve třech západních světlostech, započalo se dne 24. září stavěti nové patro lešení a pokračovalo se pak v pracích osazovacích dále směrem východním. Když na zesíleném pilíři lodi vysoké, jakož i na pilíři křížovém nejbliže stojícím osadila se vrstva kvádrová, položily se i v této světlosti pokrovní desky triforiové, taktéž spojeno mezi sebou skobami měděnými. Na tyto desky pokrovní přišel pak, a sice po straně vnitřní, bankál okenní a potom nad všemi pilíři severní lodi vysoké položilo se dalších 6 vrstev kamenných, pilíře pak po celé délce mezi sebou spojily se kleštěmi železnými průřezu 33/60 mm, kteréž zalily se olovem a asfaltem. Na těchto 6 vrstev kamenných svrchu dotčených přišlo pak ještě dvě dalších vrstev s nasazenými štítky po obou stranách piliíův, na nichž spočívají vrstvy hlavic. A tím práce osazovací v této části chrámu dovršeny jsou pro tento rok.

V severní části lodi křížové v měsíci květnu r. 1894 rozšířilo se lešení stavební až k pilíři lodi té, i zřídilo se druhé jeho patro; potom postavil se veliký jeřáb i položily se též kolejnice potřebné při osazování kvádrův. Zeď v této části lodi křížové vyrovnala se položením pěti vrstev kamenných, pak položily se kameny okrajové, též i římsa gallerie a přikročilo se k osazování pilíře v západní části lodi křížové, sloupův triforiových, zevnějších žeber okenních a skruží, dále osadily se nad tím spočívající desky pokrovní, jakož i bankál okenní a dobudován zesílený západní pilíř lodi křížové se štítky až do výše hlavic. Zevnější pilíř lodi křížové s točitým schodištěm dovršen byl až do X. vrstvy kamenné. Koncem měsíce listopadu zvýšilo se lešení v severní části křížové o třetí patro.

Na jižní straně lodi té mezi vysokou věží a pilířem lodi křížové osadily se pokrovní desky ve výši triforia, také i sloupce s podklady a hlavice žebra okenní a skruží, nad čímž spočívají desky pokrovní.

Práce při vysoké věži vyžadovaly tohoto roku mnoho času i nákladu. Po odklizení značně porouchaného západního pilíře opěracího postavila se tři nová patra lešení, k čemuž, pokud shledáno bylo k potřebě, užilo se díví nabytého z lešení zbouraného při věžích průčelních. Jižní část pilíře toho jsouc ještě z původní doby stavební, dosti dobře se zachovala, nikoli však část jeho severní, pocházející z nějaké restaurace pozdější, jak se dle vši pravděpodobnosti zdá, vykonané na počátku 17. století. Podnět k opravě tohoto pilíře, jakož i ostění oken v 2. a 3. patře věže zavdaly bezpochyby mnohonásobné škody způsobené velkým požárem r. 1541., jenž na této straně zuřil v rozměrech rozsáhlých. Avšak opravy a obnovy tyto byly tehdy asi velmi nedostatečně vykonány, neboť po-

hřešovalo se tu potřebného pojiva kamenného, anoť k upevnění jednotlivých vrstev kamenných užilo se výhradně skob železných, kteréž zrezovatěly a kamení roztrhaly. Také všechny tehdejší vykonané části zdělané byly z velmi měkkého pískovce kvádřového, jenž větším dílem zvětral.

S opravováním tohoto pilíře započalo se dne 24. března 1894 a sicé od první gallerie vzhůru. Při vjímaní porouchaného podstavce baldachynu objevila se ve zdi trhlinka, povstalá tím, že ssadil se pás okna v něm se nacházejícího; muselo se tedy celé zdívo vyjmouti a nahraditi novým, kvádřovým. Kleště dubové se skobami železnými, ježto se tu naskytly, poněvadž již úplně byly spuchřelé, musely se odkliditi a mezeru vyplnila se betonem.

V městci dubnu osadily se ještě scházející kameny římsy a okrají po straně jižní, rovněž i chrlič blíže portálu jižního, porouchané části pilíře operáčního pod baldachynem nahradily se novými z kvádřovce zdělanými.

Vykonání prací kamenických a sochařských při čtyřech nových, velkých baldachynech věže vysoké (poněvadž dřívějších nebylo lze zachovati pro jejich porouchanost jakožto nedostatečný sparořez) vyžadovalo dosti dlouhého času, tak že osazení jich diti se mohlo jen postupně, i byly konečně osazeny tři první dne 2., 9. a 23. června, čtvrtý pak dne 7. července. Baldachyny pojaty bylo do tělesa pilíře, zvenčí prozatím podepřeny sloupy dřevěnými a z obou stran pilíře operáčního připoutány pomocí silných skob měděných. Na to přišly pak 2. a 3. vrstva baldachynová s hlavicí a skruží a teprve potom mohlo se pokračovati v opravování ostatních částí porouchaných na čtyřech pilířích operáčních. Velmi značné poškození objevilo se obzvláště při operáčních pilířích severozápadním a jihozápadním, kteréž oba až ke skruži štítův musely se téměř úplně znova zdělati.

Na západní straně věže vysoké pracováno také o zdělení nové římsy ve výši gallerie vysoké lodě, poněvadž římsa dřívější utrpěvši mnoho povětrností velmi byla porouchána. Mimo to na stranách západní a jižní vyspravily se otevřené skuliny ve zdivu kvádřovém a zatíely se maltou vápennou.

Výklenek okenní v hlavní zdi západní prvního patra věže vysoké musel se z plna zazdít, aby se tu těleso věže podepřelo a tak nabylo větší nosnosti. K zazdění užilo se hrubě zdělaných kopákův a kamene ložného. Zmínky také vyžaduje, že při snímání dolejšího ciferníku na této straně objevil se nenepatrný 1.26 m široký otvor skrze celou šířku zdi zcela nepravidelně prolomený, jenž zdělán byl roku 1730 při zřizování stroje račkového. Průlomem tím povstaly ve zdivu trhliny nikoli ne značné, pročez objevila se potřeba vadu tuto odkliditi. I tudíž celý ten otvor zazdil se kamenem ložným, zvenčí pak pořídilo se obložení kvádřové. Konečně římsa vysoké věže, nacházející se ve výši gallerie lodí vysoké, poněvadž značně byla popra-

skána i zvětrala, na novo se zasadila a pak počalo se s osazováním žeber zdi a kružeb nad tím se nacházejících. Užilo se k tomu vesměs částí, kteréž zbyly z restaurace lodí kůrové; rozpilovány byvše uprostřed upotřebily se obložením jako skruží a upevněny skobami olovem zalitými. S pracemi těmito dne 10. prosince r. 1894 ukončenými dospělo se až k dolejšímu ciferníku.

Již svrchu stala se zmínka, že huť kamenická, kteráž po leta stávala při severní straně lodí vysoké, ustoupiti musela lešení tam zříditi se majcímu; náhradou za ni postavila se nová huť venku při jižní zdi lodí vysoké, a poněvadž novou huť touto přerušena byla cesta dříve tamtudy vedoucí, muselo se pomýšleti na pořízení nového příjezdu k jižnímu vchodu do chrámu i dále na náměstí sv. Jiří, čemuž vyhovělo se po laskavém svolení c. a k. nejvyššího úřadu hofmistrovského zděláním rampy v třetím nádvoří hradním. Také i stará, již úplně chatrná prkenná huť kamenická, kteráž po drahně let stávala na náměstí Svatojirském, v září byla rozebrána: na místě jejím v délce 18.5 m a v šířce 6.5 m zřídila se dílna nová potřebám vyhovující.

Výroční zprávu zakončiti možno ujištěním, že nás také i ten rok značnou měrou přiblížil konečnému cíli vroucně vyžadovanému, totižto úplnému dostavění spanilého metropolitního chrámu našeho v každém ohledu ctihodného.

V nejuctivější nás všech paměti stále žijící primas království Českého, Jeho Em. kardinál kníže arcibiskup Bedřich z knížat ze Schwarzenbergů, jehož nárokem bohdá již v nedaleké budoucnosti tvořiti bude znamenitou ozdobu chrámu sv. Víta, hned na počátku účinkování Jednoty naší r. 1860 vydal list pastýřský, sepsaný »ve svátek sv. mučennice Ludmily«, t. j. dne 16. září, a ve svátek nejpřednějšího patrona země české sv. Václava, ve všech kostelích arcibiskupství jeho prohlášený, jimžto slovy dojemnými vyličiv vznešenost, ano posvátnost účelu, podněcoval všechny stavy obyvatelstva země české, všechny věřící vlastence národa českého doma i mimo vlast přebývající, aby dary dobrovolnými štědrě přispěli k dobudování chrámu onoho, »aby velebná hrobka našich sv. patronův, našich knížat a králův důstojně tvárností nabyla, by sláva hlavního našeho chrámu Páně se uznala, a toto vzácné dědictví Karla IV., tento nejkrásnější odkaz otcův našich, došel konečného dovršení, jehož po drahně věkův byl očekával.«

»Jaká to bude radost Vám i dítkám Vaším (blásá mimo jiné list ten pastýřský, dýšící v stejné míře zbožností a nejschětelnějším vlastenectvím výtečného knížete církevního), když jednou přijdouce do Prahy, užijete tento dům boží, jak pevně v Hospodina doufáme, ne již více nedostavěný, alebrž dokonaný v celé kráse a důstojnosti své. Pak obdivující velebnou stavbu jeho, u blahém vědomí, že i Vy k dokonání jeho jste přispěli, se

žalmistou Páně radostně zvoláte: Hospodine, miloval jsem okrasu domu Tvého a místo obývání slávy Tvé! Ó, jak jsou milí stánkové Tvoji! Touží a omdlévá duše má po síních Hospodinových.“ (Žalm 25. a 83.)

Uvážíme-li, o jaké to podniknutí se jednalo, o podniknutí vyžadující nedohledné délky času, rovněž i nákladu nesčíslného, a uvedeme-li si na mysl také mnohonásobné překážky, kteréž se takovým podnikům odevšad na závažu stavívají, nemůžeme jinak, než dospěti k přesvědčení, že jako dříve duševního původce Jednoty naší, pro dostavění chrámu sv. Víta šlechtně blouznícího kanovníka Václava Pešinu z Čechorodu, a účinného spojence jeho prvního, hraběte Františka Thuna, také i nezapomenutelného kardinála arcibiskupa toliko nezachvěná důvěra v požehnání nebes a nevysychající obětavost všech pravých vlastencův posilovala a k onomu prorockému projevu naděje nadchnula I nebyly naděje ty nadějemi klamnými!

Od vydání onoho památného listu pastýřského uplynulo bez mála třicet pět let a již nyní možno tvrditi, že úspěchy, jichž Jednota naše dodělala se za tento čas poměrně dosti krátký, u každého roznitily naději radostnou, že nebudeme zírati na velechrám náš nedokončený, nýbrž že jej spatíme v úplné jeho velebnosti a kráse. Díky dostatečným prostředkům hmotným, díky přičinění výtečného stavitele našeho p. Josefa Mockera a r. 1894 stal se značný pokrok a jestli, čehož si všichni přejeme a doufáme, práce další postupovati budou jako dosud, nelze pochybovati o úplném dobudování naší arcisvatyně v době nepřiliš daleké.

• V poslední valné hromadě odbývané dne

21. května 1894 přečten byl přípis jednatele našeho p. Aug. Jarky, c. a k. voj. vrchního správce zásob, jímžto navrhuje, aby Jednota naše oslavy 50letého panování Jeho cis. a král. Veličenstva roku 1898 účastnila se způsobem takovým, že by do té doby některá hlavní část chrámu — snad vysoká věž — úplně se dostavěla a dobu tu oslavila přiměřenou pobozností. V nejbližší napotom odbývané poradě ředitelstva, jemuž návrh ten odevzdán k uvážení a vyřízení, stavitel náš p. Josef Mocker v příčině té otázaný, potěšil všechny ujištěním, že již dříve o věci přemýšleje, pojal úmysl, v roce jubilea nastávajícího vysokou loď přivést pod krov. Velečténě shromáždění, račiz zprávu tuto vzíti na vědomí jako vyřízení ctěného přípisu svrchu dotčeného.

Jako poutník, jenž již šťastně vykonal větší díl dlouhé a namáhavé pouti své, ohlédnuv se na cestu již odbytou, posily nabývá k chůzi další radostnou naději, že brzy dojde cíle zrakům jeho již se objevujícího v odlehlosti nedaleké: tak i Jednota Svatovítská i všichni šlechtní podporovatelé její, rovněž i všickni upřímní synové království Českého, jimž záleží na cti a slávě společné vlasti, oddávati se mohou blahému přesvědčení, že podaří se jich usilí, bohda jako dosud i na příště spojenému, staroposvátný chrám sv. Víta, jenž v nynější své tvárnosti již sám naději tuto zvěstuje do všech dálných končin vlasti, dokončiti v původně zamýšlené nádheře i velikoleposti a tento poklad odkázati potomstvu jako nejkrásnější a nejsvětější ozdoby král. hlavn. města Prahy a současně jako svědectví, že slavnému panování Jeho Milosti císaře i krále našeho Františka Josefa ponecháno bylo dovršiti vznešené zámysly, jimiž před věky zanášel se předchůdce jeho, pravý pater patriae Karel IV.

„METHOD“

ročník XXII., vycházeti bude roku příštího jako dosud
každého měsíce.

Předplatné 2 zl. 20 kr. na celý ročník přijímá redaktor „Methoda“
F. J. Lehner na Král. Vinohradech.

Všecké dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHOD“ vychází vždy 30. každého měsíce. Předplatné, které činí poštovní poukázkou na celý rok 2 zl. 20 kr., přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace buďtež zaslány do expedice v Akademii křesťanské v Praze (Řetězová ulice č. 223).

